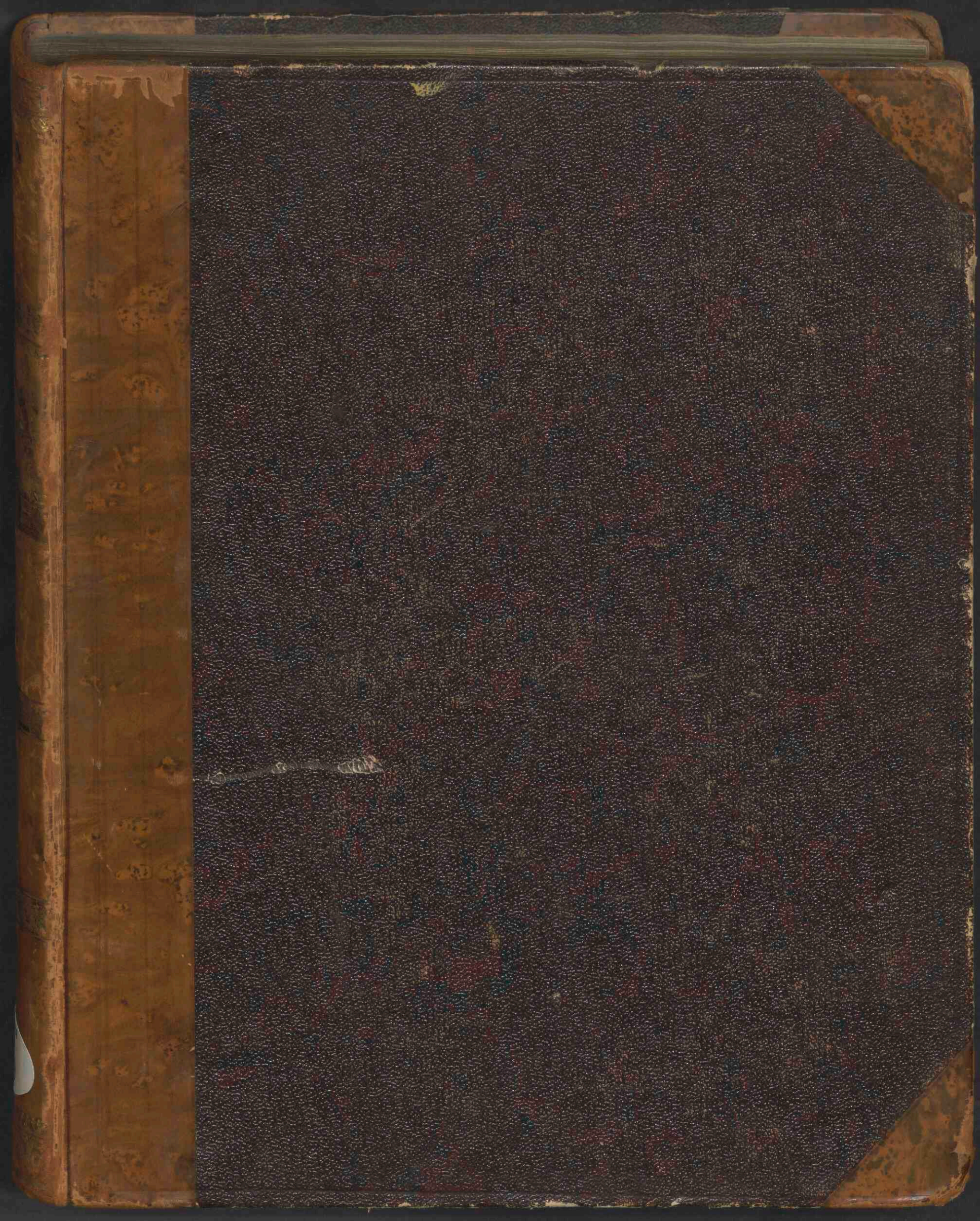

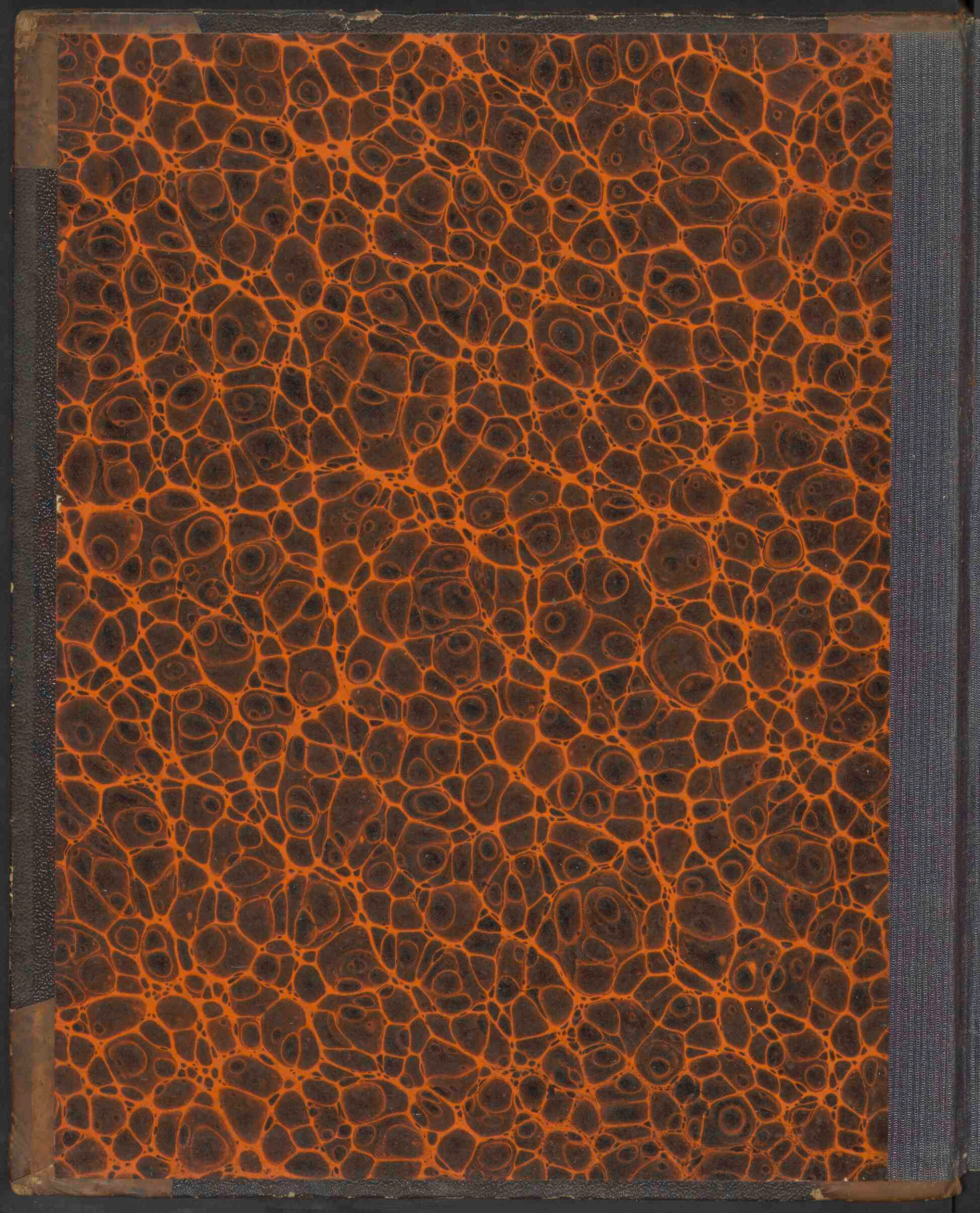
Flora Batava

<https://hdl.handle.net/1874/426814>

Racina qu *V* 89

FLORA BATAVA
OF
AFBEELDING EN BESCHRIJVING
VAN
NEDERLANDSCHE GEWASSEN,
DOOR
JAN KOPS,

*Hoogleeraar te Utrecht. Lid van het Koninkl. Nederl. Instituut van Wet. van de Hollandsche
en andere Nederlandsche Maatschappijen.*

EN
J. E. VAN DER TRAPPEN.
Med. Doct.

AFGEBEELD ONDER OPZIGT VAN
J. C. SEPP EN ZOON.

X. DEEL.

te AMSTERDAM, bij
J. C. SEPP EN ZOON.

1849.

LIJST DER PLANTEN,

Afgebeeld en beschreven in Deel X der *Flora Batava*; op elkander
volgende naar derzelve uitgaven.

HONDERD DRIE EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

N ^o .		Klasse.	
721.	<i>Molinia coerulea</i> KOEL.	Blaauwe Eenknoop. . . . . III.	
722.	<i>Silene noctiflora</i> L.	Nachtbloeiende <i>Silene</i> . . . . . X.	
723.	<i>Aspidium spinulosum</i> SW.	Fijngedoornd <i>Boschtaren</i> . . . . . XXII.	
724.	{ 1. <i>Ophioglossum vulgatum</i> L.	{ 1. Gemeene <i>Adderstong</i> . . . . . XXII.	
	{ 2. <i>Hypnum rutabulum</i> L.		{ 2. <i>Kruikdragend Dekmos</i> . . . . . XXII.
	{ 3. » <i>undulatum</i> L.		{ 3. <i>Golvend</i> » . . . . . XXII.
	{ 4. » <i>splendens</i> HEDW.		{ 4. <i>Glanzend</i> » . . . . . XXII.
725.	{ 1. <i>Agaricus procerus</i> SCOP.	{ 1. <i>Parasol-Paddestoel</i> . . . . . XXII.	
	{ 2. » <i>excoriatus</i> SCHAEFF.		{ 2. <i>Ontvelde-</i> » . . . . . XXII.
	{ 3. » <i>salignus</i> PERS.		{ 3. <i>Wilgen</i> » . . . . . XXII.

HONDERD VIER EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

726.	<i>Primula elatior</i> JACQ.	<i>Gesteelde Sleutelbloem</i> . . . . . V.
727.	<i>Ribes uva crispa</i> L.	<i>Stekelige Aulbes</i> . . . . . V.
728.	<i>Doronicum scorpioides</i> WILLD.	<i>Knobbehoortelig Duizelkruid</i> . . . . . XVIII.
729.	<i>Lycopodium complanatum</i> L.	<i>Platte Wolfsklaauw</i> . . . . . XXII.
730.	<i>Polyporus squamosus</i> FR.	<i>Schubbig Polyporus</i> . . . . . XXII.

HONDERD VIJF EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

731.	<i>Cochlearia danica</i> L.	<i>Deensch Lepelblad</i> . . . . . XV.
732.	<i>Nasturtium officinale</i> R. BR.	<i>Gewone Waterkers</i> . . . . . XV.
733.	<i>Trifolium striatum</i> L.	<i>Gestreepte Klaver</i> . . . . . XVII.
734.	{ 1. <i>Mnium androgynum</i> L.	{ 1. <i>Rondkoppige Knikerucht</i> . . . . . XXII.
	{ 2. <i>Marchantia polymorpha</i> L.	
735.	<i>Agaricus campestris</i> L.	<i>Witte Champignon</i> . . . . . XXII.

HONDERD ZES EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

N ^o .		Klasse.
736.	Scirpus Rothii HOPPE.	III.
737.	Campanula persicifolia L.	V.
738.	Agaricus phalloides FR.	XXII.
739.	Boletus edulis BULL.	XXII.
740.	{ 1 » scaber FR.	XXII.
	{ 2 » felleus BULL.	
	<i>Stekende Bies</i>	III.
	<i>Persikbladig Klokje</i>	V.
	<i>Knollige Vliegen-Paddestoel</i>	XXII.
	<i>Eetbare Pijpzwam.</i>	XXII.
	{ 1. <i>Ruwcstelige Pijpzwam</i>	XXII.
	{ 2. <i>Gal-bittere</i> »	

HONDERD ZEVEN EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

741.	Leerzia oryzoïdes SW.	III.
742.	Saponaria officinalis L.	X.
743.	Agaricus squarrosus FR.	XXII.
744.	Polyporus igniarius FR.	XXII.
745.	» Ribis FR.	XXII.
	<i>Rijstachtige Scherpbloem.</i>	III.
	<i>Gewoon Zeepkruid</i>	X.
	<i>Vezelschubbige Paddestoel</i>	XXII.
	<i>Vuurvattende Polyporus.</i>	XXII.
	<i>Aalbeziën-</i> »	XXII.

HONDERD ACHT EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

746.	Asperula odorata L.	IV.
747.	Chrysosplenium oppositifolium L.	X.
748.	Potentilla argentea L.	XII.
749.	Cantharellus aurantiacus FR.	XXII.
750.	{ 1. Geaster mammosus FR.	XXII.
	{ 2. Tulostoma mammosum FR.	
	{ 3. Thelephora terrestris EHRH.	
	<i>Welriekend Ruwkruid</i>	IV.
	<i>Paarbladig Goudveil</i>	X.
	<i>Zilverwitte Ganserik</i>	XII.
	<i>Oranjekleurige Cantharelle</i>	XXII.
	{ 1. <i>Getepelde Aardster.</i>	XXII.
	{ 2. » <i>Tulostoma.</i>	
	{ 3. <i>Aard-Thelephora.</i>	

HONDERD NEGEN EN VEERTIGSTE AFLEVERING.

751.	Luzula maxima DC.	VI.
752.	Lychnis dioica WILLD.	X.
753.	Medicago maculata WILLD.	XVII.
754.	Agaricus involutus BATSCH.	XXII.
755.	Polyporus varius FR.	XXII.
	<i>Groote Veldbies.</i>	VI.
	<i>Tweehuizige Koekoeksbloem</i>	X.
	<i>Gevlekte Rupsklaver</i>	XVII.
	<i>Rolrandige Paddestoel.</i>	XXII.
	<i>Veranderlijke Polyporus</i>	XXII.

HONDERD VIJFTIGSTE AFLEVERING.

756.	Gagea stenopetala REICH.	VI.
757.	Helleborus viridis L.	XIII.
758.	Lamium Galeobdolon CRANTZ.	XIV.
759.	Carex Pseudo-Cyperus L.	XX.
760.	{ 1. Merulius lacrymans SCHUM.	XXII.
	{ 2. Cyathus Olla PERS.	
	<i>Smalbladige Vogelmelk</i>	VI.
	<i>Groene Nieswortel</i>	XIII.
	<i>Gele Hondsnietel.</i>	XIV.
	<i>Cypergelijkend Rietgras</i>	XX.
	{ 1. <i>Druppelende Aderzwam</i>	XXII.
	{ 2. <i>Potjes-Bekerszwam.</i>	

HONDERD EEN EN VIJFTIGSTE AFLEVERING.

N ^o .		Klasse.
761.	<i>Juncus maritimus</i> LAM.	Zee-Bloembies . . . . . VI.
762.	<i>Hypericum hirsutum</i> L.	Ruig Hersthooi. . . . . XIII.
763.	» <i>montanum</i> L.	Berg-Hersthooi . . . . . XIII.
764.	<i>Equisetum Telmateja</i> EHRH.	Groot Paardestaart. . . . . XXII.
765.	<i>Agaricus rubescens</i> FRIES.	Roodachtig-graauwe Vliegen-Paddestoel. . . . . XXII.

HONDERD TWEE EN VIJFTIGSTE AFLEVERING.

766.	<i>Convolvulus Soldanella</i> L.	Zee-Winde. . . . . V.
767.	<i>Chondrilla juncea</i> L.	Biesvormige Knikbloem. . . . . XVIII.
768.	<i>Typha latifolia</i> L.	Breedbladige Lischdodde. . . . . XX.
769.	<i>Agaricus velutinus</i> PERS.	Zijde-harige Paddestoel. . . . . XXII.
770.	<i>Boletus cyanescens</i> BULL.	Indigo-Pijpzwam . . . . . XXII.

HONDERD DRIE EN VIJFTIGSTE AFLEVERING.

771.	<i>Triodia decumbens</i> P. DE BEAUV.	Nederliggend Kelkgras . . . . . III.
772.	<i>Eryngium campestre</i> L.	Veld-Kruisdistel. . . . . V.
773.	<i>Epilobium hirsutum</i> L.	Ruige Basterd-Wederik. . . . . VIII.
774.	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Wilde Radijs . . . . . XV.
775.	<i>Agaricus melleus</i> VAHL.	Honiggele Paddestoel. . . . . XXII.

HONDERD VIER EN VIJFTIGSTE AFLEVERING.

776.	<i>Chenopodium murale</i> L.	Tuitvormende Ganzevoet. . . . . V.
777.	<i>Oenothera biennis</i> L.	Gele Onagra . . . . . VIII.
778.	<i>Gnaphalium luteo-album</i> L.	Bleekgeel Roerkruid . . . . . XVIII.
779.	<i>Asplenium Trichomanes</i> L.	Haarstelige Streepwaren. . . . . XXII.
780.	<i>Agaricus ostreatus</i> JACQ.	Oesterschulpige Paddestoel . . . . . XXII.

HONDERD VIJF EN VIJFTIGSTE AFLEVERING.

781.	<i>Rumex scutatus</i> L.	Blaauwachtige Zuring . . . . . VI.
782.	<i>Potentilla verna</i> L.	Voorjaars-Ganserik . . . . . XII.
783.	<i>Colchicum autumnale</i> L.	Herfst-Tydeloos . . . . . VI.
784.	<i>Agaricus vaginatus</i> BULL.	Scheedevormende Paddestoel . . . . . XXII.
785.	<i>Clavaria stricta</i> PERS.	Gestreckte Clavaria. . . . . XXII.

HONDERD ZES EN VIJFTIGSTE AFLEVERING.

N ^o .		<i>Klasse.</i>
786.	<i>Callitriche autumnalis</i> L.	<i>Najaars-Haarsteng</i> . . . . . I.
787.	<i>Chrysanthemum Parthenium</i> PERS.	<i>Breedbladige Vuurwortel</i> . . . . . XVIII.
788.	<i>Centaurea Scabiosa</i> L.	<i>Grootbloemige Centaurie</i> . . . . . XVIII.
789.	<i>Daedalea quercina</i> PERS.	<i>Eiken-Warzwam</i> . . . . . XXII.
790.	{ 1. <i>Lenzites betulina</i> FR.	{ 1. <i>Beuken-Lenz's Zwam</i> . . . . . XXII.
	{ 2. " <i>sepiaria</i> FR.	{ 2. <i>Heiningen-</i> " . . . . . XXII.

HONDERD ZEVEN EN VIJFTIGSTE AFLEVERING.

791.	<i>Bromus secalinus</i> L.	<i>Rogge-Dravik</i> . . . . . III.
792.	<i>Allium Schoenoprasum</i> L.	<i>Bies-Look</i> . . . . . VI.
793.	<i>Malva moschata</i> L.	<i>Welriekende Malowe</i> . . . . . XVI.
794.	{ 1. <i>Parmelia caperata</i> ACH.	{ 1. <i>Zwavelgroen Schildmos</i> . . . . . XXII.
	{ 2. " <i>saxatilis</i> FRIES.	{ 2. <i>Steenminnend</i> " . . . . . XXII.
	{ 3. " <i>perlata</i> ACH.	{ 3. <i>Gepareld</i> " . . . . . XXII.
795.	<i>Phallus impudicus</i> L.	<i>Stinkende Eikelzwam</i> . . . . . XXII.

HONDERD ACHT EN VIJFTIGSTE AFLEVERING.

796.	<i>Cynodon Dactylon</i> PERS.	<i>Gevingerde Hondstand</i> . . . . . III.
797.	<i>Campanula Trachelium</i> L.	<i>Ruwbehaard Klokje</i> . . . . . V.
798.	" <i>glomerata</i> L.	<i>Getropt</i> " . . . . . V.
799.	<i>Agaricus velutipes</i> CURT.	<i>Fluuceelstelige Paddestoel</i> . . . . . XXII.
800.	<i>Trametes suaveolens</i> FR.	<i>Anijsgeurige Pijpzwam</i> . . . . . XXII.

LIJST DER PLANTEN,

In dit Deel voorkomende, gerangschikt volgens het stelsel van *Linnaeus*.

*Nommers der Planten,
volgens derzelver uitgaven.*

<p style="text-align: center;">I. <i>Classis. Monandria.</i></p> <p>Callitriche autumnalis L.</p>	<p style="text-align: center;">Eenhelmigen.</p> <p><i>Nojaars-Haarsteng</i> . . . . . 786.</p>
<p style="text-align: center;">III. <i>Classis. Triandria.</i></p> <p>Scirpus Rothii HOPPE. Leerzia oryzoïdes SWARTZ. Molinia coerulea KOEL. Cynodon Dactylon PERS. Triodia decumbens PAL. DE BEAUV. Bromus secalinus L.</p>	<p style="text-align: center;">Driehelmigen.</p> <p><i>Blaauwe Eenknoop</i> . . . . . 721. <i>Stekende Bies</i> . . . . . 736. <i>Rijstachtige Scherpbloem</i> . . . . . 741. <i>Nederliggend Kelkgras</i> . . . . . 771. <i>Rogge-Dravik</i> . . . . . 791. <i>Gevingerde Hondstand</i> . . . . . 796.</p>
<p style="text-align: center;">IV. <i>Classis. Tetrandria.</i></p> <p>Asperula odorata L.</p>	<p style="text-align: center;">Vierhelmigen.</p> <p><i>Welriekend Ruwkruid</i> . . . . . 746.</p>
<p style="text-align: center;">V. <i>Classis. Pentandria.</i></p> <p>Primula elatior JACQ. Convolvulus Soldanella L. Campanula persicifolia L. " Trachelium L. " glomerata L. Ribes nva crispa L. Eryngium campestre L. Chenopodium murale L.</p>	<p style="text-align: center;">Vijfhelmigen.</p> <p><i>Gesteelde Sleutelbloem</i> . . . . . 726. <i>Zee-Winde</i> . . . . . 766. <i>Persikbladig Klokje</i> . . . . . 737. <i>Ruwbehaard</i> " . . . . . 797. <i>Getropt</i> " . . . . . 798. <i>Stekelige Aalbes</i> . . . . . 727. <i>Veld-Kruisdistel</i> . . . . . 772. <i>Tuilvermende Ganzervoet</i> . . . . . 776.</p>
<p style="text-align: center;">VI. <i>Classis. Hexandria.</i></p> <p>Gagea stenopetala REICHN. Allium schoenoprasum L. Juncus maritimus LAM. Luzula maxima DC. Colchicum autumnale L. Rumex scutatus L.</p>	<p style="text-align: center;">Zeshelmigen.</p> <p><i>Smalbladige Vogelmelk</i> . . . . . 756. <i>Bies-Look</i> . . . . . 792. <i>Zee-Bloembies</i> . . . . . 761. <i>Groote Veldbies</i> . . . . . 751. <i>Herfst-Tydeloos</i> . . . . . 733. <i>Blaauwachtige Zuring</i> . . . . . 781.</p>

Nommers der Planten,
volgens derzelver uitgaven.

VIII. <i>Classis. Octandria.</i>	Achthelmigen.
<i>Oenothera biennis</i> L.	<i>Gele Onagra.</i> . . . . . 777.
<i>Epilobium hirsutum</i> L.	<i>Ruige Basterd-Wederik</i> . . . . . 773.
X. <i>Classis. Decandria.</i>	Tienhelmigen.
<i>Saponaria officinalis</i> L.	<i>Gewoon Zeepkruid</i> . . . . . 742.
<i>Chrysosplenium oppositifolium</i> L.	<i>Paarbladig Goudveil.</i> . . . . . 747.
<i>Silene noctiflora</i> L.	<i>Nachtbloeiende Silene</i> . . . . . 722.
<i>Lychnis dioica</i> WILLD.	<i>Tweehuisige Kochkoekebloem.</i> . . . . . 752.
XII. <i>Classis. Icosandria.</i>	Twintighelmigen.
<i>Potentilla argentea</i> L.	<i>Zilverwitte Ganserik.</i> . . . . . 749.
» <i>verna</i> L.	<i>Voorjaars-Ganserik.</i> . . . . . 782.
XIII. <i>Classis. Polyandria.</i>	Veelhelmigen.
<i>Hypericum hirsutum</i> L.	<i>Ruig Hertshooi.</i> . . . . . 762.
» <i>montanum</i> L.	<i>Berg-Hertshooi.</i> . . . . . 763.
<i>Helleborus viridis</i> L.	<i>Groene Nieswortel.</i> . . . . . 757.
XIV. <i>Classis. Didynamia.</i>	Twecemagtigen.
<i>Lamium Galeobdolon</i> CRANTZ.	<i>Gele Hondsnitel</i> . . . . . 758.
XV. <i>Classis. Tetranyamia.</i>	Viermagtigen.
<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	<i>Wilde Radijs.</i> . . . . . 774.
<i>Cochlearia danica</i> L.	<i>Deensch Lepelblad.</i> . . . . . 731.
<i>Nasturtium officinale</i> R. BROWN.	<i>Gewone Waterkers</i> . . . . . 732.
XVI. <i>Classis. Monadelphia.</i>	Eenbroederigen.
<i>Malva moschata</i> L.	<i>Welriekende Malowe.</i> . . . . . 793.
XVII. <i>Classis. Diadelphia.</i>	Tweebroederigen.
<i>Trifolium striatum</i> L.	<i>Gestecepte Klaver.</i> . . . . . 733.
<i>Medicago maculata</i> WILLD.	<i>Gevlekte Rupsklaver.</i> . . . . . 753.
XVIII. <i>Classis. Syngenesia.</i>	Zaamhelmigen.
<i>Centaurea Scabiosa</i> L.	<i>Grootbloemige Centaurie.</i> . . . . . 786.
<i>Gnaphalium luteo-album</i> L.	<i>Bleek-geel Roerkruid.</i> . . . . . 778.
<i>Doronicum scorpioides</i> WILLD.	<i>Knobbelwortelig Duizelkruid.</i> . . . . . 728.
<i>Chrysanthemum Parthenium</i> PERS.	<i>Breedbladige Vuurwortel</i> . . . . . 787.
<i>Chondrilla juncea</i> L.	<i>Biesvormige Knikbloem</i> . . . . . 767.

Nommers der Planten,
volgens derzelver uitgaven.

XX. Classis. Monoccia.

Carex Pseudo-Cyperus L.
Typha latifolia L.

Eenhuizigen.

Cypergelijkend Rietgras. . . . . 759.
Breedbladige Lischdodde. . . . . 763.

XXII. Classis. Cryptogamia.

Equisetum Telmateja EHRH.
Lycopodium complanatum L.
Ophioglossum vulgatum L.
Asplenium Trichomanes L.
Aspidium spinulosum SWARTZ.
Hypnum rutabulum L.
    » undulatum L.
    » splendens HEDW.
Mnium androgynum L.
Marchantia polymorpha L.
Parmelia caperata ACH.
    » saxatilis FRIES.
    » perlata ACH.
Cyathus Olla PERS.
Agaricus procerus SCOP.
    » excoriatus SCHAEFF.
    » salignus PERS.
    » campestris L.
    » phalloides FRIES.
    » rubescens FRIES.
    » vaginatus BULL.
    » squarrosus FRIES.
    » involutus BATSCH.
    » melleus VAHL.
    » velutinus PERS.
    » ostreatus JACQ.
    » velutipes CURT.
Cantharellus aurantiacus FRIES.
Merulius lacrymans SCHUM.
Daedalea quercina PERS.
Lenzites betulina FRIES.
    » sepiaria FRIES.

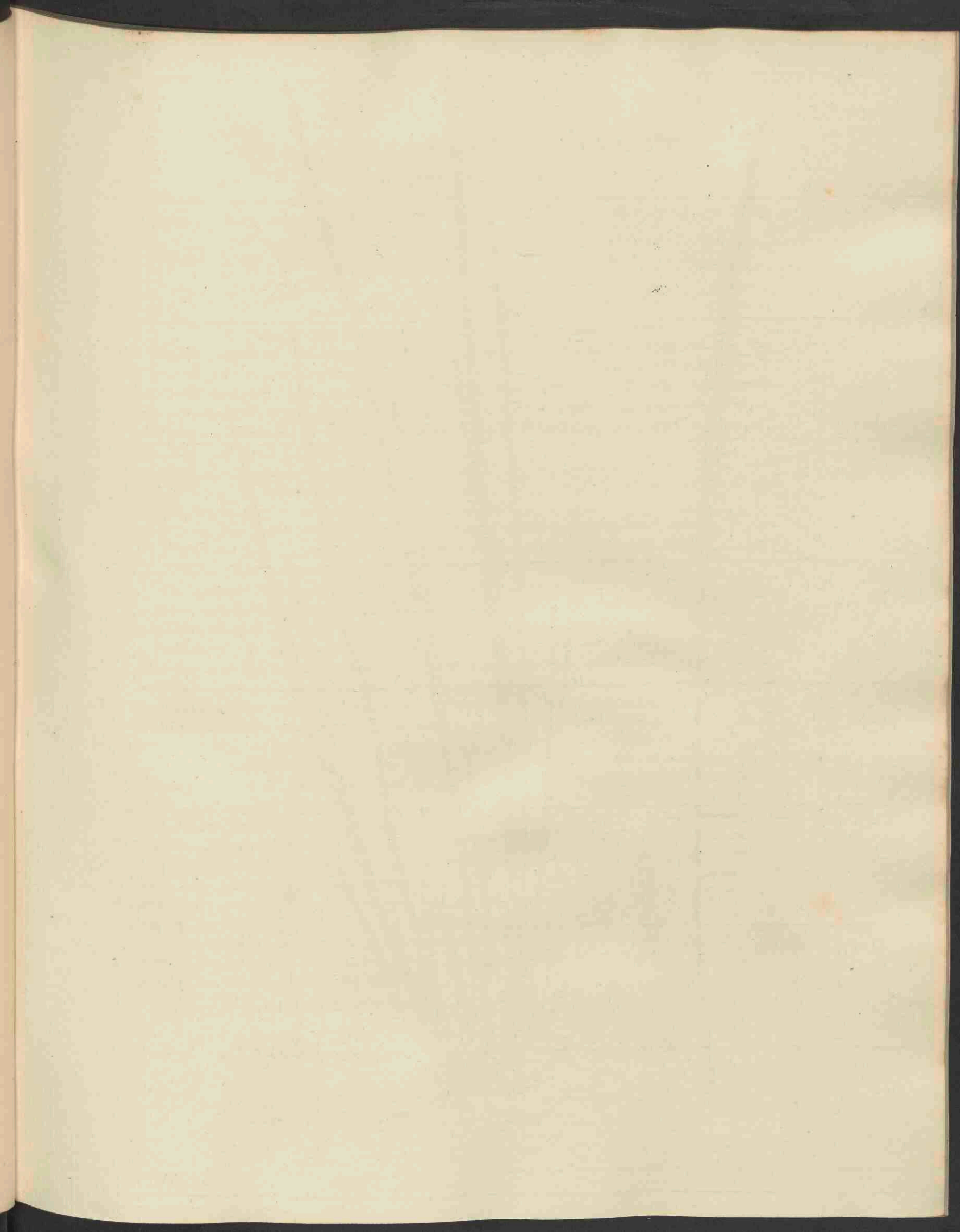
Bedektbloeienden.

Groot Paardestaart . . . . . 764.
Platte Wolfsklaauw. . . . . 729.
Gemeene Adderstong . . . . . 724, 1.
Haarstelige Streepvaren. . . . . 784.
Fijn-gedoornd Boschvaren. . . . . 723.
Kruikdragend Dekmos . . . . . 724, 2.
Golvend " . . . . . 724, 3.
Glanzend " . . . . . 724, 4.
Rondkoppige Knikkerucht. . . . . 734, 1.
Veelvormige Marchantia . . . . . 734, 2.
Zwavelgroen Schildmos. . . . . 794, 1.
Steenminnend " . . . . . 794, 2.
Gepareld " . . . . . 794, 3.
Potjes-Bekerzwam . . . . . 760, 2.
Parasol-Paddestoel . . . . . 725, 1.
Ontvelde " . . . . . 725, 2.
Wilgen- " . . . . . 725, 3.
Witte Champignon . . . . . 735.
Knollige Vliegen-Paddestoel . . . . . 738.
Roodachtig-graauwe " . . . . . 765.
Scheedevormende " . . . . . 784.
Vezelschubbige " . . . . . 743.
Rolrandige " . . . . . 754.
Honiggele " . . . . . 775.
Zijdeharige " . . . . . 769.
Oesterschulpige " . . . . . 780.
Fluweelstelige " . . . . . 799.
Oranjekleurige Cantharelle . . . . . 749.
Druppelende Aderzwam . . . . . 760, 1.
Eiken-Warzwam . . . . . 789.
Berken-Lenz'szwam . . . . . 790, 1.
Heiningen- " . . . . . 790, 2.

	<i>Nommers der Planten, volgens derzelver uitgaven.</i>
<i>Boletus edulis</i> BULL.	<i>Eetbare Pijpzwam</i> . . . . . 739.
» <i>scaber</i> FRIES.	<i>Ruwestelige</i> » . . . . . 740, ¹ .
» <i>felleus</i> BULL.	<i>Gal-bittere</i> » . . . . . 740, ² .
» <i>cyanescens</i> BULL.	<i>Indigo-</i> » . . . . . 770.
<i>Polyporus squamosus</i> FRIES.	<i>Schubbig Polyporus</i> . . . . . 730.
» <i>igniarius</i> FRIES.	<i>Vuurvallende</i> » . . . . . 744.
» <i>Ribis</i> FRIES.	<i>Aalbeziën-</i> » . . . . . 745.
» <i>varius</i> FRIES.	<i>Veranderlijke</i> » . . . . . 755.
<i>Trametes suaveolens</i> FRIES.	<i>Anijsgeurige Pijpzwam.</i> . . . . . 800.
<i>Thelephora terrestris</i> EHRH.	<i>Aard-Thelephora</i> . . . . . 750, ³ .
<i>Clavaria stricta</i> PERS.	<i>Gestreckte Clavaria</i> . . . . . 785.
<i>Phallus impudicus</i> L.	<i>Stinkende Eikelzwam</i> . . . . . 795.
<i>Geaster mammosus</i> FRIES.	<i>Getepelde Aardster</i> . . . . . 750, ¹ .
<i>Tulostoma mammosum</i> FRIES.	» <i>Tulostoma</i> . . . . . 750, ² .

Molinia coerulea Koel. 721.

MOLINIA COERULEA KOEL. (*)

Blaauwe Eenknoop.

Bijnaam. Blaauw Havergras.

Hoogd. Blaue Schmielen. Blaue Bandschmielen. Blaues Perlgras. Blaues Pfeifengras. Bergrobr. Bergried. Binsenried.

Engelsch. Purple Melicgrass.

Bloeit Julij—September. 4.

TRIANDRIA DIGYNIA. Driehelmigen Tweestijligen.

Natuurl. Orde volgens LINN. IV. Gramina. Gramineae R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Spiculae 2—5-florae. Glumae membranaceae, inaequales, flosculis breviores. Corollae conicae, suprema sterilis abortiens, valvulis lanceolatis acutis. Stigmata plumosa. Semen bimucronatum, late sulcatum. Twee-vijfbloemige bloempakjes, *a*. De kelkblaadjes, *b*, vliezig, spits, ongelijk, korter dan de bloempjes. De bloempjes, *c*, kegelvormig, het bovenste, *d*, onvruchtbaar, misdragende; de klepjes, *e*, lancetvormig, spits. Plumvormige stempeltjes, *f*, de zaadkorrels tweepuntig, breed-gesleufd.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Panicula subcoarctata aequali, spiculis oblongo-cylindraceis erectis, culmis subenodis. De bloempluim meestal zamengedrongen, gelijkvormig; de bloempakjes langwerpigerolrond, regtstandig; de halmen nagenoeg zonder knooppjes.

Uit eene zode van gedraaide wortelvezels komen verscheiden halmen, doch weinige bladen te voorschijn; deze zijn lijnvormig, sterk gespitzt en min of meer gesleufd. De halmen vertoonen meestal, geheel aan derzelver beneden eind, slechts één knooppje, g; zelden vindt men er twee aan.

De gestreepte bladscheeden zijn glad, en in plaats van het bindseltje ziet men enkele haartjes. Het zaadkorreltje vindt men meestentijds door ziekte misvormd, purperachtig-zwart van kleur, en zonder sleufje, h.

GROEIPLAATS. In menigte groeit dit gras op veengronden tusschen *Amsterdam* en *Utrecht*, maar ook in de *Sparrenbosschen* op de heidevelden in het sticht van *Utrecht*, in *Gelderland*, *Drenthe*, *Groningen* en *Vriesland*, en in *Noord-Brabant*; in welke het echter veel schraalder is, en zelfs dikwijls geene bloempjes voortbrengt. Ook wordt het hier en daar in onze *Voorduin*en aangetroffen, als b. v. in die tusschen *Bennebroek* en *Hillegom*, bij *Wassenaar*, *Noordwijk*, *Noordwijkerhout* en *Katwijk*. De *Hoogl. van Hall* zag het ook op de *Buitenwaarden* aan de *Waal* bij *Gorinchem*.

GEBRUIK. Sommige schrijvers prijzen het als een goed voedergras; anderen verwerpen het als zoodanig geheel en al, doch stemmen toe dat het door paarden, schapen en geiten gaarne gegeten wordt. Nogtans, hoe weinig het ook oplevert, kan het zoo lang als het jong is voor het vee een goed voedsel genaamd worden, en zelfs raadt *TRAUTMANN* aan het hiertoe op veenlanden aan te kweeken. Als hooi gewonnen, mits dit maar goed behandeld zij, willen de beesten het zeer wel eten; anders kunnen de halmen voor velerlei vlechtwerk, voor hoeden, mandjes enz. gebruikt worden. Voor pijpendoorhalers afgesneden vindt men dezelve hier en daar in onze koffijhuizen, in *Engeland* vervaardigt men er bezempjes van, om daar mede kleëren schoon te maken, in *Denemarken* en *Oostenrijk* bedient men zich van dezelve zamengebonden tot het aanvegen der dorschvloeren, alsmede om er lagen van te vormen waarop de kaas te droogengesteld wordt, en overigens verdient het aanmerking dat overal waar dit gras op *Veengronden* welig groeit, aldaar ook *Wilgen-Esschen*- en *Elzenhout* geteeld kan worden.

(*) *Enodium coeruleum* GAUD. *Melica coerulea* L. ROTH.

MOLINIA COERULEA KOEL. (*)

Festuche bleue.

<i>Surnom.</i>	Mélique bleue.
<i>Nom Allem.</i>	Blaues Perlgras. blaue Schmielen. blaue Bandschmielen. Bergrohr. Bergried. Binsenried. blaues Pfeifengras.
— <i>Anglais.</i>	Purple Melic-grass.

Fleurit en Juillet—Septembre. 2.

TRIANDRIE DIGYNIE.

Ord. Natur. de LINN. IV. Gramina. Gramineae R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Epillets de 2 à 3 fleurs, *a.* Glumes, *b.* membraneuses, inégales, plus courtes que les fleurs. Corolles, *c.* coniques, la supérieure un rudiment d'une fleur stérile, *d.* les valves lancéolées aiguës, *e.* Stigmates plumeux, *f.* Graines bimucronulées, sillonnées.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Panicule resserrée, égale, épillets cylindriques érigés; chaumes à une seule articulation.

D'un gazon de fibres radicales entortillées naissent plusieurs chaumes, peu de feuilles lancéolées, très acuminées, plus ou moins carénées, à gaines rayées et glabres, et offrant quelques poils en place d'une Ligule. Les chaumes roides sont ordinairement pourvus d'un seul noeud à leur base, g, ou quelquefois à deux articulations.

On trouve les graines presque toujours comme vers h, de couleur noire pourprée, sans sillon: toutes difformes à cause d'une maladie.

LIEU NATAL. Cette graminée vient surtout dans des prés tourbeux entre *Amsterdam* et *Utrecht*, mais aussi on la rencontre dans les bois de Sapin sur les bruyères dans les provinces *Utrecht*, la *Guèldre* *Drenthe*, *Groningen*, la *Frise*, et *Braband-Septentrional*. Cependant dans ces derniers endroits la plante est beaucoup plus grêle, et n'y porte souvent point de fleurs. Puis elle croît dans quelques de nos *Avant-dunes*: entre *Bennebroek* et *Hillegom*, auprès de *Wassenaar*, *Noordwijkerhout*, *Noordwijk* et *Katwijk*. Le Prof. *VAN HALL* l'a aussi trouvée au *Waal* près de *Gorinchem*.

USAGE. Par quelques-uns elle est vantée comme un bon fourrage, tandis que des autres la rejettent absolument; cependant l'on en convient de part et d'autre, que ses jeunes pousses sont mangées par les chevaux, les chèvres et les moutons. Mais il en est aussi qui disent, que tous les bestiaux la mangent dans sa jeunesse, et aussi quand elle est réduite en foin; pourquoi *TRAUTMANN* a voulu qu'on la seme dans des terres tourbeuses.

Ses tiges peuvent servir à faire des nattes, des paniers, des chapeaux etc. Unies dans de petits paquets, on les trouve dans quelques de nos cafés, pour le nettoyage des pipes à fumer. En Angleterre on en fait de petits balais pour nettoyer les habits, en d'autres pays quelques-unes liées ensemble servent à balayer les aires; aussi on en fait usage à couvrir des maisons, à faire de la litière, et des couches pour le dessèchement des fromages.

Enfin il mérite notre attention que toute terre tourbeuse, dans la quelle croît cette plante, est aussi propre pour la culture des Saules, des Aunes et des Frênes.

(*) *Melica coerulea* L. *ROTH*. *Enodium coeruleum* GAUD.

Silene noctiflora L. 1729.

SILENE NOCTIFLORA L.

Nachtbloeiende Silene.

Hoogd. Nachtblüthige Silene. Nachtliches Leimkraut.
Engelsch. Night-flowering Catchfly. Night-flowering Campion.

Bloeit Julij—October. ☉.

DECANDRIA TRIGYNIA. Tienhelmigen Driestijligen.

Natuurl. Orde volgens LINN. XXII. Caryophylleae a. Caryophylleae JUSS. Sileneae DC.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx tubulosus, 5-dentatus. Petala 5, unguiculata, fauce saepius squamis coronata et limbo 2-fido. Capsula 1-vel imperfecte 3-ocularis, apice 6-valvis, polysperma, semina reniformia. De kelk buisvormig, 5-tandig, vijf, nageldragende, in de keel meestal met schubjes gekroond en gewoonlijk met 2-spletigen boord. De zaaddoos 1-of onvolkomen 3-hokkig, met 6 klepjes openbarstende, veelzadig; de zaden niervormig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Calycibus 10-striatis, venulosis, fructiferis inflatis, dentibus subulatis. Petalis profunde 2-fidis, squamis coronatis. Caule superne dichotomo. De kelk, *c*, 10-streepig en geaderd, met elsvormig-gepunte tandjes, en buikvormig opgeblazen wanneer dezelve vruchtdragende is, *d*. De bloembladen diep ingesneden, met schubjes gekroond, *e*. De steng van boven gegaffeld.

De steng, de langwerpige spitse, doch onder aan de steng meer omgekeerd-eironde bladen, en de kelkjes, zijn met een kleverig vocht afscheidende haardjes bezet; waardoor de plant veelal min of meer met aarddeelen bedekt is.

De bloempjes, waarvan men een in deszelfs geheel bij a een weinig vergroot ziet, terwijl figuur b er de inwendige deelen van voorstelt, staan eenzaam op steeltjes, zijn somtijds bijkans wit, verspreiden, ofschoon flauwelijk, eenen aangename geur, maar worden zeldzaam vroeger dan tegen den avond geheel open aangetroffen; dikwijls treft men dezelve met slechts 5 of 6 helm-draadjes aan.

De ruwheid der zaadkorrels, g, draagt volgens AUG. DE ST. HILAIRE veel bij tot derzelver verspreiding.

GROEIPLAATS. Zelf vond ik deze plant op bouwland bij *Utrecht*, eens aan den kant van een' versch gedolven sloot in den *Haarlemmerhout*, maar op verscheidene plaatsen om *Naaldwijk* en bij 's *Gravenzande* in Zuid Holland; in welke provincie dezelve door den Heer *VRIJDAG ZIJNEN* bij den *Haag* en *Scheveningen*, en door Dr. *J. PIEROT* bij *Hazerswoude* aangetroffen is, terwijl de Heeren *BOURSSE WILS*, *KERBERT* en *MOLKENBOER*, haar bij 's *Spanjaardsbrug*, tusschen *Leyden* en *Leyderdorp* gevonden hebben. Voorts is zij bij *Nijmegen*, in de omstreken van *Breda* en in die van *Leeuwarden* en *Harlingen*, alsmede op het eiland *Walcheren*, en door Prof. *VAN HALL* ook bij *Naarden* gevonden geworden.

SILENE NOCTIFLORA L.

Silène noctiflore.

Nom. Allem. Nachtblüthige Silene. Nächtliches Leimkraut.
— *Anglais.* Night-flowering Catchfly. Night-flowering Campion.

Fleur. Juillet—Octobre. ☉.

DECANDRIE TRIGYNIE.

Ord. Natur. de LINN. XXII. *Caryophylleae* α. *Caryophylleae* JUSS. *Sileneae* DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice tubuleux, à cinq dents. Cinq pétales munis d'un onglet long; la gorge de la corolle ordinairement couronnée par des écailles; limbe presque toujours bifide. — Capsule, *f*, mono-ou imperfectement 3-loculaire, déhiscente en six valves au sommet, polysperme; semences réniformes.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Calices, *c*, marqués de 10 stries, veinés, renflés au temps du fruit, *d*, à dents subulées. Pétales bifides, munis d'appendices en écailles, *e*. Tige rameuse, dichotome au sommet.

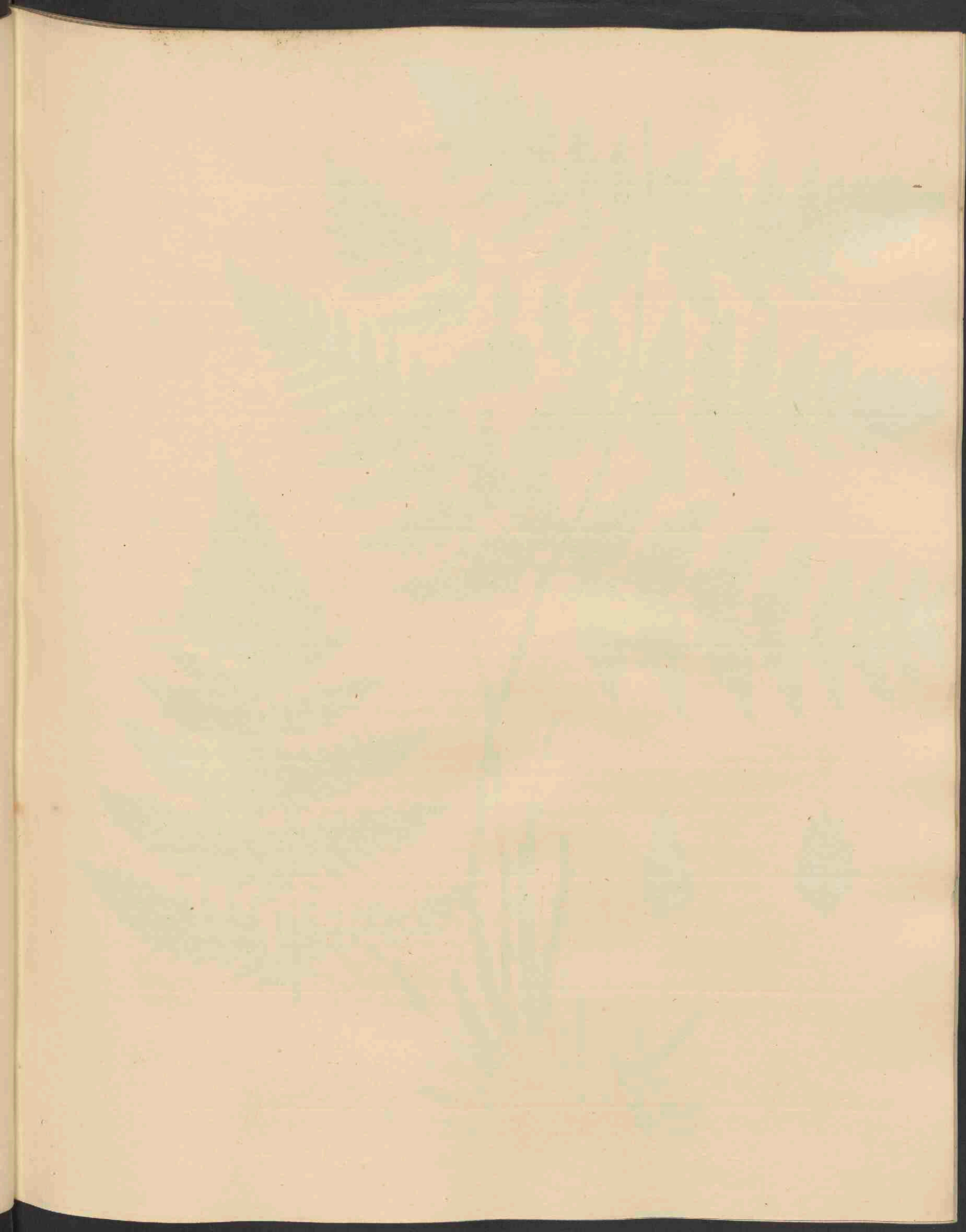
La tige, les feuilles et les calices sont couverts de poils visqueux, d'où la plante est presque toujours plus ou moins souillée par de la poussière.

Les fleurs sont pédicellées, solitaires, quelquefois tout-à-fait blanches, et répandent une odeur agréable, mais faible. Vers a on en voit une dans son entier, un peu agrandie; figure b représente leurs parties intérieures, mais souvent on ne rencontre que 5 à 6 étamines, au lieu de dix. De reste il est remarquable que les fleurs ne sont guère ouvertes que vers la fin du jour; mais cependant aussi je les trouvai toutes écloses à l'onzième heure du matin.

D'après AUG. DE ST. HILAIRE, l'aspérité des semences, g, contribue beaucoup à leur dissémination.

LIEU NATAL. Moi-même je l'ai trouvée dans des champs près d'*Utrecht*, une fois au bord d'une fosse récente au bois de *Haarlem*, mais en plusieurs endroits auprès de *Naaldwijk* et *'s Gravenzande* dans la Hollande méridionale. Dans quelle province M^r. *VRIJDAG ZIJNEN* l'a vue près de la *Haye* et de *Scheveningen*, et le D^r. *PIEROT* près de *Hazerswoude*, tandis que Mess. *BOURSSE WILLS*, *KERBERT* et *MOLKENBOER* l'ont trouvée près du *Spanjaardsbrug*, entre *Leyden* et *Leyerdorp*. Puis elle vient dans les contrées de *Nimègue*, de *Breda*, dans celles de *Leeuwarden* et *Hartingen*, dans l'île de *Walcheren*, et aussi à l'entour de *Naarden*, où le Prof. *VAN HALL* l'a cueillie.

Aspidium spinulosum Swartz.

C R Y P T O G A M I A.

ASPIDIUM SPINULOSUM SWARTZ.

Fijngedoornd Boschvaren.

Hoogd. Dornig-gezähntes Schildfarn.
Engelsch. Prickly-toothed Shieldfern.

Draagt vrucht in Julij, Augustus. 2.

Natuurl. Ord. volgens LINN. LV. *Filices* α . *Filices* JUSS. *Polypodiaceae* R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Sori subrotundi sparsi. Indusia orbiculata vel reniformia; illa centro, haec latere affixa. De vruchthooppjes rondachtig, verspreid. De dekvliesjes cirkelrond of niervormig; deze aan den rand, gene in het midden vastgehecht.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Fronde bipinnata ovata, pinnulis oblongis acutis decurrentibus confluentibus inciso-dentatis laciniis mucronato-serratis, stipite paleaceo, indusiis glandulosis. Het loof dubbel-gevind, eirond, de vinnen langwerpig, nederlopend-verlengd en ineenvloeiende, ingesneden-ge-tand, de slipjes puntig-gezaagd, de steel stoppelig en de dekvliesjes met kliertjes.

MARTIUS trekt het in twijfel of deze plant wel meer zij dan eene Verscheidenheid van *Aspidium dilatatum* SW., welke men Dl. VII, Pl. 488 afgebeeld vindt; en als zoodanig komt zij ook in Prof. VAN HALL'S Flora Belg. Sept. voor. Steunt het gevoelen van eerstgenoemden, van den schrijver der Flora Cryptogam. Erlangensis, op het nauwelijks te bespeuren onderscheid der dekvliesjes, zoo erkent hij nogtans dat er zich eenige kenmerken opdoen, waardoor beide gemakkelijck van elkander te onderkennen zijn. Bij *Aspidium spinulosum* SW., namelijk, zijn, naar zijne opgave, de vinnen, a, steeds meer ineenvloeiende, staan deze korter in elkander, zijn zij minder diep in slippen, b, verdeeld, hiervan de insnijdingen meer ingebogen en daardoor de punten meer tot elkander komende, de vruchthooppjes, c, grooter, en de steel aan deszelfs vertakkingen, d, minder verbreed. Overigens bewoert SMITH, in zijne English Flora, dat de dekvliesjes, e, hier cirkelrond, maar bij *Aspidium dilatatum* SW. niervormig zijn, en dat bij die ook de wortel meer knollig, en de rist der vinnen regter is.

GROEIPLAATS. Tusschen Loosduinen en Monster, welke plaats, benevens den Heiligenberg bij Amersfoort, reeds door DE GEER (*Spicel. alter.* pag. 48) opgegeven is geworden, groeit dezelve overvloedig, als ook hier en daar bij Naaldwijk. Wijders komt dezelve volgens onze Flora Belg. Sept. bij Nymegen, bij Utrecht, bij Haren en Paterwolde, en bij Assen, Raalte en Ootmarsum voor, en ook hier en daar op Zuid-Beveland.

C R Y P T O G A M I E.

ASPIDIUM SPINULOSUM Sw.

L'Aspidium spinulosum.

Nom. Allem. Dornig-gezähntes Schildfarn.
— Anglais. Prickly-toothed Schieldfern.

Porte des fruits en Juillet, Août. 4.

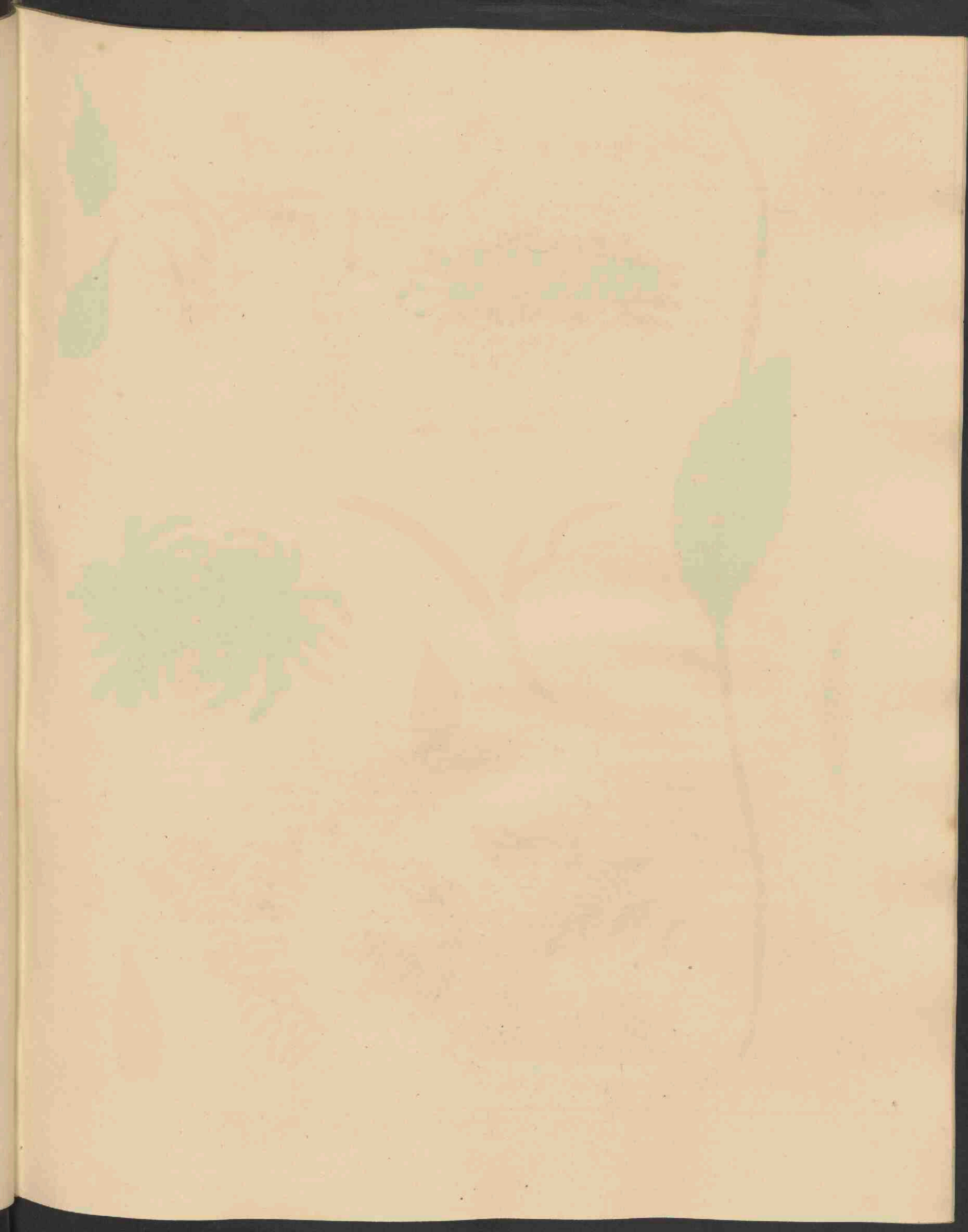
Ord. Natur. de LINNÆUS LV. Filices α . Filices JUSS. Polypodiaceae R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Capsules (*Sori*) réunies en groupes presque arrondis, épars, couverts par un tégument orbiculaire ou réniforme, qui dans ce cas est attaché au bord, dans l'autre au centre des groupes.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles bipinnées ovales, à pinnules, oblongues, aiguës, decurrentes, confluentes, inciso-dentées, à segmens mucronulato-dentés en scie; pétiole paleacé, tégumens glanduleux.

MARTIUS soupçonne qu'elle n'est qu'une Variété de l'*Aspidium dilatatum* Sw., qui vient d'être représentée dans cet ouvrage au Tome VII, Pl. 488; et aussi comme telle elle est décrite par le Prof. VAN HALL, dans le *Flora Belg. Sept.* Mais en même temps que le premier, l'auteur du *Flora Cryptogamica Erlangensis*, à fondé son soupçon sur la différence presque imperceptible, qui se manifesterait entre les tégumens, il veut bien en convenir, qu'il y a des caractères assez suffisants pour distinguer ces deux plantes. Ainsi que d'après ses observations chez l'*Aspidium spinulosum* Sw., les pinnules, a, sont toujours plus confluentes, plus rapprochées, moins divisées en segmens, b, et ceux-ci à des incisions plus courbées vers le dedans, d'où les pointes sont plus en contact entr'-elles; puis aussi les groupes des capsules, c, sont plus grands, et les pétioles moins dilatés aux endroits de leur division, d. De plus dans l'*English Flora* SMITH nous dit, que chez l'*Aspidium spinulosum* Sw. les tégumens, e, sont orbiculaires, mais réniformes chez l'*Aspidium dilatatum* Sw., en outre, que chez celui-là aussi la racine est plus tubéreuse, et le rachis des pinnules plus droit.

LIEU NATAL. Entre *Loosduinen* et *Monster* il vient en abondance, et aussi au *Heiligenberg* près d'*Amersfoort*, comme ceci on trouve indiqué par DE GEER, dans son *Spicelegium alterum plant. indigen.*, pag. 48. Encore je le trouvai à cet endroit, et dans quelques lieux auprès de *Naaldwijk*, et d'après notre *Flora Belg. Sept.* il croît aussi près de *Nimègue*, *Utrecht*, de *Haren* et *Paterwolde* dans la *Groningue*, auprès de *Assen*, *Raalte* et *Ootmarsum*, et ci et là au *Sud-Beveland*.

1 *Ophioglossum vulgatum* L.

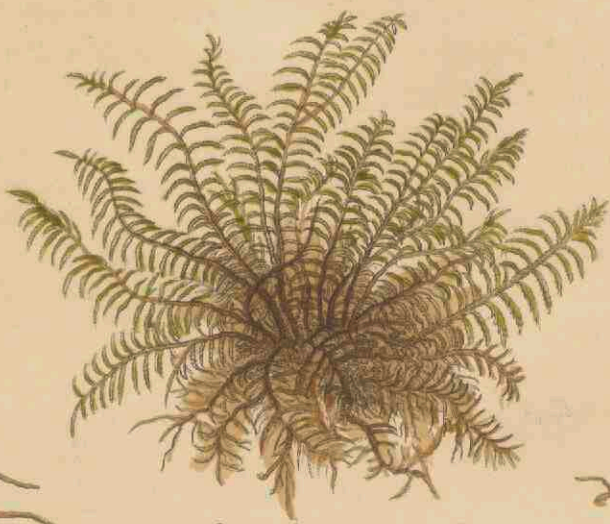
B

2 *Hypnum rutabulum* L.

3 *Hypnum undulatum* L.

4 *Hypnum splendens* Hedw.

C R Y P T O G A M I A.

1. OPHIOGLOSSUM VULGATUM L.

Gemeene adderstong.

Bijnamen. Speerkruid. Christi Lancet. Natertong.

Hoofd. Gemeine Natterzunge.

Engelsch. Common Adders-tongue.

Draagt vrucht in September. 2.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LV. Filices β. Filices JUSS. Ophioglosseae R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Spica simplex disticha, capsulis (Sporangiis) connatis, unilocularibus, transversim dehiscentibus bivalvis. Eene eenvoudige tweerijige aar, welke door de zamengegroeide, éénehokkige, overdwers openspringende, tweekleppige vruchthulseltjes gevormd wordt

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spica simplici raro composita, fronde ovata, venis laxis tenuiter reticulata. De aar eenvoudig of somtijds zamengesteld, het loof eirond, met een los, netvormig aderen-weefsel.

Nu en dan wordt het aartje, bij B vergroot voorgesteld, verdeeld aangetroffen, of komen er ook wel twee aartjes op den steel voor.

GROEIPLAATS. In vochtige duinvalleijen bij 's Hage en omtrent het huis te Brederode bij Haarlem, alsmede tusschen Overveen en Zandvoord. Bij Heino in Overijssel, en in vochtige landen bij Zutphen en Zwolle. Op Walcheren in de duinen achter Oostkapelle, en ook in die van het Nieuwland omtrent den Hoek van Holland, en bij het huis Te Paauw onder Wassenaar.

GEBRUIK. Eertijds werd dezelve bij wonden, en den beet van slangen geroemd.

C R Y P T O G A M I E.

OPHIOGLOSSUM VULGATUM L.

Ophioglosse commune.

Surnom. Langue de Serpent. Herbe sans couture.
Nom Allem. Gemeine Natterzunge.
— *Anglais.* Common Adders-tongue.

Porte des fruits en Septembre. 4.

Ord. Natur. de LINN. LV. *Filices* β. *Filices* JUSS. *Ophioglosseae* R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Un épi simple distique. Capsules (*Sporangia*) réunies, uniloculaires, s'ouvrant transversalement, bivalves.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Epi simple, rarement divisé; une seule feuille ovale, sans nervure, mais ayant des veines réticulées.

L'épi, que l'on voit agrandi vers B, est quelquefois composé, et aussi on a vu des petioles à deux épis.

LIEU NATAL. Dans quelques vallées humides dans les dunes auprès de la *Haye*, et auprès la maison de *Brederode* près de *Haarlem*, et entre *Overveen* et *Zandvoort*. Près de *Heino* en *Overijssel* et dans des prés humides près de *Zutphen* et *Zwolle*. Dans l'île de *Walcheren* entre les dunes proche d'*Oostkapelle*, et entre celles qui se trouvent au *Nieuwland*, près du *Hoek van Holland*. Auprès de la Maison *Te Paauw*, commune *Wassenaar*.

USAGE. Jadis on lui a attribué la propriété de consolider des plaies, et de guérir les morsures des serpents.

C R Y P T O G A M I A.

HYPNUM.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

GESLACHTS-KENMERKEN. Sporangium inaequale cernuum laeve demum incurvatum. Peristoma duplex: externum ex dentibus 16 lanceolatis formatum, internum ex membrana basi indivisa sulcata in laciniis 16 integras vel perforatas producta, et ciliis interjectis. Het vruchthulsel, of de zaaddoos, ongelijk, hellende, eindelijk min of meer omgebogen. De binnenmond dubbeld: de buitenste door 16 lancetvormige tandjes, *b*, de binnenste door een beneden gaaf en gesleufd vliesje gevormd, dat in 16 gave of doorboorde slipjes eindigt, met tusschen geplaatste wimpertjes, *c*.

2. HYPNUM RUTABULUM L. *Kruikdragend Dekmos.*

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule procumbente vage ramoso, ramis compresso-teretiusculis, foliis patulis ovato lanceolatis acuminatis nervo mediotenus evanido serrulatis; seta seabra; sporangio ovato crassiusculo cernuo, operculo conico. De steng nederliggende, op verscheiden wijze getakt, de takjes zamengedrukt rolrond, *d*. De blaadjes openstaande, eivormig-lancetvormig, gespitst, fijngezaagd, met de nerf op het midden verdwijnende, *e*, *f*; de vruchtsteel, *g*, ruw; de zaaddoos eivormig, dikachtig, hellende, *a*, met een kegelvormig dekseltje, *h*.

Figuur i vertoont het *Huijje*, dat in het geheele geslacht nagenoeg van eenerlei vorm is.

3. HYPNUM UNDULATUM L. *Golvend Dekmos.*

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule decumbente vage ramoso, foliis ovatis acutis apice plicatis, basi subbinerviis, imbricato distichis; sporangio subcylindrico cernuo, operculo breviter rostellato. De steng, *d*, nederliggende en verschillend getakt; de in twee rijen over elkander liggende blaadjes, *e*, eivormig, puntig, aan den top gevouwen, beneden meestal met twee nerfjes, de zaaddoos nagenoeg cylinder rond, hellende, met een kort gesnaveld dekseltje.

N°. 2 *groeit menigvuldig door het gansche land, doch deze soort, welke even als N°. 4 bij ons slechts zeldzaam met vruchtjes voorkomt, wordt maar op enkele plaatsen gevonden: bij Nijmegen, te Paterwolde bij Groningen, bij Norddoringen in Overijssel, bij Leijmuiden op de rietvelden, bij Warmond, bij Naaldwijk.*

4. HYPNUM SPLENDENS HEDW. *Glanzend Dekmos.*

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule procumbente repetito-pinnato, foliis imbricatis ovato-lanceolatis acumine siccitate cirrhato subintegris binerviis; setis subaggregatis; sporangio ovato nutante, operculo conico curvirostro. De steng, *d*, nederliggende, herhaald-gevind; de blaadjes, *c*, over elkander liggende, eirond-lancetvormig, met eene bij droogte krulvormende spits, zoo goed als geheel gaafrandig, met twee nerfjes; de vruchtsteeltjes doorgaans bijeengeplaatst, de zaaddoos eirond, knikkende, met een kegelvormig krom gesnaveld dekseltje.

Sommige schrijvers beweren dat de blaadjes zeer fijn gezaagd zijn, en zonder eenige nerf, en Prof. VAN HALL (Flor. Belg. Sept.) merkt aan, dat hetgeen men voor nerfjes heeft aangezien, slechts plooitjes zijn, j.

GROEIPLAATS. In de bosschen van het huis *Staverden* op de *Veluwe*. Bij de *Bild*, *Zeist* enz.; in één woord, vrij menigvuldig op heivelden, en ook in onze duinstreken.

CRYPTOGAMIE.

HYPNUM.

Ord. Natur. de LINN. LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Sporange inégal, incliné, lisse, enfin arqué. Péristome double: l'extérieur à 16 dents aiguës, *b*, l'intérieur membraneux, fendu au sommet en 16 segmens, alternant avec 16 cils, *c*.

2. HYPNUM RUTABULUM L.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige couchée, irrégulièrement rameuse; rameaux comprimés térétiuscules, *d*; feuilles ouvertes, ovato-lancéolées, acuminées, à nervure disparaissant à la moitié, *e*, et un peu dentées en scie; pédicule scabreux, sporange ovale, un peu tuméfié, inclinant, *a*, et à opercule conique, *h*.

Verz à la Coiffe, qui est presque de la même figure dans tout le genre.

3. HYPNUM UNDULATUM L.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige, *d*, couchée, irrégulièrement rameuse; feuilles, *e*, ovales, aiguës, pliées au sommet, souvent à deux nervures à la base, imbriquées, distiques; sporange cylindrique, inclinant, à opercule un peu rostellé.

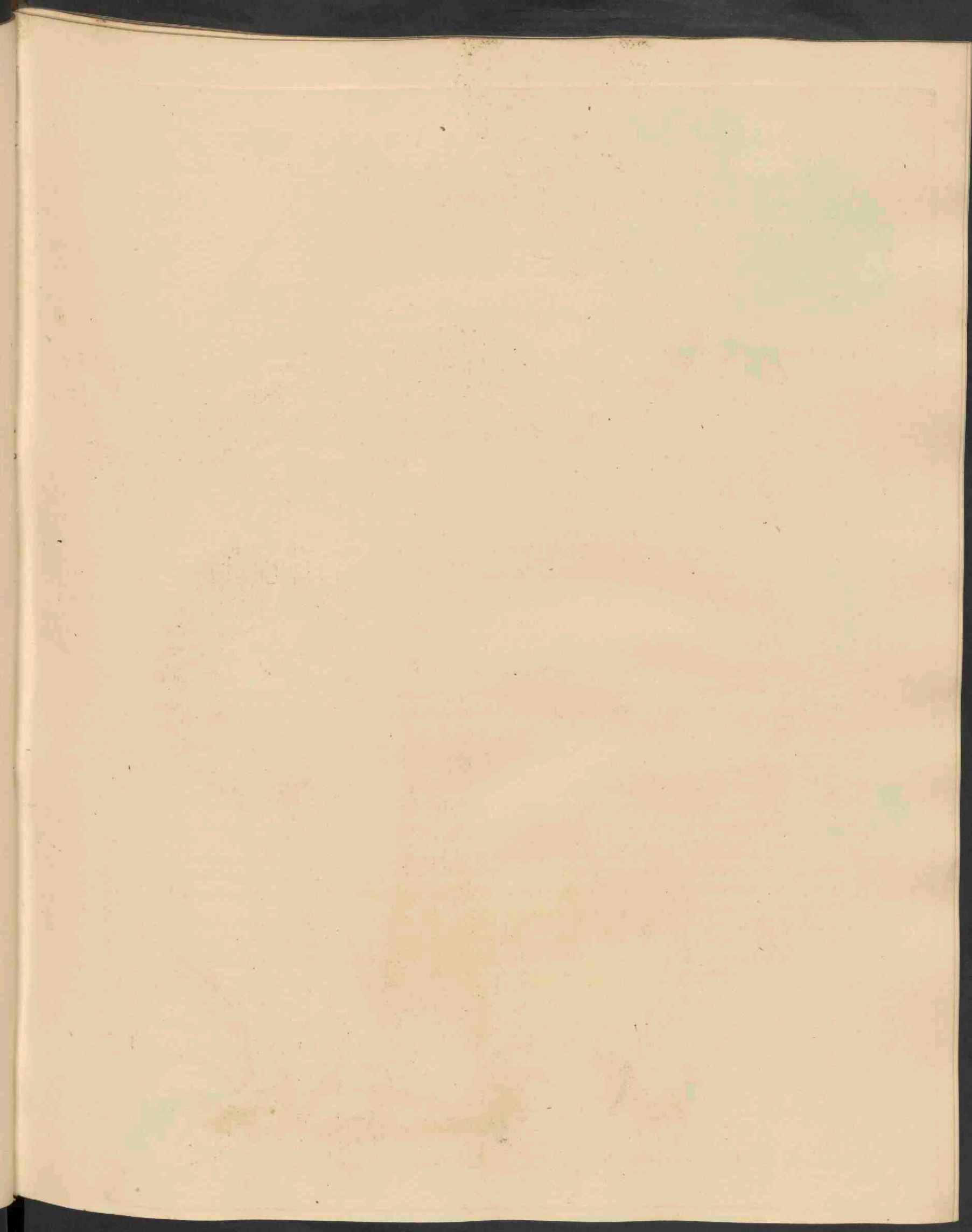
La Mousse N°. 2 se trouve par tout le pays, au pied des arbres, sur la terre, sur de vieux amas de briques, mais le *Hypnum undulatum* L. ne vient que ci et là: comme, près de Nimègue, à Paterwolde dans la Groningue, près de Norddoringen en Overijssel, dans les jonchaies auprès de Leimuiden, près de Warmond et dans un lieu près de Naaldwijk.

4. HYPNUM SPLENDENS HEDW.

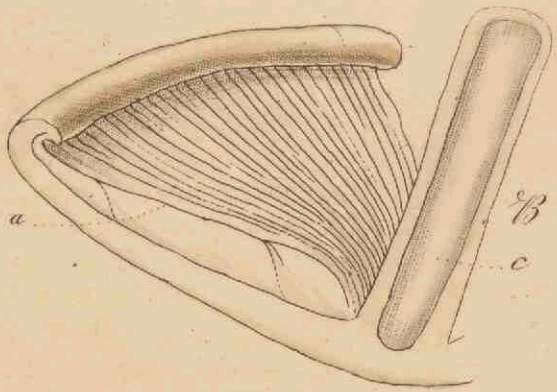
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige, *d*, couchée, puis ascendante, par réitération pennée, feuilles, *e*, imbriquées, ovales-lancéolées, presque entières, à deux nervures, et à pointe cirrhée en temps de sécheresse; pédicules communément en agrégation, sporange ové, un peu penchant; l'opercule conique curvirostre.

Quelques botanistes ont prétendu que les feuilles sont à dents de scie extrêmement fines, et qu'elles sont dépourvues de toute nervure, et le Prof. VAN HALL nous assure, que ce que d'autres ont nommé nervures, n'existe en rien qu'en une, ou deux plies accidentelles.

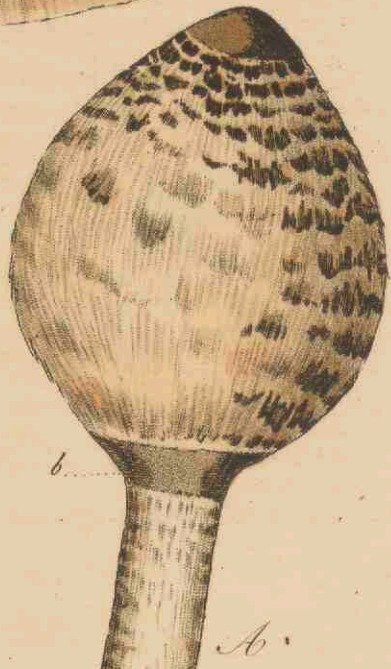
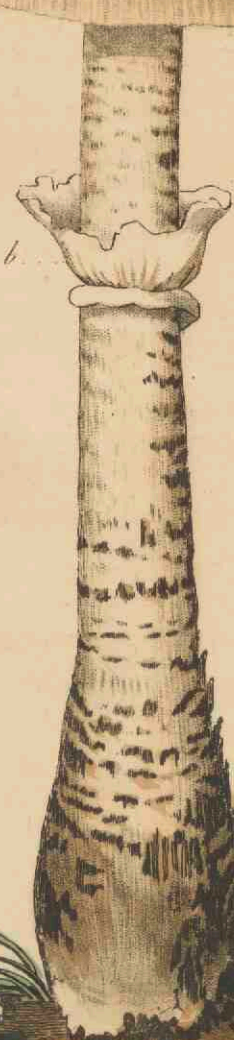
LIEU NATAL. Au bois de la maison *Staverden* au *Veluwe*, près du *Bild*, *Zeist* etc., en un mot, abondamment sur nos bruyères, dans les dunes et des terres y voisines. Ainsi que l'espèce N°. 3, celle-ci on trouve très rarement en fruits.

Agaricus salignus Pers.

2. *Agaricus excoriatus* Schaffer.

1. *Agaricus procerus* Scop.

CRYPTOGAMIA.

AGARICUS.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LXI. *Fungi* α. *Fungi* JUSS. *Mycetes* SPRENGEL. Cl. I. *Hymenomyces*, Ord. I. *Pileati*, Subord. I. *Agaricini* FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. Lamellae centro radiantes, simplices, parallelae, immixtis plerumque brevioribus, e membrana duplici arcte connexa compositae, a pileo subdiscretae, ascigerae. Stipes raro oblitteratus. Pileus carnosus s. membranaceus, primum oviformis, horizontalis in adultis; velum varium, nullum. — De plaatjes verspreiden zich straalvormig uit een middenpunt, zijn eenvoudig, aan elkander evenwijdig, meestal met kortere afwisselende, bestaan uit twee zeer naauw vereenigde vliezen, tusschen welke de kiemhoudertjes (*Asci*) zich bevinden, en gewoonlijk niet aangegroeid. De steel ontbreekt somtijds. De vleezige of anders meer vliesachtige hoed eerst eivormig, naderhand vlak uitgespreid. Het sluiertje zeer verschillende, of niet aanwezig.

1. *Agaricus procerus* SCOP.

PARASOL PADDESTOEL.

Hoogd. Parasolpilz. Parasol-Schwamm. Hoher Blätterpilz.
Groeit in den Herfst.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo umbonato, epidermide in squamas secedente tecto, lamellis remotis, stipite cylindrico elato squamuloso, basi bulboso, annulo mobili. De Hoed genaveld, en met een in schubben afschilferende opperhuid bedekt, eenigzins van elkander verwijderde plaatjes, *a*, de steel rolronnd, hoog opgaande, met schubjes, bolvormig verdikt beneden eind, en beweegbaren ring, *b*.

Bij A ziet men dezelve zoo afgebeeld als zij zich in den tijd voordoet, waarin het Hoedje zich wel dra zal uitspreiden; bij B een gedeelte van het Hoedje aan de onderzijde, benevens het boven-eind van den steel, *c*. Deze is inwendig hol, maar toch naar beneden toe met eene vlokke zelfstandigheid gevuld; somtijds zijn de Plaatjes tweespletig, gewoonlijk grijsachtig-wit, maar ook wel eens met eenen roodachtigen, gelen, of bruinen rand; van binnen bevatten zij wit gekleurd kiemstof; welk laatste ook bij N°. 2 en 3 plaats vindt.

GROEIPLAATS. In houtrijke Hei- en Duinstreken niet zeldzaam; overvloedig op duinachtigen grond tusschen Naaldwijk en Monster, bij 's Gravenzande en Loosduinen.

GEBRUIK. Dezelve is onschadelijk en wordt zelfs in sommige landen veel gegeten; hetwelk evenzoo met de volgende het geval is.

2. *Agaricus excoriatus* SCHAEFFER.

ONTVELDE PADDESTOEL.

Groeit in Julij—September.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo obtuse-umbonato, dein plano, epidermide contigua s. in squamas soluta, lamellis remotis, stipite aequali, annulo mobili. Het Hoedje stomp genaveld, eindelijk vlak uitgebreid, en met eene zamenhangende of in schubben verdeelde opperhuid; de Plaatjes, *a*, van elkander verwijderd, de steel gelijk, met beweegbaren ring, *b*.

PERSOON, MARTIUS, en meer anderen, houden deze voor niet meer dan eene Verscheidenheid van de voorgaande.

De steel vertoont geene schubjes, is glad en nagenoeg overal even dik; de Plaatjes zijn somwijlen op den rand ingekorfd.

GROEIPLAATS. Ik vond haar op eene open, zanderige doch begraasde plaats, achter 's Gravenzande.

3. *Agaricus salignus* PERS.

WILGEN-PADDESTOEL.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo convexo dilatato, basin depressam versus substrigoso, ex albo ochraceo fuligineo, lamellis albidis subramosis, stipite laterali albo tomentoso vel nullo. De Hoed bolronnd verbreed, aan den voet, *d*, neêrgedrukt en aldaar min of meer verdund, wit-okerachtig roestkleurig; de Plaatjes, *a*, witachtig, nu en dan takkig; de steel zijdelings geplaatst, wit-vlokkig, *e*, of niet aanwezig. Dezelve groeit aan stronken van Wilgen-, Esschen- en ook wel van andere boomen, van October tot Januarij, en is niet vergiftig.

CRYPTOGAMIE.

AGARICUS.

Ord. Natur. de LINN. LXI. Fungi, α. Fungi JUSS. Mycetes SPRENGEL. Cl. I. Hymenomyces,
Ord. I. Pileati, Subord. I. Agaricini FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Lames simples, parallèles, s'étendant du centre à la circonférence, ordinairement déliées, le plus souvent mêlées de plus courtes et formées par une membrane double, qui renferme les Sporules. Pédicule rarement oblitéré. Chapeau charnu ou membraneux, d'abord oviforme, expliqué horizontalement dans son âge plus avancé. Coiffe variable, nulle.

1. *Agaricus procerus* SCOP.

Agaric élevé. Grisette. Couleuvrée. Gormelle. Coulemelle. Vertet. Parasol. Coulsé.
Poturon. Boutarot.

Vient en Automne.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau umboné, à épiderme en écailles imbriquées, lames plus ou moins distantes, *a*, pédicule cylindrique, élevé, squammeux, renflé en bulbe à la base, et muni d'un collet mobile, *b*.
Vers A on le voit comme il se présente au temps que le Chapeau est au point de s'étaler, et vers B une partie du Chapeau en face inférieure, avec la partie supérieure du pédicule, c. Celui-ci est fistuleux, mais cependant farci d'une substance floconneuse. Quelquefois les lames sont bifides, vulgairement de couleur grise-blanchâtre, mais parfois brunâtre, rougeâtre, ou tirant sur le jeune, à leur tranchant; au-dedans elles contiennent des gongyles blancs, comme il en est de même chez. N°. 2 et 5.

LIEU NATAL. Dans des contrées couvertes de bois sur nos bruyères, et en voisinage des dunes; il abonde dans des terres sablonneuses entre *Naaldwyk* et *Monster*, auprès de *'s Gravenzande* et *Loosduinen*.

USAGE. Il est tout innocent, comme l'est aussi N°. 2, et mangé en plusieurs pays.

2. *Agaricus excoriatus* SCHAEFFER.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau à ombilic obtus, enfin étalé, couvert d'un épiderme continu ou divisé sous forme d'écailles; lames un peu distantes, *a*, pédicule égal, à collet mobile, *b*.

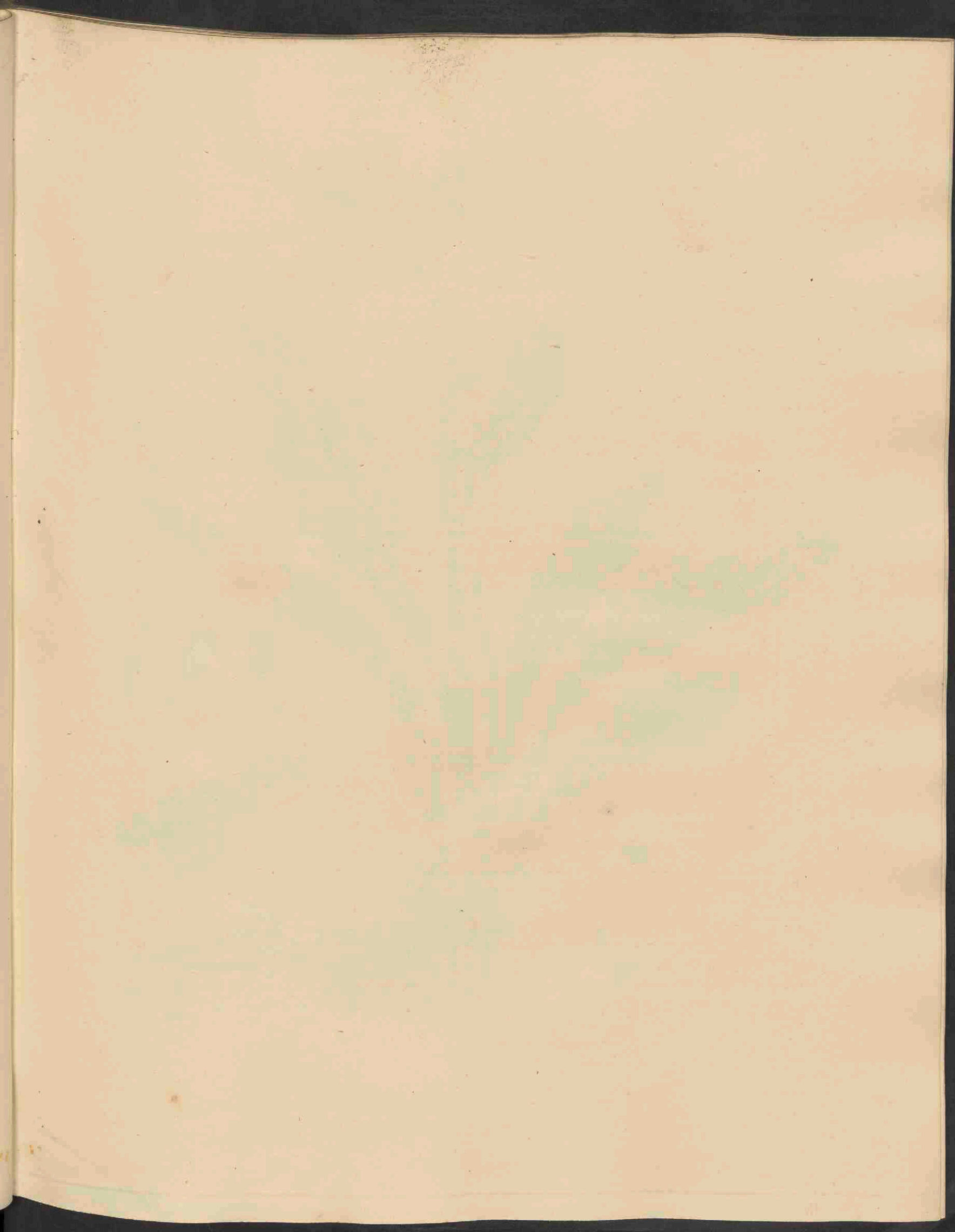
D'après PERSOON, MARTIUS et d'autres, il n'est qu'une Variété du précédent. Le pédicule est toujours lisse, sans aucune tâche, jamais squammeux. Quelquefois les lames sont un peu échancrées.

LIEU NATAL. Je le trouvai dans un lieu sablonneux découvert auprès de *'s Gravenzande*.

3. *Agaricus salignus* PERS.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau convexe, dilaté, un peu aminci et déprimé vers sa base, *d*, de couleur ochre-fuligineuse. Les lames, *a*, albâtres, un peu ramifiées. Pédicule latéral, blanc tomenteux, *e*, ou tout à fait absent.

Il vient aux troncs des Saules et des Frênes, mais aussi d'autres arbres, croît en Octobre jusqu'en Janvier, et n'est pas vénéneux.

Primula elatior. Jacq. 126.

PRIMULA ELATIOR JACQ. (*)

Gesteelde Sleutelbloem.

Bijnaam. Bakkruid.
Hoogd. Grosze Schlüsselblume. Garten-Primel.
Engelsch. Oxlip Primrose.

Bloeit April. 4.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XXI. Preciae. Primulaceae VENT.

PENTANDRIA MONOGYNIA. Vijfhelmigen Eenstijligen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Umbella simplex involucreta. Calyx monophyllus, pentagonus, 5-dentatus, persistens. Corolla hypocrateriformis, tubo cylindrico; limbo patente 5-fido, laciniis emarginatis, stigma globosum. Capsula 1-ocularis, ore 10-fido. Een eenvoudige bloemscherm met een omwindsel. De kelk éénbladig, vijfkantig, met 5 tandjes, overblijvende. De bloemkroon bekervormig; het huisje cilindervormig, de boord openstaande, 5-spletig, de slipjes uitgerand. Het stempeltje kogelrond. De zaaddoos 1-hokkig, met 10 tandjes openbarstende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis ovatis rugosis dentatis utrinque hirsutis, umbella multiflora, floribus exterioribus nutantibus, calycis laciniis acutis, corollae limbo plano. Eironde gerimpelde getande en aan weerskanten ruige bladen. Veelbloemige bloemscherm; de buitenste bloemen knikkende. De kelkklippen scherp gepunt; de boord der bloemkroon vlak.

Bij fig. a, letter b, ziet men het omwindseltje van den bloemscherm, en terwijl overigens hier de gesloten kelk voorgesteld is, ziet men dien bij c geopend, en binnen denzelven het vruchtbeginsel, met het stijltje en het kegelvormig stempeltje d. — Fig. e, laat in de geopende bloemkroon, de meeldraadjes zien, welke echter ook wel veel langer voorkomen, en vertoont f het nagenoeg rijpe zaaddoosje, met den overblijvende kelk er om heen, g stelt dit geheel rijp en opengebarsten voor, en h een der, met witte, als kiezelachtige korreltjes bedekte, zaden.

GROEIPLAATS. Overvloedig bij Drumpt, Zoelen, Avesaate en bij Zutphen: DE GORTER; de overige door dezen opgegeven plaatsen behooren waarschijnlijk tot *Prim. acaulis*; namelijk de omstreken van Haarlem en het Haagsche bosch. — Bij Nijmegen is dezelve door DE BELJER gevonden geworden, denklijk ter plaatse van waar mij dezelve door de heeren ABELEVEN bezorgd is: uit de bosschen te Beek. Op aanwijzing van den Heer KUIJPER VAN WASCHPENNING vond ik haar zelf in het Ulvenhoutsche Bosch bij Breda, en op Walcheren is zij door den Heer BLAAS aangetroffen geworden.

GEBRUIK. Van de onderscheidene soorten van *Primula veris*, welke door kunst verkregen in de bloemtuinten voorkomen, is, volgens HOCHSTETTER, deze de Moederplant.

De krachten of eigenschappen welke door sommigen meer bepaaldelijk aan *Primula officinalis* JACQ. toegeschreven worden, meen ik daarom, ten minste gedeeltelijk, ook aan deze soort te mogen toekennen, omdat dezelve opgegeven geworden zijn voor dat *Primula officinalis*, *elatio* en *acaulis* JACQ., wetenschappelijk van elkander afgezonderd, als drie verschillende Soorten daargesteld zijn geworden, terwijl LINNAEUS en GMELIN dezelve nog voor niet meer dan *Verscheidenheden* van eene en dezelfde plant gehouden hebben.

Het uit de bloemen geperste sap wordt alzoo gezegd het vermogen te bezitten van de zoogenaamde zomersproeten te verdrijven, en, met ongezoeten boter vermengd, tot het heelen van versche wonden te kunnen dienen. — Een afkooksel van de wortels is tegen den hoofdwijmel aangeraden geworden. De jonge bladen kunnen als salade of gelijk andere moeskruiden genuttigd worden, en volgens GMELIN is het geheele kruidachtige gedeelte der plant heilzaam voor ziek vee, en wordt dit daarvan begeerig gegeten.

(*) *Primula veris* β , *elatio* L.

PRIMULA ELATIOR JACQ. (*)

Primevère élevée.

Nom Allem. Grosze Schlüsselblume. Garten-Primel.

— Anglais. Oxlip Primrose.

Fleurit en Avril. 2.

PENTANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINN. XXI. Preciae. Primulaceae VENT.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Ombelle simple involucre. Calice monophylle, pentagone, à 5 dents, persistant. Corolle hypocratériforme, à tube cylindrique, le limbe ouvert et à 5 divisions émarginées. Stigme globuleux. Capsule 1-loculaire, à 10 valves déhiscentes.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles ovales, rugueuses, denticulées, couvertes de poils sur les deux cotés. Ombelle à plusieurs fleurs; les fleurs extérieures penchées; dents du calice aiguës, corolle à bord plan.

Figure a, vers b, on voit indiqué l'involucre de l'ombelle, et tandis que pour le reste cette figure nous présente le calice, comme il vient clos et fermé, vers c celui-ci se montre ouvert, et entourant le germe avec le style et son stigme globuleux. d. Vers e, dans la corolle ouverte, les cinq étamines, qui, cependant, sont quelquefois beaucoup plus longues. Fig. f donne une capsule presque mère, et encore enveloppée par le calice persistant; vers g une capsule toute mère et montrant ses 10 valves, et vers h une des graines, qui sont couvertes de corpuscules blanches, comme de nature pierreuse.

LIEU NATAL, Selon DE GORTER il vient aux environs de *Drumpt*, *Zoelen* et *Avesaate*, et de *Zutphen*, ainsi qu'aux ceux de *Haarlem* et au Bois de la *Haye*; mais quant aux derniers, il est vraisemblable qu'ils appartiennent au *Primula acaulis* JACQ.

Auprès de *Nimègue* il a été trouvé par Mr. DE BELJER; peut-être aux mêmes endroits où Mss. ABELVEN l'ont cueilli, savoir, dans les bois à l'entour de *Beek*. — Moi-même je le trouvai dans le bois d'*Ulvenhout*, près de *Breda*, et Mr. BLAAS l'a vu à *Walcheren*.

USAGE. D'après HOCHSTETTER il constitue la mère de toutes ces Primevères, fort différentes, que l'on trouve dans les jardins à fleurs.

En considérant que les propriétés qui plus spécialement sont attribuées au *Primula officinalis* JACQ., ont été décrites avant que *Primula officinalis*, *acaulis* et *elatio*r JACQ. étaient promus au rang de propres espèces, et vu que LINNAEUS et GMELIN encore en ont fait mention comme des Variétés, je suppose que les mêmes vertus peuvent, — du moins soit il en partie, — être rapportées à cette *Primevère élevée*. — Donc, le jus que l'on peut obtenir par l'expression des fleurs, pourrait servir à faire disparaître les éphélides, et à la consolidation des plaies récentes, en le mêlant avec de la beurre non salée. Une décoction des racines a été administrée contre le vertige. Les jeunes feuilles sont mangées en salade ou cuites comme d'autres plantes potagères; et, à ce qui est dit par GMELIN, aussi la plante — les fleurs et les racines exceptées — serait d'importance comme aliment pour de bétail malade.

(*) *Primula veris* β , *elatio*r L.

Ribes Uva crista L. 727.

RIBES UVA CRISPA L.

Stekelige Aalbes.

Bijnamen. Kruisbeziën. Kruisdoorn. Klapbessen. Doornbessen. Stekelbessen. Krissen.
Hoogd. Stachlige Johannisbeere. Stachelbeerstrauch.
Engelsch. Common Gooseberry.

Bloeit April. 4.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XXXVI. Pomaceae. Ribesiae ACH. Grossularieae DC.

Grossulaceae MIRR.

PENTANDRIA MONOGYNIA. Vijfhelmigen Eenstijligen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-fidus, ventricosus, adhaerens, laciniis coloratis persistentibus. Corolla 5-petala, petalis obtusis, staminibusque, calycis margini innatis. Stylus bifidus. Stigmata 2. Bacca globosa, 1-ocularis, polysperma, calyce coronata. De kelk 5-deelig, buikvormig, aange-groeid, met gekleurde en overblijvende slipjes. De bloemkroon 5-bladig; de stompe bloembladen, even als de meeldraadjes, op den rand van het kelkje ingeplant. Het stijltje 2-spletig; twee stempeltjes. Eene kogelronde, éénehokkige, veelzadige, door het kelkje gekroonde bes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pedunculis 1—3-floris, bi-tri-bacteatis, calyce campanulato; petalis obovatis, baccis glabrescentibus, germinibus pilosulis, foliis et petiolis villosulis. Ad basin ramulorum aculeis plerumque ternis connatis. Één—driebloemige bloemsteeltjes, met twee of drie schutblaadjes, *a*, er aan; het kelkje klokvormig, omgekeerd eironde bloemblaadjes, *b*, nagenoeg gladde bessen, *c*, *d*, doch het vruchtbeginsel behaard, *e*; de bladsteeltjes en de bladen zachtharig, aan den voet der takjes meestal drie te zamen gegroeide stekels.

Bij A ziet men zoo veel van een bloempje weggenomen, als noodig was om de aankechting der bloemblaadjes, op den rand van het kelkje, voor te stellen, benevens de inplanting der meeldraadjes, en het, beneden insgelijks zachtharige, stijltje, *f*.

B vertoont een bloempje van boven ingezien, *d* eene doorgesneden bes, en *g* een zaadkorreltje.

GROEIPLAATS. Menigvuldig in de duinen bij *Overveen* en *Bloemendaal*, en elders om *Haarlem*; ook in die bij *Wassenaar* en op *Staalduinen*. In het *Brakelbosch* bij *Haarlem*, in de bosschen van *Vriesland* en in die bij *Breda*. Op *Walcheren* en *Zuid-Beveland*; hier en daar op oude knotwilgen en steenen muren, en zelfs boven aan den *Domtoren* te *Utrecht*. In heggen en in de duinen bij *'s Hage*.

GEBRUIK. In den wilden staat laat dit heestergewas de bessen meestal onrijp afvallen, doch door veredeling is het dat zij in de geldelijke behoeften van velen helpen voorzien; vooral waar zij in groote hoeveelheid geteeld worden, zoo als b. v. in het *Westland*.

Voor derzelver rijpheid worden de zoogenaamde *lange* geplukt, om er met water en blom van meel een middaggereg van te koken, dat, na bijmenging van siroop, onder den naam van *Kruisbessenkost* bekend is, en waartoe zij, voor den winter, ook wel in goed gesloten flesschen bewaard, of op andere wijze ingemaakt worden. — Rijp zijn zij, gelijk overbekend is, of dadelijk voor velen eene geliefkoosde vrucht, of kunnen zij, uitgeperst, almede tot 's winters overgehouden worden, en ook is van dit sap, met suiker, een drank te bekomen, welke eenigzins den smaak van moezelwijn bezit.

De bloemen worden druk van de bijen bezocht, als ook van de mieren, en de jonge bladen maken somtijds een bestanddeel uit van zeker moesgeregt, dat wijders uit de eerste blaadjes van *zwarte Aalbessen*, *Aegopodium Podagraria*, *Ranunculus Ficaria*, *Rumex Acetosa*, *Glechoma hederacea*, *Urtica dioica*, *Sambucus nigra*, *Kervel*, *jonge Boerenkool* en *Prei* bestaat.

RIBES UVA CRISPA L.

Groseiller épineux.

Nom Allem. Stachlige Johannisbeere. Stachelbeerstrauch.

— Anglais. Common Gooseberry.

Fleurit Avril. 24.

Ord. Natur. de LINNAEUS XXXVI. Pomaceae. Ribesiae ACH. Grossulariaceae DC.
Grossulaceae MIRB.

PENTANDRIE MONOGYNIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions, ventru, adhérent à l'ovaire, à segmens colorés et persistants. Corolle à 5 pétales; les pétales obtus et, ainsi que les étamines, insérés sur le bord du calice. Style bifide, à deux stigmates. Une baie globeuse, 1-loculaire, polysperme et coronée par le calice.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Pédoncules à 1—3 fleurs, et deux ou trois bractéoles, *a*, calice campanulé, les pétales obovés, *b*. Baies presque glabres, *c*, *d*, mais le germe poilu, *e*; les pétioles et les feuilles pubescentes. Le plus souvent trois aiguillons connés à la base des rameaux.

Vers *A* voyez une fleur, de laquelle est enlevée autant qu'il fallut, pour faire voir l'insertion des pétales sur le calice, l'attachement des étamines, et le style, à base pubescente, *f*.

Figure *B* montre une fleur, vue de dessus; *d* une baie coupée horizontalement, et *g* une des graines.

LIEU NATAL. Il vient surtout dans les dunes auprès de *Overveen* et *Bloemendaal*, et ailleurs aux environs de *Haarlem*, comme au *Brakelbosch* et auprès de *Zomerzorg*; aussi dans celles près de *Wassenaar* auprès de la *Haye*, et au *Staalduin*, puis dans les bois de la Frise, et dans ceux qui se trouvent auprès de *Breda*. A l'île de *Walcheren* et de *Sud-Beveland*; quelquefois sur de vieux saules décapités, sur de vieilles murailles, dans des haies, et même tout au haut de la tour du Dôme à *Utrecht*.

USAGE. Les baies de l'arbrisseau sauvage tombent presque toujours avant leur maturité, mais c'est par anoblissement que l'on en a obtenu plusieurs variétés, qui contribuent de leur part à l'augmentation du bien pécuniaire de beaucoup d'hommes; surtout dans les contrées où leur culture est de quelque étendue: comme au *Westland*, dans la Hollande méridionale.

Les Variétés sont en premier lieu des *glabres* et des *poilues*; puis des *longues* et des *rondes*; des *blanches*, des *blanches doubles*, des *verdâtres*, des *rouges* ou *pourprines*, et des *jaunes*, qui sont les plus communes. De celles-ci les baies *longues* sont cueillies avant leur maturité, et cuites avec de l'eau et de la farine, et puis mêlées avec du sirop, elles fournissent le mets que nous appelons *Kruisbessenkost*, et aussi à cette fin on les conserve tout simplement dans des bouteilles, bouchées avec soin, ou confites. — Quant au fruit mûr, tout le monde connaît l'usage vulgaire de sa pulpe, — c'est de la manger d'abord, comme elle est; autrement elle peut aussi être gardée pour l'hiver; et en la traitant avec du sucre, on s'en acquiert une boisson, qui a en quelque sorte la saveur du vin de la Moselle.

Les fleurs sont fort recherchées par les abeilles et par des fourmis, et quelquefois les jeunes feuilles entrent dans la composition d'une certaine nourriture, dont les premières feuilles du *Groseillier noir*, de l'*Égopode des goutteux*, de la *Ficaire renoncule*, du *Rumex Oseille*, de la *Lierre terrestre*, de la *grande Ortie* et du *Sureau commun*, avec du *Cerfeuil*, du *Poireau* et du *Chou vert*, sont les autres ingrédients.

DORONICUM SCORPIOÏDES WILLD.

Knobbelwortelig Duizelkruid.

Hoogduitsch. Gegliederte Gemswurzel.

Bloeit Mei, Junij. 2.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XLIX. *Compositae*, δ , *Radiatae*. *Compositae* ADANS. *Synanthereae* RICH.

SYNGENESIA SUPERFLUA. Overbodig Zaâmhelmigen.

GESLACHTS-KENMERKEN. Capitulum multiflorum. Floribus marginis, femineis, ligulatis, disci hermaphroditis tubulosis, limbo 5-dentato. Involucrum hemisphaericum, squamis aequalibus bi-triserialibus. Receptaculum nudum. Semina turbinata, sulcata; flosculorum semina pappo simplici, piloso; radii calva. Een veelbloemig bloemhoofd. De vrouwelijke straalbloempjes, *a*, lintvormig; die van den schijf tweekunnig, pijpvormig, met een 5-tandig boordje, *b*, (bij *c* geopend). Het omwindsel platronnd, met evenlange, in twee of drie rijen over elkander liggende schubjes, *d*. De vruchtbodem, *e*, naakt. De zaden tolvormig, gesleufd; die der pijpbloempjes, *f*, met een eenvoudig, harig zaadpluis, doch die der straalbloempjes naakt, *g*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis ovatis denticulatis, radicalibus longe petiolatis subangustatis vel truncatis, et in petiolum paulo productis; caulinis auriculato-amplexicaulibus. Receptaculo sparsim piloso. Rhizomate brevi horizontali, stolonibus nullis. De bladen eirond getand; de wortelbladen lang-gesteeld, aan den voet eenigzins versmald, of als geknot, en meer of min in den bladsteel uitloopende; die der stengen geoord-stengomvattende. De vruchtbodem een weinig behaard. Een korte, horizontale wortelstok, zonder wortelspruiten.

Dezelve groeit hooger op, is in alle deelen wat forscher, minder behaard en meer helder groen van kleur, dan, Dt. VII. Pl. 514 afgebeelde, Doronicum Pardalianches L.; voor het overige vergelijke men aldaar wat door den Hoogl. VAN HALL, ter onderkenning der beide soorten, reeds opgegeven is geworden.

GROEIPLAATS. Hier en daar in de bosschen, en op eenige andere plaatsen; waaronder nogtans sommige zijn welke doen vermoeden dat dezelve er meer als ontvlugt (*aufuga*) voorkomt. — Op enkele plaatsen bij *Leijden*; bij *Leijderdorp*, alwaar zij in overvloed achter in het bosch van *Voordorp* groeit, en ook is zij aan de stadscingels van *Delft* gevonden geworden. Bij *Arnhem*, bij *Dordrecht*, in bosch van den *Heiligenberg* bij *Amersfoort*, van *Tjepma* bij *Utrecht*, en van *Dijkerwaal*, tusschen *Naaldwijk* en 's *Gravenzande*; ook op het eiland *Walcheren*.

GEBRUIK. Als sierplant wordt zij in onze bloemtuinen zeer menigvuldig aangetroffen; veel meer dan *Doronicum Pardalianches L.*, welke soort certijds door sommigen voor vergiftig gehouden is geworden.

DORONICUM SCORPIOÏDES WILLD.

Doronic scorpioïde.

Nom Allemand. Gegliederte Gemswurzel.

Fleurit en Mai, Juin. 24

Ord. Nat. de LINN. XLIX. *compositae*, δ , *Radiatae*. *Compositae* ADANS. *Synanthereae* RICH.

SYNGÉNÉSIE SUPERFLUE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Capitule multiflore. Les fleurs marginales féminines, *a*, ligulées; celles du disque, *b*, hermaphrodites, tubuleuses, à limbe 5-denté, *b*, *c*. L'involucre hémisphaérique, les folioles à deux ou trois rangs, égales, *d*. Réceptacle nu, *e*. Graines en forme de toupie, cannelées, velues; celles des fleurs tubuleuses, *f*, munies d'une aigrette simple, mais celles de la circonférence sans aigrette, *g*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles ovales, denticulées; les feuilles radicales pétiolées, à base plus ou moins rétrécie, ou tronquée, et un peu décurrenente; celles de la tige auriculées amplexicaules. Le réceptacle muni de quelques poils épars. Un rhizome horizontal, tout dépourvu de rejets.

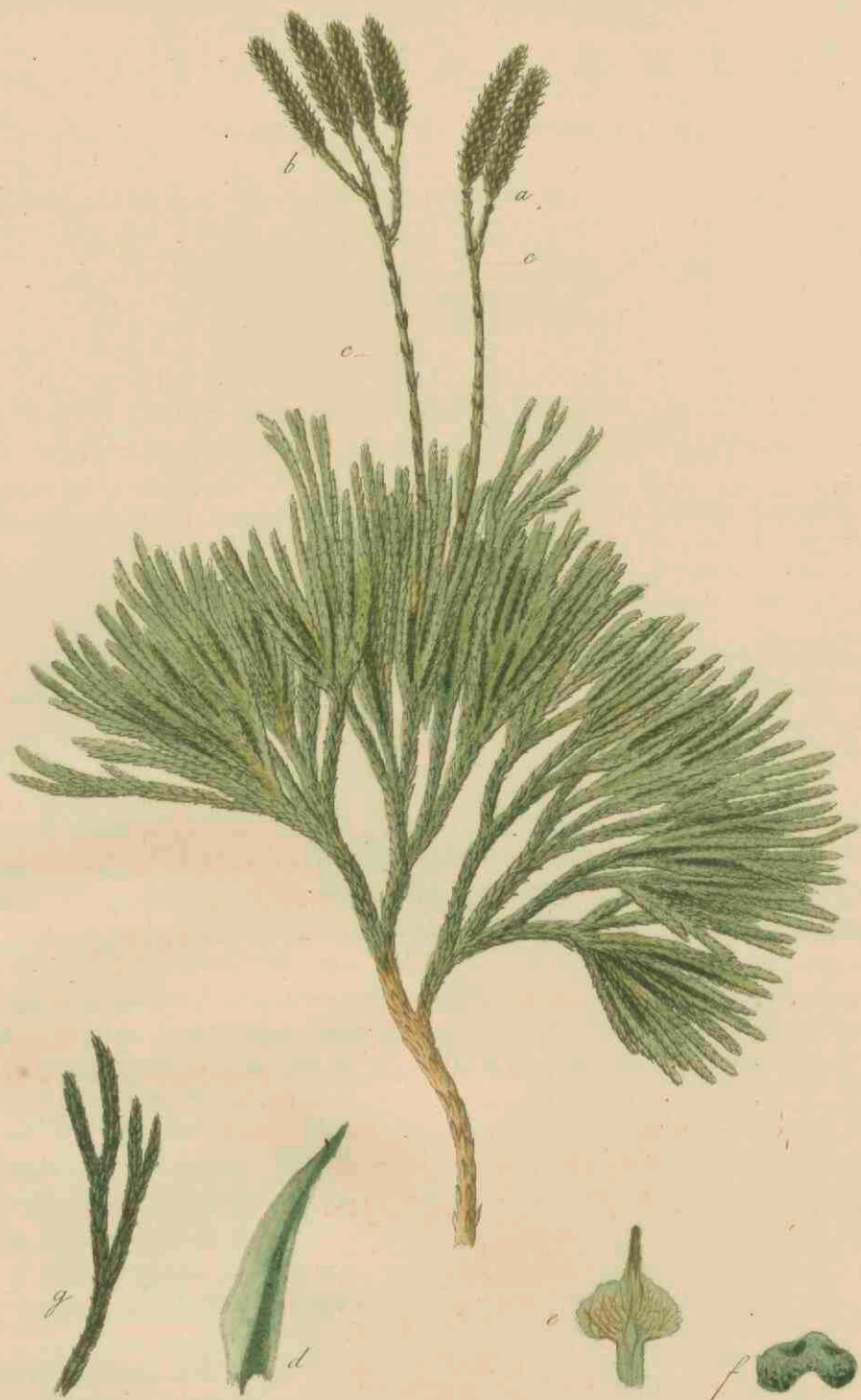
Il croît à plus de hauteur, est plus vigoureux, moins poilu, et d'un vert plus clair que le Doronicum Pardalianches L., qui figure Tome VII, Pl. 514. — Voyez du reste dans la description de cette espèce, ce qui a déjà été dit sur le diagnostique, par Mr. le Professeur VAN HALL.

LIEU NATAL. Dans les bois et en quelques autres lieux, dont cependant plusieurs font soupçonner qu'il y est venu de s'échapper. — On l'a vu en quelques endroits auprès de *Leide*, et près de *Leiderdorp*, où moi-même je le trouvai dans du taillis dans la campagne *Voordorp*, tandis que je le rencontrai aussi au *Heiligenberg* près d'*Amersfoort*, à *Tjepma* près d'*Utrecht*, et à *Dijkerwaal* entre *Nauldwijk* et 's *Gravenzande*. Mr. *BLAAS* l'a trouvé en l'île de *Walcheren*, et aussi il a été cueilli dans un lieu aux remparts de la ville de *Delft*.

USAGE. Comme plante d'ornement on le voit dans presque chaque jardin à fleurs; du moins il y est beaucoup plus vulgaire que le *Doronicum Pardalianches L.*, qui d'après quelques anciens botanistes est estimé de nature vénéneuse.

Lycopodium complanatum. L. 729.

C R Y P T O G A M I A.

LYCOPODIUM COMPLANATUM L.

Platte Wolfsklaauw.

Hoogduitsch. Zusammgedrucker Bärlapp.

Bloeit Julij, Augustus. 4.

Natuurt. Orde volg. LINNAEUS LV. Filices. Lycopodineae SWARTS. Lycopodaceae DC. Lycopodeae R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Sporangia reniformia vel omnia uniformia, unilocularia, bivalvia granulis hispidulis (sporis) pulveraceis plena, vel biformia, 2-3-valvia, globulis majoribus paucis, axillaria vel in amenta terminalia foliosa congesta. De niervormige of okselstandige, of in eindelingsche bebladerde aartjes geplaatste zaaddoosjes, of alle gelijkvormig, éénhokkig, tweekleppig en met ruigachtige stoffkorreltjes gevuld, of van tweederlei vorm, namelijk, eenige 2-3-kleppig, en met enkele grootere bolletjes gevuld.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule erecto, ramis alternis dichotomis, pedunculis quadrifidis tetrastachyis, spicis cylindricis, squamis acuminatis reflexis, foliis bifariis connatis apice patulis, stipulis solitariis adpressis. De steng opgerigt, met overhoeksche en gegaffelde takjes, de bloemsteeltjes 4-deelig met 4 rolronde aartjes, met gespitste en omgeslagen schubjes. De bladen in twee rijen, zamengegroeid, aan den top openstaande, en alleenstaande aangedrukte steunblaadjes.

De bloemsteeltjes zijn niet bestendig 4-deelig, maar, gelijk hier te zien is, ook wel slechts tweedeelig, of liever gezegd: sommige eenvoudig, a, andere dubbeld-gegaffeld, b.

De alleenstaande en aangedrukte steunblaadjes ziet men aan weerskanten tusschen de blaadjes aan de takken, en aan de bloemsteeltjes, c.

Bij d een vergroot blaadje, bij e een schubje van de bloemaartjes, waarvan echter het boveineind niet altijd teruggeslagen voorkomt; bij f een der, zich in de oksels van de schubjes bevindende, zaaddoosjes, en bij g een gedeelte van een der takjes vergroot.

GROEIPLAATS. Groeijen *Lycopodium inundatum* en *Lycop. clavatum*, Dl. VI. Pl. 440 en Dl. VII. Pl. 530, op vochtige plaatsen, vooral eerstgenoemde, deze soort wordt op hoogere heiden aangetroffen. Zelf vond ik haar op de hei tusschen Malden en de Water-Meerwijk bij Nijmegen, terwijl de Heer DE BEIJER haar insgelijks in de nabijheid van die stad, te Beek, aangetroffen heeft, en door den Heer GEVERS DELNOOT is zij op de hei achter Zeist gevonden geworden. Wijders behooren de groeiplaatsen die DE GORTER van *Lycopod. alpinum* L. opgegeven heeft, namelijk de Kappenbulte tusschen Zelhem en Hatm, in 't Graafschap Zutphen, alsmede de hei te Deelen, en eene plaats bij Lovenich op de Veluwe, tot de hier afgebeelde. (*)

Prof. REINWARDT ontmoette dezelve op den Lagerberg bij Logchem.

GEBRUIK. Het stof dat zich in de vruchtdoosjes, f, bevindt, zal waarschijnlijk tot dezelfde enden gebezigd kunnen worden, waartoe dat van *Lycopod. clavatum* L. dienstig is; zoo als bij Plaat 530 opgegeven staat. Hierbij merken wij nog aan, dat dit dagelijks in de Apotheken gebruikt wordt, ter bestrooijing van pillen, en om hierdoor het aan elkander kleven van dezelve voor te komen.

Wollen stoffen, zoo met deze plant als met de overige soorten van den Wolfsklaauw gekookt, verkrijgen de eigenschap van, door een bad van Braziliehout (*Caesalpinia brasiliënsis* L.) gehaald, blaauw te worden (LINDLEY).

(*) Zie: VAN BALL, *Flora Belg.* Sept. vol. II. P. I. pag. 29

C R Y P T O G A M I E.

LYCOPIDIUM COMPLANATUM L.

Lycopode aplati.

Nom Allemand. Zusammengedrückter Bärlapp.

Fleurit Juillet, Août. 4.

Ord. Natur. de LINNAEUS LV. Filices. Lycopodineae SWARTZ. Lycopodaceae DC. Lycopodiaceae RICH. Lycopodeae R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Sporangies réniformes, tantôt tous uniformes, uniloculaires, bivalves, renferment des graines un peu hispides et de consistance pulvérulente, ou, chez d'autres espèces, biformes, 2 à 3-valves, et contenant quelques petits corps globuleux. Fructification axillaire, ou en épis terminaux, foliacés.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige dressée, à rameaux alternes dichotomes; pédoncules 4-fides et à 4 épis cylindriques, ayant des écailles acuminées et fléchies vers le dehors. Feuilles imbriquées, sur deux rangs, soudées par leur base, libres au sommet, et des stipules appressées.

Quant aux pédoncules, ils ne sont pas toujours quadrifides et à 4 épis, mais quelquefois seulement bifides et à 2 épis, ou, pour mieux dire, tantôt simplement dichotomes, tantôt à dichotomie double; comme on voit vers a et vers b.

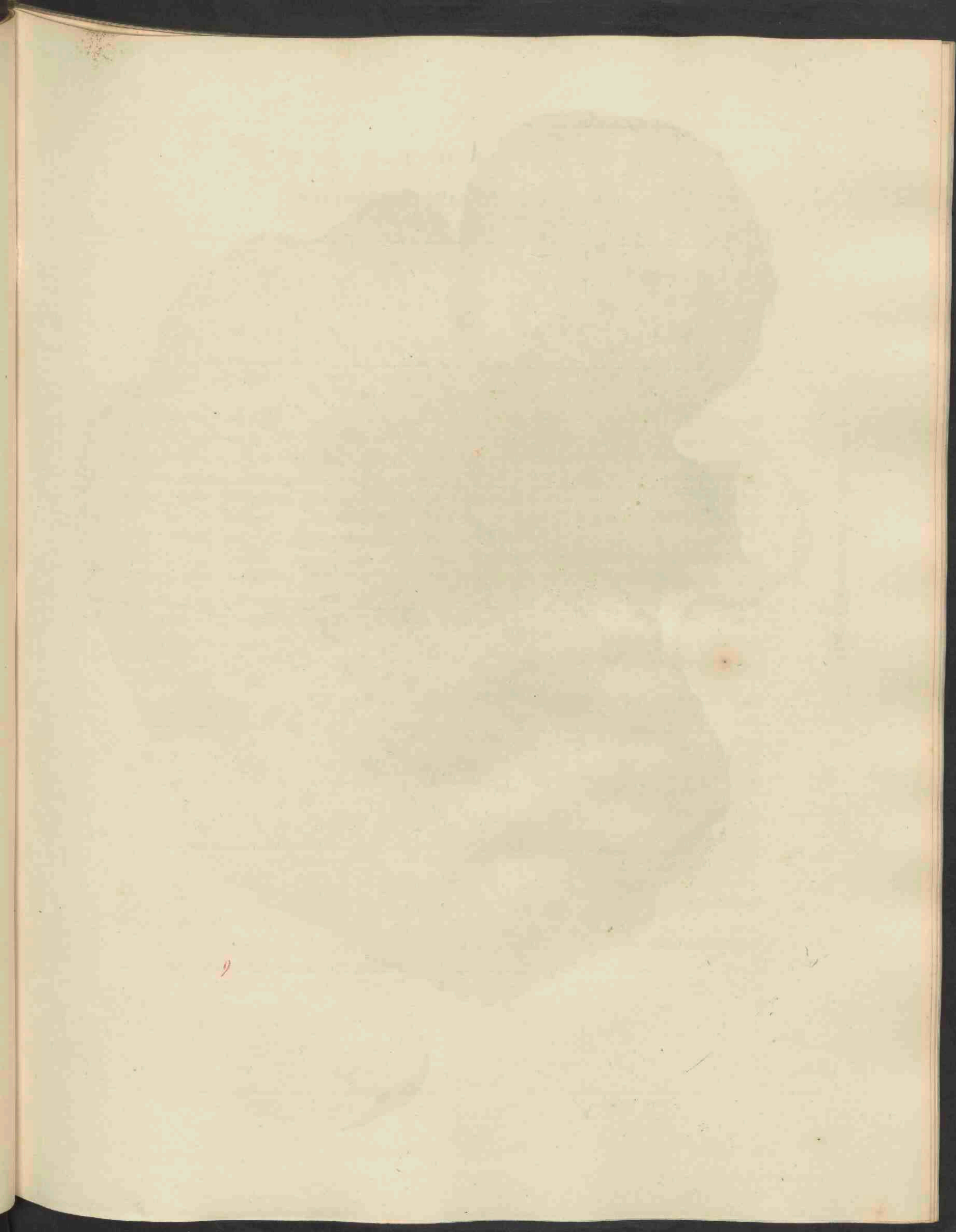
Les stipules, solitaires et appressées, se trouvent sur les deux faces des rameaux, entre les deux rangs des feuilles, et aux pédoncules, c.

Vers d une feuille agrandie, vers e une des écailles, dont le sommet n'est pas constamment fléchi en dehors, vers f un des sporanges, plus ou moins gibbeux, qui naissent dans les aisselles des écailles, et vers g une partie des rameaux, un peu agrandie.

LIEU NATAL. Tandis que surtout le *Lycopodium inundatum*, mais aussi le *Lycopod. clavatum*, — Tome VI. Pl. 440 et Tome VII. Pl. 530, — viennent en des endroits humides, cette espèce croît sur des bruyères de situation plus élevée, — dans un sol plus sec. — Je le trouvai aux environs de Nimègue, sur la bruyère entre Malden et le Water-Moerwijk; par Mr. DE BIJER elle a été vue près de Beek, et Mr. GEVERS DELJNOOT l'a trouvée sur la bruyère de Zeist. — Mr. le Prof. REINWARDT la cueillit au Lagerberg près de Logchem, et c'est lui qui a remarqué, que les lieux cités par DE GORTER, le Kappenbulte entre Zelhem et Halm dans le comté de Zutphen, la bruyère de Deelen, et un endroit près de Lovenich sur la Veluwe, n'appartiennent point au *Lycopodium alpinum* L., mais à l'espèce que nous venons de décrire.

USAGE. Probablement la poussière, qui se trouve dans les capsules, f, pourra servir aux mêmes emplois, aux quels sert le Soufre végétal du *Lycopodium clavatum* L.; dont il est fait mention à la Planche 530^m. A quoi nous ajoutons que celui-ci est d'un usage journalier dans nos Apothicaireries: pour en saupoudrer les pilules, afin qu'elles ne pourraient s'agglutiner.

Les étoffes de laine prennent une couleur bleue, quand on les fait cuire avec cette plante, et de même avec les autres espèces de *Lycopode*, et puis en les traitant dans un bain de Bois de Brasil (LINDLEY).

Polyporus Squamosus Frus 730

C R Y P T O G A M I A.

POLYPORUS SQUAMMOSUS FRIES.

Schubbige Polyporus (?).

Hoogduitsch. Schuppiger Löcherschwamm. Schuppenpilz. Nuszbaumpilz. Schuppiger Löcherpilz.

Groeit Junij, Julij.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS LXI. *Fungi.* *Fungi* JUSS. *Mycetes* SPRENGEL. Class. I. *Hymenomyces.*, Ordo I. *Pileati*, Trib. *Polyporei* FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. Hymenium cum pilei substantia membranacea, coriacea vel sublignosa, vel et carnosae, concretum, poris subrotundis pertusum, dissepimentis tenuibus simplicibus ascigeris, asci tenues, sporidiis exiguis. Stipes varius, saepe nullus. Het zwamvlies met de vliesachtige, lederachtige of eenigzins houtachtige, of somwijlen vleezige zelfstandigheid van den Hoed zamengegroeid; met nagenoeg ronde poriën, dunne, eenvoudige, de kiemhulsels (*Asci*) bevattende middenschotjes. De kiemhulsels teeder, met zeer kleine kiemkorreltjes.

De steel van verschillende gedaante, of ook wel niet aanwezig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo carnosae, lento, amplo, subochraceo, squamis obscurioribus, poris pallidis, magnis, inaequalibus, angulosis, stipite sublaterali. — De Hoed groot, vleesachtig en taai, okerkleurig, met donkerder gekleurde schubben, en groote, ongelijke eenigzins hoekige, bleke poriën, *a*, en eenen nagenoeg zijdelings geplaatste steel, *b*.

Dezelve is, zoo ten opzichte van grootte als van gedaante en kleur, zeer afwisselend, en wordt dan eens alleenstaande, dan weér in grootere of kleinere hoopen bij en over elkander groeiende aangetroffen.

De steel is of langer of korter, en of dikker of dunner; meestal randstandig of zijdelingsch, maar ook wel in het midden van den Hoed aangehecht. Ik vond Exemplaren waaraan dezelve, ofschoon meer of min gebogen, meer dan een voet lang, en bijna geheel aan het midden van den Hoed vast was, en deze zoodanig van gedaante, dat het geheel als 't ware eene trompet geleek; op andere tijden zag ik den steel nauwelijks een duim lang, meer dan zoo dik en daarbij den Hoed van meer dan 18 Rhijnl. duimen overdwarsche, en ongeveer 1 vt. overlangsche breedte.

De schubben zijn nu eens donkerder, dan lichter van kleur, somwijlen zelfs zwart, maar ook wel eens als geheel niet aanwezig. De poriën zijn in het eerst, wanneer zij nog klein en gelijkvormig zijn, bleek, naderhand geelachtig-bruin, en onregelmatig-hoekig.

GROEIPLAATS. Onder aan boomstammen, voornamelijk aan *Esschen*; ook aan die van *Populieren*, *Iepen*, *Eiken* en *Wilgen*, alsmede nu en dan boven in den hollen stam der *Knotwilgen*: inzonderheid in Zuid-Holland.

GEBRUIK. Niettegenstaande deszelfs sterken, doordringenden geur, en in het eerst zoutachtigen smaak, kan men er het vleesachtige gedeelte, *c*, van eten.

C R Y P T O G A M I E.

POLYPORUS SQUAMMOSUS FRIES.

Polyporus squammeux.

Surnoms. Bolet du Noyer. Oreille du Noyer. Miellin. Langou.
Nom Allem. Schuppiger Löcherpilz. Schuppenpilz. Nuszbaumpilz.

Vient en Juin, Juillet.

Ord. Natur. de LINNÆUS LXI. Fungi. Fungi JUSS. Mycetes SPRENGEL. Cl. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Trib. Polyporei FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. L'Hymenium croît attaché à la substance membraneuse, coriace ou presque ligneuse, ou charnue, du Chapeau, et est perforé par des pores plus ou moins ronds, à cloissons minces, simples, et ascigères; les asci tendres et contenant des graines (spores) très petites. Pédicule variable, souvent absent.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau grand, charnu, *c*, et souple, de couleur ocreuse ou jaune roux, couvert de squames de couleur plus foncée, les pores plus pâles, grands, inégaux, anguleux, *a*. Pédicule ordinairement latéral, *b*.

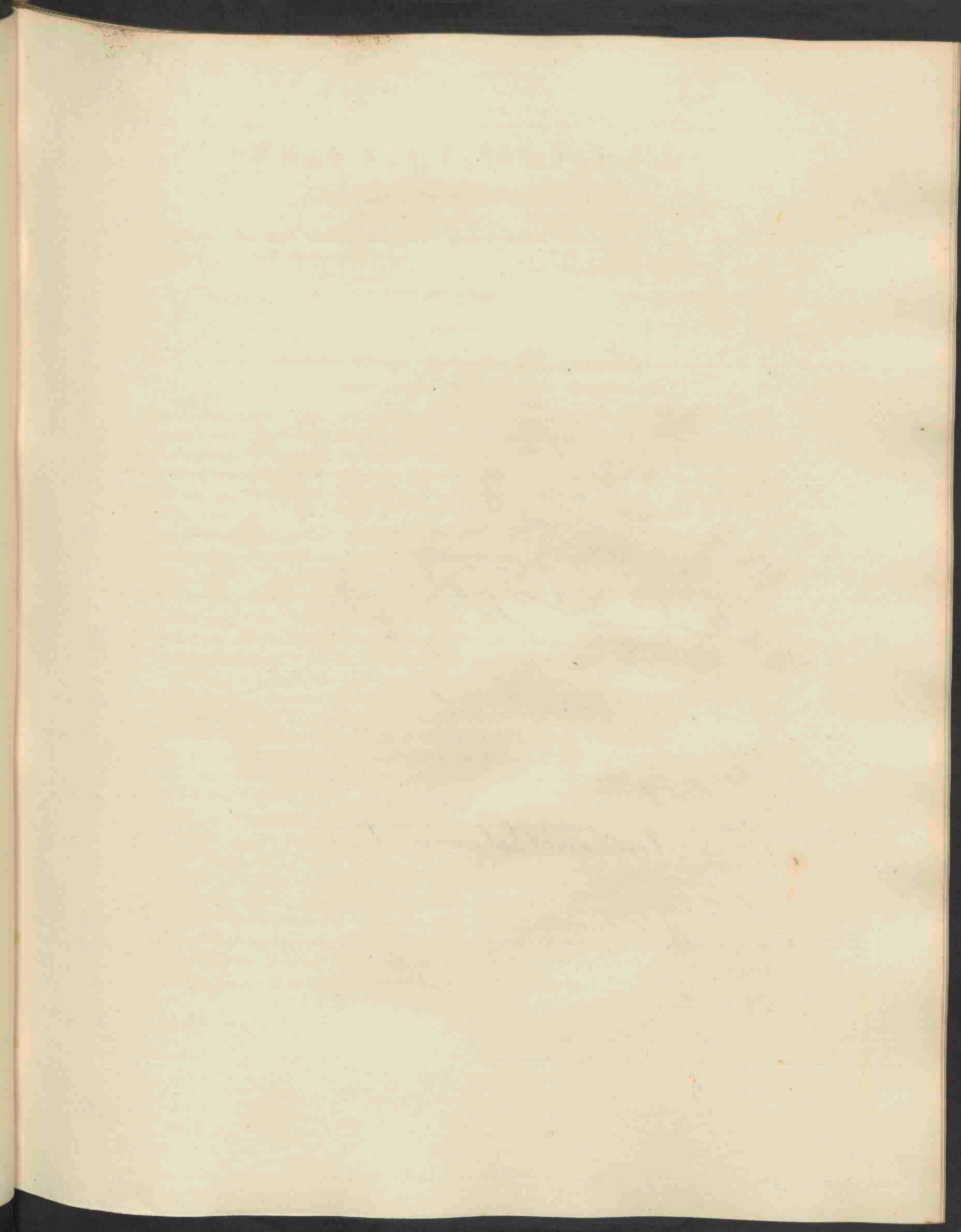
Il est très variable, tant dans sa forme que dans ses dimensions et la couleur, et vient ou solitaire ou en des amas, et naissant quelquefois l'un de par-dessus l'autre.

Le pédicule est tantôt plus long, tantôt plus court, plus épais ou plus mince, le plus souvent latéral, mais aussi attaché au milieu du chapeau. — Je trouvai des individus dont, en se courbant de côté et d'autre, il surpassait la longueur d'un pied, et dans lesquels il venait de s'aboutir presque tout au centre d'un chapeau à-peu-près rond et entier, mais excavé de la sorte, que le tout représentait en quelque manière la figure d'une trompette. En d'autres temps le pédicule se présenta à peine de la longueur d'un pousse, mais plus qu'autant de l'épaisseur, et le chapeau d'une dimension transversale de plus de 18 pouces (Mesure de Rhymland), et de la hauteur d'environ un pied.

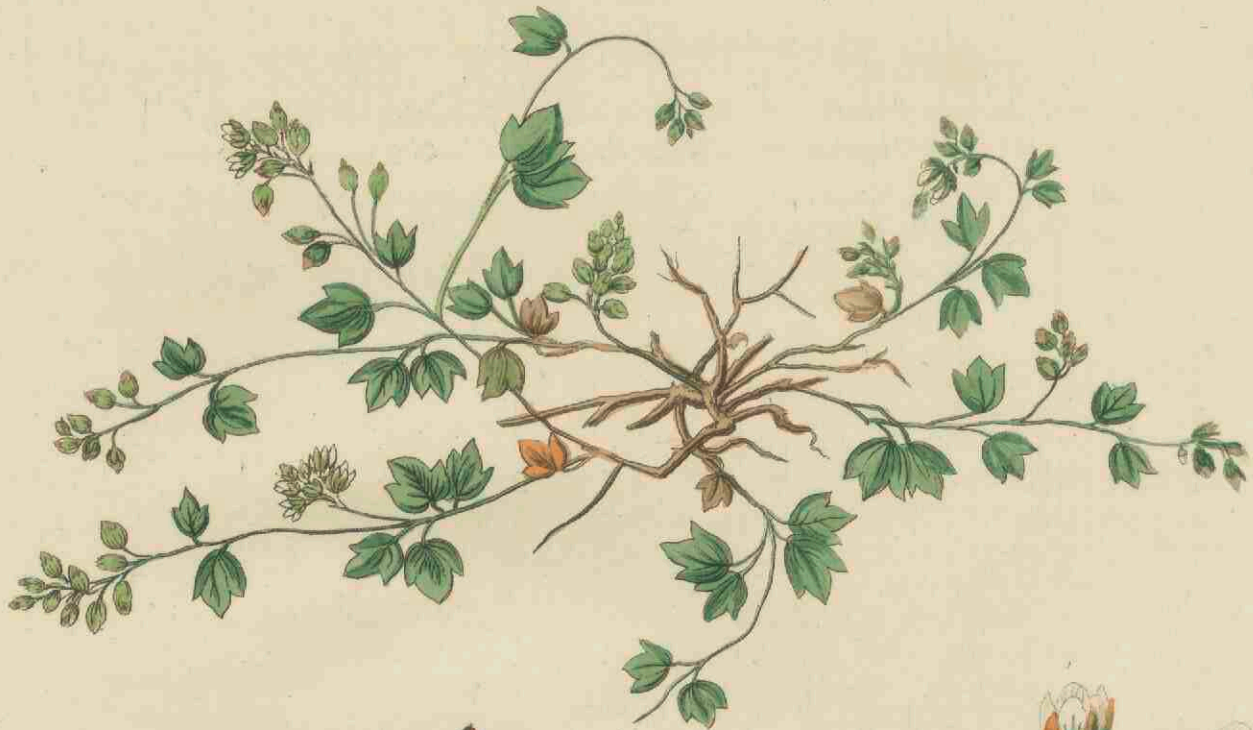
Les squames sont tantôt plus foncées, tantôt plus pâles, brunâtres ou de couleur d'ombre, et quelquefois noires, mais parfois aussi elles sont presque point visibles, et le végétal se montre d'un blanc jaunâtre, et de superficie plus ou moins luisante. — Dans sa jeunesse il a des pores réguliers, pâles et très petits, en s'agrandissant ils se colorent de jaune-brunâtre, et acquièrent une forme irrégulièrement anguleuse.

LIEU NATAL. A la base des troncs des arbres, surtout des Frênes; à ceux des Peupliers, des Ormes, des Chênes et des Saules, et quelquefois dans la cavité des Saules décapités. Le plus souvent on le rencontre dans la Hollande méridionale.

USAGE. Quoiqu'il ait une odeur forte et pénétrante, et un goût d'abord salé, il peut cependant être mangé.

Cochlearia Danica L. 731.

COCHLEARIA DANICA L.

Deensch Lepelblad.

Hoogduitsch. Dänisches Löffelkraut.

Engelsch. Danish Scurvy-grass.

Bloeit Mei, Junij. ☉.

TETRADYNAMIA SILICULOSA. Viermagtigen Haauwtjesdragenden.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XXXIX. Siliquosae. Cruciferae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx latus, basi aequalis. Petala indivisa. Silicula subovata, loculis polyspermis valvis ventricosis nervo dorsali prominulo plus minusve carinatis reticulato-nervosis. Semina immarginata verruculis exasperata. De kelk min of meer openstaande, aan den voet gelijk. Gaafrandige bloemblaadjes, de haauwtjes nagenoeg eivormig, de hokjes veelzadig, de klepjes buikvormig met een uitspringend nerfje op den rug, eenigzins netvormig geaderd, en de zaden gaaf, wratachtig ruw.

SOORTELIJKE-KENMERKEN. Foliis omnibus petiolatis, radicalibus cordatis, caulinis 3—5-lobis, siliculis ellipticis reticulato-venosis. De bladen alle gesteeld; de wortelbladen hartvormig, de stengbladen 3—5-lobbig. Eironde, netvormig-geaderde haauwtjes.

Somtijds komt dezelve in eene meer opgerigte houding voor, doch verre het meest los over den grond uitgespreid. De wortelbladen verdorren spoedig, en zijn steeds verdwenen wanneer de plant zoo ver ontwikkeld is als men haar hier afgebeeld ziet; de bovenste bladen zijn veelal eivormig-piekvormig. Nu en dan zou zij met geheel gave bladen voorkomen, doch onder duizende vond ik zoodanig niet eene enkele.

De meeldraadjes, benevens het vruchtbeginsel met het korte stijltje, bij a te zien, vertoonen zich eerst wanneer men de bloempjes, b, opendrukt; anders zijn deze deelen voor het oog verborgen, doordien zoo de bloemblaadjes, c, als de kelkklipjes, d, aan den top tot elkander naderen.

De klepjes van het haauwtje, e, staan met het middenschotje, f, in eene tegenovergestelde rigting; aan de zijwanden van het middenschotje ziet men de zaadstrengetjes, g, en bij h de zaadkorrel, i, er nog aan vast.

GROEIPLAATS. Overvloedig op enkele plaatsen in en tegen de duinen bij *Katwijk* en *Noordwijk aan Zee*, alsmede omtrent *Terheide* en in het *Nieuwland*, nabij den *hoek van Holland*; en zoo ook op het eiland *Walcheren*, waar ik dezelve, met Dr. VAN DEN BOSCH, alléén bij *West-Kapelle* aantrof. In de duinen bij 's *Hage* vond de Hr. VRIJDAG ZIJNEN haar, en volgens opgave van den heer BRUINSMA, in deszelfs *Flora Frisica*, groeit zij ook op *Ameland*, en aan de zeedijken en op aan het strand gelegen weilanden bij *Dijkshoek*, aan den *zwarten Haan* en bij *St. Jacob*.

GEBRUIK. Hare eigenschappen zijn van gelijken aard als die van het *gewone Lepelblad* (D. II, Pl. 108.); waarom het de moeite waard zoude zijn dezelve, daar zij in menigte bij elkander groeit, tot een of ander gebruik af te snijden, waartoe gene soort te gebruiken is.

COCHLEARIA DANICA L.

Cochlearia de Danemarek.

Nom Allemand. Dänisches Löffelkraut.
— Anglais. Danish Scurvy-grass.

Fleurit en Mai, Juin. ☉.

TETRADYNAMIE SILICULEUSE.

Orde Natur. de LINNAEUS XXXIX. *Siliculosae. Cruciferae* JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice laxè, à base égale. Pétales non divisés, entiers. Silicules à peu-près ovales, à loges polyspermes et à valves gibbeuses, plus ou moins carénés par une nervure dorsale proéminente, et à veines rétifformes. Graines non émarginées, âpres, verruqueuses.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles toutes pétiolées, les radicales cordiformes, les caulinaires à 3—5-lobes; silicules ellipsoïdes, à veines rétifformes.

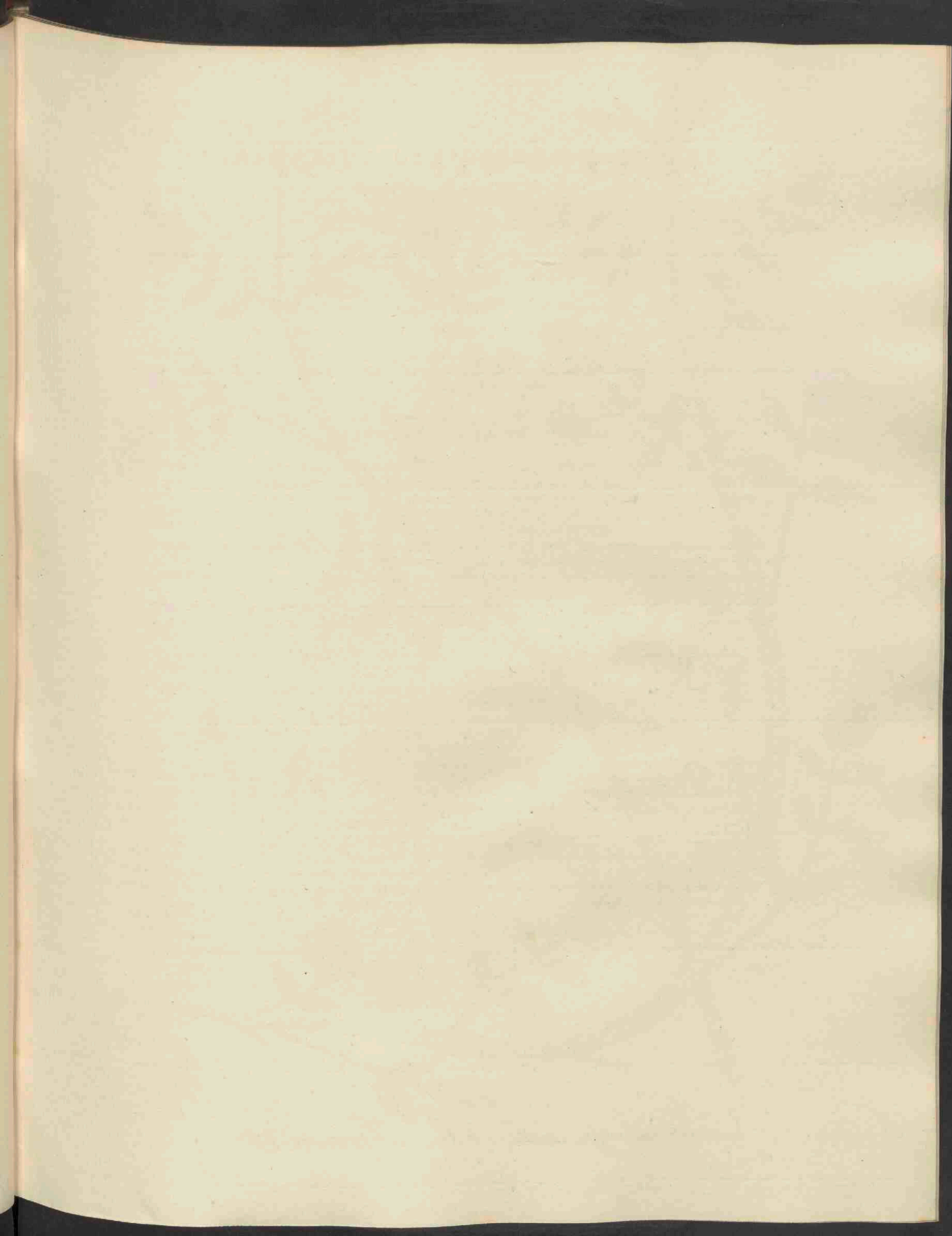
Quelquefois on le rencontre à tige plus érigée, mais ordinairement il croît couché contre la terre, et épars de différente manière. Les feuilles radicales se fanent bientôt, et ont disparues quand la plante est à l'âge auquel nous l'avons cuillie pour notre dessin; les supérieures de la tige sont le plus souvent ovales-hastées; quelquefois aussi on veut avoir vu des exemplaires à feuilles non divisées et toutes entières, cependant parmi des milliers tel je n'en ai pu trouver aucun.

Pour voir les étamines, représentées vers a, il faut que les fleurs, b, soient un peu déchirées; autrement elles sont invisibles, à cause de ce que les pétales, c, ainsi que les pièces du calice, d, s'approchent par leur sommet.

Aussi vers a voyez le germe et le style court, vers e une des silicules, dont les valves sont à position opposée à celle du cloison, f. Les funicules spermatiques sont attachées aux parois latérales du cloison, g; vers h une d'elles encore pourvue de sa graine, i.

LIEU NATAL. Il abonde dans quelques lieux des dunes auprès de *Katwijk* et *Noordwijk aan Zee*, et de *Terheide* et au *Nieuwland* près du *Hoek van Holland*. Dans l'île de *Walcheren*, Mr. le Doct. VAN DEN BOSCH et moi, seulement nous l'avons trouvé auprès de *West-Kapelle*. Mr. VRIJDAG ZIJNEN l'a rencontré dans les dunes près de la *Haye*, et d'après Mr. BRUINSMA, dans son *Flora Frisica*, il croît aussi au *Ameland*, et contre les digues de mer, et dans des prés situés proche du bord de la mer, auprès de *Dijkshoek*, au *zwarthen Haan* et près de *St. Jacob*.

USAGE. Ses propriétés sont comme celles du *Cochlearia officinalis* (Tom. II. Pl. 108.), et vu qu'il croît en quantité, où on le trouve, il vaudroit la peine de le couper, pour en faire tel usage que l'on fait de celui-là.

Nasturtium officinale R. Brown. 732.

NASTURTIUM OFFICINALE R. BR. (*)

Gewone Waterkers.

Hoogd. Gebräuchliche Brunnenkresse. Wasserkresse. Heilsame Wasserrauke. Quellenrauke
Engelsch. Water-Cress.

Bloeit Mei, Junij—September. 24.

TETRADYNAMIA SILIQUOSA Viermagtigen Haauwdragenden.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS XXXIX. *Siliquosae. Cruciferae* JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx patulus, basi aequalis. Petala indivisa. Filamenta libera, edentula. Siliqua saepe abbreviata, siliculaeformis, teretiuscula vel subcompressa, valvulis subnervibus concavis, nec carinatis. Semina in quovis loculo inaequaliter biserialia. De kelk, *a*, openstaande, aan den voet gelijk. Gaafrandige bloembladen, *b*. De meeldraadjes vrij, niet getand, *c*. De haauwen dikwijls verkort, in den vorm van een haauwtje, rolrondachtig of eenigzins zamengedrukt, de klepjes nagenoeg zonder nerfjes, uitgehold, maar niet kielvormig. De zaden, *f*, in elk der hokjes onregelmatig tweerijig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Siliquis linearibus pedicellum subaequantibus, foliis pinnatis, superioribus 3—7-jugis, inferioribus ternatis, foliolis repandis, lateralibus ellipticis, terminali ovato basi subcordato. De haauwen, *e*, lijnvormig, bijna zoo lang als de bloemsteeltjes; gevederde bladen, de bovenste 3—7-parig, de benedenste drievoudig; de blaadjes (min of meer) uitgeschulpt, de zijdelingsche elliptisch, het eindblaadje eirond, aan den voet bijkans hartvormig.

De plant bereikt eene lengte van 2, 3 voet en meer, doch is voor een grooter of kleiner gedeelte neêrliggende, maar ook komt dezelve ter grootte van slechts eenige duimen voor, en geheel en al kruipende, namelijk, als de *Verscheidenheid* β minor VH. (Flora Belg. Sept.); waarschijnlijk dezelfde welke ook door REICHENBACH als eene afzonderlijke soort. — *Nasturtium microphyllum* BÖNNINGH. — beschreven is geworden.

Als eene tweede *Verscheidenheid*, β *siifolium*, komt bij KOCH, Synops. der Deutsch. u. Schweizer Flora, de *Nasturtium siifolium* RCHB. voor; waaraan de bloempjes evenmin van die van *Var. β minor* VH. verschillende zijn als van die der plant zoo als zij gewoonlijk voorkomt, en gelijk men bij d een derzelve vergroot ziet.

GROEIPLAATS. Deze plant groeit in alle landen van den aardbodem, in slooten en in de kanten van andere wateren; nogtans in sommige streken veel overvloediger dan in andere, en zoo ook in ons vaderland. In menigte groeit dezelve bij *Valkenburg, Rijnsburg, Katwijk, Leijderdorp* en elders om *Leijden*; overvloedig in het *Westland*, als ook in *Vriesland*; in slootkanten tusschen *Nieuwerstuis* en *Loendersloot*, en voorts op vele andere plaatsen.

De eerstgenoemde der evengemelde *Verscheidenheden*, *Var. β minor* VH., vond ik in het slijk aan de *Waal*, tusschen *Varik* en *Heesel*, en tusschen *Heerenwaarde* en *Rossum*, alsmede aan de *Merwe*, bij *Dordrecht*, terwijl Prof. VAN HALL dezelve aan de *Laak* bij *Rheede* aangetroffen heeft. De tweede genoemde *Verscheidenheid* is door de H. H. VRIJDAG ZIJNEN en VAN HOVEN bij *den Haag* gevonden geworden; waarvan meer in den Franschen tekst.

GEbruik. Eertijds werd van dezelve in de geneeskunst gebruik gemaakt, en is het *Herba Nasturtii* tegen velerlei ziekten en kwalen geroemd, en zoo in- als uitwendig tegen zuchtige zwellingen, het verdrijven van zomersproeten enz. aangewend geworden. — Volgens MATTUSCHKA wordt de plant door het vee gaarne gegeten, en is een afkooksel er van met vrucht tegen de longziekte van hetzelfde gebruikt geworden.

In *Engeland, Frankrijk* en *Duitschland* is het huishoudelijk gebruik dat er van gemaakt wordt zoo groot, dat dezelve, op daartoe ingerigte plaatsen, met zorg aangekweekt, en in de steden ter koop gebragt wordt. Men eet de jonge planten als salade, of in azijn ingelegd, of met vleeschnat opgekookt; somtijds met andere groenten er doorheen.

(*) *Sisymbrium Nasturtium* L.

NASTURTIUM OFFICINALE R. BR. (*).

Sisymbre Cresson.

Surnom. Cresson de fontaine. Cresson d'eau.
Nom Allemand. Gebräuchliche Brunnenkresse. Wasserkresse. Heilsame Wasserrauke. Quellenrauke.
— *Anglais.* Water-Cress.

Fleurit Mai, Juin — Septembre. 4.

TETRADYNAMIE SILIQUEUSE.

Orde Natur. de LINNÆUS XXXIX. Siliquosae, Cruciferae JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice ouvert, à base égale, *a.* Pétales entiers, *b.* Filets libres, non denticulés, *c.* Silique souvent abrégée, siliculaeforme, cylindrique ou un peu comprimée, à valvules presque sans nervure, concaves, et non carénées. Les graines, *f.* disposées inégalement en deux rangs, dans chaque loge.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Siliques, *a.* linéaires, à-peu-près de la longueur des pédicelles; feuilles pinnées avec impaire, les supérieures de 3—7 paires de folioles, les inférieures ternées. Folioles un peu ondulées, les latérales elliptiques, la terminale ovée, à base subcordée.

La plante atteint la hauteur de 2 à 3 pieds et plus encore, mais ordinairement la partie inférieure est couchée, et souvent couverte de quelques radicelles. — Aussi on la rencontre toute rampante, et n'ayant que quelques pouces de grandeur; c'est la Variété β minor VH. du Flora Belg. Sept., et probablement la même plante qu'aussi REICHENBACH a mise au rang d'une propre espèce, savoir, le Nasturtium microphyllum BÖNNINGH. — Comme une deuxième Variété KOCH nous donne le Nasturtium siliifolium RCHB., dans son Synops. der Deutsch. u. Schweizer Flora; de l'une comme de l'autre les fleurs ne sont point différentes de celles dans la forme commune, dont une est agrandie vers d.

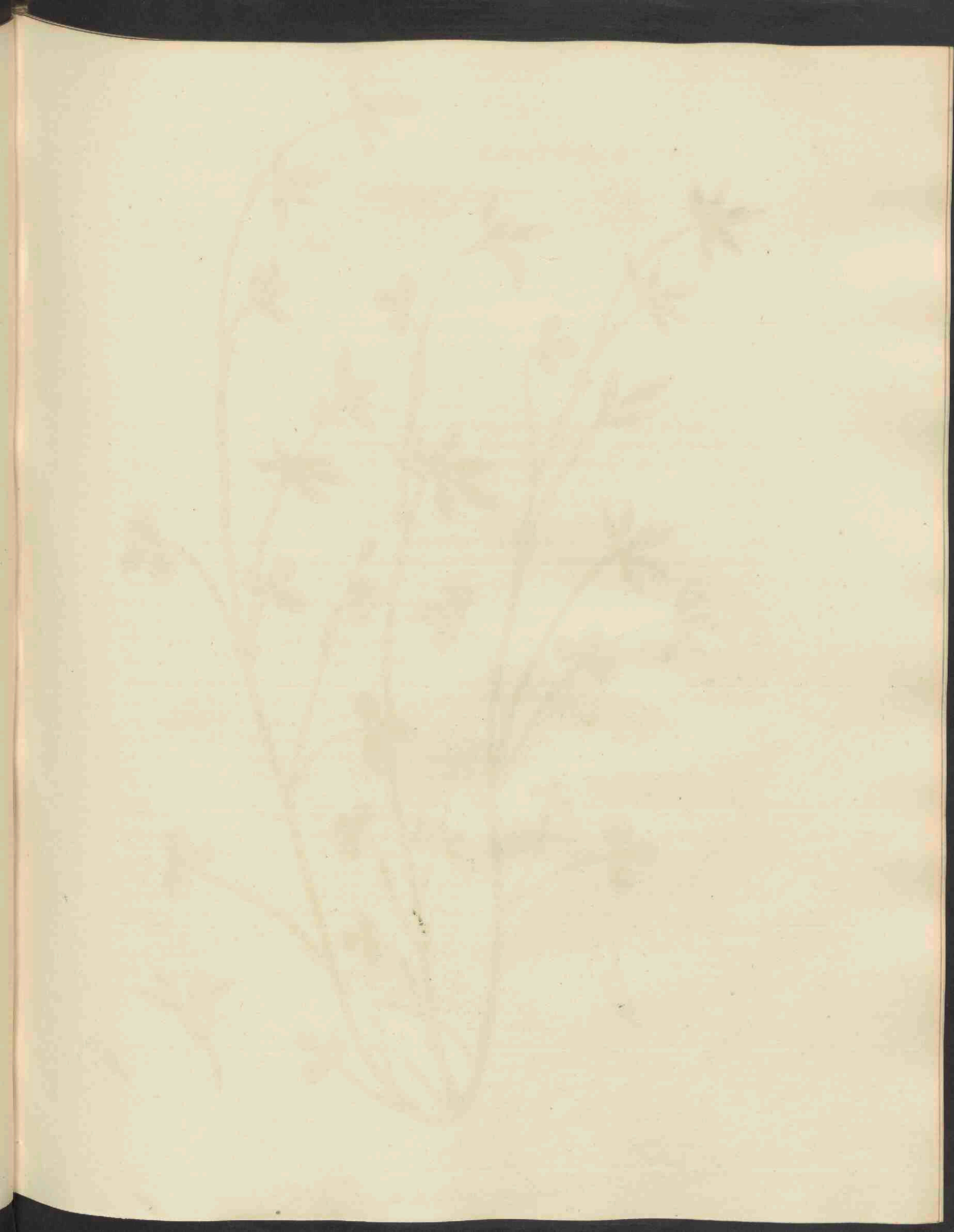
LIEU NATAL. Elle vient dans chaque pays connu de la terre, dans des ruisseaux, des fossés et aux bords d'autres eaux; cependant on la rencontre beaucoup plus abondante dans quelques-unes des contrées d'un pays, que dans des autres, de même que cela a lieu chez nous. — Surtout nous la voyons, *p. e.* aux environs de *Leide*, de la *Haye* et ailleurs dans la Hollande méridionale; aussi dans la *Frise* elle est plus abondante que dans nos autres provinces.

La Variété β minor VH. a été trouvée par le Professeur VAN HALL lui-même au *Laak*, près de *Rheede* dans la *Gueldre*; moi je la trouvai au bord du *Waal*, et aussi à la *Merve*, près de *Dordrecht*. L'autre Variété, β siliifolium de KOCH, est cueillie par Mr. VRIJDAG ZIJNEN, au *Malibaans-Polder*, et par Mr. le Doct. VAN HOVEN dans un autre lieu auprès de la *Haye*. Par bienveillance de Mr. ZIJNEN j'en ai eu sous la vue un exemplaire de chacun d'eux; celui qui a été trouvé par Mr. VAN HOVEN me parût plus proche de la forme vulgaire de notre plante, mais celui de Mr. ZIJNEN me présenta très distinctement tous les caractères du *Nasturtium siliifolium* RCHB., comme nous les trouvons cités dans le *Compend. Florae German.* de BLUFF et FINGERHUTH, Ed. 2. Tom. II. pag. 57.

USAGE. Le *Cresson d'eau* a été fort employé dans la médecine, et son herbe, l'*Herba Nasturtii*, estimée dans des maladies et contre des maux divers, principalement comme antiscorbutique.

D'après MATTUSCHKA la plante est mangée par le bétail, et en décoction elle serait d'efficace quand celui-ci vient d'être occupé par la maladie du poumon. L'homme le mange en salade, ou confite au vinaigre, et pour cette fin en d'autres pays on la cultive en grand; comme dans la France aux environs de *Rouen*: dans des terrains demi-inondés, qu'on nomme *Cressonnières*; en Allemagne aux environs d'*Erfurt*, où ces terrains sont connus sous le nom de *Brunnenkressgräben*, et celui de *Klingeren*, et dans l'Angleterre surtout près de *Londres*, à *Rickmansworth* et dans le comté de *Hertfordshire*.

(*) *Sisymbrium Nasturtium* L.

Trifolium striatum L. 733.

TRIFOLIUM STRIATUM L.

Gestreepte Klaver.

Hoogduitsch. Gestreifter Klee.

Engelsch. Knotted Trefoil.

Bloeit Mei, Junij. ☉.

DIADELPHIA DECANDRIA. Tweebroederigen Tienhelmigen.

Nat. Orde volgens LINNAEUS XXXII. Papilionaceae. Leguminosae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-fidus vel 5-dentatus, corolla papilionacea, marcescens, persistens; carina obtusa alis vexilloque brevior. Stamina diadelpa, cum petalis plus minusve connata; filamenta superne parum dilatata. Stylus glaber. Legumen ovatum, 1—2-spermum, rarius oblongum 3—4-spermum, calyce vel corolla persistente inclusum, vix dehiscens. De kelk 5-spletig of 5-tandig. De bloemkroon vlindervormig, verwelkende, overblijvende; het kieltje, *a*, stomp, korter dan de vleugeltjes, *b*, en het vlagje, *c*. De meeldraadjes, *d*, in twee bundeltjes, en ook met de bloemblaadjes eenigzins te zamen gegroeid, en naar boven toe een weinig breeder wordende. Het stijltje, *e*, onbehaard. Een eirond, 1—2-zadig, somwijlen langwerpig en 3—4-zadig, door het kelkje of door de overblijvende bloemkroon ingesloten, en naauwelijks openbarstend peultje, *m*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spicis ovatis denique subcylindricis basi involucri terminalibus laterali-busque. Calyce hirsuto, dentibus lanceolato-subulatis, fructiferis ventricosum-tumidis, fauce annulo cartilagineo coarctata. Stipulis ovatis cuspidatis; foliis oblongo-cuneatis obovatisque antice serrulatis, venulis aequalibus ad marginem rectiusculis. De aarvormige, eidelings en zijdelings geplaatste bloemhoofdjes, *f*, eirond, ten laatste cilindervormig, aan den voet met een omhulseltje, *g*. Het kelkje, *i*, ruigharig, met lancetvormig-elsvormige tandjes, door een kraakbeenig ringje bijkans gesloten, en als het zaad, *j*, rijp is, buikvormig-gezwollen, *k*. De steunblaadjes, *h*, eirond, sterkgepunt. De blaadjes langwerpig-wiggevormig, andere omgekeerd-eirond, naar den top fijn-zaagtandig, geaderd: de adertjes van gelijke lengte, en naar den rand toe regt uitlopende.

Dezelve komt of in grootere of in kleinere zoden voor, en maakt dan vele stengen, of ook wel wordt zij veel kleiner, en eenvoudig met een enkel stengje aangetroffen. Bij 1 ziet men een bloempje, met het kelkje er omheen, een weinig vergroot; somtijds zijn de tandjes van het kelkje langer dan het bloempje, in welk geval de plant de Trifolium scabrum SCHREB. zoude zijn.

De blaadjes zijn veeltijds zonder tandjes, geheel gaafrandig.

GROEIPLAATS. Het eerst is deze, in ons Vaderland zeer zeldzame Klaver-soort, bij *Nijmegen* gevonden geworden, alwaar de Heer DE BELJER haar waarschijnlijk ter zelfde plaatse aangetroffen heeft, waar Dr. P. I. KRAAMWINKEL dezelve in 1840 inzamelde. — Dr. VAN DER SANDE LACOSTE vond haar bij *Gassel*, in Noord-Brabant, en zelf ontmoette ik haar bij *Naaldwijk*, in Zuid-Holland; voor het eerst in 1844, en nu in 1846 weder; in 1845 heeft zij zich niet vertoond.

GEBRUIK. Op zandgronden, waarop dezelve te huis behoort, vooral op zoodanige waarop *Trifolium arvense* L. (Dl. I. Pl. 58) mede voorkomt, is er welligt partij van te trekken; inzonderheid tot het aanleggen van vroege schaapsweiden.

TRIFOLIUM STRIATUM L.

Trèfle strié.

Nom Allem. Gestreifter Klee.
— *Anglais.* Knotted Trefoil.

Fleurit Mai, Juin. ☉.

DIADELPHIE DECANDRIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS XXXII. Papilionaceae. Leguminosae JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions ou à 5 dents. Corolle papillonacée, se fanant, persistante; carène, *a*, obtuse, plus courte que les ailes, *b*, et l'étendard, *c*. Étamines, *d*, en diadelphie, plus ou moins connées avec les pièces de la corolle, et à filets un peu dilatés vers le sommet. Style, *e*, glabre. Gousse ovée, et à une ou deux graines, ou quelquefois oblongue et à 3—4 graines, cachée par le calice persistant, et presque point déhiscente, *m*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Capitules des fleurs, *f*, ovales, puis cylindriques, sessiles, axillaires et terminales, à base involuquée, *g*. Calice, *i*, velu, strié, à dents courtes, lancéolées-subulées, tumifiées en ventre quand il porte du fruit, *j*, et à gorge coarctée par un anneau cartilagineux. Stipules, *h*, ovato-cuspidées; folioles pubescentes oblongo-cunéiformes, d'autres obovées, plus ou moins denticulées vers le sommet, à veines égales et de terminaison droite.

Il croît en gazons plus ou moins étendus, et ainsi à plusieurs tiges, mais aussi on le rencontre petit, et à une seule tige. Vers l'une des fleurs, entourée par le calice, un peu agrandie. Quelquefois les dents du calice sont plus longues que les fleurs, et dans ce cas notre plante serait le Trifolium scabrum de SCHREBER.

Souvent les folioles ne montrent aucune dent, et sont-elles à bords tout entiers.

LIEU NATAL. Parmi les diverses espèces de *Trèfle* celle-ci ne se trouve que très rarement dans notre patrie, et il est vraisemblable que l'endroit, auprès de *Nimègue*, où Mr. le Docteur P. J. KRAAMWINKEL l'a trouvée A^o. 1840, soit le même où pour la première fois elle a été cuillie par Mr. DE BELJER. Puis Mr. VAN DER SANDE LACOSTE l'a trouvée près de *Gassel*, au Brabant-Septentrional, et moi-même je la rencontrai aux environs de *Naaldwijk*, dans la Hollande méridionale; où je la vis premièrement dans l'été de 1844, après au mois de Juillet 1846, tandis que pendant 1845 je ne l'ai pu retrouver nullepart.

USAGE. Dans des contrées sablonnenses, surtout où les terrains montrent le *Trifolium arvense* L. (Tome I. Pl. 58), peut-être on en pourrait faire usage pour des prairies artificielles, pour les brebis.

1. *Anium androgynum* L.

2. *Marchantia polymorpha* L. 734

C R Y P T O G A M I A.

1. MNIMUM ANDROGYNUM L. (*).

Rondkoppige Knikvrucht.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

GESLACHTS-KENMERKEN. Sporangium inaequale cernuum sulcatum s. striatum. Peristomium duplex: exterius ex dentibus 16 latiusculis erectis figuratum; interius membranaceum in processus totidem varie perforatos aliisque liberis alternantes fissum. Calyptra cuculliformis. Seta terminalis. Het zaaddoosje ongelijk, knikkende, gesleufd of gestreept. De monding dubbeld, de buitenste bestaat uit 16 eenigzins breede en opgerigte tandjes, de binnenste uit een vlies, dat in even zoo vele, op verschillende wijze doorboorde, slipjes verdeeld is, met daartusschen liggende vrije wimpertjes. Het Huikje kapvormig. Het steeltje eindelingsch.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule erecto subdiviso gemmifero s. fructifero, foliis lanceolato-linearibus acutis siccitate crispis; sporangio cylindrico tandem subinclinato ovato, operculo conico. De steng regtstandig, meer of min verdeeld, of knop- of vruchtdragende; de bladen lancet-lijnvormig, gepunt, bij droogte eenigzins kroes; het zaaddoosje cilindervormig, een weinig opgerigt, doch ten laatste eenigzins neêrhangende en eirond; het dekseltje kegelvormig.

Men vindt dit Mosplantje in het voorjaar op beschaduwde zandgronden, het meest aan afgehakte boomstammen, doch bijna nooit brengt het in ons land zaaddoosjes voort; maar gewoonlijk slechts steeltjes met kopvormige Knopjes (Gemmae), a. — de stengjes zijn eenvoudig, of eenigzins getakt, en bij sterke vergrooting ziet men de blaadjes aan den top min of meer zaagtandig, b.

2. MARCHANTIA POLYMORPHA L.

Veelvormige Marchantia.

Bijnaam. Steen-Leverkruid.

Hoogd. Gemeine Marchantie. Stein-Leberkraut.

Engelsch. Star-headed Marchantia. Star-Liverwort.

Groeit gedurende den zomer 4.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS LVII. Hepaticae. Hepaticae JUSS. Musci hepatici HEDW.

GESLACHTS-KENMERKEN. Sporangia ovato-oblonga, dentibus suboctonis dehiscentia, plura infra receptaculum pedicellatum varium aggregata. Sporangia elateribus spiralibus affixae. Gemmae duplices: aliae lenticulares conceptaculis cupuliformibus sessilibus exceptae, aliae pyriformes receptaculis stipitatis immersae. De kiemhoudertjes eirond-langwerpig, met nagenoeg 8 tandjes openbarstende, vele bij elkander onder aan tegen een gesteeld vruchtbed, van verschillenden vorm. De kiemkorreltjes aan spiraalvormige springveertjes gehecht. De knoppen van tweederlei vorm: eenige lansvormig, en binnen ongesteelde bekervormige ligchaampjes bevat, andere peervormig, en in gesteelde vruchtbedjes ingedoken.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Receptaculis in fronde distincta biformibus, fertilibus 6—9—radiatis, gemmiferis s. pelatis stipitatis s. cupuliformibus sessilibus hyalinis margine denticulatis; fronde repente obtuse lobata, subtus nervo radiculosa. Op een duidelijk loof tweederlei vruchtbodems: de vruchtdragende 6—9—stralig, *a*, de knopdragende of schildvormig gesteeld, of bekervormig, ongesteeld, eenigzins doorschijnende en aan den rand meer of min getand, *b*. Het loof, *c*, kruipende, stomp-gelobd, aan de benedenzijde met een' wortelmakende nerf, *d*.

GROEIPLAATS. Dezelve groeit hier en daar op vochtige, donkere of ten minste beschaduwde plaatsen, aan de kanten van tuinbedden, op ruwe, steenachtige plaatsen enz. In zeer groote menigte trof ik haar op de ruïnes van het *Huis ter Haar*, bij *Utrecht*, aan.

GEBRUIK. In oude tijden heeft men er, onder den naam van *Herba Hepaticae fontanae*, in de geneeskunst gebruik van gemaakt; vooral tegen kwaadaardige schurftziekte, en booze, wegvretende zweren: waartoe men hetzelfde of in water, of in wei van melk afgekookt toediende; door anderen werd het voornamelijk in Leverziekten gebruikt.

(*) *Bryum androgynum* HEDW. — Engelsche benaming: *Narrow-leaved Spring-moss*.

C R Y P T O G A M I E.

1. MNIUM ANDROGYNUM L. (*).

Bryum androgyne.

Ord. Natur. de LINNÆUS LVI. Musci. Musci frondosi HEDW.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Sporange inégal incliné sillonné ou strié; péristome double, l'extérieur à 16 dents un peu larges et érigées, l'intérieur membraneux, divisé en autant d'apophyses, perforées et alternant avec des cils capillaires. Coiffe cuculliforme, pédicelle terminal.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige érigée, plus ou moins divisée, gemmifère ou fructifère, feuilles lancéolées-lineaires aiguës, crispées pendant le temps sec; sporange cylindrique, d'abord un peu érigé, puis incliné et ové; opercule conique.

On rencontre cette mousse au printemps et au commencement de l'été, en des lieux ombreux, et principalement sur de vieux troncs d'arbres; dans notre patrie elle ne porte presque jamais des fruits, mais ordinairement elle montre des pédicelles portant de petits bourrelets gemmiformes, a. Les tiges sont toutes simples, ou plus ou moins divisées ou rameuses, et à la loupe on voit quelques petites dents au sommet des feuilles, b.

2. MARCHANTIA POLYMORPHA L.

Marchantie polymorphe.

Surnom. Hépatique des fontaines.

Nom Allem. Gemeine Marchantie. Stein-Leberkraut.

— Anglais. Star-headed Marchantia. Star-Liverwort.

Il croît pendant l'été, 2.

Ord. Natur. de LINNÆUS LVII. Hepaticae JUSS. Musci hepatici HEDW.

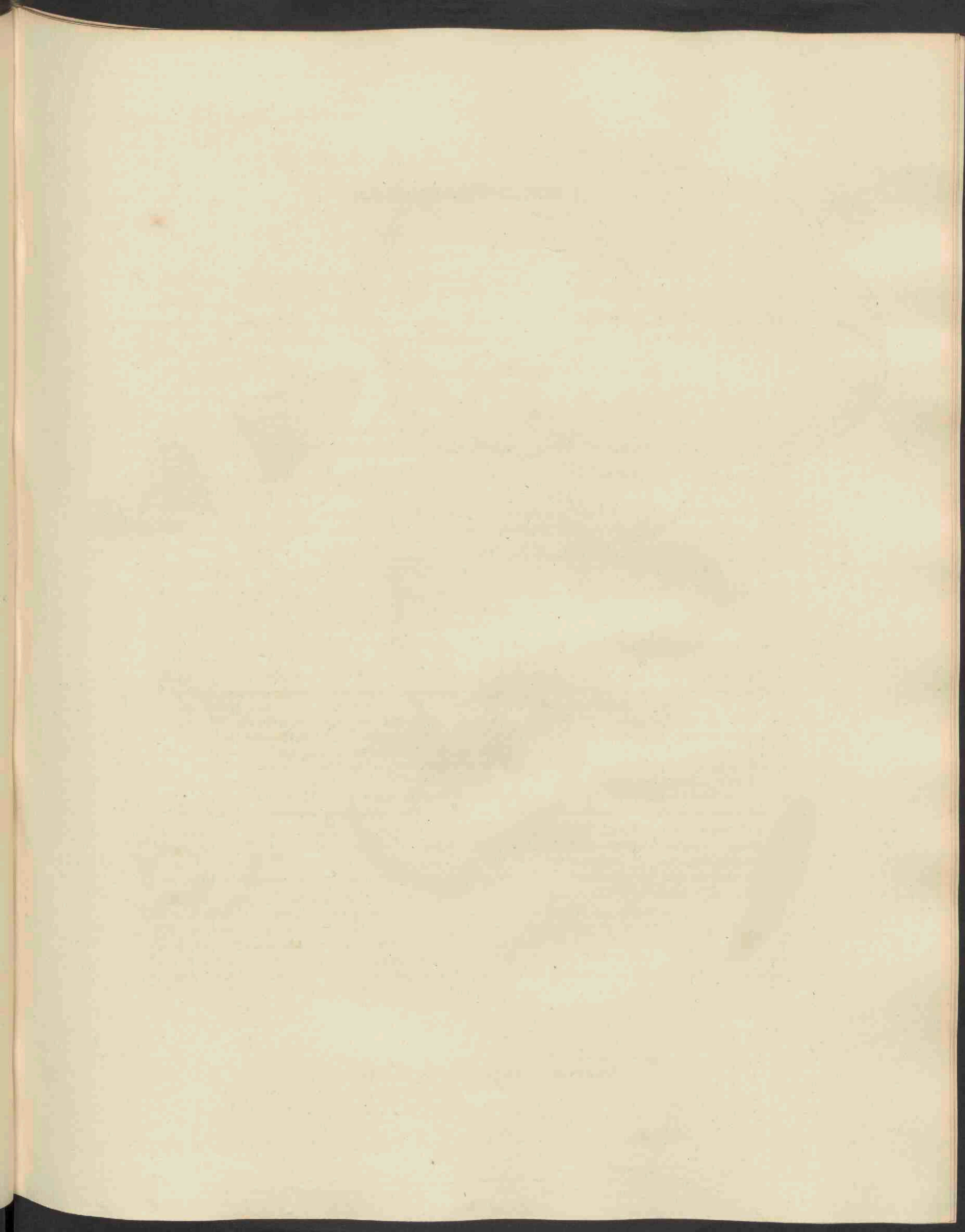
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Sporangies ovato-oblongs, s'ouvrant à peu près en huit dents, placés en plus ou moins grand nombre au-dessous d'un réceptacle pédicellé. Spores attachées à des filets élastiques en forme de spirale. Corpuscules gemmiformes de double figure: quelques-unes lenticulaires et renfermées dans des conceptacles cupuliformes sessiles, d'autres pyriformes et enfoncées dans des réceptacles pédonculés.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Réceptacles de deux formes sur un feuillage distinct; ceux qui portent des fruits à 6—9 rayons, a, les autres autres, — les réceptacles gemmifères, — pédonculés et en forme d'un écusson, ou cupuliformes, sessiles, hyalins et à bord denticulé, b. Feuillage étendue sur la terre, c, lobée en lobes obtus, à la surface inférieure munie de quelques fibrilles ou radicelles, d.

LIEU NATAL. Il se trouve dans des lieux humides et ombragés, sur la terre et sur des pierres, sur des couches de jardin etc. Je la rencontrai en multitude sur les ruines de la maison *Ter Haar* à *Vleuten*, près d'*Utrecht*.

USAGE. Les anciens en ont fait usage dans la médecine, sous le nom de *Herba Hepaticae fontanae*, et prétendu qu'en simple décoction, ou cuite dans du petit lait, elle est efficace dans les maladies du foie, dans des affections cutanées de nature galeuse, et pour guérir des ulcérations malignes.

(*) *Bryum androgynum* HEDW. Noni Anglais: *Narrow leaved Spring-moss.*

Agaricus campestris. L. 735.

C R I P T O G A M I A.

AGARICUS CAMPESTRIS L.

Witte Champignon.

Bijnamen. Eetbare Campernoelje. Duivelsbrood,
Hoogd. — Gemeiner Blätterpilz. Feld-Blätterpilz. Brachpilz. Gemeiner Champignon. Waidling. Angerling. Aegertling. Leedling. Brachmännlein. Drüschling. Haidschwamme. Herenschwamm. Erdgürtel. Tafelschwamm.

Groeit Augustus—October.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LXI. Fungi. Fungi JUSS. Cl. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Genus I. Agaricus, Ser. 5 Prateella. Trib. XXXII. Psalliota FRIES.

GESLACHTS KENMERKEN. Hymenium lamellatum. Lamellae simplices, parallelae. — Het zwamvlies vormt Plaatjes. De Plaatjes eenvoudig, evenwijdig.

Trib. Psalliota: Velum annuliforme, subpersistens. Stipes firmus, subaequalis, a pileo discretus. Pileus plus minus carnosus, non nudus, e convexo expansus. Lamellae liberae aut affixae, latae, fusciscentes. Het sluijertje ringvormende, veelal overblijvende. De steel vast, nagenoeg overal even dik, met het hoedje niet te zamen gegroeid. Het hoedje of meerder of minder vleezig, niet naakt, bol-uitgebred. De Plaatjes vrij of aangehecht, breed, bruinkleurig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo carnosio sicco subsquamoso sericeove, lamellis liberis ventricosis, demum fuscis, stipite farcto annulato albo. Het hoedje vleezig, droog, min of meer schubbig of zijdeachtig; vrije, buikvormige, ten laatste donkerbruine plaatjes, *b*; de steel gevuld, geringd, wit.

Bij A ziet men denzelven nog in ontwikkeling, *bij B* in meer gevorderden leeftijd en overlans doorgesneden, *bij C* geheel volgroeid, en *bij D* in deszelfs eersten leeftijd.

Het hoedje met eenigzins naar binnen gebogen rand, is nu eens bijkans glad, dan weér met schubjes, of ook wel met zijdeachtige haartjes bedekt; somtijds geheel wit van kleur, somtijds geelachtig, een weinig bruin, of omberkleurig. De naauw te zamenstaande Plaatjes, waarvan *bij A*, door het zich allengskens loslatende sluijertje, *a*, heen, nog slechts weinig te zien is, zijn eerst rozenrood, dan donkerder, vervolgens bruin en ten laatste bijna zwart, *b*; waarop zij spoedig verdwijnen, en het geheele gewas weldra vergaat.

Het steeltje is van verschillende lengte, somwijlen insgelijks min of meer schubbig, nu eens dunner, dan weér zwaarder en zelfs ook wel aan den voet min of meer knolvormig verdikt; van binnen, *c*, is hetzelfde gevuld, van buiten vertoont het, gedurende eenigen tijd, een nu eens meer, dan eens minder volkomen ringje, *d*. Het vleesch, *e*, is somtijds eenigzins roodachtig van kleur.

GROEIPLAATS. Dezelve groeit troepswijze op grazige vlakten. *Bij Haarlem:* DE GORTER; in duinvlakten *bij Katwijk*, en op sommige weilanden: MULDER; *bij Utrecht:* GEVERS DEYNOOT; overvloedig op de Polder- en Hilhaak, in het Nieuwland en aan dáargelegen dijken, tusschen den Hoek van Holland en Maastandsluis, en hier en daar op weilanden onder Naaldwijk, de Lier en elders.

GEBRUIK. Jong afgesneden en behoorlijk gereinigd levert deze soort van Paddestoel een, voor velen bijzonder aangenaam geregt op, dat, op verschillende wijzen ter spijsze toebereid, vooral bij visch en vleesch gebruikt wordt, en onder pekels, of onder azijn en peper, ook gedurende den winter ten gebruike bewaard kan worden. In ons vaderland laten slechts eenigen haar opzoeken, doch in andere landen, zoo als inzonderheid in Rusland, Polen, Frankrijk, Zwitserland, Italië en Duitschland, waar het eten van deze en van vele andere Paddestoelen bijna algemeen is, wordt zij zelfs op mestbedden aangekweekt.

C R Y P T O G A M I E.

AGARICUS CAMPESTRIS L.

Champignon de couche.

- Surnoms.* Champignon des bruères. Champignon boule de neige. Champignon cultivé. Saussiron. Agaric comestible.
- Nom Allemand.* Gemeiner Blätterpilz. Feld-Blätterpilz. Brachpilz. Gemeiner Champignon. Tafelschwamm. Herrenschwamm. Haidschwamm. Erdgürtel. Drüschling. Waidling, Angerling. Aegertling. Leedling. Brachmännlein.

Vient en Août—Octobre.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXI. Fungi. Fungi JUSS. Cl. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Genus I. Agaricus, Ser. 5. Pratella, Trib. XXXII. Psalliota FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Hymenium à lames. Les lames simples, parallèles.

Trib. *Psalliota*: Velum annuliforme, plus ou moins persistant. Pédicule ferme, à peu-près égal, point accru au chapeau. Chapeau ou plus ou moins charnu, point lisse, convexe-étendu. Lames libres ou attachées, larges, de couleur brune.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau charnu, sec, plus ou moins squameux ou quelquefois couvert d'une substance soieuse; lames libres, ventruës, à la fin noirâtres, *b*; pédicule rempli, muni d'un collier, de couleur blanche.

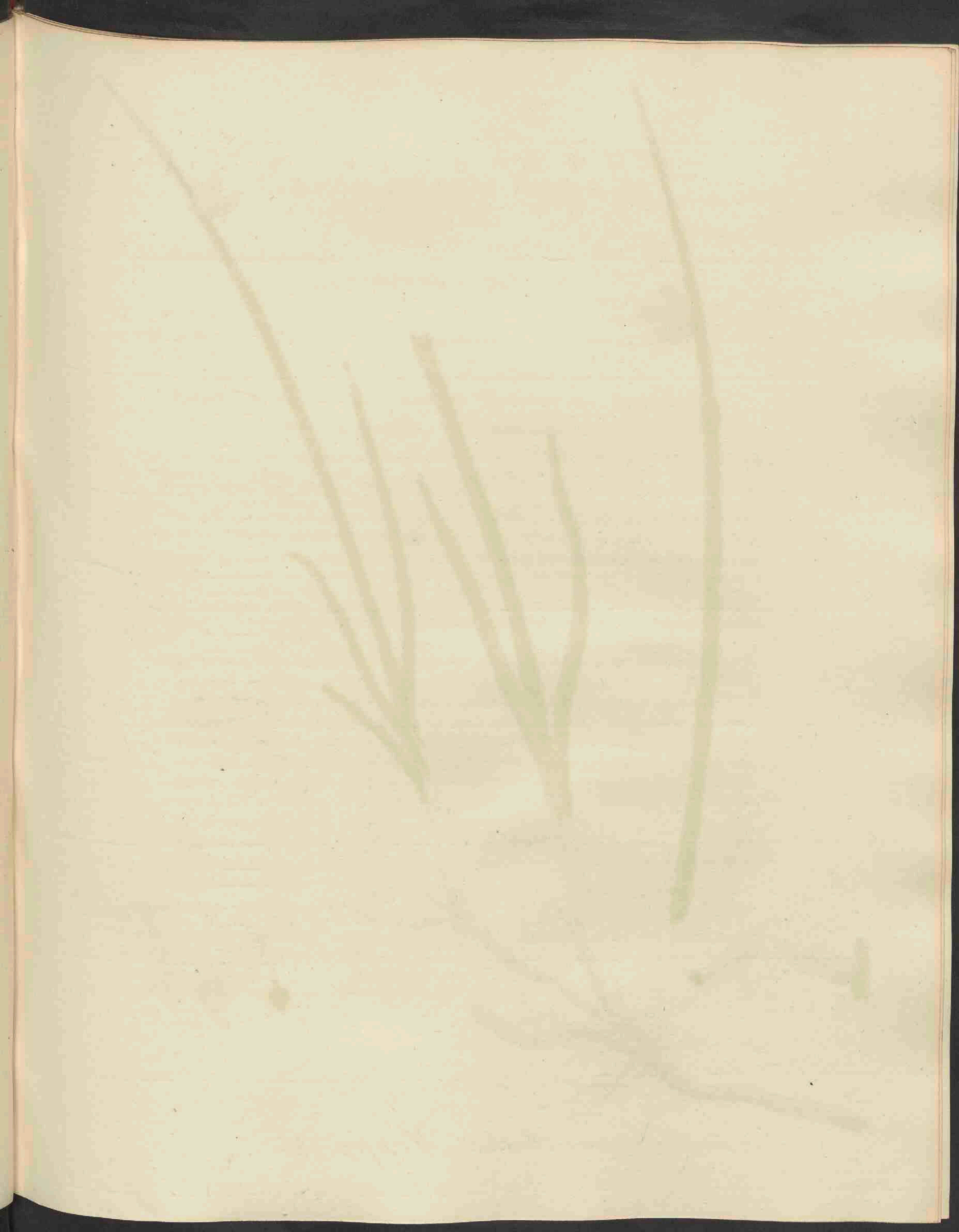
Vers A il est encore en développement, vers B on le voit dans un âge plus avancé, et coupé perpendiculairement; C le présente tout développé, D comme il vient de sortir de la terre.

Son chapeau est à bord un peu fléchi vers le dedans, tantôt lisse ou glabre, tantôt couvert comme de soie, et quelquefois squameux; ordinairement de couleur blanche, ou d'un jaune pâle, de couleur fauve, ou un peu brunâtre. Les lames sont très approchées, d'abord de couleur rose, puis d'un rouge-brun plus foncé et noires dans leur vieillesse, b, Fig. A les fait voir en partie, car pour le reste elles sont encore cachées à la vue, par la membrane, a, qui, en se déchirant, laisse un collier plus ou moins complet, d. Le pédicule est de longueur très variable, tantôt plus épais, et quelquefois fort renflé à sa base; à cavité remplie, et vient aussi à superficie plus ou moins écailleuse, quoique le plus souvent il est glabre.

La chair, e, est parfois d'une couleur plus ou moins rouge.

LIEU NATAL. Il croît en groupes, surtout dans des terrains herbus. — Aux environs de *Haarlem*: DE GORTER; dans les dunes auprès de *Katwijk*, et dans quelques pâturages: MULDER; près d'*Utrecht*: GEVERS DEYNOOT; en abondance au *Polderhaak* et au *Hilhaak*, au *Nieuwland* et contre les digues entre le *Hoek van Holland* et *Maaslandsluis*; dans des prés à l'entour de *Naaldwijk*, de *Lier*, et ailleurs.

USAGE. Quoique les amateurs disent qu'il en existe de plus délicats, il est le *Champignon* qui est le plus en usage; tant parce qu'il est très-commun, que parce qu'on l'obtient facilement par la culture. Coupé dans sa jeunesse, et nettoyé comme il faut, il est employé comme aliment, de toutes sortes de manières; surtout comme assaisonnement avec de la viande rôtie et avec du poisson; aussi on peut le garder pour l'hiver, en l'infusant dans une solution de sel commun, ou dans du vinaigre. Chez nous cependant il est loin d'être usité autant que dans les autres parties de l'Europe, dont on peut dire qu'il y est d'un usage presque général: particulièrement dans la Russie, en Pologne, la France, l'Italie et la Suisse, et aussi en plusieurs endroits de l'Allemagne.

Scirpus Rothii Hoppe. 736.

SCIRPUS ROTHII HOPPE. (*)

Stekende Bies.

Hoogduitsch. Rothische Binse.

Bloeit Augustus. 2.

Natuurl. Ord. volg. LINN. III. Calamariae. Cyperoideae Juss. Cyperaceae DC.

TRIANDRIA MONOGYNIA. Driehelmigen Eenstijligen.

GESLACHTS KENMERKEN. Glumae in spicam undique imbricatae, paleaceae. Spicae laterales, sessiles vel pedunculatae, cymosae. Corolla nulla. Stylus bi-trifidus, deciduus. Caryopsis biconvexa, vel nuda vel setis rigidis basi obvallata. Stoppelige, rondom in een aartje over elkander liggende, kafblaadjes. De aartjes zijdelings, gesteeld of ongesteeld, *Bijschermpjes* vormende. Geene bloemkroon. De stijl twee- of driespletig, afvallende. Het vruchtje, *d*, aan weerskanten eenigzins bol, of naakt of van borstelige haartjes, *e*, omgeven.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Culmo triquetro, spiculis sessilibus glomeratis ovato-oblongis, involucri submonophyllo, squamis mucronatis emarginatis fimbriatis, stigmatibus duobus, antherarum apice subulato-ciliato-denticulato, radice repente. De halm driekantig, ongesteelde, eirond-langwerpige, in kloentjes vereenigde aartjes, met een gewoonlijk éénbladig omwindseltje. De schubjes, *a*, franjeachtig-uitgerand. Twee stempeltjes, *b*. De helmknopjes, *c*, aan den top elsvormig, gewimperd-fijn-getand. De wortel kruipende.

Door sommigen is dezelve voor niet meer dan eene Verscheidenheid van Scirpus triqueter L. gehouden geworden, welk in dit werk Dl. VII. Pl. 522 afgebeeld staat. — Wat Soort, wat Verscheidenheid genaamd moet worden nu daargelaten, en ook gezwegen dat Prof. REINWARDT, op eene plaats waar DUMORTIER Scirpus pungens VAHL aantrof, slechts Scirpus triqueter L. gevonden wil hebben, (+) merken wij aangaande het onderscheid dat zich tusschen beide opdoet het volgende aan. — Scirpus pungens VAHL is tengerder, groeit minder hoog op, is meer levendig groen van kleur, heeft scherper kanten aan de halmen, en deze van binnen minder met een sponsachtig merg gevuld; de aartjes zijn steeds ongesteeld, op grooteren afstand van den top des halms verwijderd, en doorgaans ook minder in getal; de schubjes alle, en geheel, roodachtig-bruin van kleur; de meelknopjes aan den top elsvormig verlengd, en met zeer fijne gewimperde tandjes.

GROEIPLAATSEN. DUMORTIER vond haar, volgens opgave van Prof. VAN HALL (Flor. Belg. Sept. Vol. I., Pars II., pag. 715), in de Provincie *Holland*, — zonder nadere bepaling, — en op de *Veluwe*, tusschen *Harderwijk* en *Doornspijk*. — De hier afgebeelde is van eene plaats op den *Hilhaak*, nabij den *Hoek van Holland*.

(*) *Scirpus pungens* VAHL, (+) VAN HALL, *Flor. Belg. Septentr.* Vol. I., Pars. I., pag. 45.

SCIRPUS ROTHII HOPPE (*)

Nom Allemand. Rothische Binse.

Fleurit en Août. ♄.

Ord. Nat. de LINN. III. Calamariae. Cyperoideae Juss. Cyperaceae DC.

TRIANDRIE MONOGYNIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Glumes paleacées, imbriquées, formant des épis. Epis latéraux, sessiles ou pédonculés, en cymes. Point de corolle. Style bi-trifide, tombant. Graine, *d*, biconvexe, nue ou entourée de soies, *e*, à la base.

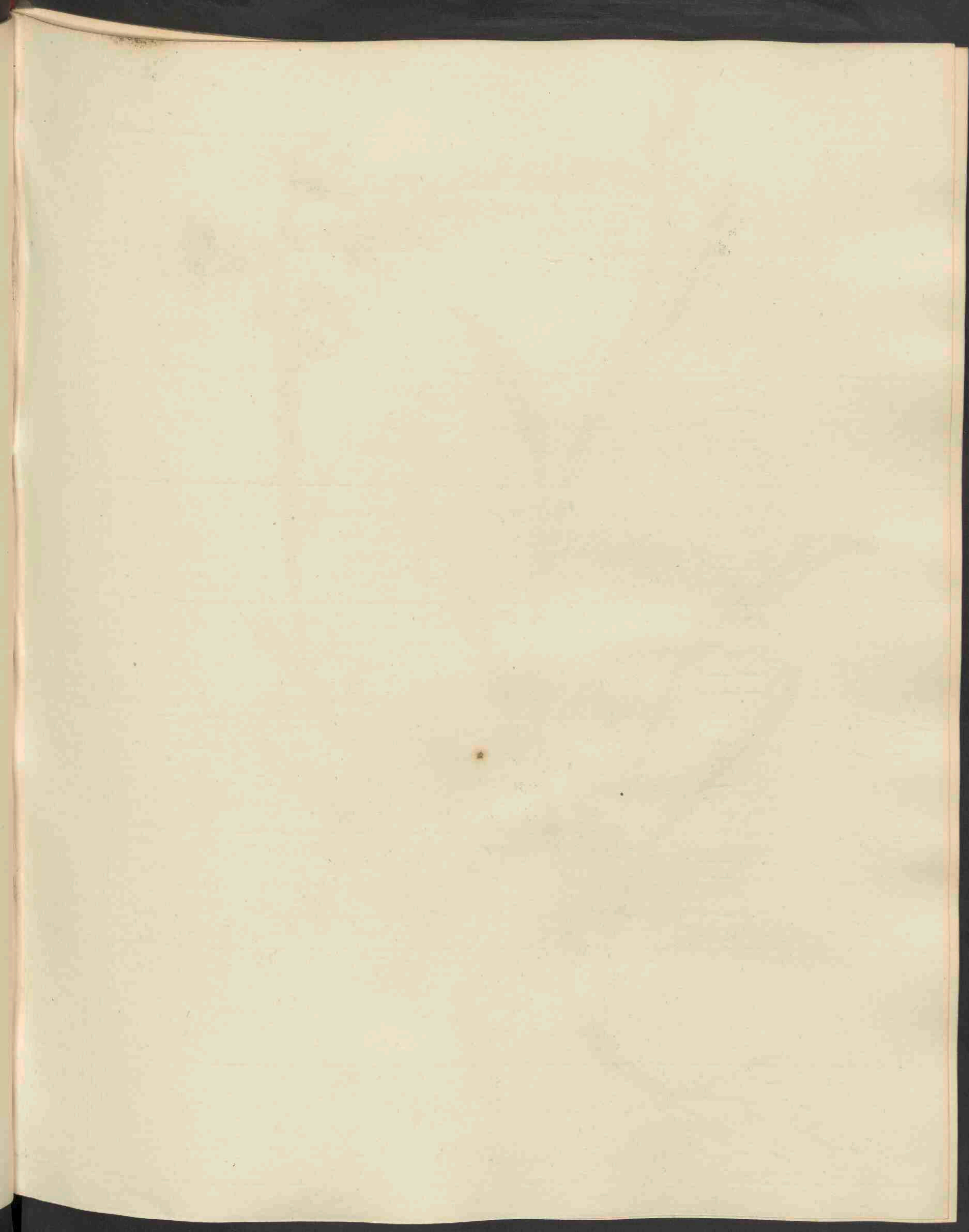
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige triquètre. Epis sessiles glomérés, ovato-oblongs, à involucre ordinairement unifoliare; les écailles, *a*, mucronulées, émarginées, frangées. Deux stigmates, *b*. Anthères à pointe subulée, ciliée, denticulée, *c*. Racine rampante.

Plusieurs botanistes ont voulu que ce Scirpe n'est qu'une Variété du Scirpus triquetus L., qui dans cet ouvrage figure dans la 522me Planche, au Tome VII. Mais nous laissons les questions de ce qui doit être nommé ou Espèce ou Variété, et nous tenant au Compendium de BLUFF et FINGERHUTH, nous donnons les caractères distinctifs du Scirpus pungens VAHL, comme nous les avons trouvé indiqués, et ainsi nous ne parlerons non plus de la difficulté, que dans un endroit où DUMORTIER a rencontré le Scirpus pungens VAHL, Mr. le Profess. REINWARDT ne veut avoir vu que le Scirpus triquetus L. (+).

Notre Scirpe de Roht, le Scirpus pungens VAHL, est plus grêle, d'une moindre hauteur, et de couleur verte plus claire; il a la tige à angles plus tranchants, et dans son intérieur moins remplie de moelle; les épillets sont constamment sessiles, placés plus éloignés du sommet pointu de la tige, et ordinairement en plus petit nombre; toutes les écailles sont entièrement de couleur brune-rougeâtre, et les anthères se terminent en pointe subulée et à denticules ciliées.

LIEU NATAL. DUMORTIER l'a trouvé dans la Hollande, et entre Harderwijk et Doornspijk, au Veluwe dans la Gueldre. Moi-même je le rencontrai proche du Hoek van Holland, dans la Hollande Septentrionale; où il vient dans un seul lieu, et dans une étendue de terre seulement de quelques pas.

(*) *Scirpus pungens* VAHL. (+) VAN HALL, *Flor. Belg. Septentr.* Vol I., P. I., pag. 45.

Campanula persicifolia L. 737.

CAMPANULA PERSICIFOLIA L.

Persikbladig Klokje.

Hoogduitsch. Pfirsichblättrige Glockenblume.

Engelsch. Peach-leaved Bell-flower.

Bloeit Julij en Augustus. ♀.

Nat. Ord. volg. LINN. XXIX. Campanaceae. Campanulae JUSS. Campanuleae ALPH. DC.
Campanulaceae R. BROWN.

PENTANDRIA MONOGYNIA. Vijfhelmigen Eenstijligen.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx 5-fidus, superus. Corolla campanulata, 5-fida. Stamina sub corolla calyci inserta. Filamenta basi dilatata. Antherae distinctae. Stigma 2-3-fidum. Capsula calyci adhaerens, 3-rarius 5-locularis, foraminibus lateralibus dehiscentis, polysperma, calyce coronata. Spermophora in axillis dissepimentorum longitudinaliter affixa. De kelk, *a*, 5-spletig, bovenstandig. De bloemkroon klokvormig, 5-spletig. De Meeldraadjes, onder de bloemkroon, op het kelkje ingeplant, met verbreed voetstuk, *b*. De meelknopjes niet te zamen gegroeid, het stempeltje, *c*, 2-3-spletig. Het zaaddoosje, *d*, aan het kelkje aangewassen, 3- of zeldzaam 5-hokkig, met zijdelingsche gaatjes openbarstende, veelzadig, *e*, en door het kelkje gekroond. Overlangs in de oksels der middenschetjes geplaatste zaadragertjes, *f*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Glabra, foliis remote-serrulatis, radicalibus obovato-lanceolatis in petiolum decurrentibus, caulinis lineari-lanceolatis sessilibus remotis, racemo paucifloro, calycis laciniis lanceolatis. — Onbehaard, de bladen met wijdstandige fijne tandjes, de wortelbladen omgekeerd-eirondlancetvormig, in een bladsteeltje uitlopende, de stengbladen lijn-lancetvormig, ongesteeld, wijdstandig. De bloemtros weinig-bloemig, de kelklijpjes lancetvormig.

Somtijds zijn steng en bladen eenigzins ruw, of ook wel eens met sijne haartjes bezet, en is het kelkje zelfs zeer ruig. In Duitschland is dezelve ook wel dwergachtig, met slechts eene enkele bloem gevonden geworden.

Als dus genaamde Natuurspeling is waargenomen dat de bloemblaadjes, — want men kan zich de bloemkroon uit 5 te zamen gewassen stukken voorstellen, — in kelkblaadjes veranderd waren, en ook dat het kelkje, door verdeling van deszelfs andere en gewoonlijk zamengegroeide slipjes, in plaats van boven — onderstandig (inferus) was: MOQUIN TANDON, Pflanzen-Teratologie, von J. C. SCHAUER, pag. 194, 286.
AUG. DE ST. HILAIRE, Leçons de Botan. pag. 591.

GROEIPLAATSEN. Zelf vond ik deze, in ons land hoogstzeldzaam voorkomende, soort van Klokje, op een hier en daar met eikenhout begroeid gedeelte der heide tusschen Malden en de Water-Meerwijk bij Nymegen, en door de HH. ABELEVEN werd dezelve mij uit het bosch bij Oosterbeek, in de Betuwe, toegezonden. Bij Uilenpas, tusschen Doesburg en Doetichem, en omtrent Rheede, boven Arnhem: Prof. VAN HALL. Bij Katwijk, aan den kant van een Aardappelenland: MULDER, (Elench. Plantar. quae prope Leidam nasc. pag. 31). Doch deze laatstgenoemde groeiplaats komt mij allezins verdacht voor, omdat Campanula persicifolia L. veelvuldiger in onze bloemtuinen gekweekt wordt; waarin dezelve ook met witte, en somtijds met gevulde bloemen voorkomt.

CAMPANULA PERSICIFOLIA L.

Campanule à feuilles de Pêcher.

Nom Allemand. Pfirsichblättrige Glockenblume.

— *Anglais.* Peach-leaved Bell-flower.

Fleurit en Juillet et Août. ♀.

Ord. Nat. de LINN. XXIX. Campanaceae. Campanulae Juss. Campanuleae ALPH. DC.

Campanulaceae R. BROWN.

PENTANDRIE MONOGYNIE.

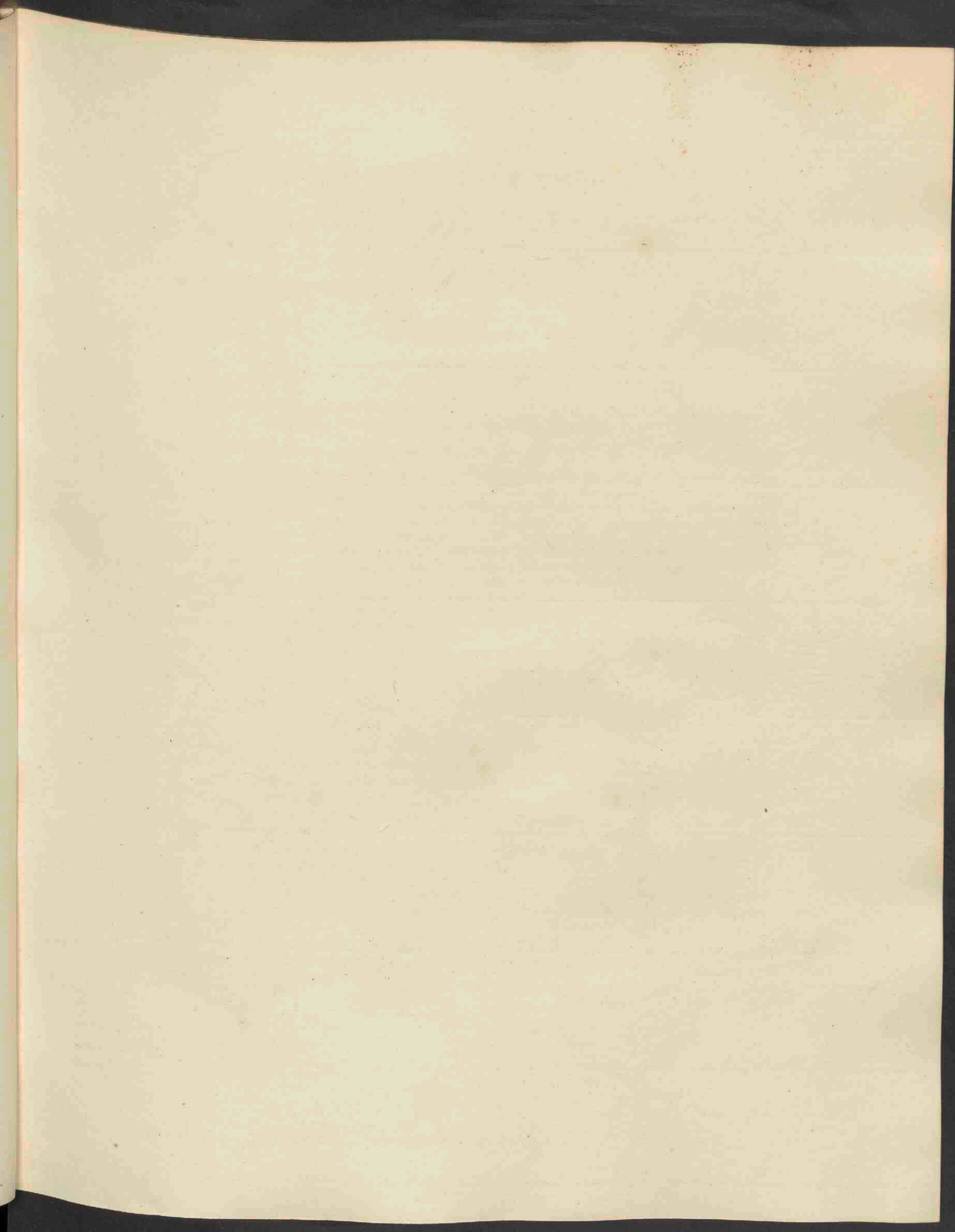
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions, supérieur. Corolle campanulée, à 5 divisions. Etamines insérées sur le calice, les filaments élargis à leur base, libres par leurs anthères. Stigmate bi-trifide. Capsule adhérente au calice, à 3, rarement à 5, loges, s'ouvrant par des trous latéraux, polysperme, coronée par le calice. Spermophores attachées longitudinalement dans les aisselles des cloisons.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Glabre, feuilles à dentelures lâches; les radicales obovées-lancéolées, atténuées en un long pétiole; les caulinaires sessiles, linéaires-lancéolées, distantes. Grappe à peu de fleurs; les segments du calice lancéolés.

Quelquefois la tige et les feuilles sont un peu rudes, tantôt pubescentes, mais ordinairement glabres, et rarement même le calice est très velu. Dans l'Allemagne elle vient aussi à forme naine, et n'ayant qu'une seule fleur.

On a observé que, soi-disant par un jeu de la Nature, les cinq pièces qui soudées ensemble forment la corolle, peuvent se métamorphoser en des feuilles calicinaires, et aussi, que les segments du calice se détachent quelquefois de la manière, que celui-ci devient inférieur (calyx inferus), en place de supérieur (calyx superus): MOQUINTANDON, Pflanzen-Teratologie, von J. G. SCHAUER, pag. 194, 286. AUG. DE ST. HILAIRE, Leçons de Botan. pag. 591.

LIEU NATAL. Je trouvai cette belle espèce de *Campanule*, qui dans notre pays est très rare, sur la bruyère entre *Malden* et le *Water-Meerwijk*, auprès de *Nimègue*; où elle vient contre, ou au-dehors de bosquets de chêne. Mess. *ABELEVELN* l'ont trouvée dans un bois près d'*Oosterbeek* dans la *Betuwe*; selon le *Profess. VAN HALL* elle croît près d'*Uilenpas*, entre *Doesburg* et *Doetichem*, et auprès de *Rheede*, mais quant au lieu où *MULDER* (*Elench. plantar. quae proprie Leid. nasc. pag. 31*) dit l'avoir vue, nous en doutons fort qu'elle n'y fût fugitive (*aufuga*): car le *Campanula persicifolia* L. se trouve beaucoup dans nos jardins à fleurs; où elle vient aussi à fleur blanche, et quelquefois à fleur double.

Agaricus phalloides Fries. 738.

CRYPTOGAMIA.

AGARICUS PHALLOIDES FRIES.

Knollige Vliegen-Paddestoel (?)

Hoogduitsch. Knollen-Blätterschwamm. Gichtschwammartiger Blätterpilz.

Groeit September en October.

Nat. Ord. volg. LINNAEUS LXI Fungi. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Gen. I. Agaricus, Ser. I. Leucosporus, Trib. I. Amanita, FRIES.

GESLACHTS KENMERKEN. Zie bij Plaat N°. 735.

Trib. I. *Amanita*: Velum duplex: universale Volva, a pileo discreta, fungum juniorem ovatum totum involucrans, dein partim ad basin, partim in pileo remanens verrucaeformis; partiale annulus superus, membranaceus, inversus. Stipes demum subcavus, basi incrassatus. Pileus disco carnosus, margine tenuis, primum campanulatus, dein planus. Lamellae liberae, antice latiores, ventricosae, confertae, parum inaequales, primum denticulatae. Het sluijertje dubbeld: het algemeene een los beursvlies, *a*, dat den jongen, dan eivormigen, paddestoel geheel insluit, vervolgens gedeeltelijk aan den voet, gedeeltelijk als wratjes op het hoedje overblijft; het bijzondere een bovenstandig, vliezig, van boven aangegroeid, beneden los, ringje, *b*. De steel ten laatste min of meer hol, *c*, aan den voet verdikt, *d*. Het hoedje in het midden vleezig, aan den rand dun, eerst klokvormig, *e*, vervolgens vlak-uitgebreid. De plaatjes, *f*, vrij, van voren breeder, buikvormig, gedrongen, bijna alle gelijk van grootte, in het eerst eenigzins getand.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo subsquamoso, margine laevi, stipite apice cavo, volva connata bulboso. Het hoedje meer of min geschubt, met gladden rand. De steel van boven meestal een weinig hol, beneden knolvormig, met het beursvlies aangewassen.

De kleur van het 2, 3 à 4 duimen breede hoedje is het veelvuldigst witachtig-geel, zelden zuiver wit, somwijlen bleek-groenachtig, ook wel geel, olijfkleurig, bruinachtig; alle welke Verscheidenheden door sommigen als afzonderlijke Soorten beschreven zijn geworden. Bij B ziet men die Verscheidenheid welke anders ook wel *Agaricus citrinus* SCHAEFF. genaamd wordt; is het hoedje minder geel, en met bruinachtige, eenigzins breede vlakjes bedekt, dan hebben wij *Agaricus Mappa* WILLD. (niet *Agar. Mappa* Fr.) voor ons.

Het steeltje groeit 2 à 3 duimen hoog, het ringje is slap, gestreept, wit of geelachtig-wit, — geel bij *Agaricus citrinus* SCHAEFF.; — de plaatjes zijn bleek-wit, of ook wel eenigzins geelachtig.

GROEIPLAATSEN. Tusschen gras- en mosplanten en afgevallen bladen, in bosschen. De hier afgebeelde is uit een bosch bij Naaldwijk in Zuid-Holland.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Dezelve wordt algemeen voor zeer vergiftig gehouden, ja zelfs beweren sommigen dat slechts een klein gedeelte er van binnengeslikt zijnde, binnen korten tijd den dood kan veroorzaken.

Bij het doorsnijden van den steel, maar vooral van het knollig verdikte benedeneind, ontwaart men eenen sterken, doordringenden geur, welke, naar het mij voorkwam, veel van den geur van doorgesneden *Rammenas* heeft.

CRYPTOGAMIA.

AGARICUS PHALLOÏDES FRIES.

Agaric bulbeux.

Surnom. Oronge Cigüe.

Nom Allemand. Knollen-Blätterschwamm. Gichtschwammartiger Blätterpilz.

Vient en Septembre et Octobre.

Ordre Nat. de LINNÆUS LXI Fungi. Cl. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Gen. I.

Agaricus, Ser. I. Leucosporus, Trib. I. Amanita, FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Voyez Pl. 735.

Trib. Amanita: Voile double: l'universale une Volva, *a*, point réunie avec le chapeau, recouvrant tout le champignon dans sa première jeunesse, après se déchirant de la sorte qu'en partie elle persiste à la base, et en partie elle laisse des lambeaux sur le chapeau; la voile partielle, *b*, un anneau supérieur, membraneux, inverse. Pédicule à la fin plus ou moins fistuleux, *c*, élargi à sa base, *d*. Chapeau charnu, aminci sur les bords, d'abord campanulé, *e*, puis tout plan. Feuilletés, *f*, rapprochés, plus larges au-devant, n'adhérant pas au pédicule, à-peu-près égaux, d'abord denticulés.

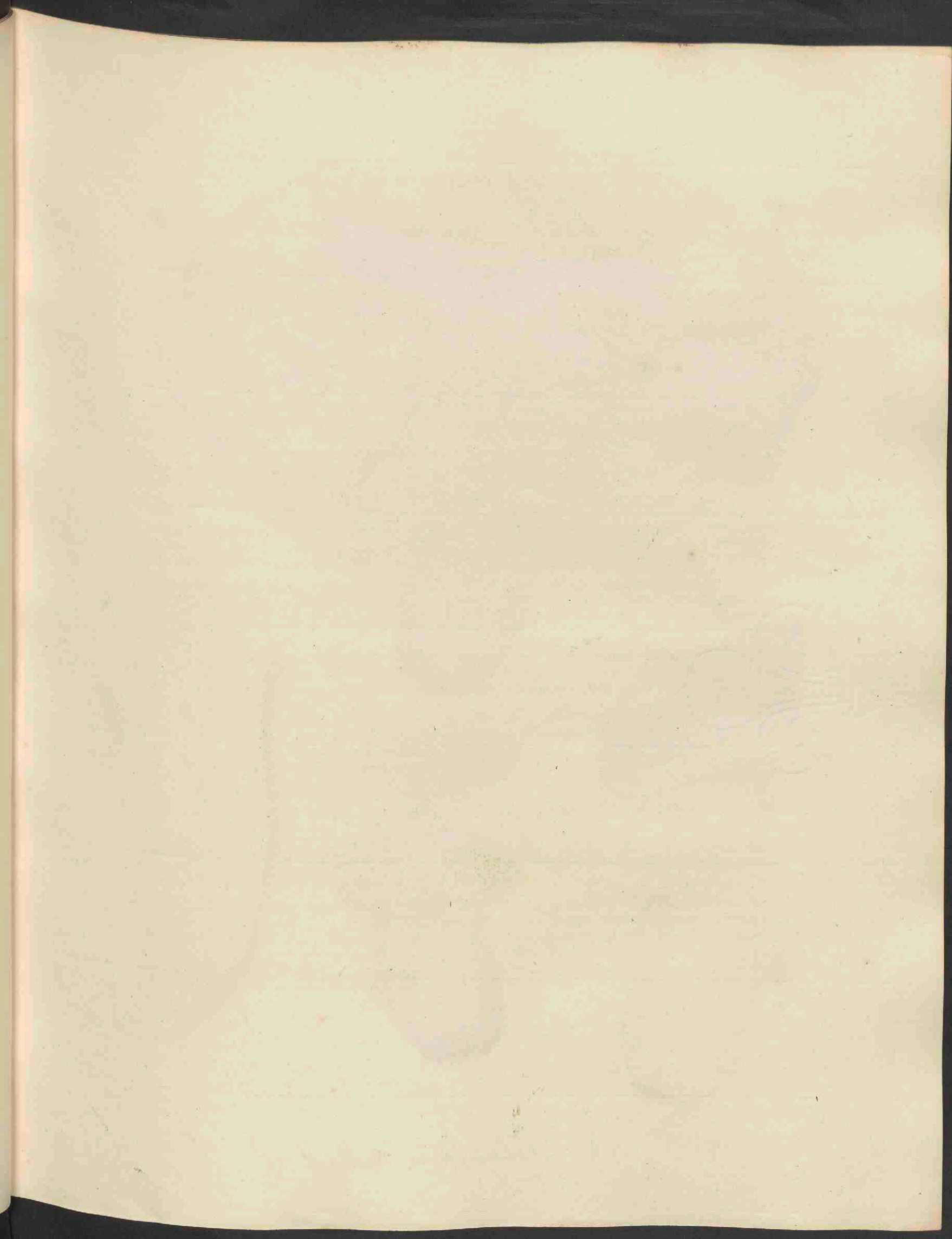
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau plus ou moins couvert de verrues, à bords lisses. Pédicule creux au sommet, bulbeux et muni d'une volva connée à sa base.

Le chapeau est large de 2, 3 à 4 pouces, et le plus souvent de couleur blanche-jaunâtre; quelquefois il est tout blanc, mais aussi il vient de couleur verte-pâle, jaune ou citron-pâle, olivâtre, brunâtre; ce qui donne autant de Variétés, qui chez quelques auteurs se trouvent comme des Espèces. Ainsi vers B, la Variété à chapeau de couleur jaune-citron, est l'Agaricus citrinus SCHAEFFER; et quant sa couleur est plus pâle, mais mêlée de brun, ou de citron-pâle avec quelques tâches brunâtres, alors c'est l'Agaricus Mappa WILLD.

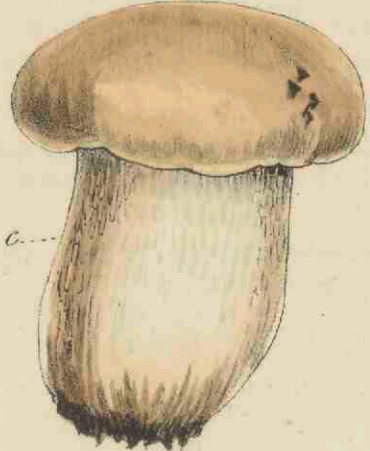
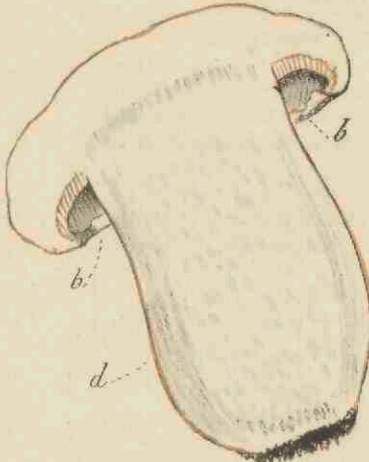
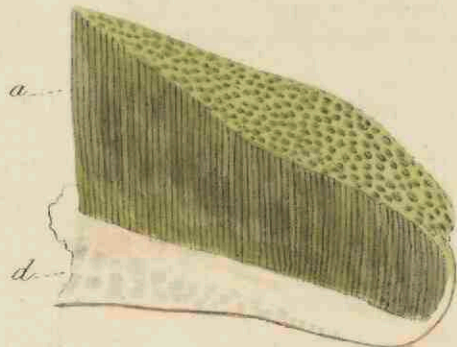
Le pédicule est long de 2 à 3 pouces, et porte un anneau ou collier large, mince, strié, inverse, de couleur blanche, blanche-jaunâtre, ou jaune chez l'Agaricus citrinus SCHAEFFER. Les feuilletés sont blancs, mais quelquefois de même un peu jaunes.

LIEU NATAL. Elle croît dans des bois ombragés, parmi des graminées, des mousses et des feuilles tombées. Celle que nous venons de représenter est cueillie dans un bois auprès de *Naaldwijk*, dans la Hollande Septentrionale.

USAGE. L'*Agaric bulbeux* passe généralement pour très vénéneux, et un petit morceau avalé pourrait occasionner la mort. En le coupant il répand une odeur forte, pénétrante, approchant, comme il me semble, à celle du *Rai fort*; surtout quand on coupe la partie bulbeuse du pédicule,

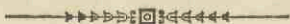
Boletus edulis Bulliard 739.

CRYPTOGAMIA.
BOLETUS EDULIS BULL.

Eetbare Pijpzwam. (?)

Hoogduitsch. Eszbarer Röhrenpilz. Steinpilz. Herrnpilz. Edler Pilz.

Groeit Augustus en September.

Natuurl. Ord. volg. LINN. LXI. Fungi. Cl. I. Hymenomyces, Ord. I. Pileati, Genus VII.

Boletus, Trib. A. Cortinariae, FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. Hymenium e propria substantia formatum, a pileo discretum, tubulosum. Tubuli integri, a se invicem separabiles, rotundi vel angulati, intus ascigeri. Stipes centralis, saepe reticulatus. Pileus carnosus, mollis, hemisphaerico-explanatus. Velum multis praesens. Het zwamvlies van eene bijzonderlijke zelfstandigheid, niet met het hoedje zamengegroeid, pijpjes vormende. De pijpjes gaaf, gemakkelijk van elkander te scheiden, rond of hoekig, van binnen de kiemhoudertjes bevattende. De steel in het middelpunt, dikwijls met een netvormig weefselje. Het hoedje vleezig, zacht, bolrond-uitgebreid. Bij velen een sluijertje aanwezig.

Trib. A. *Cortinariae*. Velum praesens, saepius fugacissimum. Stipes solidus. Tubuli lutei v. ferrugini. Sporidia subochracea, colorisque argillacei, virescentis vel ferruginascentis. Het sluijertje aanwezig, doch van zeer korten duur. De steel vast. De pijpjes geel of eenigzins roestkleurig. De kiemkorreltjes min of meer okerkleurig, met aardvalen, groenachtigen of eenigzins roestkleurigen weerschijn.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo pulvinate glabro, tubulis semilibris subrotundis minutis, primum albis, mox flavis. Stipite crasso reticulato. Het hoedje kussenvormig, glad; de pijpjes, *a*, half vrij, nagenoeg rond, klein van opening, eerst wit, *b*, maar spoedig geel; de steel dik, met een netvormig weefselje, *c*.

Het kussenvormig-halfkogelvormig hoedje is ligter of donkerder kastanjebruin, roestkleurig, somtijds witachtig; het vleesch, d, heeft eenigzins den smaak van zoete Aman-delen en is meest altijd helder wit, doch somwijlen, wanneer men het doorbreekt, een weinig rood.

De lengte en de dikte van den steel zijn mede zeer verschillende, — somtijds is dezelve zeer kort en buikvormig; van binnen is hij insgelijks wit en vleezig, van buiten witachtig en vervolgens bleek-bruin aschkleurig.

In den beginne zijn de pijpjes gevuld en wit, b, dan zwavelgeel, en ten laatsten groenachtig van kleur; zij zijn lang, maar klein van opening, en bevatten vuil-okerkleurige groenachtige kiemkorreltjes.

Nu en dan is het hoedje onregelmatig, en daarbij somtijds de steel bijna eens zoo dik als gewoonlijk.

GROEIPLAATSEN. Op hooggelegen, schaduwrijke zandgronden. In het *Haagsche Bosch*: Prof. KOPS; in de meeste bosschen van Gelderland: S. J. VAN GEUNS; in een bosch bij *Naaldwijk*, en onder het hout aan den duinkant tusschen *Monster* en *Loosduinen*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Bijna altijd vindt men denzelven van pissebedden en slakken hier en daar doorvreten, ook het rundvee, paarden, schapen en varkens eten er van, doch na een te overvloedig gebruik wil men bij deze dieren ontsteking der ingewanden, bloedpissing en verder hieruit voortvloeiende nadeelige gevolgen waargenomen hebben. De mensch intusschen gebruikt deszelfs vleezig gedeelte sinds eeuwen als voedsel; van alle de overige soorten wordt deze nog steeds voor de smakelijkste gehouden, en in sommige landen ziet men dezelve hierom zelfs menigvuldiglijk ter koop aangeboden worden.

C R Y P T O G A M I E.
B O L E T U S E D U L I S B U L L.

Bolet comestible.

Surnoms. Cèpe. Gyrole. Bruguet. Ceps. Bolé. Gyroule. Potiron. Porchin. Michotte.

Nom Allemand. Essbarer Röhrenpilz. Herrnpilz. Edler Pilz. Steinpilz.

Vient en Août et Septembre.

Ord. Nat. de LINN. LXI. Fungi. Cl. I. Hymenomyces. Ord. I. Pileati, Genus VII.

Boletus, Trib. A. Cortinariae. FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Hymenium formé par une propre substance, séparable, formant des tubes. Tubes intègres, libres entres-eux, cylindriques ou anguleux, renfermant dans leur intérieur les gongyles. Pédicule central, souvent couvert d'un tissu réticulaire. Chapeau mou, charnu, étendu en hémisphère. Chez plusieurs une Voile. (*Velum.*)

Trib. A. Cortinariae: Voile présente, mais très fugace. Pédicule solide. Tubes jaunes ou ferrugineux. Gongyles ou spores plus ou moins ocreux, de couleur argillacée, un peu verte, ou tirant sur le ferrugineux.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau en coussinet, glabre. Tubes, *a*, pas entièrement libres, cylindriques, à petit orifice, d'abord de couleur blanche, *b*, mais bientôt jaunes ou jaunâtres. Pédicule épais, réticulé, *c*.

La couleur du chapeau en coussinet hémisphérique varie beaucoup; tantôt elle est d'un brun plus ou moins clair, tantôt fuligineuse, quelquefois blanchâtre. La chair, d, ferme et épaisse, est de couleur blanche, ou quelquefois un peu rougeâtre quand on la casse, et a le goût des amandes douces.

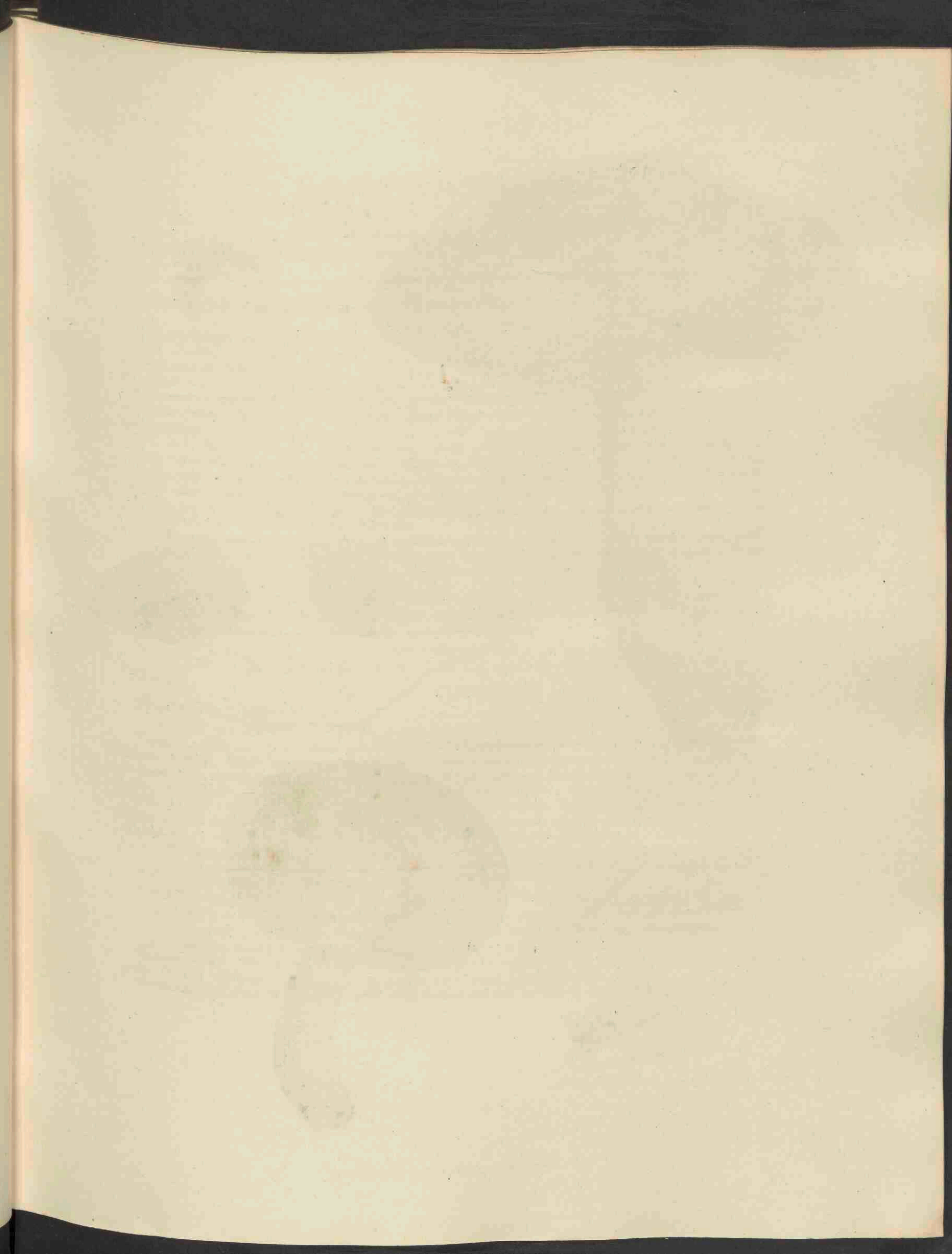
Aussi la longueur et l'épaisseur du pédicule sont très variables; parfois il est très-court et élargi en ventre. En-dedans il est à chair blanche, en-dehors coloré d'abord de blanc, ensuite d'un brun pâle cendré.

Dans la jeunesse les tubes sont fermés, remplis et de couleur blanche, ensuite leur couleur est jaune et à la fin jaune-verdâtre ou même distinctement verte. Ils sont d'une longueur assez considérable, mais à petit orifice, renferment des spores salement ocreux et un peu verdâtres.

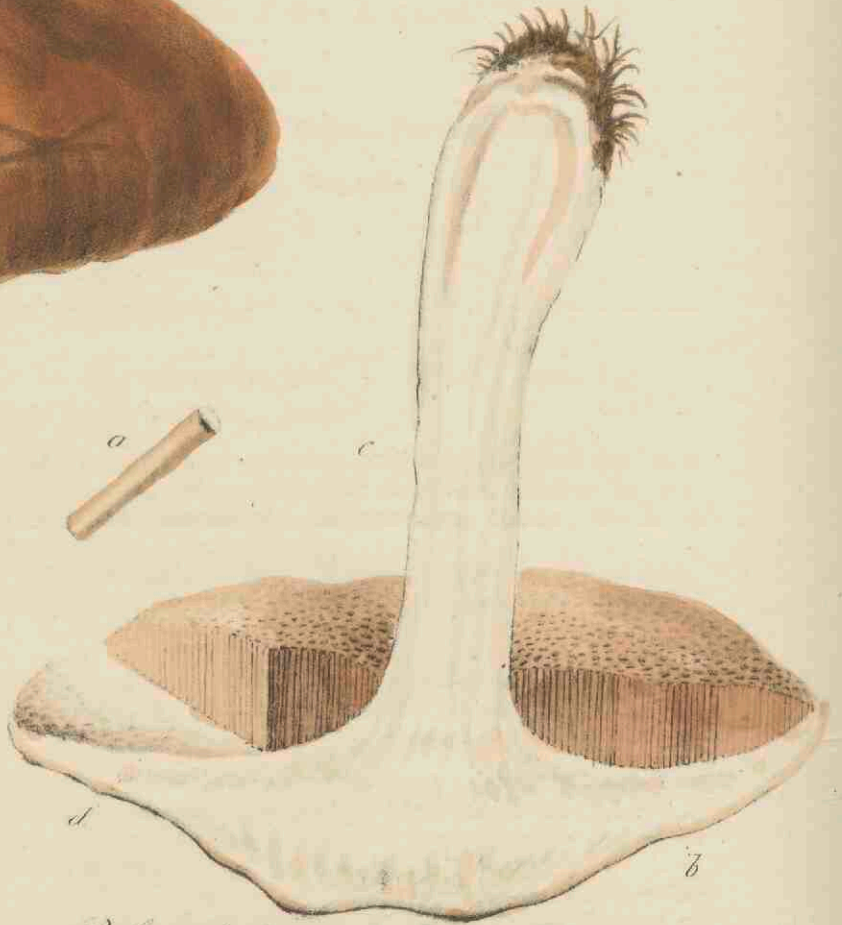
On le rencontre aussi à chapeau irrégulier, et ayant en même temps un pédicule doublement plus épais qu'à l'ordinaire.

LIEU NATAL. Dans des terrains élevés, sablonneux et ombragés. Le Profess. KOPS le vit dans le bois de la *Haye*; S. J. VAN GEUNS assure qu'il vient dans la plupart des bois de la Guèldre, et moi-même je le rencontrai dans un bois auprès de *Naaldwyk*, et dans des bosquets contre les dunes entre *Monster* et *Loosduinen*.

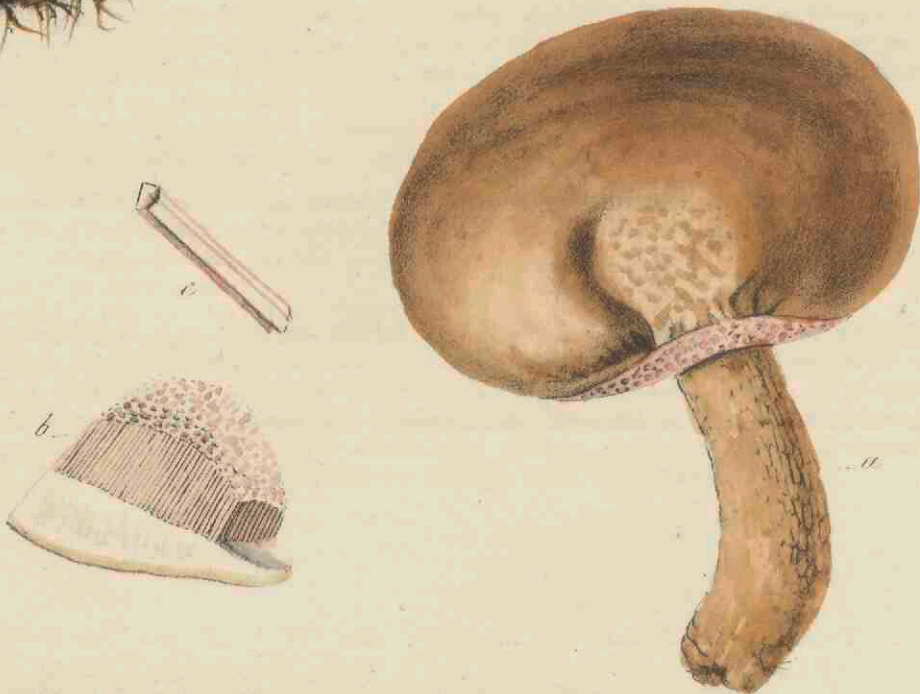
USAGE ÉCONOMIQUE. Les limaçons et les pissenlits en sont très friands, et on le trouve presque toujours rongé par ces insectes, mais aussi les bêtes à cornes, les chevaux, les brebis et les cochons le mangent; cependant on veut avoir observé que chez ces animaux, quand ils en mangent trop, il peut occasionner une inflammation des intestins, du pissement de sang et autres suites de ce mal; quoiqu'il en est, l'homme s'en sert depuis des siècles: il l'estime au-dessus de toutes les autres espèces, et dans quelques pays même on en fait une sorte de commerce.

1 *Boletus Scaber* Fris.

2 *Boletus feltius* Bulliard

CRYPTOGAMIA.

I. BOLETUS SCABER FRIES.

Ruwstelige Pijpzwam. (?)

Hoogduitsch. Rauher Röhrenpilz. Birkenpilz. Kapuzinerpilz.

Groeit Augustus—October.

Natuurl. Ord. volg. LINN. LXI. Fungi. Cl. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Gen. VII.
Boletus. Trib. B. *Derminus*.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie bij voorgaande Plaat.

Trib. *Derminus*: Velum praesens, fugax. Stipes solidus, squamosus. Tubuli albi, demum e sporidiis obscure ferrugineis colorati. Het sluijertje aanwezig, kort van duur. De steel vast, schubbig. De pijpjes wit, daarna door de roodachtig bruine kiemkorreltjes gekleurd, *b*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo pulvinato glabro, tubulis liberis rotundis albis, stipite firmo attenuato squamoso-scabro. Het hoedje kussenvormig, glad; vrije, ronde, *a*, witte pijpjes; de steel vast, slank, ruw-schubbig.

Ook bij deze is de kleur van het, eerst gladde doch vervolgens min of meer gegroefde, en bij vochtig weér eenigzins kleverige, hoedje, verschillende, en ook die van den steel en van de schubjes vertoont verscheidenheid. De hier afgebeelde heeft een roest-aschkleurig hoedje en zwarte schubjes op den steel, en is eigenlijk *Boletus scaber* BULL.; de overige Verscheidenheden, namelijk, bij BULLIARD en anderen als afzonderlijke Soorten voorkomende.

De steel wordt naar boven toe allengskens dunner, beneden is dezelve meestal eenigzins verdikt, van binnen wit, *c*. Ook aan het hoedje is de kleur van het vleesch wit en aan de lucht onveranderlijk, *d*, doch somwijlen eenigzins zwartachtig.

GROEIPLAATSSEN. Op dergelijke gronden als *Boletus edulis* BULL., vooral onder berken en eiken hakhout, onder hoedanig ik denzelven mede bij Naaldwijk, en tusschen Monster en Loosduinen vond.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Wordt, liefst nog jong zijnde, insgelijks door den mensch gegeten, maar voor veel minder smakelijk gehouden dan de hier voorgaande soort.

2. BOLETUS FELLEUS BULL.

Gal-bittere Pijpzwam. (?)

Hoogduitsch. Gallen-Röhrenpilz.

Groeit in September en October.

Natuurl. Orde als boven, doch van eene andere Onderafdeeling, namelijk, Trib. C. *Hyporhodium*: Velum nullum. Stipes solidus, subreticulatus. Tubuli albidi, dein e sporidiis roseis incarnati. Het sluijertje niet aanwezig. Het steeltje vast, meer of min met een netvormig weefseltje, *a*, er overheen. De pijpjes witachtig, daarna door de rozenroode kiemkorreltjes vleeschkleurig, *b*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo molli glabro, tubulis subadnatis angulatis albis subroseis, stipite attenuato reticulato. Het hoedje zacht en glad, de pijpjes eenigzins aangewassen, hoekig, witachtig-rozenrood, *c*; het steeltje naar boven dunner wordende, met een weefseltje, *a*.

Het hoedje is 3 à 4 duimen breed, gewelfd-kussenvormig, veranderlijk van kleur; het vleesch eenigzins zacht en week, bitter van smaak, en bij het doorbreken aan de lucht meer of min rood wordende.

Het steeltje, gewoonlijk van dezelfde kleur als het hoedje, bereikt doorgaans de hoogte van 2 à 3 duimen, is van binnen gevuld en wit, en niet altijd met een net-weefseltje overdekt. De pijpjes, *b*, zijn zeer lang, doch ongelijk, meer of min aangewassen, hoekig, *c*, eerst wit, vervolgens roodachtig.

GROEIPLAATSSEN. In eiken- en sparrenbosschen. Dezelve schijnt ook bij ons zeldzaam voor te komen; de hier afgebeelde is uit het zoogenaamde Jodenbosch bij Naaldwijk.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Dezelve prijst zich weinig aan om er van te eten, doch is onschadelijk.

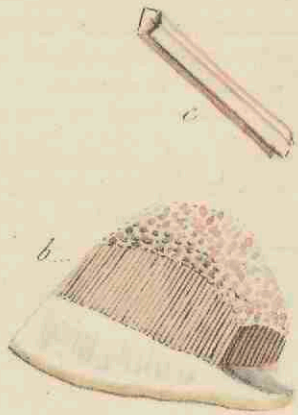

1 *Boletus Scaber* Frös.

2 *Boletus feltius* Bulliard

CRYPTOGAMIA.

1. BOLETUS SCABER FRIES.

Ruwstelige Pijpzwam. (?)

Hoogduitsch. Rauher Röhrenpilz. Birkenpilz. Kapuzinerpilz.

Groeit Augustus—October.

Natuurk. Ord. volg. LINN. LXI. Fungi. Cl. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Gen. VII.
Boletus. Trib. B. Dermisus.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie bij voorgaande Plaat.

Trib. *Dermisus*: Velum praesens, fugax. Stipes solidus, squamosus. Tubuli albi, demum e sporidiis obscure ferrugineis colorati. Het sluijertje aanwezig, kort van duur. De steel vast, schubbig. De pijpjes wit, daarna door de roodachtig bruine kiemkorreltjes gekleurd, *b*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo pulvinato glabro, tubulis liberis rotundis albis, stipite firmo attenuato squamoso-scabro. Het hoedje kussenvormig, glad; vrije, ronde, *a*, witte pijpjes; de steel vast, slank, ruw-schubbig.

Ook bij deze is de kleur van het, eerst gladde doch vervolgens min of meer gegroefde, en bij vochtig weêr eenigzins kleverige, hoedje, verschillende, en ook die van den steel en van de schubjes vertoont verscheidenheid. De hier afgebeelde heeft een roest-aschkleurig hoedje en zwarte schubjes op den steel, en is eigenlijk *Boletus scaber* BULL.; de overige Verscheidenheden, namelijk, bij BULLIARD en anderen als afzonderlijke Soorten voorkomende.

De steel wordt naar boven toe allengskens dunner, beneden is dezelve meestal eenigzins verdikt, van binnen wit, *c*. Ook aan het hoedje is de kleur van het vleesch wit en aan de lucht onveranderlijk, *d*, doch somwijlen eenigzins zwartachtig.

GROEIPLAATSEN. Op dergelijke gronden als *Boletus edulis* BULL., vooral onder berken en eiken hakhout, onder hoedanig ik denzelven mede bij Naaldwijk, en tusschen Monster en Loosduinen vond.

HUISHOUELIJK GEBRUIK. Wordt, liefst nog jong zijnde, insgelijks door den mensch gegeten, maar voor veel minder smakelijk gehouden dan de hier voorgaande soort.

2. BOLETUS FELLEUS BULL.

Gal-bittere Pijpzwam. (?)

Hoogduitsch. Gallen-Röhrenpilz.

Groeit in September en October.

Natuurk. Orde als boven, doch van eene andere Onderafdeeling, namelijk, Trib. C. *Hyporhodium*: Velum nullum. Stipes solidus, subreticulatus. Tubuli albidi, dein e sporidiis roseis incarnati. Het sluijertje niet aanwezig. Het steeltje vast, meer of min met een netvormig weefseltje, *a*, er overheen. De pijpjes witachtig, daarna door de rozenroode kiemkorreltjes vleeschkleurig, *b*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo molli glabro, tubulis subadnatis angulatis albis subroseis, stipite attenuato reticulato. Het hoedje zacht en glad, de pijpjes eenigzins aangewassen, hoekig, witachtig-rozenrood, *c*; het steeltje naar boven dunner wordende, met een weefseltje, *a*.

Het hoedje is 3 à 4 duimen breed, gewelfd-kussenvormig, veranderlijk van kleur; het vleesch eenigzins zacht en week, bitter van smaak, en bij het doorbreken aan de lucht meer of min rood wordende.

Het steeltje, gewoonlijk van dezelfde kleur als het hoedje, bereikt doorgaans de hoogte van 2 à 3 duimen, is van binnen gevuld en wit, en niet altijd met een net-weefseltje overdekt. De pijpjes, *b*, zijn zeer lang, doch ongelijk, meer of min aangewassen, hoekig, *c*, eerst wit, vervolgens roodachtig.

GROEIPLAATSEN. In eiken- en sparrenbosschen. Dezelve schijnt ook bij ons zeldzaam voor te komen; de hier afgebeelde is uit het zoogenaamde Jodenbosch bij Naaldwijk.

HUISHOUELIJK GEBRUIK. Dezelve prijst zich weinig aan om er van te eten, doch is onschadelijk.

Leersia oryzoides Swartz. 741.

LEERSIA ORYZOIDES. SWARTZ. (*)

Rijstachtige Scherpbloem.

Hoogduitsch. Gemeines Reisgras. Reisähnliche Leersie. Reisquecke.

Bloeit. Augustus en September. 2.

TRIANDRIA DIGYNIA. Driehelmigen Tweestijligen.

Natuurk. Orde volg. LINNAEUS IV. Gramina. Gramina JUSS. Gramineae R. BROWN.

GESLACHTS KENMERKEN. Spiculae uniflorae, compressae. Valvae nullae, valvulae 2, chartaceae, compresso-carinatae, muticae, clausae, subaequales. Semen compressum, liberum, glabrum, valvulis tardius cohaerentibus obtectum. Eenbloemige zamengedrukte bloempakjes. Geene kelkblaadjes. Twee papierachtige, zamengedrukt-gekielde, ongewapende, nagenoeg even lange klepjes. Het zaad zamengedrukt, vrij, glad, naderhand door de klepjes ingesloten.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Panicula diffusa, flosculis triandris ciliatis. Eene uitgespreide bloempluim. Driehelmige, gewimperde bloempjes.

Uit eenen bundel van voortkruipende wortels groeijen verscheidene, tot boven toe van de bladscheeden omgeven, gladde, gestreepte halmen, met zacht behaarde knooppjes en lijnvormige vlakke bladen, welke in eene uitgerekte punt eindigen, aan weerskanten ruw, en, zoo als bij a onder vergrooting gezien wordt, op de kanten scherp getand zijn, en in het midden eene zware nerf hebben. De bovenste bladscheeden zijn een weinig ruimer, en houden de bloempluim meestal zoodanig ingesloten, dat daarvan slechts enkele bloemtakjes naar buiten uitkomen; zelfs in den bijzonder warmen zomer van dit jaar, 1846, vertoonde er zich niet meer van dan in andere jaren, en zoo is de hier geteckende bloempluim, zoo als dezelve zich voordeed na met de hand uit de bladscheede losgemaakt te zijn.

De bloemklepjes zijn behaard en aan de kanten sterk gewimperd; gelijk bij b, onder sterke vergrooting. Naauw vereenigd sluiten zij eene zaadkorrel in, welke, bij c mede veel vergroot, op eene rijstkorrel gelijk.

GROEIPLAATSEN. Aan sloot- en andere waterkanten. In menigte onder in den kant van eene vaart tusschen Utrecht en Zuilen, gaande naar Westbroek. Aan het water voor de begraafplaats van Utrecht. Aan de grachten om het huis Tjepma, tusschen Utrecht en de Meeren. Op verscheidene plaatsen om Dordrecht, en bij Werkendam, vds. Langs eene sloot aan den Beukelsdijk bij Rotterdam, RAINVILLE (VII.).

In landen waar Rijst geteeld wordt groeit dit gras veel tusschen dat gewas, en in Italie op de Rijstvelden zoo menigvuldig, dat het aldaar aan het landvolk, — dat er, wegens deszelfs ruwheid, den naam van *Asperella* aan gegeven heeft, — algemeen bekend is.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Volgens POIRET wordt het, niettegenstaande deszelfs scherpte, van het vee gaarne gegeten.

(*) *Phalaris oryzoides* L.

LEERSIA ORYZOIDES. SWARTZ. (*)

Leersie à fleurs de Riz.

Nom Allemand. Gemeines Reisgras. Reisähnliche Leersie. Reisquecke.

Fleurit en Août et Septembre. 4.

TRIANDRIE DIGYNIE.

Ord. Nat. de LINNAEUS IV. Gramina. Gramina JUSS. Gramineae R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Epillets à une seule fleur, comprimés. Point de glumes, deux valves corollaires, papyracées, comprimées, carénées, mutiques, fermées, presque égales. Graine comprimée, libre, glabre, enveloppée dans les valves à la fin cohérentes.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Panicule diffuse, à fleurs triandres, ciliées.

D'une masse de racines rampantes s'élèvent plusieurs tiges glabres, striées, velues sur leurs noeuds, et munies de vagins jusqu'au sommet, et des feuilles planes, linéaires, à longue pointe, rudes sur les deux faces, et portant de petites dents très aigües sur leurs côtés, comme on voit dans la figure agrandie a, et ayant une grande nervure moyenne. Les vagins supérieurs sont un peu plus élargis que les autres, et tiennent renfermée la panicule de la manière, que presque toujours y n'en sorte qu'une partie des pédoncules. Même dans l'été extraordinaire de cette année, 1846, les panicules ne se montroient pas plus sorties en dehors qu'en d'autres ans, et ainsi celle que nous venons de représenter a été détachée par la main.

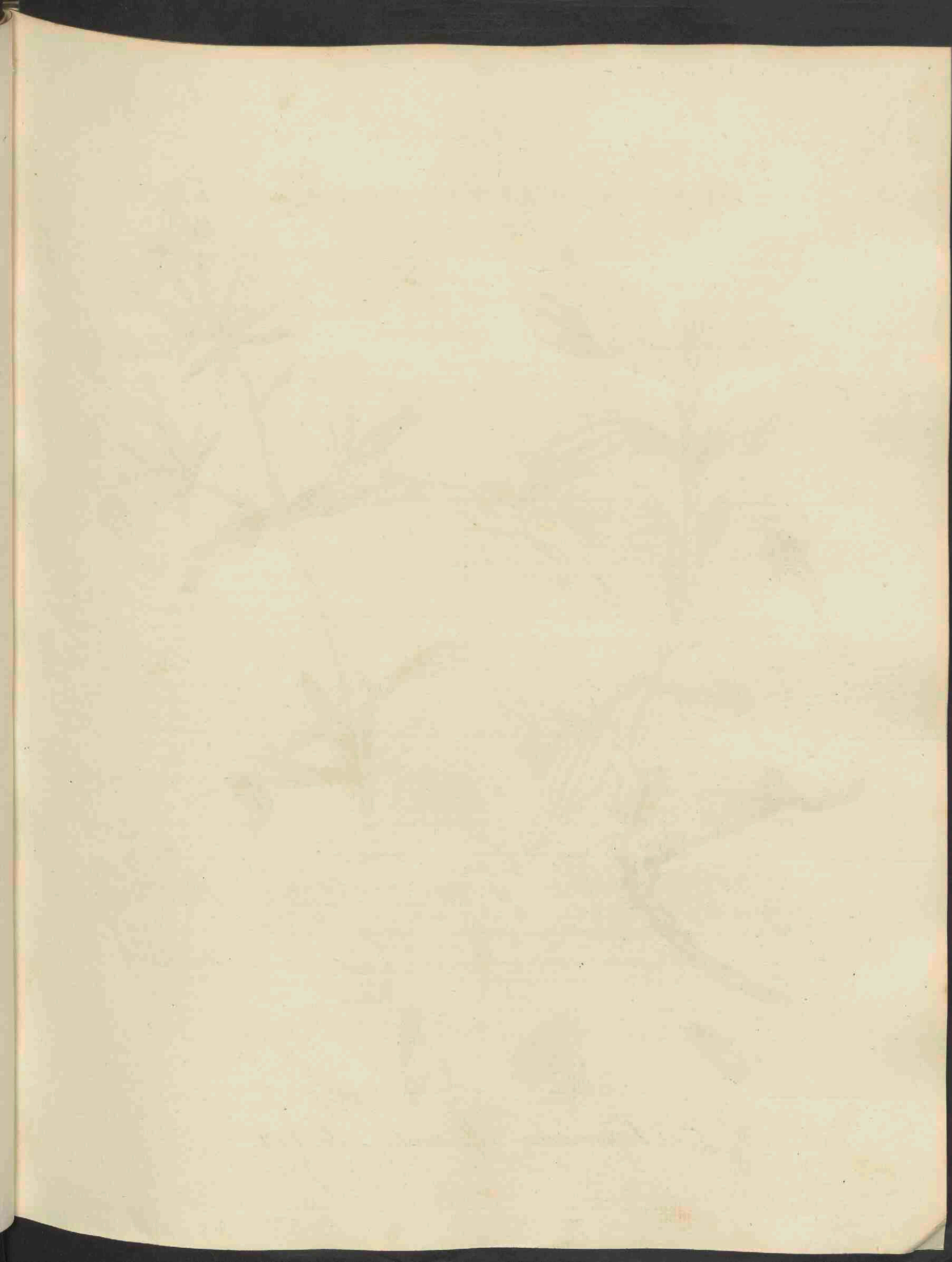
Les valvules sont velues et ciliées sur les côtés, comme on le voit dessiné sous une loupe vers b; à la fin étroitement unies elles enveloppent la graine, qui a de ressemblance à une graine de Riz, et se montre fort agrandie vers c.

LIEU NATAL. Aux bords des fossés et d'autres eaux. Abondamment le long d'un canal entre *Utrecht* et *Zuilen*, qui conduit à *Westbroek*. Au bord de l'eau qui coule par-delà le cimetière de la ville d'*Utrecht*, et aux étangs autour de la maison *Tjepma*, entre *Utrecht* et de *Meeren*. En plusieurs endroits aux environs de *Dordrecht* et près de *Werkendam*, vds. A un fossé au *Beukelsdijk*, près de *Rotterdam*, RAINVILLE (VII.).

Elle se trouve très commune dans les pays où on cultive le Riz, et en *Italie* elle vient si fréquemment dans les rizières, qu'elle est connue de tous les gens du pays. Le nom d'*Asperella* lui seroit donné par ceux qui y sarclent les champs de Riz: à cause de sa rudesse, par où les mains des sarcleurs sont souvent égratignées.

USAGE ÉCONOMIQUE. D'après *POIRET* elle est mangée par les troupeaux.

(*) *Phalaris oryzoides* L.

Saponaria officinalis. L. 742.

SAPONARIA OFFICINALIS. L.

Gewoon Zeepkruid.

Hoogduitsch. Gebräuchliches Seifenkraut. Gemeines Seifenkraut. Waschkraut.

Engelsch. Common Soapwort. Bruiswort.

Bloeit. Julij en Augustus. ♀.

DECANDRIA DIGYNIA. Tienhelmigen Tweestijligen.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XXII. Caryophylleae. Caryophylleae JUSS. Sileneae DC.

GESLAGHTS KENMERKEN. Calyx tubulosus, 5-dentatus. Petala 5, ad faucem in unguem linearem contracta, limbo plano. Capsula 1-ocularis, apice valvis 4 dehiscens. Semina reniformi-globosa. De kelk buisvormig, 5-tandig. Vijf, aan het keeltje, *a*, tot een lijnvormig nageltje zamengetrokken, bloembladen, met vlakken boord. Eénhokkige, aan den top met 4 klepjes openberstende zaaddoos, *b*. Niervormig-kogelronde zaden (bij *c* onder vergrooting).

SOORTELIJKE KENMERKEN. Floribus fasciculato-corymbosis, calycibus cylindraceis subglabris, petalis retusis coronatis, foliis oblongo-ellipticis-nervosis, caule erecto. De bloemen bundelvormig-tuilvervormig. Bolronde, een weinig behaarde kelkjes, ingedeukte, van een kroontje, *d*, voorziene bloemblaadjes. De bladen langwerpig-elliptisch, generfd, de steng regtstandig.

De wortel is knobbelig, kruipt onder den grond sterk voort en geeft hier en daar stengen af, met geledingen en tegenovergestelde, bredere of smallere, elliptische, generfde, aan den voet bijna vereenigde bladen; in welke oksels zich dikwijls een bladbundeltje vertoont, *f*.

De bloemen, waarvan een afzonderlijk bij *g*, zijn gewoonlijk bleekrood, somwijlen wit van kleur, en komen nu en dan ook gevuld voor (*). Het kelkje is bijkans tweelippig; van een kant gezien vertoont het 3, van den anderen kant 2 tandjes, *h*, *i*.

Bij *j* het vruchtbeginsel, met de twee stijltjes, en bij *k* de 10 meeldraadjes afzonderlijk.

GROEIPLAATSEN. Op zandgronden. Veel bij Zutphen en Doesburg, de GORTER. Bij Katwijk binnen en aan zee, MULDER; ook bij Noordwijk, en op een der stadsvesten van Leyden, KERB. en MOLKENB. Omtrent den Kruidberg onder Velzen, en op verscheiden plaatsen in de duinen om Haarlem. Op Staalduin en in de duinen van het Nieuwland, den Polder- en Hilhaak, in Zuid-Holland. Hier en daar op zanderige plaatsen aan de Waal, op zandplaten in die rivier, en in het Spoel bij Kuilenburg. In Zeeuwsch-Vlaanderen en op Schouwen, vdb. In de omstreken van Breda, K. VAN W.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. In de geneeskunde is van den wortel, voornamelijk van het daaruit gekookte extract (*Extractum Saponariae*), bij sommige ongesteldheden van de lever, ophooping van slijm in de ingewanden en in de jicht gebruik te maken. Een afkooksel van denzelfden bekleedt eene voorname plaats onder de middelen welke, in lavementen (*Clysmata visceralia KÄMPFERI*), bij hardnekige verstoppingen in den onderbuik aangewend worden; welk afkooksel ook de eigenschap bezit van de huid blank en zacht te maken, waarom het, eertijds meer dan tegenwoordig, voor een zoogenaamd Schoonheids-water gebezigd is geworden. Ook heeft men er zich uitwendig tegen de schurft, en inwendig bij venerische ziekten van bediend (+), en de met water een weinig opgekookte bladen tot weekmaking van sommige gezwellen gebruikt.

Voor het huishoudelijke wil men dat een afkooksel, zoowel van den gedroogden als van den verschen wortel, even als het beste zeepwater, dienstig is om er kleedingstukken mede schoon te waschen, en allerlei vetvlakken daaruit weg te nemen.

Als sieraads-plant zoude zij eene plaats in de bloemtuinen bekleeden, indien zij zich niet zoo bijzonder sterk door haren wortel, bijna evenzeer als het Kweek (*Triticum repens* L.), vermenigvuldigde.

(*) Var. *β. Lychnis s. Saponaria flore pleno* TOURNEFORT: v. HALL, Flor. Belg. Sept. Ik vond deze verscheidenheid in binnen-duinen, achter Woestduin, omtrent Haarlem.

(+) WITERING, *Arrangem. of British Plants*, Ed. 3, Vol. II, pag. 403.

SAPONARIA OFFICINALIS. L.

Saponaire officinale.

Nom Allemand. Gebräuchliches Seifenkraut. Gemeines Seifenkraut. Waschkraut.

— Anglais. Common Soapwort. Bruisewort.

Fleurit en Juillet et Août. ☿.

DECANDRIE DIGYNIE.

Ord. Nat. de LINNAEUS XXII. Caryophyllaceae. Caryophyllaceae JUSS. Sileneae DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice tubuleux, à 5 dents. Corolle de 5 pétales, à onglets très longs, *a*, et à limbe plan, *e*. Capsule uniloculaire, déhiscente en 4 valves au sommet, *b*. Graines globeuses, réniformes (vers, *c*, agrandie).

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Fleurs en bouquets corymbiformes, calices cylindriques et un peu poilus, pétales rétus, coronnés, *d*. Feuilles oblongues, elliptiques, nervées, tige dressée.

La racine, géniculée et traçante, s'étend très au loin, et pousse des tiges nodeuses et à feuilles opposées, oblongues-lanceolées ou elliptiques, nervées, presque connées à leur base, tantôt plus tantôt moins larges, et souvent pourvues de quelques feuilles accessoi-res dans leurs aisselles, f.

Les fleurs, dont séparément on en voit une vers g, sont teintées de rouge pâle, ou de couleur tout-à-fait blanche, et quelquefois doubles (*). Leur calice se montre comme bilabié, car d'un côté il ne fait voir que 3 dents, et 2 de l'autre, h, i.

Vers j le germe et les styles, et vers k les étamines, dont les filets sont posés en paire dans un petit creusement à la gorge des pétales.

LIEU NATAL. Dans des lieux sablonneux. Beaucoup aux environs de *Zutphen* et *Doesburg*, DE GORTER. Près de *Katwijk binnen* et de *Katwijk aan zee*, MULDER; et près de *Noordwijk*, et dans un lieu sur un des remparts de la ville de *Leide*, KERB. et MOLKENB. Après du *Kruidberg* proche de *Velzen*, et en plusieurs endroits dans les dunes aux environs de *Haarlem*. Au *Staalduin*, au *Polder-* et *Hilhaak* et dans les dunes du *Nieuwland*, dans la Hollande méridionale. Dans quelques lieux sablonneux au *Waal*, et sur les bancs de sable dans cette rivière. Au *Spoel* près de *Kuilenburg*. Dans la Flandre Zélandaise et à l'île de *Schouwen*, VDB. Aux environs de *Breda*, K. VAN W.

USAGE ÉCONOMIQUE. Les médecins l'emploient contre quelques maladies du foie, une trop grande pituosité des intestins, la goutte et des rhumatismes. Surtout ils font usage de l'extrait de la racine (*Extractum Saponariae*), mais aussi souvent on l'administre en décoction; qui constitue un des ingrédients les plus actifs dans les clystères de KÄMPF (*Clysmata visceralia KÄMPFII*): contre des obstructions opiniâtres du bas-ventre. D'autres l'ont vantée pour la guérison de la gale, et même contre des maux divers de nature syphilitique (†). Aussi la décoction de sa racine a été en vogue comme une eau d'embellissement, parce qu'elle rend la peau très pure, douce et fraîche.

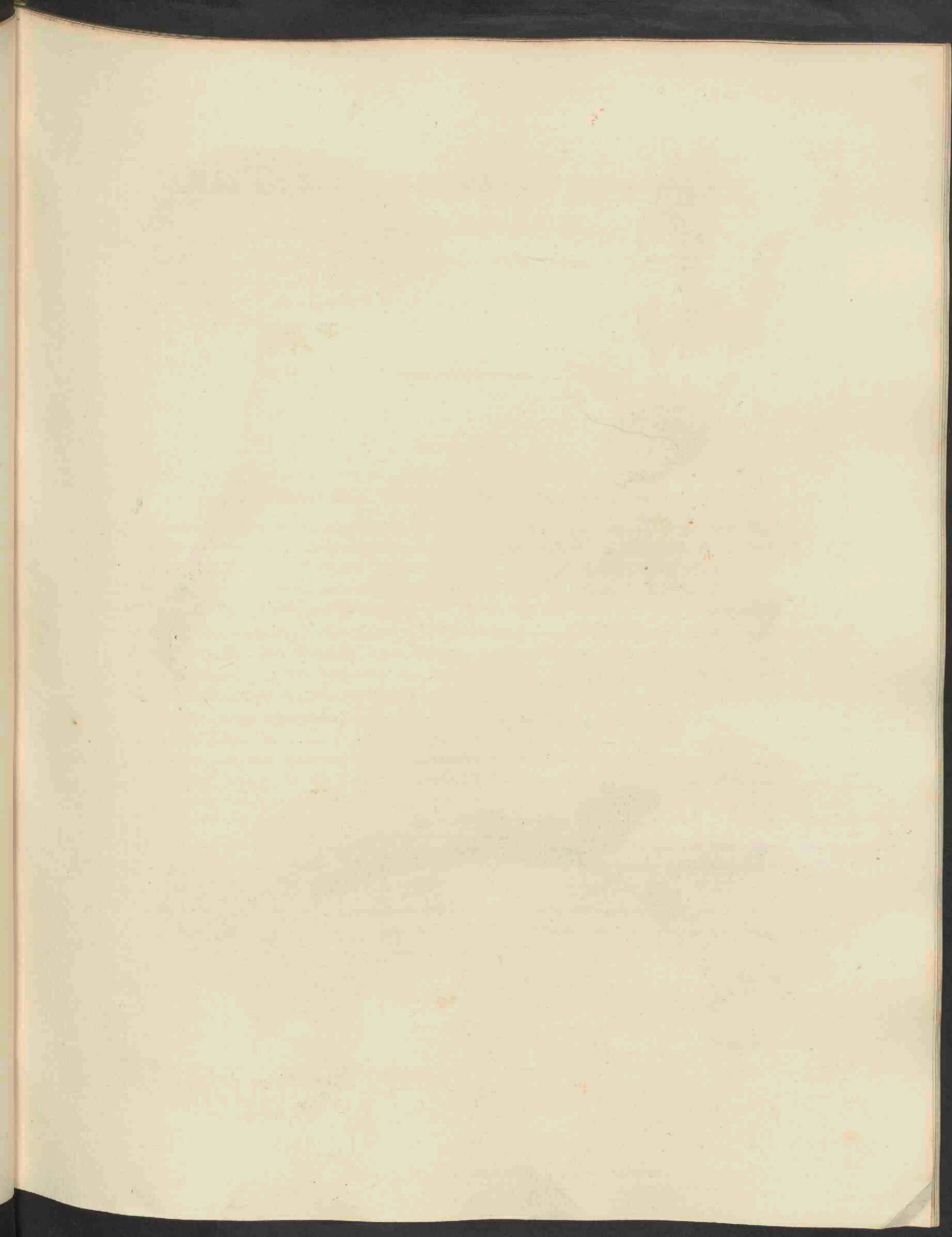
Les feuilles, cuites dans un peu d'eau, peuvent servir pour des cataplasmes émollients.

Dans le ménage une décoction tant de la racine desséchée que récente, peut remplacer le savonnage, pour blanchir le linge et nettoyer des vêtements souillés de toute sorte de taches et imprégnés de gras (BERGIUS).

La beauté de cette plante lui mériterait une place dans nos jardins, si ce ne fût que par sa racine traçante elle ne se multiplia presque autant que le *Triticum repens* L.

(*) Var. *♂ Lychnis s. Saponaria flore pleno* TOURNEFORT: V. HALL, Flor. Belg. Sept. Je la trouvai dans les avant-dunes derrière *Woestduin*, aux environs de *Haarlem*.

†) WITHERINGE, *Arrangem. of British Plants*, Ed. 3, Vol. II, p. 408.

Agaricus squarrosus Fries 745

AGARICUS FLOCCOSUS. SCHAEFF. (*)

Vezelschubbige Paddestoel. (?)

Hoogduitsch. Flockiger Blätterschwamm. Faseriger Blätterschwamm.

Komt voor in *Augustus—November.*

CRYPTOGAMIA.

Natuurl. Ord. volg. LINNAEUS LXI Fungi. Fungi JUSS. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati; Agaricorum Series IV. Derminus, Trib. XXII. Pholiota FRIES.

PHOLIOTA. Velum siccum, annuliforme, membranaceum vel floccoso-radiatum. Stipes teres, subsquamosus, vix bulbosus. Pileus carnosus, convexus, demum planiusculus, raro umbilicatus. Lamellae inaequales, adnatae vel affixae. Sluifertje aanwezig, droog, ringvormig, vliezig of staalvormig-vlokkig. De steel rolrond, meer of minder schubbig, beneden naauwelijks verdikt. Het hoedje vleezig, bol, eindelijk vlak, somtijds genaveld. De plaatjes ongelijkvormig, aangewassen of aangehecht.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo carnosio sicco crocco-ferrugineo, squamis confertis revolutis, lamellis olivaceo-pallidis, dein ferrugineis, stipite squarroso, deorsum attenuato. Het hoedje vleezig, droog, saffraangeel-roestkleurig, met digtstaande, naar boven omgeslagen schubjes; de plaatjes bleek-olijfkleurig, vervolgens roestkleurig; de steel sparrig, naar beneden toe verdund.

Dezelve groeit doorgaans in groote menigte, hoopsgewijze, rondom boomstammen en oude palen, en vertoont zich eerst gelijk bij a gezien wordt. In dezen, nog jongen, staat ziet men denzelven bij e van onderen, om het straalvormig-vlokkige ringje, g, aan te toonen, en bij b, in doorsnede, de kleur der jonge plaatjes en het binnenste van den steel en van het hoedje; welk een en ander in volwassen toestand, d, e, zich voordoet als bij f.

Inzonderheid, en zeker door ons gansche land, groeit dezelve onder aan den voet van Appel- en Perenboomen; waar de tuiniers hem niet gaarne zien, omdat zulks naar hun zeggen altijd doode of stervende wortels aanduidt.

Deszelfs vleesch is geelachtig, doorgebroken aan de lucht somtijds eene eenigzins roode kleur aannemende, en geeft eenen zekeren doordringenden, niet aangenamen geur van zich, welke nogtans niet altijd even sterk is.

De hier afgebeelde is uit eenen boomgaard bij Naaldwijk.

(*) *Agaricus squarrosus FRIES.*

AGARICUS FLOCCOSUS. SCHAEFF. (*)

Nom Allemand. Flockiger Blätterschwamm. Faseriger Blätterschwamm.

Vient en Août—Novembre.

CRYPTOGAMIA.

Ord. Nat. de LINNAEUS LXI. Fungi. Fungi JUSS. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Agaricorum Series IV. Derminus, Trib. XXII. Pholiota FRIES.

PHOLIOTA. Voile sec, annuliforme, membraneux ou en flocons rayonnants. Pédoncule cylindrique, ordinairement couvert d'écaillés ou de petites squammes, presque point à base bulbiforme. Chapeau charnu, convexe et puis plan, quelquefois ombiliqué. Feuilletts inégaux, ou seulement adhérens au pédoncule ou réunis en croissant.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau charnu, sec, de couleur safran-ferrugineuse, couvert de squammes rapprochées et révolutées. Feuilletts pâles-olivâtres, à la fin ferrugineux. Pédoncule squarreux, aminci vers la base.

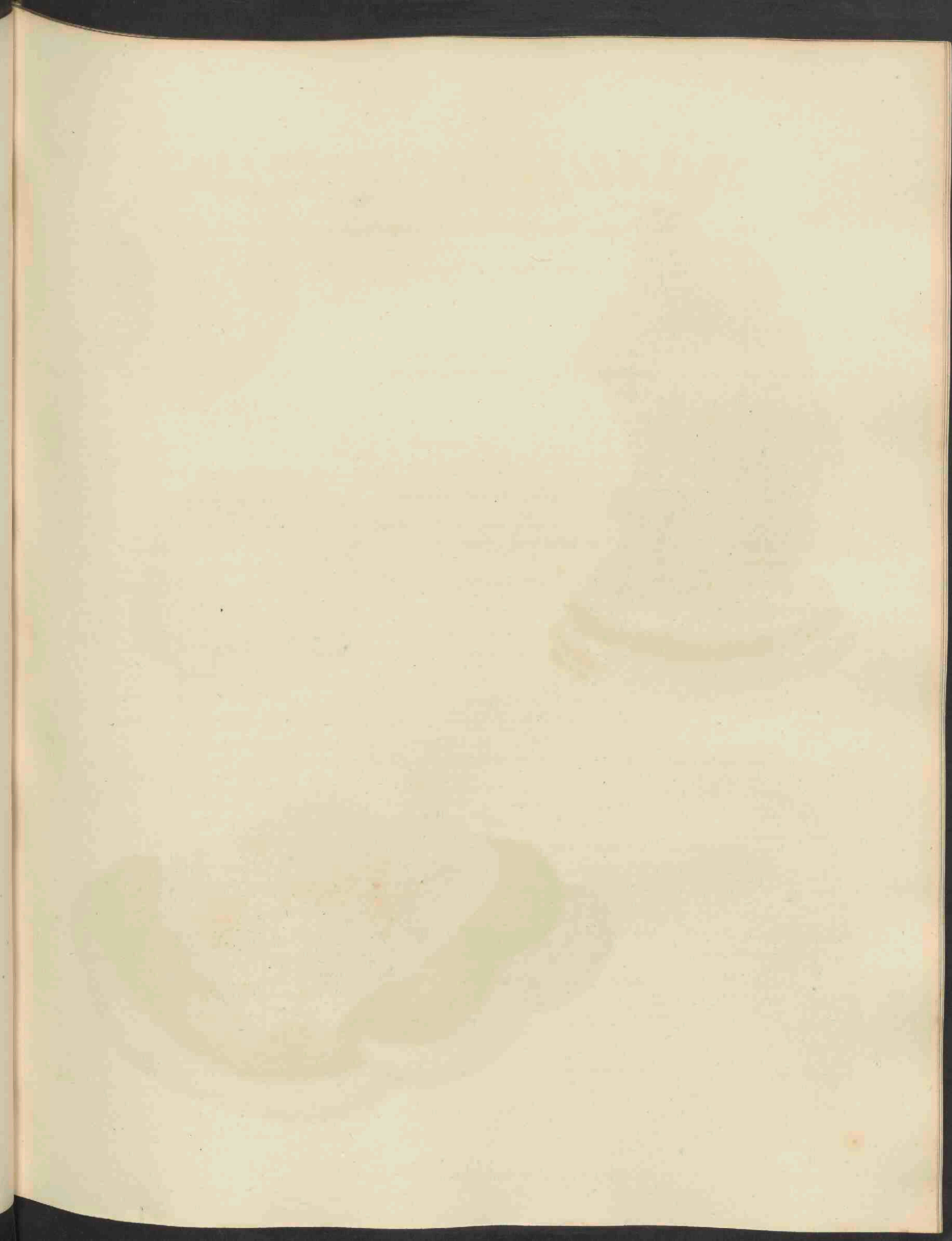
Il croit par groupes au pied des arbres et autour de vieux poteaux. D'abord il se présente comme vers a, et dans cet état on le voit en-dessous vers c, pour montrer son voile annuliforme, formé de flocons rayonnants, g. Encore il est dessiné en coupure perpendiculaire vers b, pour la couleur de ses feuilletts dans leur premier âge, et pour le dedans du pédoncule ainsi que du chapeau; tout ce qui dans le champignon venu à perfection, d, e, est changé comme on le voit vers f.

Les jardiniers veillent que sa présence dans les vergers, où on le rencontre très souvent autour de vieux Poiriers et Pommiers, est d'un mauvais présage, vu qu'il annoncerait des racines mourantes ou déjà mortes.

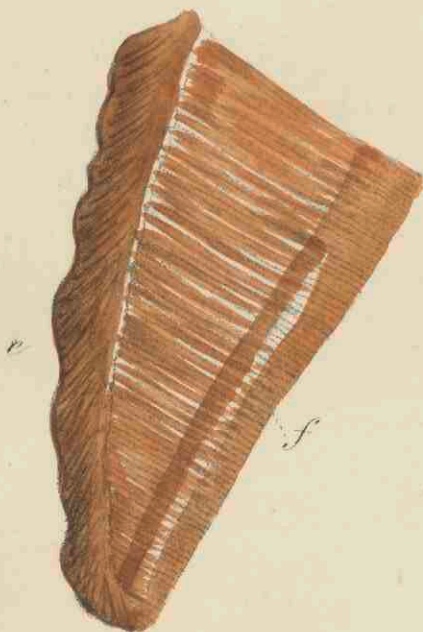
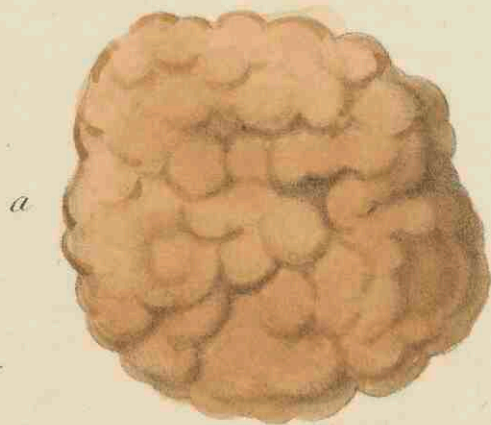
Quelquefois sa chair, de couleur jaunâtre, devient un peu rouge quand on la casse à l'air; alors aussi le champignon exhale une odeur forte, point agréable, mais qui cependant n'est pas toujours également pénétrante.

Celui qui a servi pour le présent dessin a été cueilli à Naaldwyk, dans la Hollande meridionale, mais apparemment il vient par tout le pays.

(*) *Agaricus squarrosus* Fr.

Polijporus igniarius Fries. 744.

POLYPORUS IGNIARIUS. FRIES.

Vuurvattende Polyporus. (?)

Hoogduitsch. Feuer-Löcherpilz. Unächter Feuerschwamm.

Komt voor gedurende het gansche jaar.

CRYPTOGAMIA.

Natuurk. Orde volg. LINN. LXI. Fungi. Fungi JUSS. Class. I. Hymenomyces, Ord. I. Pileati, Genus 6. Polyporus, Trib. IV. Apus FRIES.

Apus: Pileus dimidiatus, sessilis, lateralis, horizontalis v. effuso-reflexus, marginatus, subtus porosus. Het hoedje gehalveerd, ongesteeld, zijdelingsch, horizontaal of uitgebreid-omgeslagen, met een' rand, van onderen poriën-dragende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Durus. Pileo crasso ungulato ferrugineo-fuscescente, opaco, margine obtusato, zonato, poris exiguis cinnamomeis. Hard. Het hoedje dik, hoefvormig, roestkleurig-bruin-zwart, zonder glans, kringdragende, met stompen rand en kleine kaneelkleurige poriën.

Dezelfs omvang is van eenige duimen tot 1 en 1½ voet. In het eerst vertoont hij zich hoekig-rond, ook wel langwerpig-rond, en meer of min knobbelig, a, en is dan van onderen gelijk bij b te zien is; poriën zijn er alsdan nog naauwelijks aan te ontdekken. Vervolgens ontwikkelt hij zich onder velerlei gedaante, doch zoo dat de vorm van de meer dan éénjarige, over het algemeen, of meer of minder duidelijk naar eenen paardenhoef gelijkt, zoo als dit bijzonder bij c in het oog vallende is. Meestal vindt men hem nog zeer jong zijnde met een grijsachtig wit waas overdekt, dat echter spoedig verdwijnt, maar somwijlen ook aan oudere stukken voorkomt, namelijk aan het uiterste van den rand, of de laatst aangeproeide laag; welke anders doorgaans bruinachtig is, d.

Een paar of meer jaren oud, hetgeen men wil dat uit het aantal der kringen op te maken is, vertoont dezelve doorgebroken, e, eene bijna ontelbare menigte van lange, dunne, hoog-bruine pijpjes, met glinsterend wit er door heen gemengd, f.

GROEIPLAATSEN. Aan boomstammen. Ik vond dezelve aan oude Populieren, en enkel ook aan oude Elzen, tusschen *Monster* en *Loosduinen*.

Huishoudelijk gebruik. Bij vele schrijvers vindt men opgegeven dat er vuurzwam van te bereiden is, doch het is buiten twijfel dat hij in vele werken niet behoorlijk van *Polyporus fomentarius* FR., welke daartoe uitnemend geschikt is, onderscheiden is geworden; zelfs in zijne jeugd is hij hiertoe reeds veel te hard en te houderig, maar 2, 3 en meer jaren oud, kan hij aan den vuurhaard voortreffelijken dienst doen.

(*) De benaming van *Vonkhout*, [bij DE CORTER, dunkt mij tot *Boletus fomentarius* van LINNÆUS, en niet tot de hier afgebeelde soort (*Boletus igniarius* L. Flor. Suec.) te behooren.

POLYPORUS IGNIARIUS. FRIES.

Nom Allemand. Feuer-Löcherpilz. Unächter Feuerschwamm.

Il croit durant toute l'année.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Nat. de LINN. LXI. Fungi. Fungi JUSS. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati,
Genus 6. Polyporus, Trib. IV. Apus FRIES.

Apus: Chapeau dimidié, sessile, latéral, horizontal ou épars et recourbé, marginé, pores en dessous.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Dur. Chapeau épais, onglé, brun-ferrigineux, opaque, zoné, à marge obtuse, pores très petits, de couleur de cinnamome.

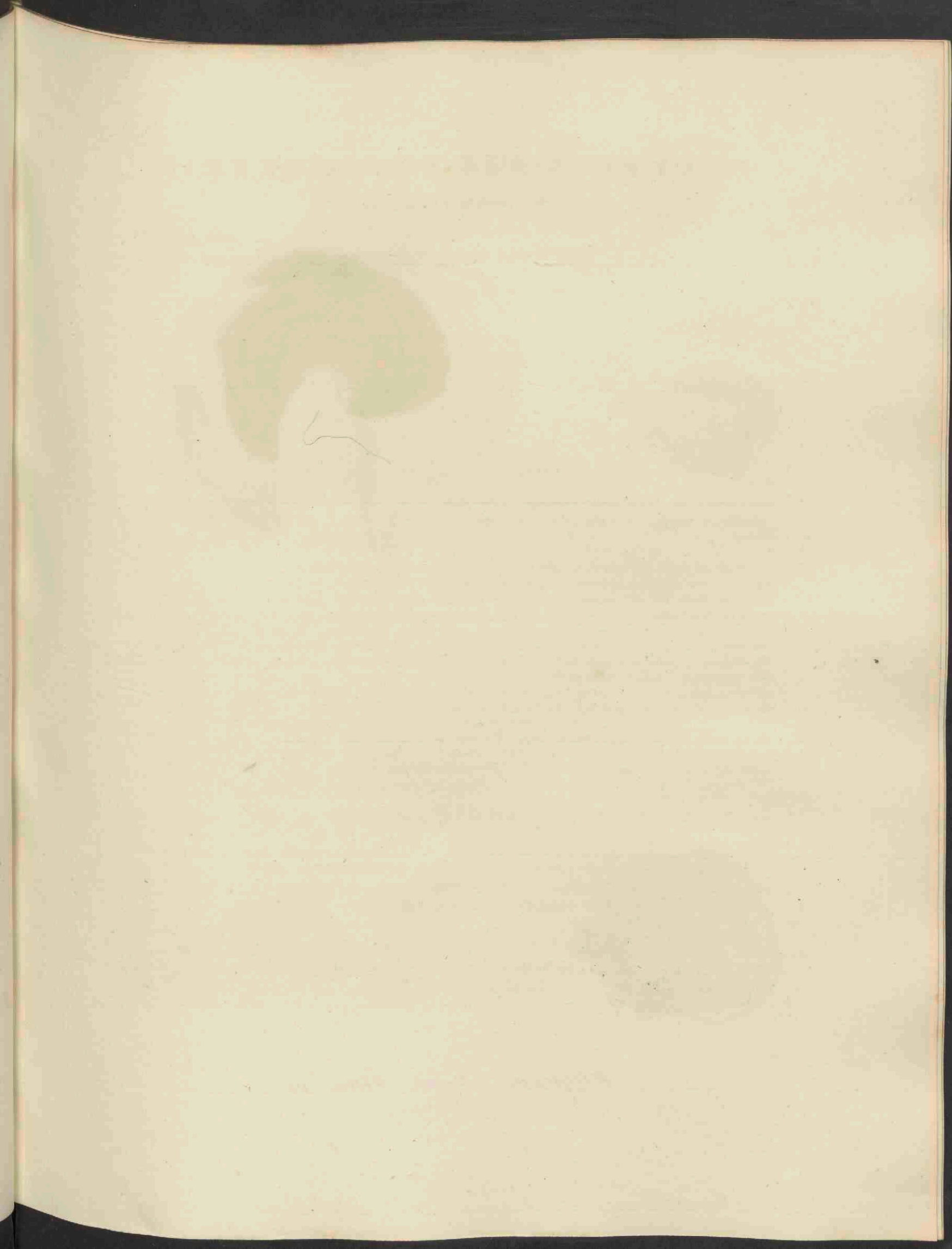
Sa dimension est de quelques pouces jusqu'à celle d'un pied, d'un et demi, et plus. D'abord il est de forme ronde, mais en même temps plus ou moins anguleuse, aussi rond-ovale, et souvent un peu tuberculeuse, a, et alors sa face inférieure se présente comme vers b; les pores sont encore peu visibles. Puis en se développant il acquiert de différentes figures, mais cependant, en général, la forme des pièces surannées, de deux et plusieurs ans, a pris plus ou moins de ressemblance à un sabot de cheval; ce qui a lieu d'une manière très frappante dans un morceau que vous voyez dessiné vers c.

Dans sa première jeunesse il est ordinairement couvert d'une ternissure grisâtre, qui vient bientôt de disparaître, mais quelquefois aussi se fait voir sur de vieux individus, à leur bord extrême, ou sur la couche de la dernière année, qui vulgairement est de couleur brunâtre, d.

En le cassant quand il a l'âge de 2 ou de plusieurs années, ce qui, selon quelques-uns, pourrait être calculé d'après le nombre des zones, son intérieur, e, montre une quantité presque indéterminable de tubes, longs et grêles, de couleur brun foncé et entremêlée de stries blanches et luissantes, presque argentines, f.

LIEU NATAL. Sur de vieux troncs d'arbres. Je le rencontrai sur de vieux peupliers, mais aussi sur quelques vieux aunes, entre *Monster* et *Loosduinen*.

USAGE ÉCONOMIQUE. Plusieurs auteurs assurent que l'on en peut avoir de l'amadou, mais il est tout hors de doute qu'ils se sont mépris, en alléguant ce qui a rapport au *Polyporus fomentarius* FR.; qui à ce propos se recommande en toute manière. Notre *Polyporus igniarius* FR. n'y peut servir nullement, car déjà dans sa jeunesse il a une consistance beaucoup trop dure, et bientôt il devient aussi ligneux, qu'au foyer il résiste comme du bois de chêne.

Polyporus Ribis Fries. 165.

POLYPORUS RIBIS. FRIES.

Aalbexien-Polyporus. (?)

Bijnaam Kurk.

Hoogd. Johannisbeer-Löcherpilz. Johannisbeerpilz.

Komt voor gedurende het gansche jaar.

CRYPTOGAMIA.

Natuurl. Orde enz., als bij de voorgaande Pl. 744.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Fulvo-fertugineus, pileo tenui applanato subvelutino, poris curtis exiguis aequalibus. Rosbruinachtig-roetkleurig, het hoedje dun, vlak, somtijds eenigzins zachtharig met korte, zeer kleine, gelijkvormige pijpjes.

Dezelve is insgelijks meerjarig, groeit mede laagsgewijze en komt nu eens in meer regelmatige, dan in meer vormlooze stukken voor; die waar onze hoofdfiguur naar genomen is, a, bestond uit drie over elkander liggende stukken. In het eerst vertoont hij zich onder zeer verschillende gedaanten, en is deszelfs zelfstandigheid zacht en kurkachtig, b, doch naderhand wordt deze al vaster en vaster en meer houtachtig en zijn er, of duidelijker of minder duidelijk, dergelijke kringen op waar te nemen als bij de oudere stukken van hiervoor beschreven soort. Wat deze kringen of cirkels betreft, wij zeiden dat sommigen uit het aantal daarvan den juisten ouderdom der stukken aangetoond willen hebben; wij ontkennen dit, en meenen dat er gedurig nieuwe kringen gevormd worden, en andere, door vergroeiing, verdwijnen, zoo lang als de stukken in stand blijven, het zij 2, 3 of meer jaren.

Aan het stuk c, hiertoe van anderen voorgesteld, zijn de openingen der pijpjes, of de poriën, nog naauwelijks zichtbaar; vervolgens komen die wel wat duidelijker voor den dag, doch om dezelve, alsmede den vorm en de grootte der pijpjes, d, wel te zien heeft men de hulp van een vergrootglas noodig.

GROEIPLAATSEN. Onder aan oude Aalbessen- en Kruisbessenboomen, overal in de tuinen van het Westland (*).

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Jong ingezameld zoude dezelve tot vuurzwam bereid kunnen worden.

De Westlandsche tuinders, bij welke dezelve algemeen onder den naam van *Kurk* bekend is, beweren dat hij veel nadeel doet aan de Aal- en Kruisbessenboomen, en snijden denzelven hierom zorgvuldig weg.

(*) En wegens gebrek aan mededeelingen, en wegens gemis aan eene zooveel mogelijk volledige Flora van ons land, bepaaldelijk ten opzichte der *Fungi*, bevinden wij ons buiten staat om altijd naauwkeurig te zijn in het opgeven van groeiplaatsen; en zoo bepalen wij ons in vele gevallen, en alzo ook hier, bij de opgave van die waar wij de voorwerpen zelve gezien hebben.

POLYPORUS RIBIS. FRIES.

Nom Allemand. Johannisbeer-Löcherpilz. Johannisbeerpilz.

Il vient durant toute l'année.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Nat. etc., comme de l'espèce précédente.

CARACT. SPÉCIFIQUES. De couleur jaunâtre et ferrugineuse. Chapeau mince, aplati, plus ou moins velu, pores très petits, tubes courts, égaux.

Aussi de cette espèce la durée est de quelques ans, et l'accroissement se fait par couches; qui sont tantôt de forme plus régulière, tantôt de forme indéterminée. Le morceau qui a servi pour notre figure principale, a, étoit forme de trois couches superposées. Premièrement, b, il se présente sous des formes très diverses, et sa consistance est molle et subéreuse, mais puis il s'endurcit, de la sorte qu'enfin il est comme de substance ligneuse, et alors sa superficie montre quelques zones, plus ou moins distinctes, comme de telles se trouvent sur les vieux individus du Polyporus igniarius FR. Quant à ces zones ou ces cercles, nous avons dit que d'après quelques-uns leur nombre indique l'âge des morceaux, ainsi qu'un individu serait absolument âgé d'autant d'années qu'ils s'y trouvent des cercles, mais nous le révoquons en doute, et nous croyons que pendant tout le temps qu'il existe, continuellement de nouvelles zones se forment et les vieilles disparaissent par la croissance.

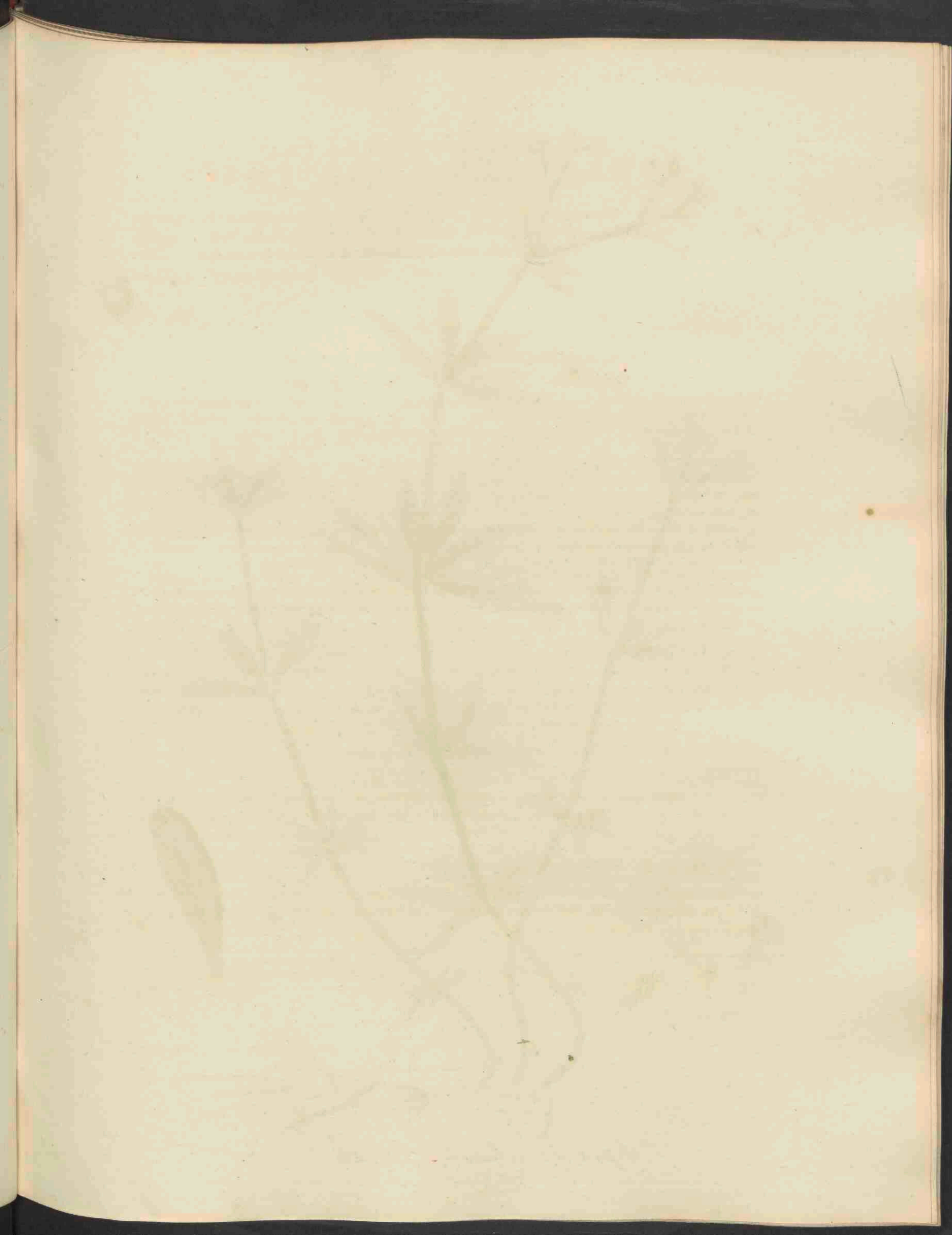
Vers c on voit un morceau dessiné de face inférieure, et au quel les pores ne sont presque point encore visibles; puis ceux-ci deviennent un peu plus perceptibles, mais pour que l'on puisse les voir très distinctement, et juger de la forme des tubes, on a besoin d'une loupe, d.

LIEU NATAL. Aux trous des Ribesiers et des Groseilliers. Partout dans les jardins du *Westland* (*).

USAGE ÉCONOMIQUE. Jeune il pourrait servir pour en préparer de l'amadou. Au *Westland*, où il est généralement connu sous le nom de *Kurk*, les jardiniers assurent qu'il nuit beaucoup aux Ribesiers et aux Groseilliers, pourqu'oi ils sont très soigneux de l'enlever.

(*) A cause de la presque-nullité des communications, et par l'absence d'une *Flore Cryptogamique* complète de notre pays, nous sommes souvent dans la nécessité de nous borner à l'exposition seulement du lieu où l'individu, que nous avons fait dessiner, a été vu par nous-mêmes.

Asperula odorata L. 746.

ASPERULA ODORATA L.

Welriekend Ruwkruid.

Bijnaam. Lieve Vrouwen-Bedstroo.

Hoogd. Gemeiner Waldmeister. Wohlriechende Asprel. Herzfreude. Gliedkraut. Sternleberkraut. Wohlriechendes Meyerkraut. Meserich. Möschen.

Engelsch. Sweed Woodroof. Woodrow. Woodrowell. Woodruff.

Bloeit Mei, Junij. 2.

TETRANDRIA MONOGYNIA. Vierhelmigen Eenstijligen.

Nat. Orde volgens LINNAEUS XLVII. Stellatae. Galieae TURP.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx adhaerens: margo obsoletus, 4-dentatus, evanidus. Corolla tubuloso-infundibuliformis. Polachaenia dicocca. De kelk, *a*, met het vruchtbeginsel zamengegroeid, met een' flauwen, 4-tandigen rand, welke spoedig verdwijnt. De bloemkroon, *b*, pijpvormig-trechtervormig. Tweehuizige vruchtjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis superioribus octonis, inferioribus senis lanceolatis glabris margine carinaeque scabris, corymbis terminalibus pedunculatis, polachaeniis pilis uncinatis hispidis. De bovenste bladen 8 in getal, de onderste 6, van gedaante lancetvormig, onbehaard, aan den rand en van onderen op de kiel ruw; eidelingsche gesteelde bloemtuilen; de vruchtjes met haakvormige haartjes.

Het getal der bladen wisselt af van 5 tot 9, doch doorgaans zijn er 8 in de bovenste kransen; men ziet een derzelve vergroot bij c. — In den bloemtuil heerscht eene drievoudige verdeling der takjes; de helmdraadjes zijn in het pijpje van de bloemkroon ingeplant, en staan in afwisseling met de slipjes er van. — Het met het vruchtbeginsel vereenigde kelkje is bij d sterk vergroot voorgesteld, en doordien er al spoedig geen spoor meer te vinden is van de 4 tandjes aan deszelfs rand, zoo zijn de vruchtjes, c, ook niet door het kelkje gekroond.

GROEIPLAATS. Overvloedig in de bosschen om *Ubbergen* en *Beek* bij *Nijmegen*; op *Oostbosch* en op meer plaatsen bij *Voorschoten*; **GEVERS DELINOOT**; in bosch van het huis *Te Paauw* onder *Wasse-naar*; **KOPS**; overigens vond ik deze plant ook in bosch van *Noordheide*, tusschen *Maartensdijk* en *Westbroek*, en is zij door den Heer *VAN DIJK* op de wallen van *Utrecht* gezien.

GEBRUIK. Gedroogd verspreidt dezelve eenen aangename geur, gelijkende naar dien van het *gemeen Reukgras*, (D. II, Pl. 141), maar veel sterker. Hierom wordt er wel van tusschen rook- en snuiftabak gelegd, maken de boeren in het *Mecklenburgsche* er kransen van, welke zij, tegelijk ter verdrijving van motten, aan den zolder hangen, en hebben anderen er zich van bediend om aan wijn of bier eenen aangename smaak mede te deelen; waartoe zij een aftreksel van de bloeiende plant onder die dranken mengden, terwijl men wil dat zulks tevens het zuur worden daarvan voorkomt. In de *Rijn-Provinciën* bezigt men dezelve voor de bekende *Meidranken* en den *Kruiderwijn* (*); ook is zij voor thee gebruikt geworden en heeft men den wortel tot roodverwen aangewend.

Paarden, schapen, geiten en koeijen eten de plant, en bij laatstgenoemde schijnt zij de melk te vermeerderen; bijen azen op derzelve bloempjes, maar ook is er in de geneeskunst gebruik van gemaakt geweest. Onder den naam van *Herba Matris sylvae* of *Hepaticae stellatae*, namelijk, heeft men er zich in een aftreksel — dat zelfs als een volksmiddel bekend geweest is — van bediend in langdurige slijmhoest, bij verstopping van den onderbuik, en daaruit gevolgde geel- en waterzucht, en ook tegen de vallende ziekte en verlammingen. — In melk gekookt heeft men het tegen de uitwerkselen van dollen hondsbeet gedronken, en met ongezoeten boter er zalf van gemaakt voor zwerende borsttepels en uijers bij de koeijen.

(*) Ter bereiding van zoodanigen wordt jonge rijwijn, gedurende eenigen tijd, te trekken gezet op een mengsel van klein gesneden *Hondsdrif*, *gewone Aardbezie*, *zwarte Aalbes*, *welriekend Ruwkruid* en *witte suiker*.

ASPERULA ODORATA L.

Aspérule odorante.

<i>Surnoms.</i>	Petit Muguet. Hépatique étoilée. Reine des bois.
<i>Nom Allemand.</i>	Gemeiner Waldmeister. Wohlriechende Asprel. Gliedkraut. Sternleberkraut. Wohlriechendes Meyerkraut. Meserich. Möschen. Herzfreude.
— <i>Anglais.</i>	Sweed Woodroof. Woodrow. Woodruff. Woodrowell.

Fleurit Mai, Juin. 2.

TETRANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS XLVII. Stellatae. Galieae TURP.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice, *a*, adhérent : une faible marge à 4 dents évanouissantes. Corolle, *b*, en entonnoir. Deux baies sèches.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles supérieures par verticilles de huit, les inférieures de six ; lancéolées glabres, à marge et carène rudes. Corymbes terminaux, pédonculés. Fruits hésissés de petits poils crochus.

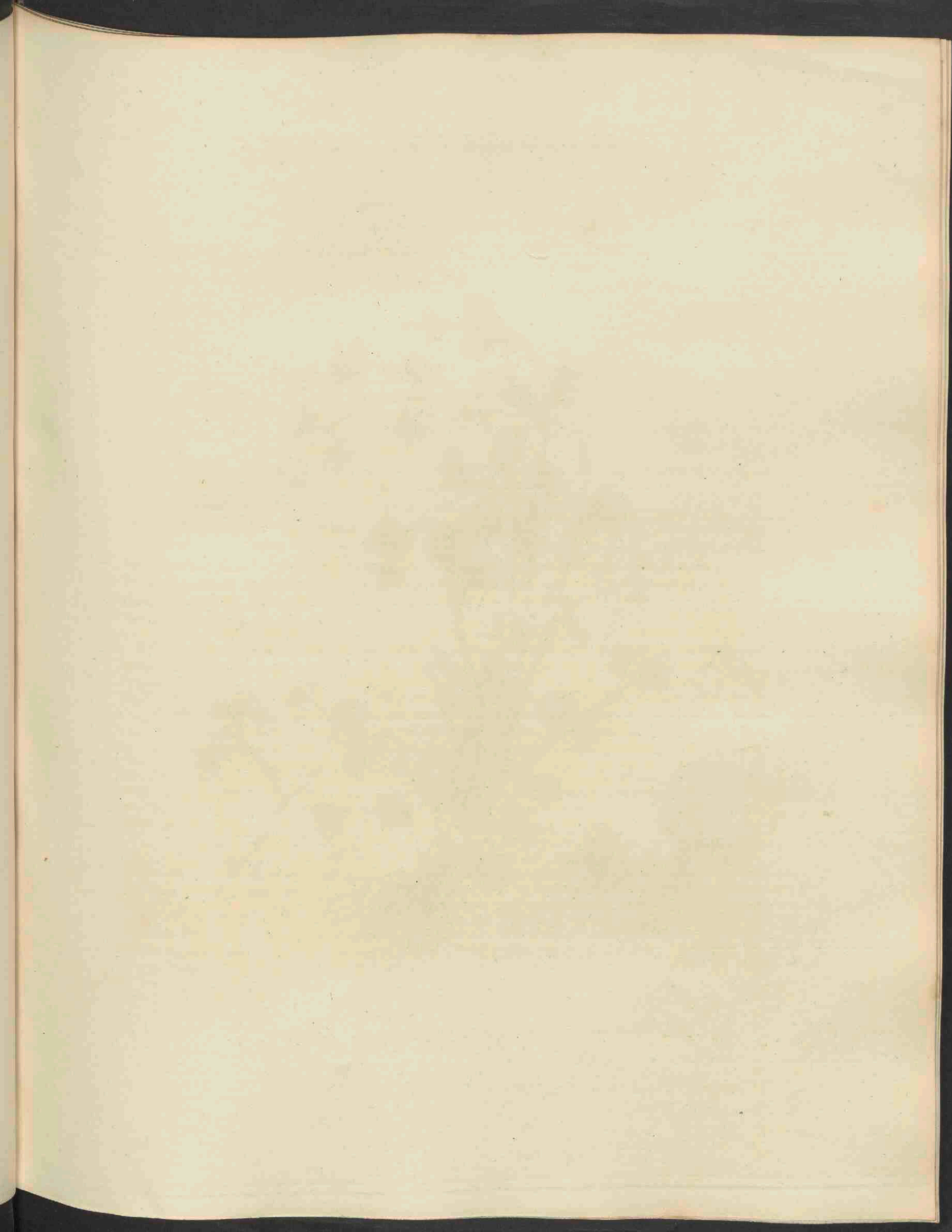
Le nombre des feuilles varie de 5 jusqu'à 9, cependant les verticilles supérieurs sont ordinairement formés de huit; on en voit une agrandie vers e. Les Corymbes sont composés de pédoncules trichotomes, les étamines insérées dans le tube de la corolle et de position alternative avec les pièces d'elle.

Le calice adhérent au germe se montre fort agrandi vers d, et parceque bientôt les 4 petites dents de sa marge viennent de disparaître, les fruits, c, ne sont point couronnés.

LIEU NATAL. Elle abonde dans les bois autour d'*Ubbergen* et de *Beek*, près de *Nimègue*; à *Oostbosch* et dans quelques autres bois auprès de *Voorschoten*: *GEVERS DELNOOT*; dans ceux de la maison *Te Paauw*, près de *Wassenaar*: *KOPS*. Moi-même aussi je la trouvai dans un bois entre *Maartensdijk* et *Westbroek*, et par *Mr. VAN DELK* elle a été vue sur les boulevards de la ville d'*Utrecht*.

USAGE. Surtout quand elle est un peu fanée la plante fait sentir une odeur agréable, comme celle de l'*Anthoxanthum odoratum* (T. II, Pl. 111), mais plus forte. D'ici que quelques-uns l'ont mise en contact avec du tabac, et que les paysans dans les contrées de *Mecklenburg* en font des guirlandes, pour les attacher au plancher; ce qui serait aussi bon pour écarter les teignes. D'autres s'en sont servi pour communiquer de la faveur au vin et à la bière, en y mêlant une infusion de la plante en fleurs; et en même temps cela empêcherait l'aigreur de ces boissons. — Dans les provinces du *Rhin* elle entre dans les boissons nommés *Maytrank* et *Kräutertrank*; aussi on en fait usage en boisson théiforme, et de sa racine on peut se servir pour teindre de rouge.

Toute la plante est recherchée des chevaux, des brebis, des chèvres et des vaches, qui en donnent un lait plus abondant; et de ses fleurs les abeilles tirent du miel, mais aussi elle a été vantée dans la médecine. — Sous le nom de *Herba Matris sylvae*, ou celle de *Hepatica stellata* elle était employée en infusion, comme remède populaire pour de la toux pituiteuse, pour des obstructions du bas-ventre et la jaunisse ou l'hydropsie qui en suivent, aussi pour l'épilepsie et des paralysies. — Cuite dans du lait on l'a administrée contre les suites de morsure d'un chien enragé, et mêlée avec du beurre non salé on en a fait un onguent, pour guérir des ulcérations aux tetins et au pis chez les vaches.

Chrysosplenium oppositifolium L. 747.

CHRYSOSPLENIUM OPPOSITIFOLIUM L.

Paarbladig Goudveil.

Hoogd. Gegenblättriges Milzkraut. Römischer Steinbrech.

Engelsch. Golden Saxifrage. Opposite-leaved Sengreen.

Bloeit Mei. 2.

DECANDRIA DIGYNIA. Tienhelmigen Tweestijligen.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XIII. *Succulentae. Saxifragae* JUSS. *Saxifragae* DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perianthium 4-lobum, patentissimum, semisuperum, intus coloratum; lobis oppositis 2-minoribus. Stamina circa discum periginum inserta; styli subulati. Capsula birostris, unilocularis, polysperma, ad medium valvis 2 dehiscens. Een wijd openstaand, half-bovenstandig, van binnen gekleurd, 4-deelig bloemdek; twee der tegenover elkander gestelde slipjes kleiner dan de andere twee; 2 helmdraadjes rondom het boven de vruchtdeelen zich bevindende schijfje ingehecht. De schijfjes elsvormig, het zaaddoosje twee-snavelig, ééhokkig, veelzadig, tot op het midden der 2 klepjes openbarstende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis oppositis semiorbiculatis repando-crenatis basi truncatis. Tegenoverstaande half-kogelronde wijd-gekerfde, aan den voet geknotte bladen.

Het doorzigtig aanzien der stengen en het geheel eenigzins chrystalachtig uiterlijke der plant is in teekening niet, wel duidelijk voor te stellen; vooral vertoont dezelve zich zoodanig na haren bloeitijd, wanneer zij in grootte en zwaarte van stelen en bladen toeneemt. Bij a ziet men een bloeiend topje vergroot, bij b een der bladen in natuurlijke grootte, gelijk zij meer in het midden van den zomer aangetroffen worden. — Figuur c stelt een vergroot bloemdek voor, benevens de helmdraadjes, welke getal afwisselende is van 4, 6—10; doorgaans zijn de meerder aanwezige dan 4 of 6 onvruchtbaar. Bij d op dezelfde wijze een bloemdek, maar waarvan een der slipjes weggelaten is, om het vruchtbeginsel e aan te toonen; waarin verscheidene zaadjes, als onder vergrooting bij f.

GROEIPLAATS. Nadat door LINNAEUS slechts gezegd was geworden dat dit plantje ook in ons land voorkomt, is het door DE GEER aan den weg tusschen *Nymegen* en *Beek* gevonden. Tegenwoordig groeit het in menigte aan sommige beekjes in de bosschen om *Beek* en *Ubbergen*, en ook is het door den Hr. G. BROERS, M. J. KEIZER en J. WTEWAALL bij *Arnhem* aangetroffen geworden; van welken laatstgenoemde het op den *Duno* vond, maar het ook in het *Beekbergerwoud* zag, terwijl de Hr. L. MARCHAND het in veengronden bij *Utrecht* ontmoette.

CHRYSOSPLENIUM OPPOSITIFOLIUM L.

Dorine à feuilles opposées.

Nom Allem. Gegenblättriges Milzkraut. Römischer Steinbrech.
— Anglais. Golden Saxifrage. Opposite-leaved Sengreen.

Fleurit Mai. ♀.

DECANDRIE DIGYNIE.

Ord. Natur de LINNAEUS XIII. Succulentae. Saxifragae JUSS. Saxifrageae DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périclanthe à 4 divisions, très ouvert, à demi adhérent à l'ovaire, coloré dans le dedans; ces divisions opposées, et deux d'elles plus petites que les autres. Les étamines placées autour du disque périgyne; styles subulés; capsule birostre, uniloculaire, polysperme, à deux valves.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles opposées, arrondies, crénelées, tronquées à la base.

Les tiges sont d'une diaphanéité, et toute la plante a un aspect plus ou moins cristallin, tel que l'on ne peut le représenter en dessin, et qui se montre surtout après le temps de la fleuraison: car alors ces tiges ainsi que les feuilles s'augmentent considérablement de dimension et aussi de poids.

Vers a on voit une partie florale suffisamment agrandie; vers b une des feuilles en grandeur naturelle, comme elles se présentent au milieu de l'été, et vers c un périanthe agrandi, avec les étamines, qui sont au nombre de 4, 6—10; mais ordinairement celles que l'on y voit au delà de 4 ou 6 ne sont que des filets stériles. Fig. d montre un périanthe dont une des pièces est coupée, pour faire voir le germe e; qui renferme plusieurs graines, au temps de leur maturité, comme vers f agrandie.

LIEU NATAL. Après que LINNAEUS avait dit que cette plante se trouvait aussi dans notre patrie, elle a été vue au chemin entre *Nimègue* et *Beek*. Aujourd'hui on la trouve en plusieurs endroits aux petits ruisseaux dans les bois près de *Beek* et d'*Ubbergen*, et aussi elle vient auprès d'*Arnhem*, où elle a été cueillie par M. M. G. BROERS et M. J. KEIZER, et par Mr. J. WTEWAALL, qui l'a vue au *Duno*, et puis aussi dans le bois de *Beekbergen*. Mr. L. MARCHAND l'a rencontrée dans des tourbières auprès d'*Utrecht*.

Potentilla argentea L. 748.

POTENTILLA ARGENTEA L.

Zilverwitte Ganserik.

Hoogd. Silberweisses Fingerkraut.

Engelsch. Silvery Cinquefoil. Hoary Cinquefoil. Hoary Potentilla.

Bloeit Julij — September. 2.

ICOSANDRIA POLYGYNIA. Twintighelmigen Veelstijligen.

Nat. Orde volgens LINNAEUS XXXV. Senticosae. Rosaceae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 10-fidus, laciniis biserialibus, exterioribus 5 minoribus. Petala 5. Receptaculum exsuccum, vel spongiosum, convexum. Stamina calyci inserta, styli germinibus latere inserti, decidui. Achenia nuda. De kelk 10-deelig, de slipjes in twee rijen, de buitenste 5 kleiner. Vijf bloembladen. Het vruchtbed sappeloos of sponsachtig, bolrond. De meeldraden op den kelk ingeplant, de afvallende stijltjes ter zijde aan de vruchtbeginsels. Naakte zaden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caulibus adscendentibus tomentosus apice corymbosis, foliis 5-natis, foliis obovatis profunde inciso-serratis vel pinnatifido-laciniatis, margine revolutis subtus tomentosus. Acheniis rugulosis. Opstijgende, viltige, aan den top bloemtuil-vormende stengen. Vijfvoudige bladen, de blaadjes omgekeerd-eirond, diep ingesneden-zaagrandig, of vindeelig-slippig, met omgeslagen rand, van onderen viltachtig. De zaden fijn-rimpelig.

Op sommige plaatsen groeit dezelve veel tenderder, lossere en meer uitgespreid, dan de hier afgebeelde plant, en somtijds komt zij ook nagenoeg onbehaard voor, en met de bladen aan weerszijde groen, — Potent. argentea L. γ LASCH: Linnaea V. pag. 452; — doch deze verscheidenheid schijnt in ons land nog niet waargenomen te zijn. — Ten opzichte van meerdere of mindere insnijding der blaadjes heerscht er almede verscheidenheid; overigens zijn deze naar boven toe gewoonlijk 5-voudig, terwijl de benedenste zich steeds 5-voudig voordoen.

Fig. a vertoont een der bloempjes een weinig vergroot, waarbij slechts 5 slipjes van den kelk gezien worden; *bij b*, de bloemblaadjes — waarvan een afzonderlijk *bij c* — weggenomen zijnde, ziet men de 10 te zamen, en dezelve *bij d* aan de onderzijde. *Bij e* het kelkje verdroogd en te zamen getrokken, zoo als het de rijpe zaadjes, *bij f* veel vergroot, insluit.

GROEIPLAATS. Algemeen op zandgronden in het Sticht van *Utrecht, Gelderland, Overijssel*, het land van *Breda*, in één woord in alle provinciën, alsmede op vele plaatsen in de duinen, of omtrent dezelve, door het geheele land. Nogtans groeit zij hier en daar overvloediger dan elders; zoo *b. v.* zeer menigvuldig in de omstreken van *Hilversum, Bussum, Laren* enz. in het *Gooiland*.

POTENTILLA ARGENTEA L.

Potentille argentée.

Nom Allemand. Silberweisses Fingerkraut.

— Anglais. Silvery Cinquefoil. Hoary Cinquefoil. Hoary Potentille.

Fleurit Juillet — Septembre. 2.

ICOSANDRIE POLYGNIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS XXXV. Senticosae. Rosaceae JUSS.

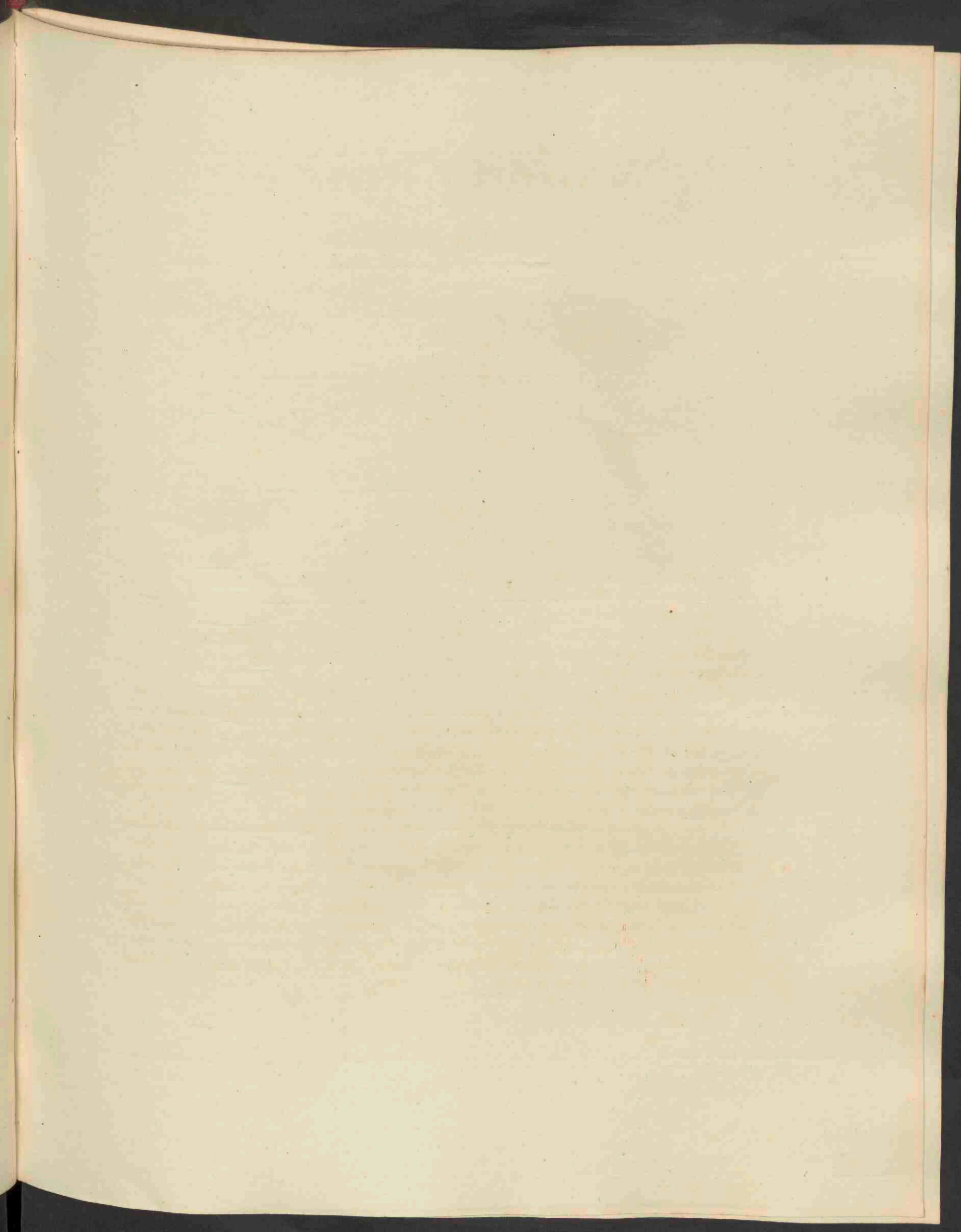
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 10 divisions, cinq alternes plus petites. Cinq pétales. Réceptacle sec ou spongieux, convexe. Étamines insérées sur le calice, styles placés au côté des ovaires et décidus. Semences nues.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tiges ascendentes, étalées, velues, formant des corymbes; feuilles en digitation quinaire, les folioles obovées, profondément incisées, semi-pinnatifides, ou pinnato-laciniées, à marge révolutée, velues en dessous. Semences rugueuses.

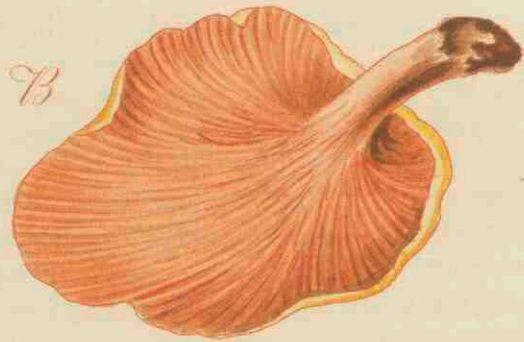
En quelques endroits elle croît beaucoup plus grêle et plus étalée, que nous venons de la représenter, d'après un exemplaire qui est cueilli dans les dunes auprès de Terheide. Aussi quelquefois on la rencontre presque sans velu, et à feuilles vertes tant en dessous qu'en dessus, — Potentilla argentea L. y LASCH: Linnaea V, pag. 452; chez nous cependant, — à ce que je sais, — cette variété n'a pas encore été trouvée. Quand à la découpe des feuilles il se montre aussi beaucoup de différence, et autant que les supérieures sont ordinairement à trois folioles, celles d'en-bas sont presque toujours quinées.

Fig. a donne une fleur un peu agrandie, à la quelle on ne voit que 3 pièces du calice, mais les 10 divisions ensemble se montrent vers b, après y avoir ôté les pétales. Vers c un des pétales à-part, et vers d le calice en-dessous. Fig. e représente un calice fané et rétréci, comme il est au temps lorsqu'il renferme des semences mûres, — dont on en voit une fort agrandie vers f.

LIEU NATAL. Elle est assez vulgaire aux lieux secs et sablonneux de la province d'Utrecht, en la Gueldre, Overijssel, au Brabant, — dans un mot, — par tout le pays. Surtout elle croit aussi dans nos dunes et des terres y voisines; mais cependant elle abonde plus dans une contrée que dans une autre, comme, p. e., aux environs de Hilversum, Bussum, Laren, et ailleurs dans la contrée dite het Gooiland, où elle vient en multitude.

Cantharellus aurantiacus Fries. 749.

CANTHARELLUS AURANTIACUS FRIES.

Oranjekleurige Cantharelle (?)

Hoogd. Orangenfarbner Faltenschwamm. Gelbrother Faltenschwamm. Giftiger Eierschwamm.
Falscher Eierschwamm.

Komt voor in den Herfst.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS LXI. Fungi. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Genus II.
Cantharellus FRIES.

CANTHARELLUS. Hymenium venosum. Plicae sive rugae dichotomae, subparallelae. Het zwamvlies geëderd. Gegaffelde, nagenoeg evenwijdige plooijen of rimpels. — Zie verders D. IX. Pl. 660.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo carnoso subdepresso tomentoso stipiteque farcto aurantio-ochraceis, plicis strictis aurantiacis. Het hoedje vleezig, min of meer nedergedrukt, viltig, benevens het gevulde steeltje van eene okergele-oranjekleur, de plooijen gestrekt, oranjekleurig.

Het hoedje is week-vleezig, wegens een zeer fijn villachtig bekleedsel zacht op het aanvoelen, en bij regenachtig weér dikwijls eenigzins kleverig; somtijds is het buiten het middenpunt aan het steeltje gehecht, zoo als bij fig. B, en meestal is de rand ongelijk naar binnen omgebogen, waardoor deze zich of meerder of minder golvende voordoet, en ook wel als ingesneden zich vertoont.

Het steeltje is veelal eenigzins gebogen of krom, somtijds nagenoeg zwart van kleur en wordt ten laatste hol. Bij C ziet men hetzelfde overlans doorgesneden, en zoo tegelijk het vleesch van het hoedje van binnen voorgesteld, en het beloop der bij herhaling gegaffelde plooijen.

FRIES maakt van eene Verscheidenheid gewag, waarbij zoo het hoedje van boven als de steel en de plooijen wit van kleur zijn; — zelf vond ik dezelve ook onder eenen anderen vorm als van hier afgebeelde, namelijk onder zulk eenen als die van een nog jongere eetbare Cantharelle, D. IX, Pl. 660 Fig. A; waarbij de middellijn van het hoedje naauwelijks $1\frac{1}{2}$ duim bedraagt.

GROEIPLAATS. Die waar onze Plaat naar genomen is vond ik op *Stalduin*, de andere, veel kleinere, op eene kort-grazige vlakte tusschen *Monster* en *Loosduinen*.

GEBRUIK. Door verscheidene schrijvers wordt deze soort als vergiftig opgegeven.

CANTHARELLUS AURANTIACUS FRIES.

Chanterelle orangée.

Nom Allemand. Orangenfarbner Faltenschwamm. Gelbrother Faltenschwamm. Giftiger Eierschwamm. Falscher Eierschwamm.

Vient en Automne.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXI. Fungi. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Genus II.
Cantharellus FRIES.

CANTHARELLUS. Hymenium veineux. Des replis bifurqués, presque parallèles. — Du reste voyez T. IX. Pl. 660.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau charnu, un peu déprimé et velu, pédicule plein, le tout de couleur d'orange-ochracée, mais les replis d'orange très foncé.

Son chapeau est charnu et mou, et se fait sentir doux au contact, par la présence d'un velu court et très touffu; aux temps humides il est plus ou moins couvert d'un suint visqueux; quelquefois sa position est excentrique, comme Fig. B le représente, et ordinairement sa marge est tellement courbée en dessous, qu'elle semble tout-à-fait onduleuse et souvent même incisée.

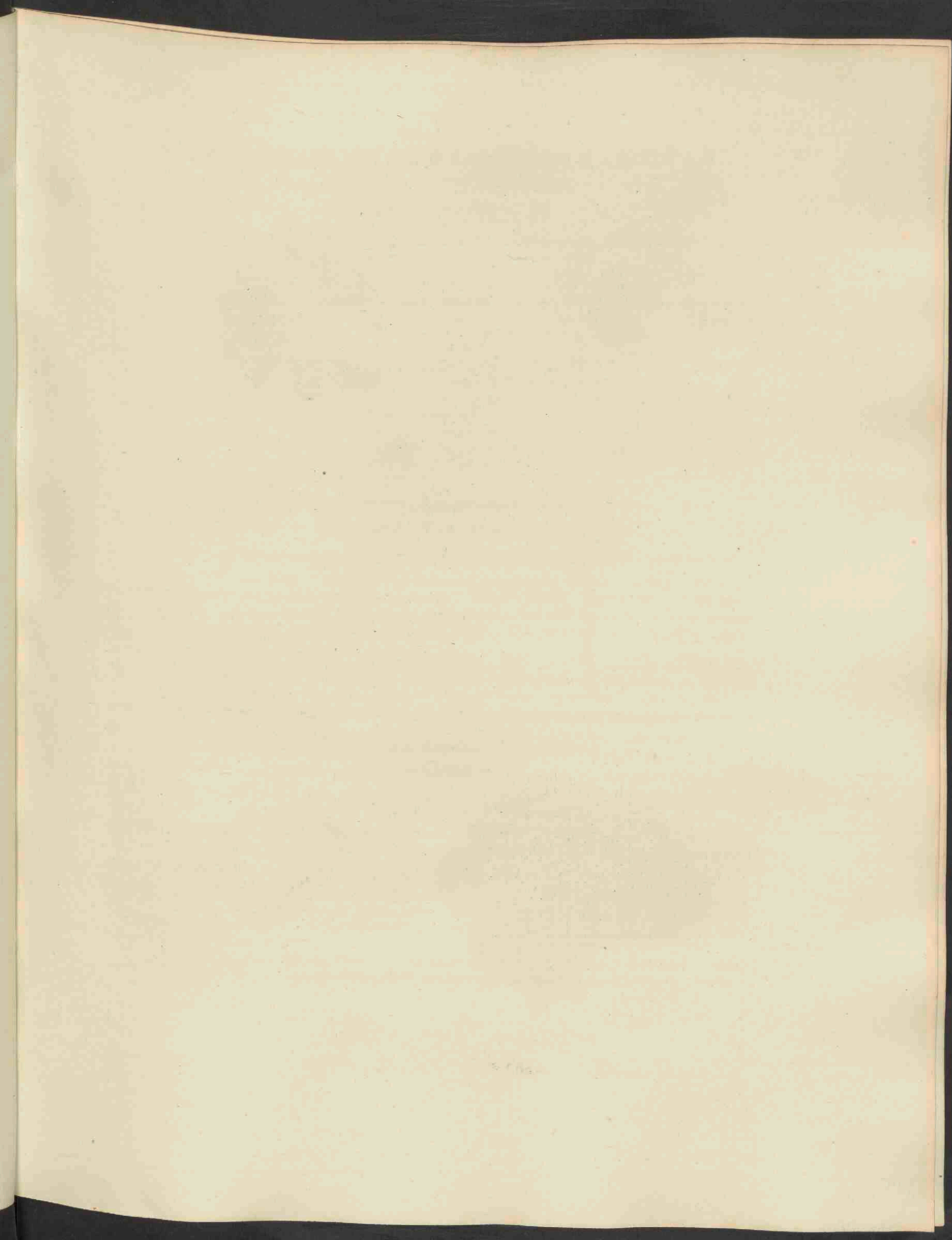
Presque toujours le pédicule est un peu recourbé, quelquefois tout de couleur noire, et à la fin il se montre vide. Vers C on le voit coupé en long, et en même temps on y voit le dedans de la chair du chapeau, et la direction des replis à dichotomie réitérée.

FRIES fait mention d'une Variété, chez laquelle le chapeau ainsi que le pédicule et les replis sont de couleur blanche, et moi-même j'ai rencontré ce champignon sous une forme tout-à-fait différente de celle que l'on a en vue dans notre Planche; je l'ai vu croître semblable aux jeunes individus de la Chanterelle commune (*) T. IX, Pl. 660 Fig. A, et à chapeau n'ayant qu'un diamètre de $1\frac{1}{2}$ pouces.

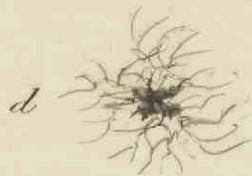
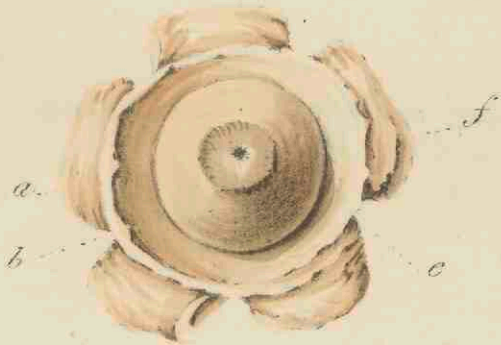
LIEU NATAL. Celle qui nous a servi de modèle est cuillie au *Staalduin*, l'autre, celle de forme plus érigée et de grandeur beaucoup plus petite, telle que je viens de l'avoir indiquée, se présente dans un endroit gramineux entre *Monster* et *Loosduinen*.

USAGE. Plusieurs la disent vénéneuse.

(*) *Chevrotte, Chevrière, Gyrolle, Jaunelet, Gallinaee, Cassine, Mousseline.*

1 *Geaster mammosus* Fries

2 *Tulostoma mammosum* Fries

3 *Thelophora toweistris* Ehrhart. 750.

C R Y P T O G A M I A.

1. GEASTER MAMMOSUS FRIES.

Getepelde Aardster. (?)

Natuurlijk. Orde volg. LINNAEUS LX. *Gastromycetes*. Class. III. *Gasteromycetes*, Ord. III. *Uterini veri*, Subord I. *Trichogastres*, Genus II. *Geaster* FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. Peridium duplex, utrumque persistens; exterius corticatum, stellatim fissum, discretum ab interiori papyraceo, apice dehiscente. Capillitium laxum, peridio undique adnatum, sporidiis inspersis. Het omkleedsel dubbeld; beide overblijvende: het buitenste schorsvormig, stervormig opensplijtende, *a*, met het binnenste, papierachtige en aan den top openbarstende, *b*, niet zamengegroeid. Het haarvlecht (*c*, en onder vergrooting bij *d*) los van weefsel, van binnen aan alle kanten aan het omkleedsel gehecht, met als ingestrooide kiemkorreltjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Peridio exteriori multipartito rigido hygrometrico, laciniis aequalibus, interiori sessili, ore in disco circulari conice-acuto ciliari. Het buitenste omkleedsel veeldeelig, stijf, hygrometrisch, de slippen gelijkvormig; het binnenste ongesteeld, met eene gewimperde monding, *e*, op een cirkelrond, kegelvormig toegespitst schijfje, *f*.

Dezelve ligt als geheel los op den grond; bij vochtig weer zijn de slippen van het buitenste omkleedsel opwaarts gericht en als te zamen gesloten. Even als n° 2 en 3 wordt zij in den nazomer en in den herfst aangetroffen, in welk jaargetijde ik n° 1 en 2 op Stalduin vond, en n° 3 in bosch op de Geest bij Naaldwijk.

2. TULOSTOMA MAMMOSUM FRIES.

Getepelde Tulostoma (?)

Natuurlijke Orde enz. zie bij N°. 1.

Genus V. *Tulostoma* FRIES: Peridium basi discretum, papyraceum, cortice secedente denudatum, apice determinate dehiscente, sporidia coacervata, floccis peridio adnatis parcius intertexta. Het omkleedsel aan den voet niet aangegroeid, papierachtig, door afvallen van het schorsje ontbloot wordende, zamengehoopte kiemkorreltjes, *a*, met enkele, aan het omkleedsel gegroeide vlokjes daar tusschen, *b*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Stipite aequali subsquamoso, peridii ore prominente mammoso integro. Met een gelijkvormig, min of meer schubbig steeltje; de monding van het omkleedsel, *c*, tepelvormig vooruitstekende, gaaf.

Groeit volgens MULDER, Elench. Plant. circa Leidam nascent., in menigte op de duinen onder Wassenaar.

3. TELEPHORA TERRESTRIS EHRH.

Aard-Telephora (?)

Natuurlijk. Orde volgens LINNAEUS LXI. *Fungi*. Class. I. *Hymenomyces*, Ordo I. *Pileati*, Genus XII. *Telephora* FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. Hymenium cum pileo homogeneous et concretum, papillis subrotundis obtusis sparsis obsitum sive omnino laeve, undique ascigerum. Asci subimmersi, tenues raro obsoleti. Stipes rarissimus. Pileus coriaceus, persistens, rarius regularis, contextu fibroso floccoso. Het zwamvlies van eenerlei hoedanigheid als het hoedje en daarmede zamengewassen (van onderen bij *B*), met nagenoeg ronde, stompe, verspreide, tepelvormige uitsteekseltjes, of geheel glad, aan weerszijde met min of meer ingedoken, dunne, zelde geheel vergaan zijnde, kiemhoudertjes. Een steeltje zeer zelden aanwezig. Het hoedje lederachtig, overblijvende, zomwijlen van regelmatigen vorm, van een vezelig-vlokkig weefsel.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Obscure fusca, pileis planis fibroso-strigosis, stipite brevissimo. Donkerbruin, de hoedjes vlak, vezelig-stekelharig, met een zeer kort steeltje.

C R Y P T O G A M I E.

1. GEASTER MAMMOSUS FRIES.

Ord. Natur. de LINNAEUS LX. *Gastromycetes*. Class. III. *Gasteromycetes*, Ord. III. *Uterini veri*, Subord. I. *Trichogastres*, Genus II. *Geaster* FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Péridium double, tant l'extérieur que l'intérieur persistant. L'enveloppe externe corticale se déchirant en forme d'étoile, *a*, distincte de l'enveloppe intérieure papyracée, et s'ouvrant au sommet, *b*. Capillitium lâche, *c* et *d*, joint au péridium de tout côté, et avec ces séminules y enfoncées.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. L'enveloppe externe à plusieurs divisions égales, roide, hygrométrique; l'enveloppe intérieure sessile, à ouverture ciliée, de forme conique, *e*, et placée sur un disque circulaire, *f*.

On le trouve posé librement sur le sable, et tandis qu'aux temps humides les rayons de l'enveloppe externe se montrent dressés, pendant la sécheresse ils se recoquillent en dessous.

De même que les deux autres dans la planche, n° 2 et 3, il vient vers la fin de l'été et en automne, et comme dans cette saison je trouvai n° 1 et 2 au Staalduin, n° 3, est cuilli au Geest près de Naaldwijk.

2. TULOSTOMA MAMMOSUM FRIES.

Ord. Natur. etc., voyez chez N°. 4.

Genus V. *Tulostoma* FRIES: Péridium distinct vers la base, papyracé, à la fin dénué parce que l'enveloppe externe se détache, et à déhiscence régulière. Séminules coacervées, *a*, et mêlées seulement de quelques flocons, *b*, d'un capillitium qui est réuni au péridium.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Pédicule égal, plus ou moins squammeux, l'ouverture du Péridium prominente, mammiforme, entière, *c*.

D'après MULDER, dans son Elench. Plant. circa Leidam nascent., il vient beaucoup dans les dunes auprès de Wassenaar.

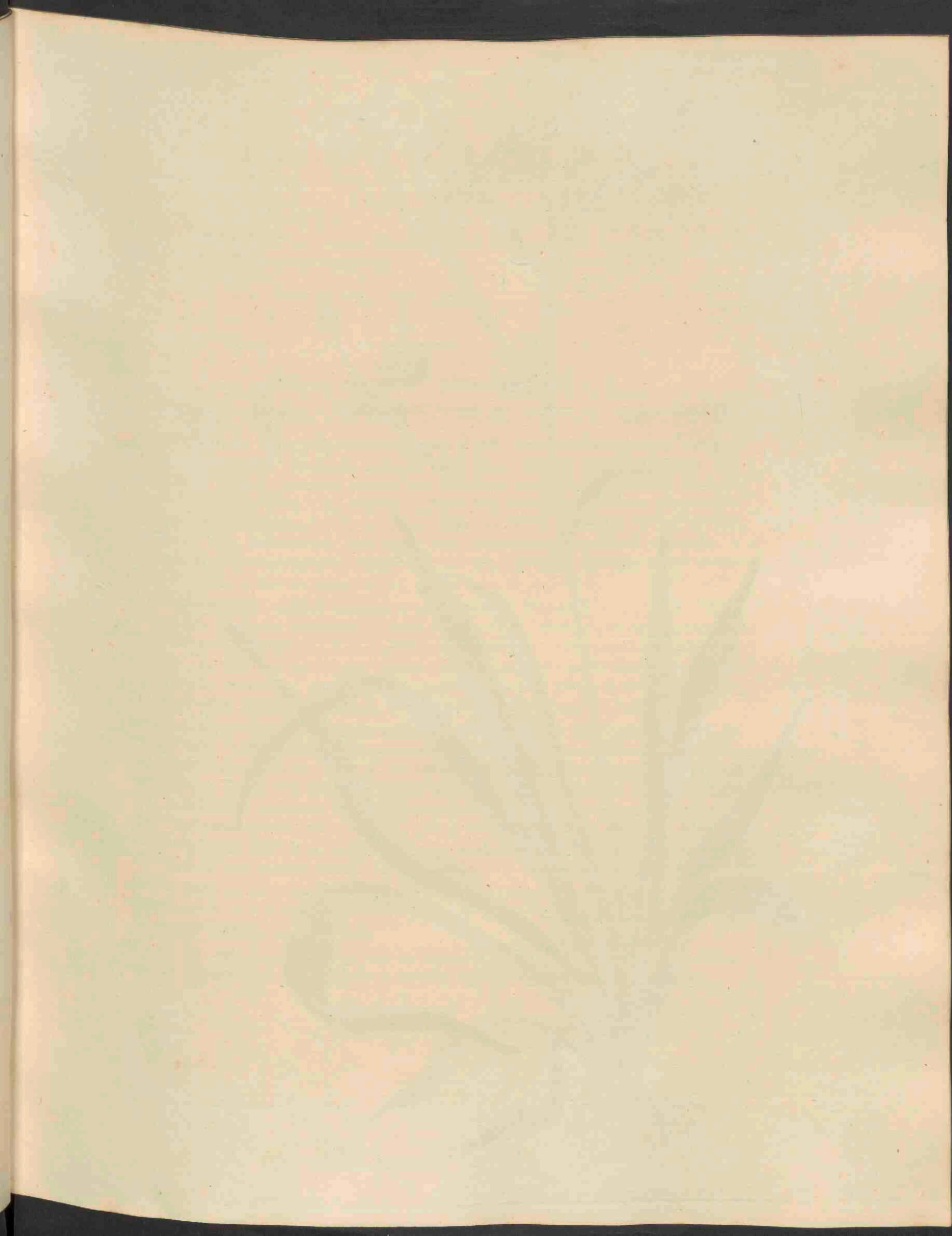
3. TELEPHORA TERRESTRIS EHRH.

Ord. Natur. de LINNAEUS XLI. *Fungi*. Class. I. *Hymenomycetes*, Ord. I. *Pileati*, Genus XII. *Telephora* FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Hyménium de la même nature que le chapeau, réuni avec lui par croissant, portant quelques petits mamelons obtus, ou entièrement lisse. Les asci ou les réceptacles des séminules ou gongyles, placés de chaque côté, sont presque immergés, fort minces, quelquefois déchus. Presque jamais un pédicule. Chapeau coriace, persistant, ordinairement irrégulier, de substance fibroso-floconneuse.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. De couleur brune obscure, chapeaux plans, fibroso-strigilliforme, pédicule très-court ou presque nul.

Figure B montre sa surface inférieure.

Luxula maxima Do. 751.

LUZULA MAXIMA DC.

Groote Veldbies.

Hoogd. Grösste Hainsimse. Grosze Aftersimse. Waldsimse.
Engelsch. Wood-Rush. Great Wood-Rush.

Bloeit Mei, Junij. 4.

HEXANDRIA MONOGYNIA. Zeshelmigen Eenstijligen.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS v. *Tripetaloideae. Junci* JUSS. *Junceae* DC. *Juncaceae* AGARDH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perianthium 6-partitum, glumaceum, plerumque bibracteatum, sepalis interioribus paulo brevioribus. Stamina 6, rarius 5. Stylus brevis. Stigmata filiformia, plumosa. Capsula unilocularis, trivalvis, trisperma, valvulis septo destitutis; seminibus basi valvarum affixis. — Foliola plana, hinc inde pilosa. Een 6-deelig, kafbladachtig, meestal van een paar schutblaadjes, *b*, voorzien bloemdek, *a*; waarvan de binnenste slipjes een weinig korter zijn dan de buitenste. Zes, zeldzamer drie, helmdraadjes. Het stijltje kort. Draadvormige, gepluimde stempeltjes, *c*. De zaaddoos, bij *d* als vruchtbeginsel, éénhokkig, driekleppig, driezadig; de klepjes zonder midden-schotje en de zaden, *e*, aan den bodem daarvan vastgehecht.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Anthela supradecomposita, divaricata, pedunculis elongatis apice trifloris; sepalis lanceolatis acuminatis mucronatis, capsulam subaequantibus; filamentis brevissimis; foliis lanceolato-linearibus margine pilosis. Zeer ongelijk zamengestelde, wijd-uitgespreide bloempluim; de bloemsteeltjes lang-uitgerekt, aan het eind meestal met drie bloempjes. De blaadjes van het bloemdek lancetvormig, toegespitst, met een puntje, nagenoeg even hoog groeiende als de zaaddoosjes, *f*. De helmdraadjes zeer kort. De bladen lancet-lijnvormig, op den rand behaard.

Dezelve heeft in houding nog al veel overeenkomst met *Luzula vernalis* DC. of *Juncus pilosus* L. (D. II, Pl. 123), welke LINNAEUS en anderen niet soortelijk onderscheiden hebben; doch behalve door reeds opgegevene teekens wijkt zij daarvan reeds op het eerste gezicht sterk genoeg af, zoodat het bijna niet mogelijk is ze met elkander te verwarren. In alle deelen is deze soort groter en zwaarder, uitgenomen de bloempjes, welke zelfs kleiner zijn; en terwijl deze bij gene soort grootendeels alleenstaande voorkomen, zijn zij hier meestal drie bij elkander geplaatst, en komen zij gezamenlijk in eene wijd-uitgespreide bloempluim voor, daar bij *Luzula vernalis* de bloeistand bijkans schermvormig is.

Somtijds bereikt de plant, van den grond tot aan het uiterste van de bloempluim gerekend, eene hoogte van 3 à 4 voeten, en wat mede dadelijk in het oog valt is, dat hare breedere bladen tevens veel donkerder van kleur zijn.

GROEIPL. Bij Amersfoort en hier en daar in Gelderland, FAVROD. In de omstreken van Breda, KUIJPER VAN WÄSCHPENNING. Overvloedig in de bosschen om Beek en Ubbergen, bij Nijmegen.

LUZULA MAXIMA DC.

Luzule très grande.

Surnom. Junc à grandes feuilles.
Nom Allemand. Grosze Simse. Waldsimse. Grösste Hainsimse.
— *Anglais.* Wood-Rush. Great Woodrush.

Fleurit Mai, Juin. 4.

HEXANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS v. *Tripetaloïdeae.* *Junci* JUSS. *Juncaceae* AG. *Junceae* DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périclype à 6 divisions, *a*, glumacé, presque toujours muni d'une paire de bractéoles, *b*; les sépales intérieurs un peu plus courts que les extérieurs. Six étamines, ou trois; style court, stigmates filiformes, plumeux, *c*. Capsule uniloculaire, trivalve, trisperme, les valvules sans cloison et les graines, *e*, attachées à leur base. — Feuilles planes, plus ou moins poilues.

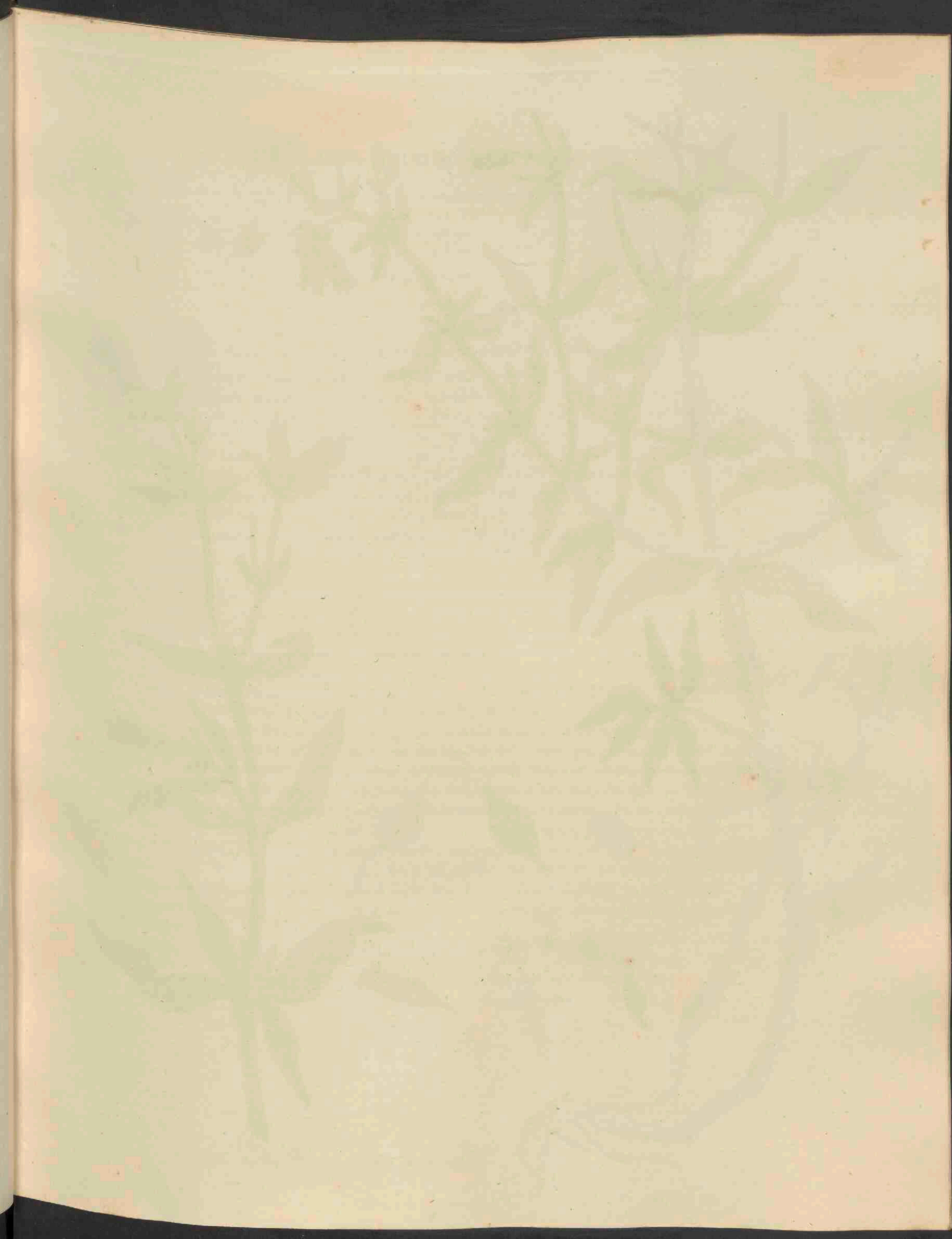
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Anthèle supradecomposée divariquée, à pedoncules longs et portant trois fleurs au sommet, sépales lancéolés acuminés et mucronulés, presque de la même hauteur que la capsule, *f*. Étamines courtes, feuilles lancéolato-linéaires, poilues à leur marge.

Dans son port elle ressemble à la Luzule printanière, — Luzula vernalis DC. ou Juncus pilosus de LINNAEUS (Tome II, Pl. 125), d'après lequel, et aussi quelques autres, elle n'est qu'une variété de celle-là. Cependant, déjà de la première vue elle en diffère autant, qu'il n'est presque point possible de s'y méprendre; car, hors les caractères énumérés, dans toutes parties elle est plus grande et vigoureuse; exceptées les fleurs, qui sont même un peu plus petites. Tandis que celles-ci sont pour la plupart solitaires chez la Luzule printanière, chez cette espèce elles le plus souvent trois ensemble, et dans une Anthèle très divariquée, et point dans une sorte viennent d'Ombelle, comme chez le Juncus pilosus L.

Mesurée du sol jusqu'au bout le plus élevé de l'Anthèle, la plante croît souvent haute de 5 à 4 pieds. Aussi on voit d'abord que ses feuilles sont et plus larges et de couleur plus foncée.

Vers d la capsule encore en germe.

LIEU NATAL. Au près d'Amersfoort et en quelques endroits de la Gueldre, FAVROD. Aux environs de Breda, KULIPER VAN WÄSCHPENNING. Elle abonde dans les bois à Ubbergen et Beek, près de Nimègue.

Lychnis dioica Willd. 752.

LYCHNIS DIOICA WILLD. (*)

Tweehuizige Koekkoeksbloem.

Hoogd. Abend Lichtnelke. Weisches Mariënröschchen.
Engelsch. Wild white Campion. White Campion-Cuckow-flower.

Bloeit. Junij—September. 4.

DECANDRIA PENTAGYNIA. Tienhelmigen Vijfstijligen.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS XXII. Caryophylleae. Sileneae DC.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx tubulosus, plurimis membranaceus, striatus, 5-dentatus. Petala 5, unguiculata. Capsula semiquinque-ocularis vel unilocularis, apice dentibus 5—10 dehiscentis. De kelk, *b*, buisvormig, bij vele soorten vliezig, gestreept, 5-tandig. Vijf, genagelde bloembladen, *c*. De zaaddoos half-vijfhokkig of éénehokkig, aan den top met 5 of 10 tandjes openbarstende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Petalis semibifidis coronatis, caule inferne villosa, foliis superioribus ovato-lanceolatis attenuato-acuminatis, pedunculis et calycibus 10-nerviis demum ventricosis glanduloso-hirtis, capsula conica dentibus porrectis, floribus dioicis. Met ter helft gespleten, en een kroontje, *d*, dragende bloembladen; de steng beneden viltachtig behaard; de bovenste bladen eivormig, lancetvormig en smal toegespitst; de bloemstelen, benevens de 10-strepige en ten laatste buikige, *e*, kelken, met klierdragende haartjes. De zaaddoos, *f*, eirond-kegelvormig, met opstaande tandjes; — de bloemen tweehuizig.

Behalve de Verscheidenheid met hooger of lichter roode bloemen, waarvan men een takje bij B voorgesteld vindt, wordter ook eene met witachtig-gele of lichtgele bloemen aangetroffen, en hier en daar in bloemtuinen eene met dubbele bloemen gekweekt. — Tegen den avond verspreiden zij eenigen geur. De bloemen zijn tweehuizig, doch bij nauwkeurig onderzoek worden in de mannelijke, *a*, evenwel beginselen van stampertjes, en in de vrouwelijke beginselen van Meeldraadjes aangetroffen; zoodat dezelve eigenlijk tweeslachtig zijn, en hoedanige somwijlen ook gevonden zijn geworden (WITHERING, Arrangem. of Brit. Plants, Vol. II. p. 452.).

Men wil opgemerkt hebben dat bij de Mannelijke plant de bloembladen steeds veel dieper ingesneden zijn dan aan de Vrouwelijke, en dat bij deze de kelkjes niet 10-strepig — gelijk bij de Mannelijke, — maar 20-strepig zijn, en daarom ruimer omdat er plaats moest wezen voor de uitzetting van het vruchtbeginsel (SPRENGEL, Das entdeckte Geheimn. der Nat. p. 260.).

LINNAEUS vond dezelve eens met 4-spletige bloembladen (MOQUIN-TANDON, Pflanz.-Teratol., door SCHAUER, p. 284.).

Bij *g* een zaadkorreltje naar natuurlijke grootte; bij *h* sterk vergroot.

GROEIPLAATS. Door het gansche land, vooral op zandgronden en zanderige plaatsen. — De Verscheidenheid met roode bloemen vond ik tegen het duin op den Polderhaak in het Westland, en die met lichtgele bloemen, tusschen jong hout aan den straatweg bij Zeist, alsmede in het Spoel bij Kuilenburg.

GEBRUIK. Er zijn zeepachtige eigenschappen aan toegeschreven geworden.

(*) *Lychnis dioica* β *L.* *Lychnis vespertina* SIBTH.

LYCHNIS DIOICA WILLD. (*)

Lychnide dioïque.

Nom Allemand. Abend Lichtnelke. Weiszes Marienröschen.
— Anglais. Wild white Campion. White Campion-Cuckow-flower.

Fleurit Juin—Septembre. 4.

DECANDRIE PENTAGYNIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS XXII. *Caryophylleae. Sileneae* DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice, *b*, tubuleux, chez plusieurs espèces membraneux, strié, 5-denté. Cinq pétales ongiculés, *c*. Capsule semi-quinqueloculaire ou uniloculaire, déhiscente en 5-10 dents au sommet.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Pétales semibifides coronés, *d*, tige velue à la base, feuilles supérieures ovato-lancéolées, atténuées et acuminées, les pédoncules, *e*, ainsi que les calices à 10 stries et à la fin ventrus, couverts de poils glandulifères. Capsule, *f*, conique, à dents en porrection. Fleurs dioïques.

Hors la Variété à fleurs rouges, — rouges claires ou rouges-pourprines, — dont on voit un rameau vers *B*, quelquefois on en rencontre à fleurs jaunâtres, et une à fleurs doubles dans des jardins à fleurs. Vers le soir les fleurs exhalent quelque odeur. Elles sont dioïques, mais examinées attentivement les fleurs mâles, *a*, montrent des rudiments pistillaires, et les fleurs féminines des rudiments des étamines; ainsi proprement elles sont de sexe double, et aussi on en a trouvé de telles (WITHERING, Arrangem. of Brit. Plants, Vol. II. pag. 452.).

On veut avoir remarqué que chez les plantes masculines les pétales sont plus fendus que chez les individus féminins, mais que chez les plantes féminines les calices portent 20 stries, au lieu de 10, comme chez les mâles. Quelle disposition aurait pour but le développement du germe, car par la présence d'une plus grande quantité de stries, les calices des fleurs fénelles pourraient plus facilement s'élargir, sans rompre (SPRENGEL, Das entd. Geheimn. der Natur., pag. 260.).

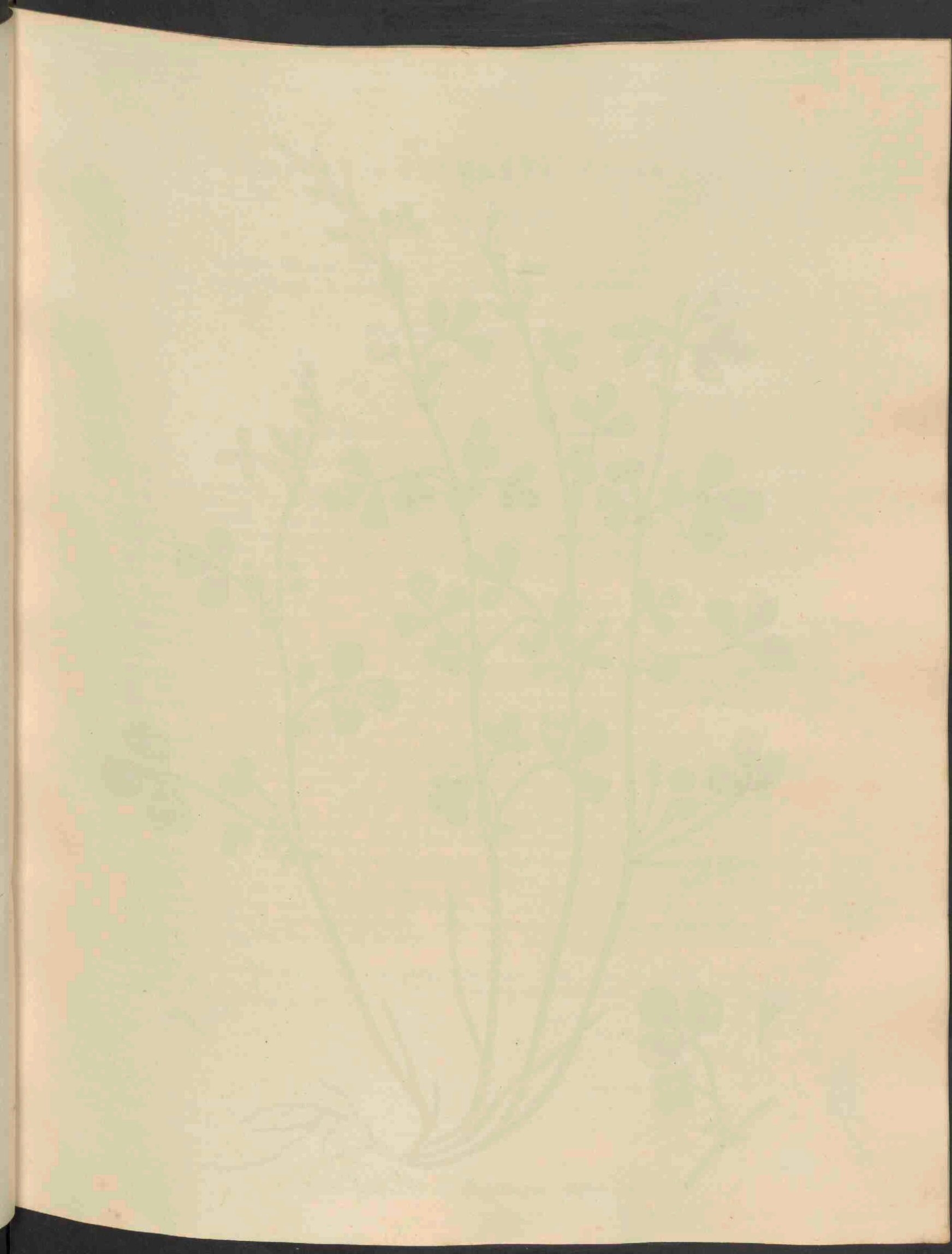
Une fois LINNÆUS a trouvé une plante dont les fleurs étaient à pétales quadrifides (MOQ.-TANDON, Pflanzen-Teratol., door SCHAUER, pag. 264).

Vers *g* une graine à grandeur naturelle; vers *h* beaucoup agrandie.

LIEU NATAL. Par tout le pays; principalement dans des terrains sablonneux. — La variété à fleurs rouges est cueillie sur le *Polderhaak* au Westland, et celle à fleurs jaunes-pâles dans du bois taillis le long de la chaussée auprès de *Zeist*, et aussi au *Spoel* près de *Kuilenburg*.

USAGE. On lui a attribué des vertus saponacées.

(*) *Lychnis dioica* β *L. Lychnis vespertina* SIBTH.

Medicago maculata Willd. 753.

MEDICAGO MACULATA WILLD.

Gevlekte Rupsklaver.

Hoogd. GEFLEKTER SCHNECKENKLEE.
Engelsch. Spotted Medick. Heart-Trefoil. Heart-Claver. Snailshell Medick.

Bloeit Junij—Augustus 2.

DIADELPHIA DECANDRIA. Tweebroederigen Tienhelmigen.

Nat. Orde volgens LINNAEUS XXXII. Papilionaceae. Leguminosae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx campanulato-cylindricus, 5-fidus vel 5-dentatus, corollae vexillum marginibus inflexum, alae lateribus sub carina conniventibus, carina oblonga, obtusa. Filamenta superne non dilatata, stylus glaber, legumen uniloculare falcatum vel cochleatum, 1-polyspermum. Het kelkje, *b*, klokvormig-cylindervormig, 5-spletig of 5-tandig. Het vlagje van de bloemkroon met naar binnen gebogen randen, de vleugeltjes onder het langwerpige en stompe kieltje tot elkander naderende. De helmdraadjes aan den top niet verbreed, het stijltje glad, het peultje 1-hokkig, zeis- of slakkenhuisvormig, en één- of veelzadig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Villosa, pedunculis 1- 2-floris, folio duplo triplove brevioribus, leguminibus spinosis cochleatis depresso-subrotundis glabris, anfractibus quinque laxiuscule incumbentibus, oblique venosis, margine lato distiche spinigero, spinis arcuato-reflexis. Stipulis ovatis inciso-dentatis, foliolis obovatis obtuse-denticulatis, inferioribus obovatis. Behaard; de bloemstelen 1- 2-bloemig, twee- of driemaal korter dan de bladen. De peultjes stekelig, slakkenhuisvormig, plat-rond, glad; nagenoeg 5, los vereenigde, van boven dwars-aderige omwindingen, met breeden, tweerijig-stekeligen rand, de stekeltjes boogvormig omgebogen; eironde, ingesneden-getande steunblaadjes. De bladen omgekeerd-eirond, stomptandig; de onderste bladen omgekeerd-hartvormig.

Bij *a* ziet men een bloempje onder vergrooting, en de onderscheidene deelen daarvan bij *c*, *d*, *e*; namelijk het vlagje, dat van boven ingesneden is, een der vleugeltjes en het kieltje, en daarbij de tot aan de meelknopjes in een vliesje besloten helmdraadjes, en het stijltje, *f*. — Het als een slakkenhuisje gedraaide peultje is bij *g* losgetrokken voorgesteld, om de omwindingen aan te toonen; nog groen is hetzelfde nagenoeg kogelrond, *h*. De zaadkorreltjes zijn zoo als bij *i*, mede onder vergrooting, gezien wordt, en de steunblaadjes van gedaante en insnijding gelijk bij *j*. De blaadjes *k* zijn kort-gesteeld en dragen meestal een, nu eens lichter dan meer donker bruin, of somwijlen bijna zwart vlekje, doch ook komt de plant wel met ongevlekte blaadjes voor.

GROEIPLAATS. In Vriesland op verscheiden plaatsen. Op het eiland Schouwen, DOZY. Bij Leyden, DOZY, HINXT, J. SCHUURMANS STEKHOVEN en PIEROT. Op Zuid-Beveland niet zeldzaam, vooral aan den Noorddijk tusschen Goes en Kattendijke en aan den weg tusschen Goes en Wilhelmina-dorp. Ter laatstgenoemde plaatse werd dezelve mij door Dr. VAN DEN BOSCH aangewezen, vervolgens vond ik ze aan eenen dijk bij het Ooster-Dok te Amsterdam, en in het Westland aan den weg van Naaldwijk naar 's Gravenzande, aan den Maasdijk bij de Oranjesluis, en in overgroote menigte aan eenen dijk achter die sluis.

GEBRUIK. Zeker kan er hetzelfde van gezegd worden wat van de gewone Rupsklaver (*Medicago lupulina* L.), D. III, Pl. 229, gezegd is, en naar het mij voorkomt schijnt dezelve bij uitzaaijing meer te zullen opleveren dan die soort.

MEDICAGO MACULATA WILLD.

Luzerne maculée.

<i>Surnom.</i>	Luzerne à feuilles tachées.
<i>Nom Allemand.</i>	Gefleckter Schneckenklee.
— <i>Anglais.</i>	Spotted Medick. Heart Trefoil. Heart-Claver. Snailshell Medick.

Fleurit Mai—Août 2.

— DIADELPHIE DECANDRIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS XXXII. Papilionaceae. Leguminosae JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice, *b*, campanulé cylindrique 5-fide ou à 5-dents. L'étandard de la corolle infléchi, les ailes conniventes sous la carène oblongue et obtuse. Filets point dilatés au sommet, style glabre, gousse uniloculaire, falquée ou contournée en spirale, 1-polysperme.

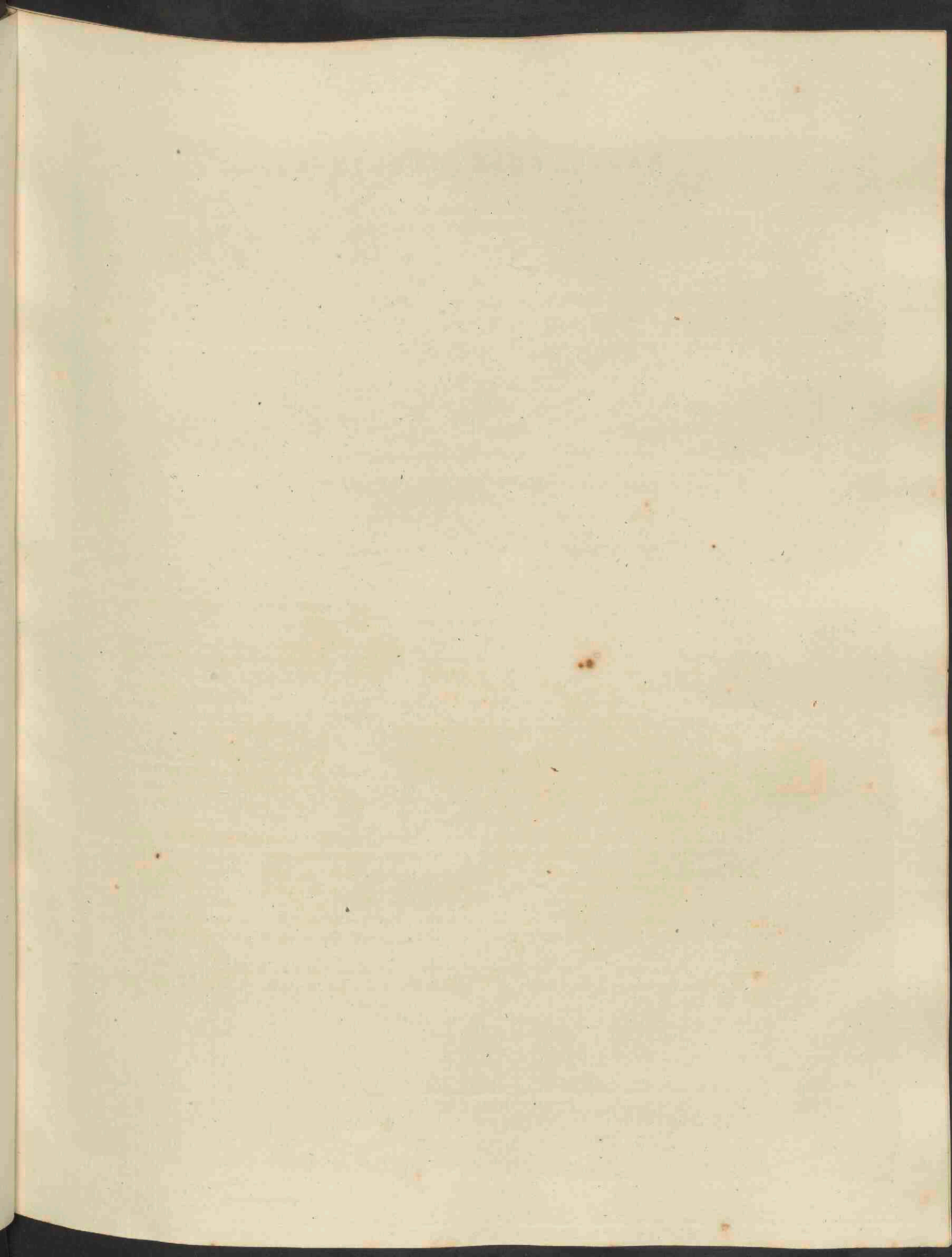
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Velue. Pédoncules à une ou à deux fleurs, deux ou trois fois plus courts que la feuille. Gousses garnies d'épines, contournées en spirale, déprimées, presque rondes, glabres; 5—5-spices laxiuscules, obliquement veinées, à bord large, et les épines distiques réfléchies et arquées. Stipules ovées, inciséo-dentées. Foliolles obovées, obtuses et rétuses, les inférieures obcordées.

Vers a une fleur agrandie, et vers c, d et e ses pièces constituantes: l'étandard, qui est un peu échancré à son sommet, une des ailes et la carène et aussi, vers e, les étamines et le style, f; renfermés ensemble dans une enveloppe membraneuse, qui s'étend jusqu'aux anthères. Figure g représente une des gousses, sous forme de coquille de limacon et un peu tirée pour faire voir les diverses spires, mais avant leur maturité elles ressemblent à des boulets, h. Les graines sont comme vers i, où on en voit une agrandie, et pour la figure et les incisions des stipules, voyez vers j.

Les folioles sont un peu pétiolés, k, et portent une tache brunâtre ou quelquefois presque noire, mais aussi on trouve des exemplaires à feuilles toutes immaculées.

LIEU NATAL. En plusieurs endroits de la Frise. A l'île de Schouwen, DOZY. Près de Leide, DOZY, HINXT, J. SCHUURMANS STEKHOVEN et PIEROT. Point-du-tout rare au Sud-Beveland; surtout contre la digue entre *Goes* et *Kattendijke* et le long du chemin entre *Goes* et *Wilhelminadorp*, où je la trouvai en compagnie de Mr. le Dr. VAN DEN BOSCH. Puis moi même je la rencontrai près du Ooster-Dok à *Amsterdam*, au *Westland* à côté du chemin entre *Naaldwijk* et *'s Gravenzande*, et au *Maasdijk* auprès du *Oranjesluis*, où elle abonde.

USAGE. Certainement on peut en dire ce qui vient d'être mentionné de la *Luzerne lupuline*, Tome III, Pl. 229, et comme il me paraît, en la semant elle procurerait beaucoup plus de fourrage que celle-là.

Agaricus involutus Batsch 754.

AGARICUS INVOLUTUS BATSCH.

Rolrandige Paddenstoel. (?)

Hoogduitsch. Eingerolter Netzblätterpilz.

Groeit in den Nazomer en Herfst.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS LXI. *Fungi.* Class. I. *Hymenomycetes*, Ord. I. *Pileati*, Genus I. *Agaricus*: Ser. IV. *Derminus*, Tribus XXIX. *Tapinia*, FRIES.

Tapinia: Velum marginale, villosum, fugax. Stipes aequalis, in pileum subdiffusus. Pileus plus minus carnosus, laevis, nudus; junior plano convexus, margine involuto villosus, dein depressus, late umbilicatus. Lamellae adnato-decurrentes, subconfertae. Een randstandig, harig, spoedig verdwijnend sluijertje. De steel gelijk, en zich in het hoedje uitbreidende. Het hoedje meerder of minder vleezig, glad, naakt; eerst bolvormig-vlak, *f*, met naar binnen gerolden harigen rand, *a*, vervolgens neêr-gedrukt, breed-navelig. De plaatjes aangewassen-neêrloopende, digt bij elkander geplaatst.

SOORTELJKE KENMERKEN. Compactus, pileo depresso subferrugineo margine involuto tomentoso, lamellis dichotomis basi poriformibus, stipite obeso. Van eene vaste zelfstandigheid, het hoedje neêr-gedrukt, eenigzins roestkleurig, met binnenwaarts omgerolden zachtviltigen rand, *a*; gaffelvormige, aan den voet poriëachtig-geopende plaatjes; het steeltje kort en dik.

Dezelve doet zich onder twee hoofdvormen voor, namelijk met een regelmatig hoedje, of onregelmatig, waarbij het steeltje buiten het middenpunt geplaatst is. Laatstgemelde is meestal bleeker van kleur, en groeit bij of op boomstronken, terwijl de eerste en hier afgebeelde op open grond aangetroffen wordt, en geheel volgroeid, D, meestal schubbig-gevekt is.

Bij A ziet men denzelfden in den staat van nog slechts geringe ontwikkeling, bij B wat verder gevorderd, bij C bijna volwassen, en bij D niet alleen volgroeid maar ook reeds nabij aan het begin van deszelfs vergaan.

Een eigenaardig kenteeken is, dat de plaatjes maar eenigzins gedrukt wordende dadelijk eene donkerder kleur aannemen, b; overigens worden deze al hooger en hooger van kleur, naar mate van den ouderdom van het gewas. Doorgesneden neemt het vleeschachtige gedeelte van het hoedje en van den steel somtijds eene min of meer roode tint aan; anders is de kleur van het, bij vochtig weêr eenigzins smerige, hoedje gelijk die van ijzerroest, of lever-, kaneel-, chocolaad-kleurig; ook wel roodachtig-bruin, waarbij de steel okerkleurig, en de plaatjes bleek-bruin aangetroffen wordende zulks eene zeer bijzondere Verscheidenheid daarstelt.

De Plaatjes laten zich zeer gemakkelijk van het hoedje als afstroopen, zijn doorgaans taksgewijze in elkander inmondende, en vertoonen, vooral door een vergrootglas gezien, van buiten eenige ribjes, c, waar zich binnen dezelve de kiemhoudertjes bevinden.

GROEIPL. Menigvuldig in de tuinen, en hier en daar op de bouwlanden, alsmede aan de kanten der wegen, en in laag bosch, bij Naaldwijk en in deszelfs omstreken.

GEBRUIK. Het vleesch er van kan gegeten worden.

AGARICUS INVOLUTUS BATSCH.

Nom Allemand. Eingerolter Netzblätterpilz.

Vient au dernier de l'Été et en Automne.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS LXI. Fungi. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Genus. I. Agaricus: Ser. IV. Derminus, Trib. XXIX. Tapinia, FRIES.

Tapinia: Voile marginale, velue, fugace. Pédicule égal, diffus. Chapeau plus ou moins charnu, glabre, nu, d'abord plan-convexe et à bord roulé en dedans et velu, *a*, puis déprimé et largement ombiliqué. Lamelles adnato-decurrentes, rapprochées.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Compacte. Chapeau déprimé, de couleur presque ferrugineuse, à marge involutée et tomenteuse, *a*, lamelles dichotomes et poriformes à la base. Pédicule replet.

Il vient sous deux formes différentes, — à chapeau régulier ou à chapeau irrégulier et muni d'un pédicule excentrique. Aussi cette dernière Variété est ordinairement de couleur plus pâle, et elle croît autour de troncs d'arbres, tandis que l'autre, — qui figure dans cette Planchette, — naît sur des terrains ouverts, et montre un chapeau maculé ou comme squammeux, quand elle est dans sa plus grande perfection, D.

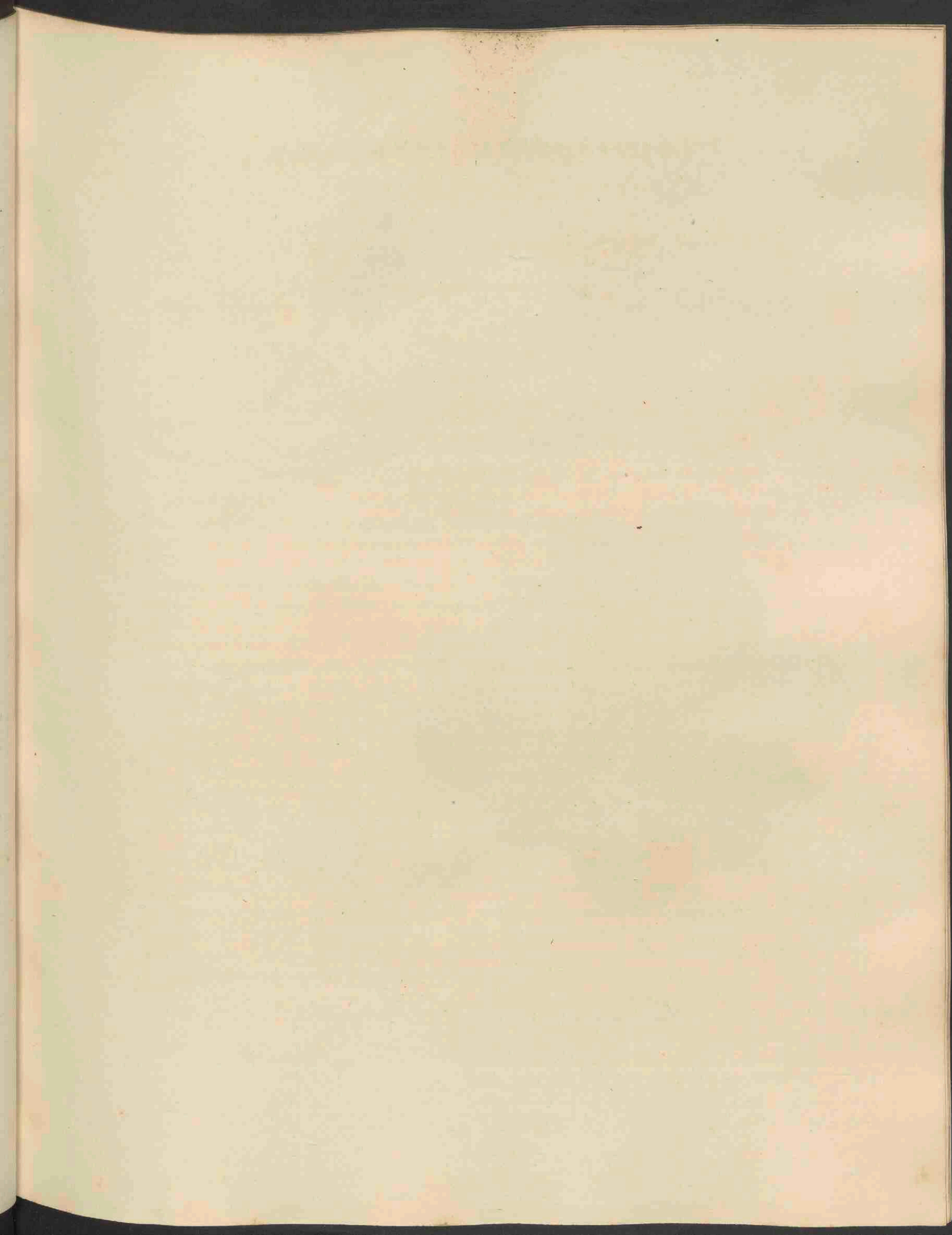
Vers A on la voit dans son premier développement, plus avancé vers B, presque au plus haut degré de sa croissance vers C, et D la représente lorsqu'elle commence bientôt à se résoudre.

C'est un caractère essentiel que les lamelles se décolorent et montrent une tache brunâtre, *b*, aussitôt que l'on vient de les toucher; or celles-ci sont de couleur plus foncée autant que le végétal parvient à un plus haut âge. La chair du chapeau, ainsi que du pédicule, prend quelquefois une teinte rougeâtre quand on la coupe; du reste le chapeau est coloré ferrugineux, de couleur de foie, de cinnamome, de chocolat, mais aussi rouge-brun, et dans ce dernier cas le pédicule se montrant de couleur d'ocre, et les lamelles étant légèrement brunes, ceci constitue une Variété fort distincte.

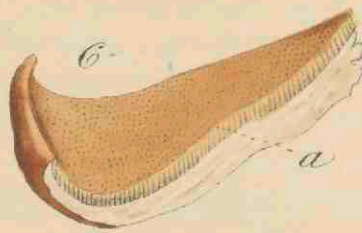
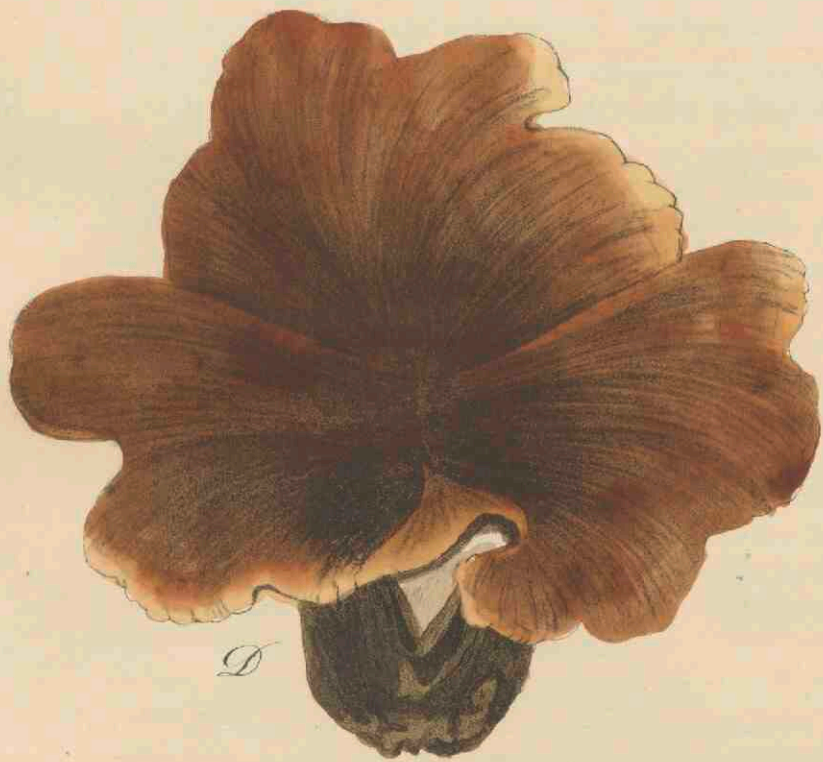
Les lamelles peuvent être détachées très facilement, ainsi que l'on peut les écorcher de l'un bout à l'autre; presque toujours elles sont à ramifications anastomosantes, et vues sous la loupe elles montrent quelques parties saillantes, *c*, qui dans leur dedans renferment les sporules.

LIEU NATAL. Beaucoup dans des jardins, et aussi sur les champs, à côté des chemins, et dans du bois taillis, auprès de *Naaldwijk*, *Poeldijk*, ailleurs.

USAGE. Sa chair est mangeable.

Polyporus varius. Fries. 755

POLYPORUS VARIUS FRIES.

Veranderlijke Polyporus. (?)

Hoogd. Verschiedener Löcherpilz.

Groeit in het Najaar.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LXI. Fungi. Cl. I. Hymenomyetes, Ord. I. Pileati, Genus 6.
Polyporus: Divis. B. Microporus, Trib. II. Pleuropus, FRIES.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo rigido laevi glabro, poris minutis subrotundis pallidis, stipite brevi laevi pallido, deorsum abrupte nigro. Het hoedje stijf, glad en naakt; kleine, bijkans ronde, bleeke poriën; de steel kort, glad, bleek, van onderen ongelijk met zwart afgezet.

In het eerst, en in eenen nog jongeren toestand dan die welke bij A afgebeeld staat, zag ik dezelve van eene licht-flesschen-groene kleur, welke allengskens in het geelachtige overging, en voorts bruinachtig werd. Poriën, of de openingen der pijpjes, zijn in het begin voor het bloote oog naauwelijks te zien, en de onderkant is dan geheel effen en wit, B; doch ten laatste heeft deze eene bruine kleur aangenomen, en bij doorsnede vertoonen zich de pijpjes, a, dan gelijk bij C, terwijl deszels zelfstandigheid, welke in vroegeren leeftijd taai en buigbaar was, nu zeer hard, en de kleur, lichter of donkerder, kastanjebruin geworden is, D. Soms tijds is de kleur der overjarige voorwerpen, gelijk die bij D, zelfs zwart van kleur, maar ook wel eens tegelrood, nu en dan als die van gelen oker, en in enkele gevallen nagenoeg grijs.

In vorm is dezelve zoo veranderlijk dat die zich niet laat beschrijven; te meer daar dikwijls twee, drie en meer te zamengegroeid voorkomen, zoo als dit almede bij D het geval is.

GROEIPLAATS. Aan boomstammen, vooral aan holle Knotwilgen, waarop ik denzelven bij Naaldwijk, 's Gravenzande, Poeldijk en Hondsholredijk aantrof.

POLYPORUS VARIUS FRIES.

Nom Allemand. Verscheidener Löcherpilz.

Vient en Automne.

CRYPTOGAMIE.

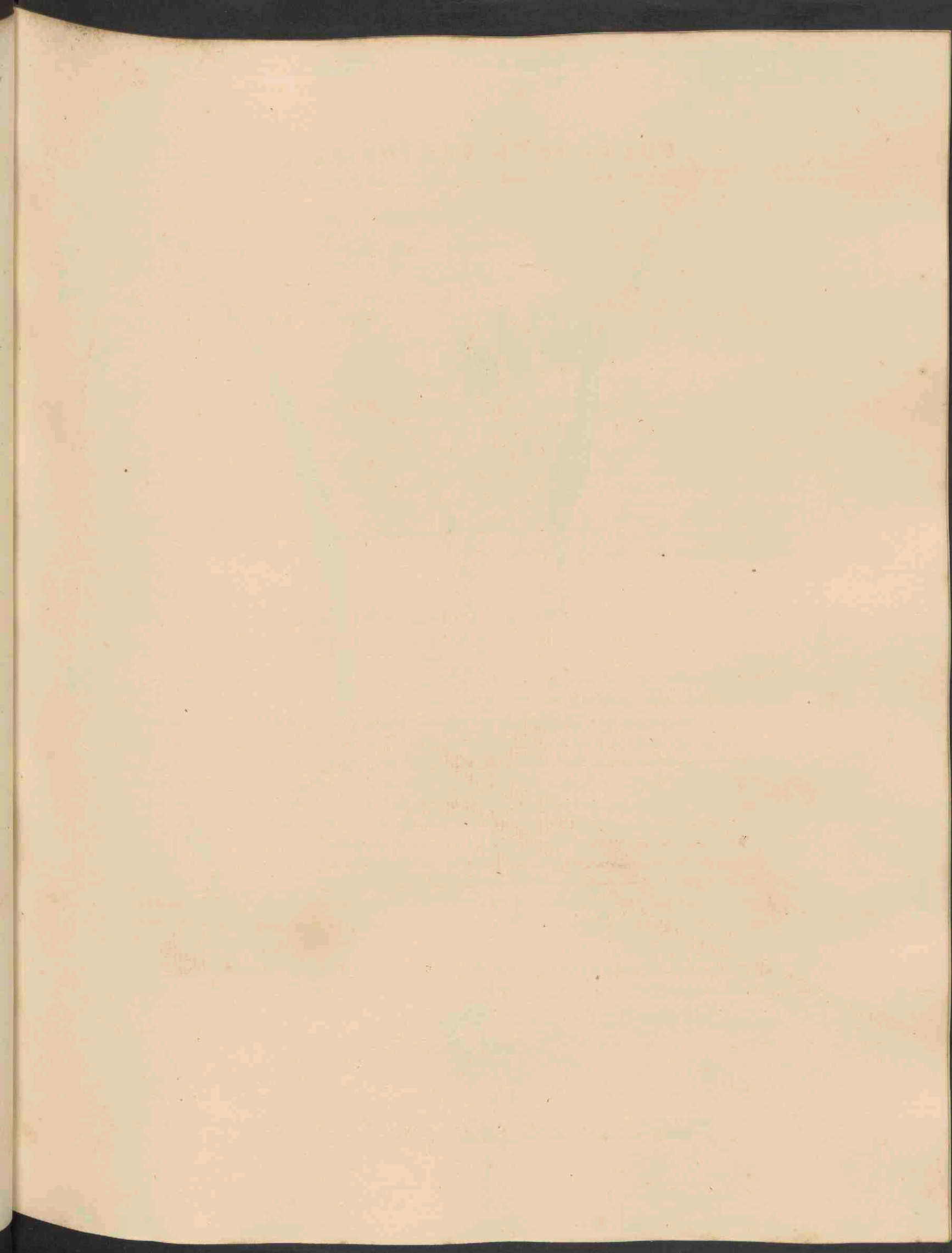
Ord. Natur. de LINNAEUS LXI. Fungi. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Genus 6.
Polyporus: Divis. B. Microporus, Trib. II. Pleuropus, FRIES.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau rigide, glabre et lisse; pores petits, presque ronds, pâles; pédicule court, lisse, pâle, coloré de noir vers sa base.

A un âge encore plus jeune que l'était celui de l'exemplaire qui figure vers A, je le rencontrai de couleur vert-de-bouteille, ensuite celle passait au jaune pâle ou couleur de paille, et après au brun. Premièrement les pores, ou les ouvertures des petits tuyaux, sont presque invisibles à l'œil nu et la surface inférieure se montre toute lisse et de couleur blanche, B, mais à la fin celle-ci se présente de couleur brune, et quand on la coupe les petits tuyaux, a, se laissent voir comme vers C. Alors aussi la substance, qui était d'abord d'une grande ténacité et très flexible, est devenue dure, et le chapeau est de couleur de châtaignes, où plus claire où plus foncée, D. Quelquefois la couleur des individus surannés, comme vers D, est presque noire, d'autres fois rouge de tuiles, aussi jaune d'ocre et rarement grisâtre.

Quant à sa figure elle est tellement variable qu'il est impossible d'en donner la désignation; de plus parce que très souvent on voit deux, trois et plusieurs individus réunis, de la manière qu'il en est vers D.

LIEU NATAL. Sur des troncs d'arbres, et principalement sur de vieux saules entêtés. Je le rencontrai auprès de Naaldwijk, 's Gravenzande, Poeldijk et Hondsholredijk, au Westland.

Gagea stenopetala Reichenbach. 756.

GAGEA STENOPETALA Reichenb. (*)

Smalbladige Vogelmelk.

Hoogduitsch. Schmallblättrige Gagee. Schmallblättriger Milchstern.

Bloeit April 2.

HEXANDRIA. MONOGYNIA. Zeshelmigen. Éénstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. X. Coronariae. Asphodeleae. R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie Deel IX, Plaat 691.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Folio radicali solitario recurvo lineari utrinque attenuato plano acute carinato, floralibus duobus suboppositis, pedunculis simplicibus umbellatis, bulbis 3 horizontalibus, duobus superioribus denudatis; altero majori oblongo-obovato basin versus in collum attenuato. Een eenig, omgebogen, lijnvormig, aan beide einden versmald, vlak, scherp-gekiëld wortelblad. Een paar nagenoeg tegenover elkander gestelde bloemstandige bladen, *a*; eenvoudige, een scherm vormende bloemstelen, drie waterpas liggende bolletjes, waarvan de latere ontbloot zijn, *b*, en één grooter is dan het andere, langwerpiger, langwerpig-omgekeerd-eivormig, en naar beneden toe versmald.

Boven den grond en oppervlakkig bezien gelijkt deze soort zooveel op de gele Vogelmelk, Dl. IX, Pl. 692, dat dezelve slechts een schraal en armbloemig Exemplaar daarvan schijnt te wezen. Bij nader onderzoek echter ziet men al spoedig het verschil, voornamelijk wanneer men de plant voorzigtig uit den grond haalt. Dan vinden wij 3 Bolletjes, in plaats van één Bolletje, en twee daarvan, *b*, als van alle bekleedsels ontbloot, terwijl uit het derde, bijna vergane, slechts alleen eene plant groeit. Gissender wijze meen ik dat die 3de, bijkans verteerde bolletjes, *c*, reeds 3 jaren oud zijn, — dat het grootste der twee naakte, *b*, in een volgend jaar eene plant geeft, en het kleinste eerst in het tweede jaar, na het jaar waarin met de plant, en al vroeger dan deze, het 3de bolletje vergaan is.

Het wortelblad is dikwijls veel smaller dan hier op onze Plaat voorkomt; — van een der tegenover elkander gestelde bloemstandige bladen, *a*, welke op den rand gewimperd zijn, ziet men een gedeelte vergroot bij *d*; bij *e* een, mede eenigzins vergroot, vrucht-beginseltje, met het stijltje en de uit gebloide helmdraadjes; bij *f* een der blaadjes van het bloemdek van buiten, bij *g* van binnen, en bij *h* het grootste der bolletjes, *b*, doorsneden.

GROEIPLAATSEN. Dezelve is mij door den Heer W. G. TOP, Jz. Phil. Stud., van Deventer toegezonden geworden, waaromtrent zij, volgens schrijven van ZEd., met *Gagea arvensis* SALISB. (+) vrij algemeen op braakliggende landen voorkomt, en oven als die dikwijls jongen-barende (§) aange-troffen wordt.

Het eerst is zij door de Heeren J. SCHUURMANS STEKHOVEN en J. WITTEWAAL, tusschen Leyden en Valkenburg, gevonden geworden, en door den Heer F. DOZY ook bij Noordwijkerhout.

(*) *Ornithogalum stenopetalum*, FRIES.

(+) Deel IX, Plaat 691.

(§) »*Proliferum*: — fol. floralium axillis bulbiferis." — Botan. Zeit. V Bd. St. 2, pag. 537.

GAGEA STENOPETALA Reichenb. (*)

Nom Allemand. Schmallblättrige Gagee. Schmallblättrige Milchstern.

Fleurit en Avril, Mai 2.

HEXANDRIE. MONOGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. X. Coronariae. Asphodeleae. R. BROWN.

CARACT. GÉNÉRIQUES. Voyez Tome IX, Pl. 691.

CARACT. SPÉCIFIQUES. Feuille radicale solitaire, courbée, linéaire, atténuée aux deux bouts, plane, carénée; deux feuilles florales à-peu-près opposées, *a*, pedoncules simples, ombellées, trois bulbes horizontales, les deux plus récentes dénuées, *b*, et la majeure de celles-ci oblongo-obovée, et un peu atténuée vers la base.

Quand on la voit au lieu même de sa naissance d'abord elle ressemble tant à l'Ornithogale jaune, qui figure Tome IX, Pl. 692, que l'on peut facilement la regarder comme un exemplaire maigre et pauciflore de cette espèce. Mais vue de plus près et en l'ayant tirée hors de la terre, il se montre une différence assez grande. Alors au lieu d'une seule bulbe on en trouve trois, dont une paire est entièrement dénuée, *b*, tandis que seulement de la troisième, *c*, — qui dans peu aura disparue tout-à-fait, — il naît une plante. Quant à chaque troisième de ces Bulbes, qui toujours se présentent presque tout flétries, comme il me semble elles seront âgées de trois ans, tandis que la plus grande de celles qui sont dépourvues de téguments, *b*, poussera dans l'année prochaine, et puis la plus petite dans la deuxième année: après l'an dans lequel la plante a cessé de vivre, et quand avec elle (ou déjà plus-tôt) la troisième bulbe est évanouie.

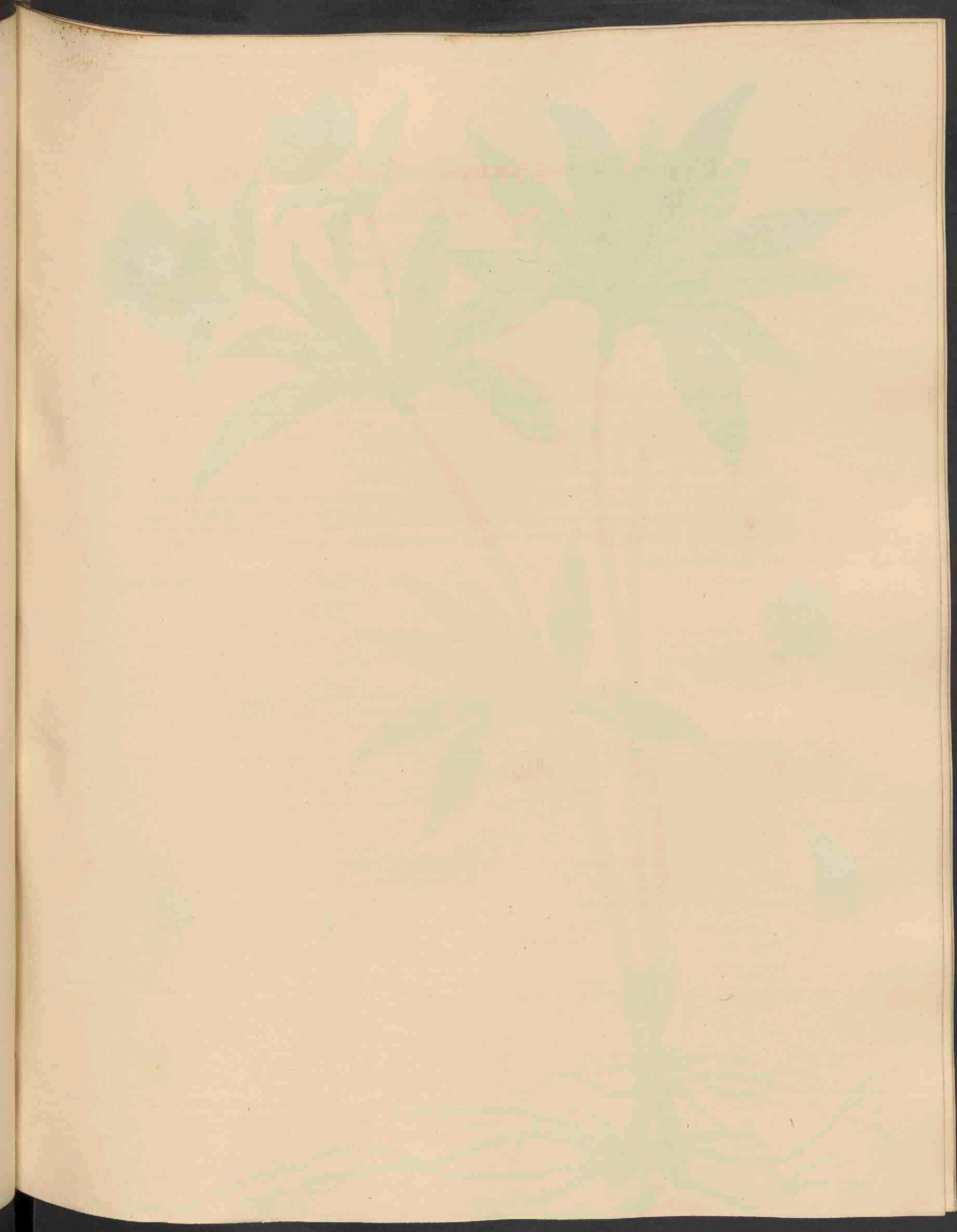
Souvent la feuille radicale est beaucoup plus étroite qu'elle figure dans notre planche; — une partie d'une feuille florale, *a*, est agrandie vers *d*, et on y voit comme elle est à marges ciliées; — vers *e* un germe agrandi, muni du style et des étamines fanées; vers *f* une des pièces du périgone sur le dos, qui vers *g* se montre de face intérieure, et vers *h* la plus grande des bulbes dénuées, *b*, coupée.

LIEU NATAL. Il m'a été envoyé par Mr. W. G. TOP, Phil. Stud. à Deventer, où, accompagné de l'Ornithogale nain (Tome IX, Pl. 691), il vient beaucoup sur les champs en jachère; — aussi, comme celui-là, on le rencontre à bulbilles au centre des fleurs (+).

Premièrement Mss. J. SCHURMANS STEKHOVEN et J. WITTEWAALL l'ont observé entre Leide et Valkenburg, puis Mr. P. DOZY la aussi vu près de Noordwijkerhout.

(*) *Ornithogalum stenopetalum*, FRIES.

(+) »*Proliferum*: fol. floralium axillis bulbiferis." Bot. Zeit. Ver. Bd. St. 2, pag. 537.

Helleborus viridis L. 757

HELLEBORUS VIRIDIS L.

Groene Nieswortel.

Bijnaam. Kropkruid.
Hoogduitsch. Grüne Niesewurz. Grüne Christwurz.
Engelsch. Green Hellebore.

Bloeit April, Mei 2.

POLYANDRIA POLYGYNIA. Veelhelmigen Veelstijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XXVI. *Multisiliquae.* *Ranunculi* JUSS. *Ranunculaceae* DC.

GESLAGTS-KENMERKEN. Calyx persistens 5-sepalus, sepalis subcoriaceis. Petala 8-10, sepalis minoribus, nectariformia, unguiculata: lamina tubulosa, bilabiata. Carpodia coriacea, 3-10, compressa, verticillata, in receptaculo sessilia, introrsum dehiscentia. Semina duplici serie disposita. De kelk overblijvende, 5-bladig, de blaadjes eenigzins lederachtig. Acht tot tien bloemblaadjes: in den vorm van honigbakjes, genageld, kleiner dan de kelkblaadjes, met pijpvormigen en tweelippigen boord. Drie tot tien lederachtige, zamengedrukte, bij wijze van een kranse en zonder steeltje op den vruchtbodem geplaatste, naar binnen openbarstende vruchtdoosjes. De zaden in twee rijen.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule ad ramificationes foliato, paucifloro; foliis radicalibus pedatisectis, glaberrimis; foliolis elongato-lanceolatis acutis inaequaliter serratis glabris vel subpubescentibus, subtus rugoso-venosis, venis prominulis. — De steng alleen bij de vertakkingen bebladerd, weinige bloemen dragende, zeer gladde, voetsgewijs-ingesneden wortelbladen; de blaadjes langwerpig-lancetvormig, glad of eenigzins zachtharig, ongelijk-zaagtandig, van onderen ronzelig-geaderd, de adertjes sterk uitkomende.

De wortel veeldeelig en de stengen aan het beneden eind als met schubben bedekt, a, welke aan het begin van dezelve boven den grond meer uitgegroeid zijn, en haar scheedevormig omgeven, b. — De bladen zijn even als de kelkblaadjes eenigzins lederachtig, en aan de onderzijde aanmerkelijk lichter van kleur. Sommigen echter nemen hier geenen Kelk aan, maar noemen de blaadjes, waarvan een afzonderlijk en onder eene geringe vergrooting bij c voorgesteld is, Bloemkroon-blaadjes, en Honigbakjes, hetgeen wij met AUG. DE ST. HILAIRE (*) en anderen pijpvormige, honigdragende, Bloemkroon-blaadjes heeten, d.

Uit de bloemen aan de hier afgebeelde plant waren de meeldraadjes, e, benevens de bloemblaadjes, d, reeds weggevallen; doch in derzelver natuurlijke plaatsing rondom de vruchtbeginsels, — welke bij g tot bijna volwassen zaaddoosjes gekomen zijn, — ziet men deze deelen bij f. — Het getal der zaaddoosjes is afwisselende tusschen 3 en 5, en zoo is het dus in vroegeren leeftijd ook met de stijltjes, welke overblijven, i. — De zaden, h, waarvan slechts weinige rijp worden, zijn langwerpig-eirond, eenigzins rimpelig, genaveld, j, en glanzig zwart.

GROEIPLAATSEN. Aan eenen slootkant in een' boomgaard bij het huis ter Haar, onder Vleuten, bij Utrecht, A. J. DE BRUYN. Omtrent Haren bij Groningen en aan den dijk te Arkel bij Gorinchem, VAN HALL. Op het eiland Walcheren, J. BLAAS. — Aan een' sloot in het Opstal bij Naaldwijk. — Op alle plaatsen waar dezelve in ons land voorkomt is zij, hoogstwaarschijnlijk, op een' of anderen tijd geplant geworden.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. De landlieden gebruiken den wortel om er, gelijk velen het noemen, mede te *kroppen*, d. i. om er het vee eene Fontanel of Dragt mede te zetten; waartoe zij slechts een stuk daarvan onder de huid brengen. — Door sommigen is deze voor den besten plaatservanger van den wortel van *Helleborus Orientalis* GÄRTN. gehouden geworden; welke in den Levant, als een zeer sterk werkend purgeermiddel, tegen waanzinnigheid, vallende ziekten en waterzucht gebruikt wordt. LINDLEY, *Flora Medica*, pag. 7.

(*) *Leçons de Botanique*, Par. 1841, pag. 334.

HELLEBORUS VIRIDIS L.

Hellébore Vert.

Nom Allemand. Grüne Niessewurz. Grüne Christwurz.

— Anglais. Green Hellebore.

Fleurit en Avril et Mai ♄.

POLYANDRIE. POLYGYNIE.

Ord. Nat. de LINN. XXVI, *Multisiliquae.* *Ranunculi* JUSS. *Ranunculaceae* DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice persistant, de 5 sépales un peu coriaces. Huit à dix pétales nectariformes, plus petits que les sépales, longuiculés, à lame tubuleuse, bilabée. Carpelles de 3 à 10, coriaces, comprimés, en verticille, sessiles dans un réceptacle, à déhiscence intérieure. Semences disposées en deux rangs.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tiges rameuses à leur sommet, portant des feuilles aux ramifications, pauciflores; feuilles radicales pédatisectes, glabres, les lobes oblongs lancéolés, pointus, à dents de scie inégales, glabres ou un peu pubescents, rugueux et veineux en dessous, les veines prominentes.

Racine multipartie, les tiges munies de petites squammes à leur base, a, qui au point de la sortie des tiges hors de la terre ont l'aspect de petites feuilles engainantes, b. A leur face inférieure les feuilles sont de couleur beaucoup plus claire, et de même que les sépales elles sont plus ou moins coriaces.

Quelques botanistes n'admettent point de calice mais ce que chez nous porte le nom de sépales, - dont on en voit un apart vers c, - chez eux se nomme feuilles de la corolle ou pétales, et les pièces que d'après AUG. DE ST. HILAIRE (*) et d'autres nous nommons de Pétales tubuleux et nectarifères, d, ils désignent comme des Nectaires.

Dans la figure principale de notre planche les fleurs se présentent au moment où les étamines, e, ainsi que les pétales, d, sont déjà tombés, mais vers f cette parties se montrent comme elles sont posées autour des germes, et vers g les germes devenus carpelles presque mûrs. Le nombre de ceux-ci varie de 3 à 5, de la sorte que premièrement aussi on distingue 3 à 5 styles; lesquels persistent, i.

Les semences, dont seulement quelques-unes viennent à maturité, sont de forme oblongue, un peu rugueuses, ombiliquées, j, et de noir luisant.

LIEU NATAL. A côté d'une fossé dans un verger auprès de la Maison *Ter Haar*, dans la commune de *Vleuten*, près d'*Utrecht*, A. J. DE BRUYN. Près de *Haren*, dans la *Groningue*, et contre la digue d'*Arkel*, près de *Gorinchem*, VAN HALL. Dans l'île de *Walcheren*, J. BLAAS. Au *Westland* à une fossé près de *Naaldwyk*.

Cependant, à ce qui me paraît très vraisemblable, dans tous les lieux où il vient chez nous, en quelque temps il y sera planté.

USAGE. Les paysans se servent de la racine pour mettre de fonticules chez le bétail, et comme à cette opération ils donnent le nom de *kroppen*, aussi chez eux (du moins dans quelques contrées) la plante s'appelle *Kropkruid*. Pour cela ils n'ont à faire d'instituer une petite incision dans la peau, et d'y placer un morceau de la racine.

D'après quelques-uns cette espèce d'*Hellebore* est le meilleur substitut de l'*Helleborus Orientalis* GÄRTN., qui dans l'orient est administré dans la Manie, l'Épilepsie et aussi dans l'Hydropsie. LINDLEY, *Flora Medica*, pag. 7.

(*) *Leçons de Botanique*, Par. 1841, pag. 384.

Samium Galeobdolon Crantz 758.

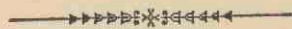

LAMIUM GALEOBDOLON Crantz. (*)

Gele Hondsnedel.

Hoogduitsch. Gelbe Taubnessel. Gelbe Waldnessel. Gemeine Goldnessel.
Engelsch. Yellow Dead-Nettle. Yellow Weasel-Snout. Yellow Archangel.

Bloeit Junij 7.

DIDYNAMIA GYMNOSPERMIA. Tweemagtigen Naaktzadigen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XLII. *Verticillatae. Labiatae* Juss.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx tubuloso-campanulatus, 5-dentatus, dentibus subaequalibus, vel superioribus longioribus. Corolla tubo incluso vel saepius exserto, intus nudo vel piloso-annulato; limbo bilabiato, labium superius ovatum vel oblongum, subfornicatum vel galeatum, fauce dilatata; lobi laterales truncati vel rarius oblongi, appendiculâ dentiformi vel mutici, medius latus emarginatus. Autherae extus hirsutae vel nudaë. Stylus apice bifidus. Achenia sicca, triquetra, angulis acutis, apice truncata, laevia vel tuberculosa. Het kelkje, a, pijpvormig-klokvormig, 5-tandig, de tandjes nagenoeg even groot of de bovenste een weinig langer. De bloemkroon met ingesloten of dikwijls uitspringende, van binnen naakte of van een haarringje voorziene buis; het boordje 2-lippig, de bovenlip eivond of langwerpig, bijna fornuisachtig gewelfd of helmvormig; het keeltje verwijd, de zijlobjes geknot of somtijds langwerpig, met of zonder een tandvormig aanhangseltje; het middenlobje breed en uitgerand. De helmknopjes van buiten ruig of kaal. Het stijltje aan den top gespleten. Saplooze, driekantige, van boven geknotte, gladde of knobbelachtige zaden; de kanten scherp.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis ovatis acuminatis basi truncatis subcordatisve glabriusculis pilosisve, corollae tubo basi contracto superne subventricosae ampliatae, intus oblique annulatae, fauce subdilatatae, galea elongata integra, lobis lateralibus oblongis muticis vel brevissime appendiculatis. Eivormige, spitse, aan den voet geknotte of nagenoeg hartvormige, bijkans onbehaarde of eenigzins behaarde bladen. De buis van de bloemkroon aan den voet zamengehouden, van boven buikvormig verwijd, van binnen schuins geringd, met eene eenigzins wijde keelopening, een uitgerekt en gaaf helmpje en de langwerpige zijlobjes geheel zonder of met een zeer kort aanhangseltje.

De tandjes van het kelkje, a, zijn ongelijk van grootte en zó geplaatst, dat bij de geheel ontwikkelde bloempjes, b, slechts een er van zich aan de bovenzijde vertoont; de twee grootere en meer spitse weggenomen zijnde, c, ziet men bij d, onder om het stijltje, de 4 zaadbeginsels, waarvan meestal een of een paar niet tot rijp zaad, e, worden.

De bovenlip van het bloemkroontje vormt een lang uitgerekt helmpje, f, dat aan den top met eenige haartjes bezet is, g. Het middentandje van de onderlip, h, vertoont eenige roode of hoog oranjeleurige vlekjes, en dit weggesneden hebbende ziet men, fig. i, de haartjes welke aan de engte van het mede weggesneden buisje der bloemkroon een schuinsch ringje vormen, j.

GROEIPLAATSEN. Op donkere plaatsen in bosschen. In bosschen bij Zwol en Uilenpas, en in het Haagse Bosch, DE GORTER. Bij Bergum in Vriesland, alsmede bij Hardegarijp, D. H. BEUCKER ANDRAE. Bij Nijmegen, DE BELJER. Te Rosmalen, in Noord-Brabant, F. J. J. VAN HOVEN, Offic. van Gezondh. (+). Hier afgebeelde is van Beek bij Nijmegen afkomstig, en mij van daar door de H. H. ABELEVEN geworden; zelf heb ik er in het Overbosch van Rhodestein, te Niderlangbroek bij Utrecht, enkele planten van aangetroffen.

(*) *Galeopsis Galeobdolon* L. *Galeobdolon luteum* Sm.

(+) W. H. DE VRIEZE, F. DOZY en J. H. MOLKENBOER, *Nederl. Kruidk. Archief*, Dl. I, 3de St., Pag. 275.

LAMIUM GALEOBDOLON Crantz. (*)

Galéobdolon jaune.

Nom Allemand. Gelbe Taubnessel. Gelbe Waldnessel. Gemeine Goldnessel.
— Anglais. Yellow Dead-Nettle. Yellow Weasel-Snout. Yellow Archangel.

Fleurit en Juin $\mathcal{Z}$.

DIDYNAME. GYMNOSPERME.

Ord. Natur. de LINN. XLII. *Verticillatae. Labiatae* JUSS.

CARACTÈRES-GÉNÉRIQUES. Calice tubuloso-campanulé, 5-denté, les dents presque égales, ou les supérieures plus longues. Le tube de la corolle enfoncé dans le calice, ou sorti, nu dans son intérieur, ou muni d'un anneau poilu; limbe bilabié, la lèvre supérieure ovée, ou oblongue, plus ou moins voûtée comme un fourneau, ou en casque, la gorge dilatée; lobes latéraux tronqués, ou rarement oblongs, munis d'un petit prolongement dentiforme, ou point, lobe du milieu émarginé. Anthères en dehors velues, ou nues. Style à sommet bifide. Achènes ou semences secs, triquètres, à angles aigus, tronqués au sommet, unis, ou tuberculeux.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles ovales, acuminées, à base tronquée ou plus ou moins cordiforme, glabrescutes, ou poilues, le tube de la corolle rétréci vers la base, un peu ventru, dilaté, obliquement annulé dans son dedans, gorge un peu dilatée, casque oblonguement étendu, entier, lobes latéraux oblongs, mutiques, ou légèrement appendiculés.

Les dents du calice, a, sont de longueur inégale, et chez les fleurs toutes épanouies, b, de position telle, que l'une d'elles est entièrement séparée des autres. Vers c les deux dents supérieures sont enlevées, pour montrer les quatre jeunes semences, d, au pied du style; dont cependant ordinairement une ou une paire ne parvient pas à la maturité, c.

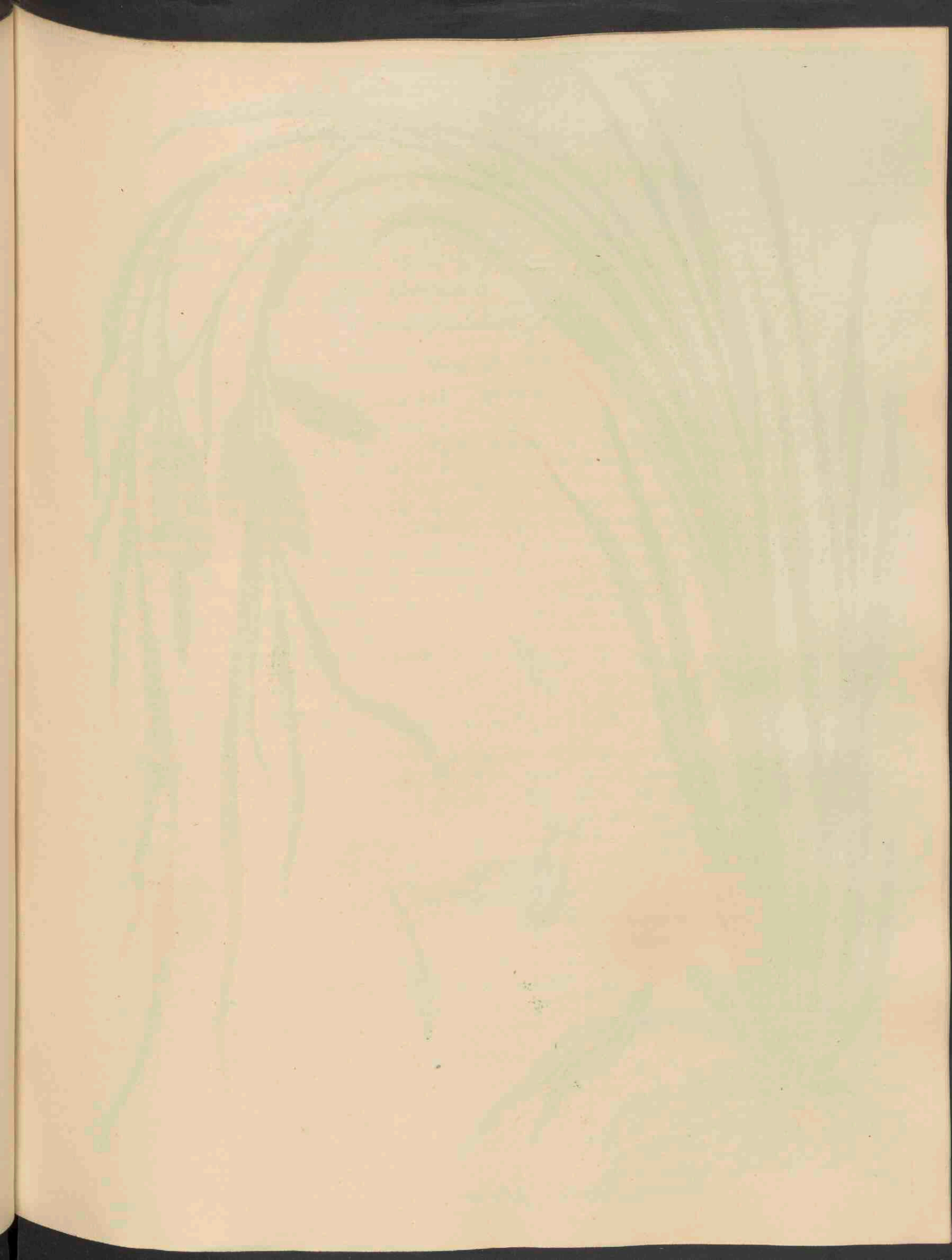
La lèvre supérieure de la corolle est sous forme d'un casque très long, f, et munie de quelques petits poils à son sommet, g, et la dent du milieu de la lèvre inférieure est marquée de petites taches cramoisies ou rouges d'orange. Après avoir coupé la lèvre inférieure, ou seulement enlevé la dent du milieu, comme vers i, on distingue l'annelet poilu, j, qui ferme l'entrée du tube de la corolle.

LIEU NATAL. Dans des bois touffus. Dans des bois auprès de *Zwolte* et d'*Uilenpas*, et au *Bois de la Haye*, DE GORTER. En Frise, près de *Bergum*, et près de *Hardegaryp*, D. H. BEUCKER ANDREAE. Auprès de *Nimègue*, DE BEIJER. Près de *Rosmalen*, au Brabant-Septentrional, F. J. J. VAN HOVEN (+).

POUR notre planche elle m'a été envoyée par Mr. T. H. A. J. ABELEVEN, qui l'a recueillie dans les bois de *Beek*, près de *Nimègue*, et moi-même aussi je l'ai rencontrée dans un bois de *Rhodestein*, près de *Nederlangbroek*, dans la province d'*Utrecht*.

(*) *Galeopsis Galeobdolon* L. *Galeobdolon luteum* SM.

(†) W. H. DE VRIEZE, F. DOZY et J. H. MOLEENBOER, *Nederl. Kruidk. Arch.*, Dl. I, 3de St., Pag. 275.

Carex Pseudo-Cyperus. L. 759.

CAREX PSEUDO-CYPERUS L.

Cybergelijkend Rietgras.

Hoogduitsch. Falsches Cypergras. Trug Cyperngras. Cyper-Segge.
Engelsch. Bastard Cyperus-Carex. Bastard Cyperus-Sedge. Bastard Seg.

Bloeit Junij 2.

MONOECIA. DIANDRIA. Eenhuizigen. Tweehelmigen.

Natuurl. Ord. volgens LINN. III. Calamariae. Cyperoideae JUSS. Cyperaceae R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie Dl. IX, Pl. 694.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spica masculina solitaria, femineis 4-6 longe pedunculatis pendulis cylindricis densifloris. Fructibus ovato-lanceolatis in rostrum bicuspidatum attenuatis nervosis glabris; squamis lineari-subulatis scabris. Culmo acutangulo angulis scabro. Een enkel mannelijk bloem-aartje, *a*; 4-6, lang-gesteelde, nederhangende, rolronde, veelbloemige vrouwelijke aartjes, *b*. Eivormig-lancetvormige, nervige, gladde, in een tweepuntig snaveltje eindigende vruchtjes, *c*; de schubjes, *d*, lijnvormig-elsvormig en ruw. De halm scherpkantig, en op de kanten ruw.

Deze, onder onze Rietgrassen wel de sierlijkste soort, groeit in digte zoden, heeft eenen sterk vezeligen wortel, breede, ruwe, vlakke maar toch op den rug gekielde bladen, en 1 à 2 voet hooge, driekantige, gestreepte, zeer ruwe en bebladerde halmen. De vrouwelijke bloemaartjes zijn rolronde, vrij dik, licht-groen van kleur, op lange, zeer ruwe, naar beneden gebogen steeltjes geplaatst en door lange dekbladen ondersteund.

Bij f. ziet men een nog niet volkomen rijp vruchtje onder vergrooting, en bij d vertoont zich het onderscheid tusschen de schubjes in de vrouwelijke aartjes en die in het mannelijke, c; welke laatste bruiner van kleur, en aan den voet breeder zijn.

De halmen zijn regtstandig doch buigen, naarmate van de toenemende zwaarte der vrouwelijke aartjes, al meer en meer om en hangen ten laatste van uit het midden naar beneden.

GROEIPLAATSEN. Aan sloot- en andere waterkanten in verscheiden streken van ons Vaderland, en op de plaatsen waar men dezelve aantreft dikwijls in menigte; maar geenszins is het toch eene algemeen voorkomende soort. Bij *Wassenaar, Oegstgeest* en elders, MULDER. Bij *Leijden* aan het Studentennpad, en de Stadscingels, KERBERT, MOLKENBOER en J. SCHUURMANS STEKHOVEN. In Zeeland, v. D. BOSCH. Omtrent *Giekerk, Hardegarijp* en *Rijperkerk, Tietjerk* en *Suawoude*, in Vriesland, BRUINSMA (*Fl. Frisica*). Aan het *Spaarn* en den *IJssel*, DE GORTER. Bij *Haren, Paterwoude* en de *Leek*, VAN HALL.

Deze zijn de door onze Kruidkundigen meer bepaaldelijk aangewezen groeiplaatsen, waarbij ik onder anderen een' sloot aan den weg tusschen *Utrecht* en *Vechten* voeg, en verscheidene in den omtrek van *Naaldwijk*, in het *Westland*.

GEBRUIK. Wat men Dl. V, Pl. 365 van *Carex riparia* L., en Dl. IX, Pl. 694 van *Carex vesicaria* L. vermeld vindt, mag ook voor deze, en, in een woord, voor alle breedbladige soorten gelden.

CAREX PSEUDO-CYPERUS L.

Laiche faux Souchet.

Nom Allemand. Falsches Cypergras. Trug Cyperngras. Cyper-Segge.

— *Anglais.* Bastard Cyperus-Carex. Bastard Cyperus-Sedge. Bastard Seg.

Fleurit en Juin 2.

MONOECIE. DIANDRIE.

Ord. Natur. de LINN. III. *Calamariae.* *Cyperoideae* JUSS. *Cyperaceae* R. BROWN.

CARACTÈRES-GÉNÉRIQUES. Voyez Tome IX, Pl. 694.

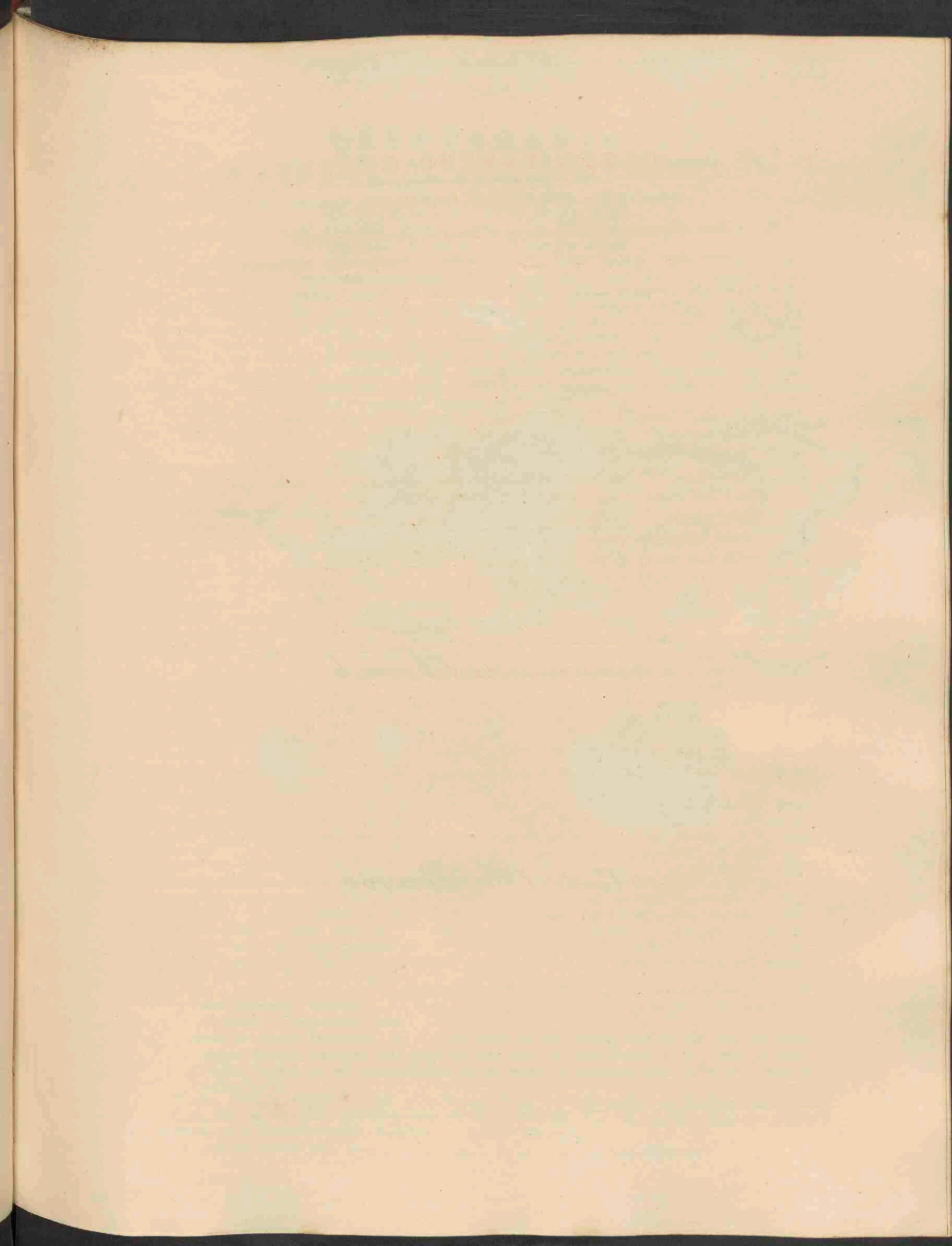
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Epi masculin solitaire, *a*; de 4-6 épis féminins, pédonculés, à pédoncule longue, pendants, cylindriques, densiflores, *b*. Fruits ovales-lancéolés, amincis au sommet et à rostre bicuspidé, nerveux, glabres, *e*; écailles linéaires, subulées, scabres, *d*. Chaumes anguleux, à angles aigus et scabres.

Parmi toutes les espèces de Laiche de notre patrie, celle-ci est la plus élégante. Elle vient en gazons épais, a une racine très fibreuse, des feuilles larges, rudes, planes, carénées sur le dos, et des chaumes de la hauteur d'un pied ou d'un et demi, triquètres, très rudes, striés et garnis de feuilles. Les épis féminins sont de forme cylindrique, plus épais, de couleur verte plus claire, supportés d'une pédoncule longue, très rude, premièrement dressée, puis pendante, et munie de longues feuilles bractéolaires.

Vers f un fruit un peu agrandi et devenant mûr, tandis que vers c on le voit à pleine maturité, et vers d se montre la différence entre les écailles des épis féminins et celles dans les épis masculins, e; qui sont plus colorées de brun, et plus larges à leur base. D'abord les chaumes sont droits et érigés, mais en même temps que les fruits mûrissent, et les épis féminins reçoivent plus de la pesanteur, ils se courbent, jusqu'à ce qu'enfin ils sont tout renversés, ainsi que les feuilles.

LIEU NATAL. A des fossés et à côté d'autres eaux, dans plusieurs contrées. Ordinairement aux lieux où on la trouve elle vient en grande quantité, mais du reste, cependant, l'espèce n'est pas tout à fait commune. Les endroits indiqués plus spécialement sont: près de *Wassenaar* et d'*Oegstgeest*, NULDER; près de *Leide* au *Studentenpad*, et ailleurs autour de la ville, KERBERT et MOLKENBOER, et J. SCHUURMANS STEKHOVEN; dans la Zélande, VAN DEN BOSCH; dans la Frise, auprès de *Giekerk*, *Hardegaryp*, *Ryperkerk*, *Tietjerk* et *Suawoude*, BRUINSMA, (*Flora Frisica*); au *Spaarn* et l'*Yssel*, DE GORTER; près de *Haren*, *Paterwolde* et de *Leek*, VAN HALL. Moi-même, entre autres, je le rencontrai à une fossé au *Koningslaan* près d'*Utrecht*, et en plusieurs lieux aux environs de *Naaldwyk*, et ailleurs au *Westland*.

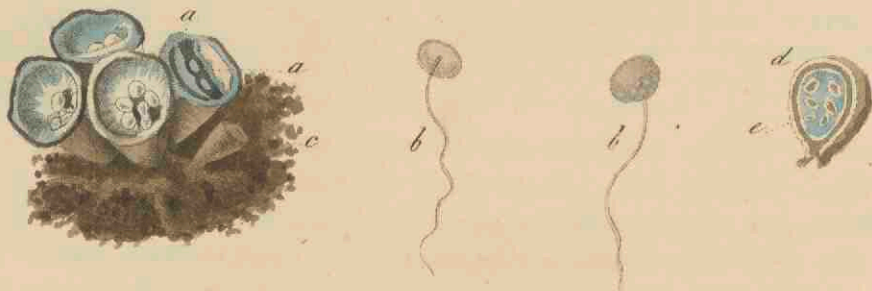
USAGE. Ce qui a été dit du *Carex riparia* L., au Tome V, Pl. 365, et du *Carex vesicaria* L., Tome IX, Pl. 694, peut aussi regarder cette espèce, comme toutes les Laiches à feuilles larges.

1 *Merulius lacrymans* Schumacher.

2 *Cyathus Olla* Pers. 760.

CRYPTOGAMIA.

I. MERULIUS LACRYMANS SCHUMACHER (*).

Druppelende Aderzwam (?)

Hoogduitsch. Tropfender Aderschwamm. Thränenchwamm. Hausschwamm.

Groeit gedurende de Lente tot in den Herfst.

Natuurk. Orde volg. LINN. LXI, *Fungi. Fungi*, Ord. III. *Dermatomyces*, Famil. IX.

Hymenini, D. Pileati, c. Polyporei REICHE.

GESLACHTS-KENMERKEN. Pileus inversus, effusus, tenuis, indeterminatus, floccosus vel carnosocoriaceus, hymenio ceraceo irregulariter venoso vel sinuoso-plicato. Plicae poriformes, absque tubulis, saepe dentatae, inaequales, angulatae, cum pileo conretae, ubique ascigerae. Het hoedje omgekeerd, uitgespreid, dun, van verschillende gedaante, vlokkelig of vleezig-lederachtig; het zwamvlies wasachtig, onregelmatig-aderig of gegolfd-geplooid. De plooijen of vouwtjes poriëvormig, zonder pijpjes, dikwijls getand, ongelijk, hoekig, met het hoedje zamengewassen, overal met kiemhoudertjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Effusus, magnus, flavo-ferrugineus, ochraceusve subvillososericeus, margine tumido, tomentosus, albo, plicis amplis, reticularibus. Vlak uitgespreid, groot van omvang, geelachtig-roestkleurig of geel-okerkleurig, van onderen vezelig-zijdeharig, de randen gezwollen, viltig, wit; wijde, netvormige plooitjes, b.

In het eerst vertoont zich niets dan eene witte, Schimmelvormige massa, waaruit gestadig een waterachtig vocht zijpelt, dat weder nieuw gewas geeft. Allengs vergrooten zich die haarvlokkelige hoopjes, en zich uitspreidende worden er zwamachtig-vleezige lappen gevormd, van verschillende grootte, waarop zich vervolgens hier en daar geelachtig-bruine vlakken of verdiepingen vertoonen, a, en hierop de als netwerk te zamen verbonden plooitjes, b.

De onderzijde neemt meestal eene violetkleur aan, waarvan zich min of meer ook iets aan de randen op de bovenvlakte mededeelt; doch gemeentlijk wordt deze, buiten de gekleurde vruchtvlakken, geheel wit of vuilachtig wit aangetroffen.

Van andere, insgelijks uitgespreide soorten, onderscheidt deze zich ook door bruinkleurig kiemstof.

Ter verdelging van dit, houtwerk en ten laatste zelfs ook steenen verwoestende zwam, dat voornamelijk op vochtige en donkere plaatsen aan balken, planken en muren groeit, is het gebruik van verdund zwavelzuur aangeraden geworden. De huizen waarin het voorkomt vervult het met eene benaauwende, bedwelmende, misselijkheid verwekkende lucht, welke voor de gezondheid zeer nadeelig is, en somtijds werkelijk ziekte doet ontstaan.

Ik vond hetzelfde te *Naaldwijk*, aan de binnenwanden van eene aschkolk, en te *Hondsholredijk* op planken- en tegel-vloeren.

2. CYATHUS OLLA PERS. (†).

Potjes-Bekerzwam (?)

Hoogduitsch. Topf-Becherpilz. Topf-Linzenträger.

Groeit in den Nazomer en Herfst.

Natuurk. Orde volg. LINN. LX. *Gastromycetes. Fungi*, Ord. III. *Dermatomyces*, Famil. VIII.

Lycoperdacei, III. Angiogasteres, B. Nidulariacei, REICHE.

GESLACHTS-KENMERKEN. Peridium cyathiforme, primum epiphragmate membranaceo clausum. Peridiola lenticularia, umbilicata, funiculo umbilicali filiformi interno Peridii parieti affixa, membrana duplici formata, intus capillitium foventia, cui sporaes simplices immersae. Bekervormig, in het eerst door een vliezig dekseltje, a, gesloten hulsel. Linzenvormige, genavelde, door middel van een draadvormig navelstrengje aan den binnenwand van het hulsel vastgehechte, uit een dubbel huidje bestaande hulseltjes, welke van binnen een haargevlecht bevatten, en daarin eenvoudige kiempjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Primo clavato-cylindricus, tomento griseo obductus, fuscescens, epiphragmate tenui, floccoso, albido, lacero-rumpente; mox apertus, intus laevis, coloris plumbei nitentis. Peridiola matura brunnea. Eerst knodsvormig-cylindervormig, c, vervolgens omgekeerd-kegelvormig, geelachtig-bruin, met een graauwachtig vilt bedekt, met een dun, vliezig, vlokkelig, witachtig, scheurig-openbarstend dekseltje, a; naderhand geopend, van binnen glad en glanzig loodkleurig. De rijpe hulseltjes, b, bruinachtig.

Bij d ziet men een jong Hulsel doorgesneden, en binnen deszelfs binnenste wand de zich ontwikkelende Hulseltjes, e, welke zich daar in eene geleichtige, naderhand verdwijnende, vloeistof bevinden.

Somtijds zijn de Hulseltjes, bij b b van boven en van onderen voorgesteld, met derzelver draadvormige strengjes zoo hoog aan den rand van het Hulsel gehecht, dat zij naar buiten hangen, en worden de Hulsels in den vorm van onderste boven gekeerde koehoorns aangetroffen.

Dezelve groeijen troepswijze tegen oude boomstronken, op oude takken en tusschen ruigten en vuil op den grond. Hier afgebeelde vond ik bij *Naaldwijk*, aan een aarden walletje om eenen mestput, en te *Hondsholredijk*, binnenshuis, in eenen bloempot.

(*) *Merulius Vastator* TODD. *Merulius destruens* PERS.

(†) *Nidularia campanulata* SIBTH.

CRYPTOGAMIE.

I. MERULIUS LACRYMANS SCHUMACHER (*).

Mérule Pleureur.

Nom Allemand. Tropfender Aderschwamm. Thränenschwamm. Hausschwamm.

Vient pendant le printemps jusqu'en Automne.

Ord. Nat. de LINN. LXI. Fungi. Fungi, Ord. III. Dermatomyces, Famil. IX. Hymenini, D. Pileati, c. Polyporei, REICHENB.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Chapeau inverse, épars, mince, irrégulier, floconneux, ou charnu-coriacé. L'hymen de substance comme de la cire, garni de veines irrégulières ou de plis sinueux, poriformes; point tubuleux, souvent dentés, inégaux, anguleux, attachés au chapeau par croissance, partout ascifères.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Épars, grand ou très étendu, de couleur jaune-ferrugineuse, ou d'ocre, fibrilleux et soyeux en dessous, à bords renflés, tomenteux, blancs, des plis amples et réticulés.

Dans sa première jeunesse il ne présente qu'un moisi blanc, du quel continuellement on voit sortir une lymphe limpide, qui paraît contribuer beaucoup à sa propagation. Peu à peu les petits tas floconneux s'agrandissent, et en se déployant ils forment des plaques charnues-spongieuses et d'expansion fort variable, sur lesquelles enfin se développent les taches jaunes-brunâtres ou les creusures, a, où s'élevent les plis à anastomoses réticulés, b.

En dessous il est très souvent coloré de violet, et quelquefois aussi cette couleur se communique à ses bords sur la face supérieure, mais ordinairement, hors les taches colorées qui constituent les réceptacles, celle-ci est toute blanche, ou blanche sale.

Des autres espèces de Mérule à chapeau sessile et résupiné, aussi elle se distingue par des gongyles brunâtres.

Pour se délivrer de ce champignon extrêmement nuisible, qui n'attaque pas seulement le bois, mais peut même détruire des pierres, on a conseillé un arrosement avec de l'eau mêlée d'acide sulfurique. — Encore, où il a pris naissance dans nos appartements, et y couvre les poutres, les planchers, ou les murailles, il les remplit d'une odeur fort incommode, et peut occasionner de la nausée, du vertige, ou bien d'assez graves maladies.

Je l'ai trouvé à *Naaldwijk*, aux parois internes d'un cendrier, et dans une maison à *Hondsholredijk*.

2. CYATHUS OLLA PERS. (†).

Nom Allemand. Topf Becherpilz. Topf Linzenträger.

Vient à la fin de l'été et en Automne.

Ord. Nat. de LINN. LX. Gastromycetes. Fungi, Ord. III. Dermatomyces, Famil. VIII. Lycoperdacei, III. Angiogasteres, B. Nidulariacei, REICHENB.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périodie cyathiforme, d'abord fermé par un couvercle membraneux, a. Périodioles lenticulaires, ombiliqués, munis d'un prolongement filamenteux, en guise de funicule ombilicale, qui les tient attachés dans l'intérieur du Périodie; formés par une membrane double et contenant un capillitium, dans lequel sont placés des gongyles simples.

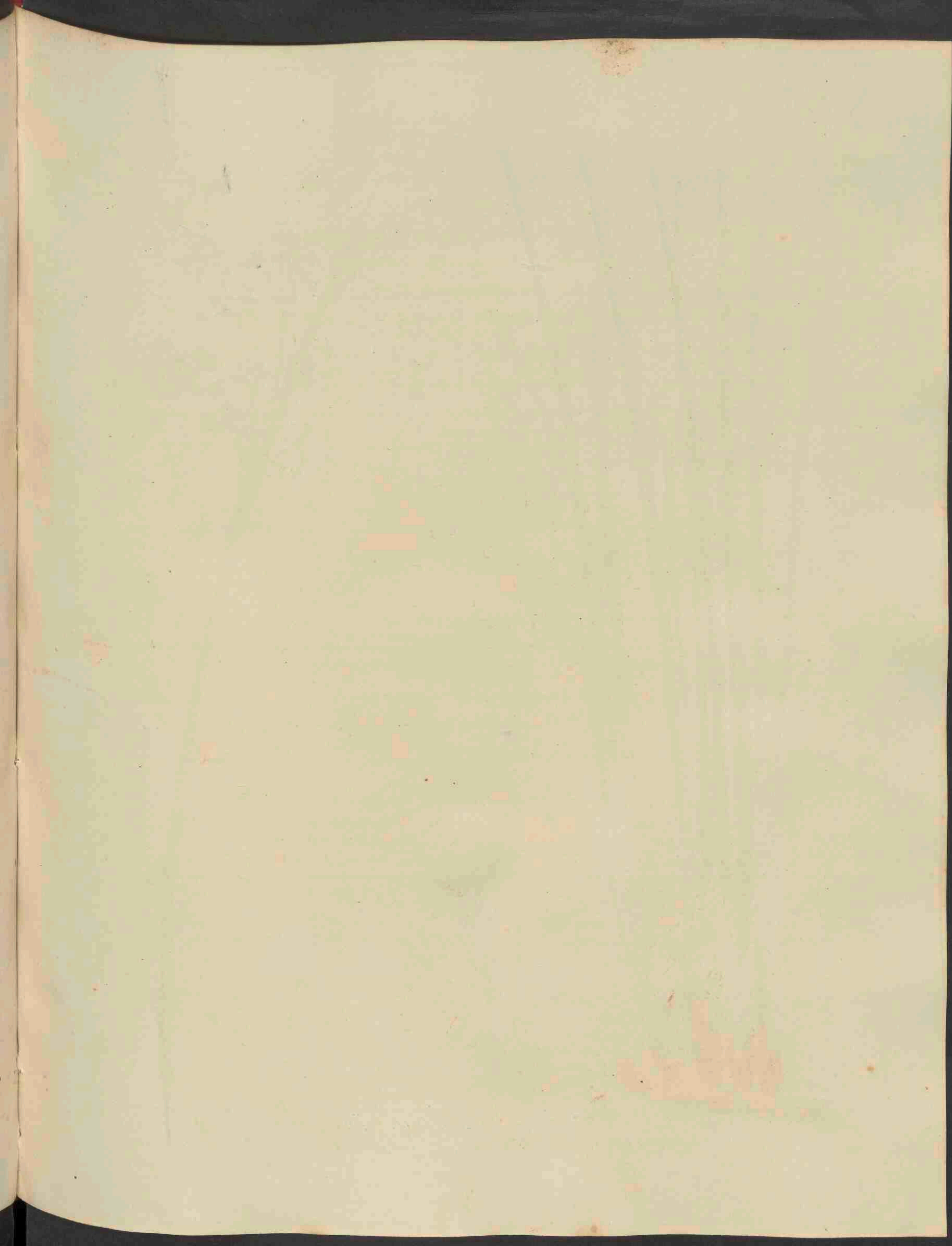
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Premièrement clavé-cylindrique, c, puis obconique, couvert de peluche jaune-grisâtre, fermé par un couvercle mince, floconneux, blanchâtre, se déchirant en lambeaux, a; après ouvert, lisse en dedans et de couleur de plomb luisante. Périodioles murs, b, de couleur brunâtre.

Vers B un Périodie jeune coupé, et dans son intérieur les jeunes Périodioles, qui y sont environnés d'un suc visqueux, limpide, qui est évaporé au temps que le couvercle membraneux est déchiré. — Quelquefois les périodioles, — vus de par dessus et en dessous vers b, b, — ont la funicule insérée tout au bord du Périodie, de la manière que les périodioles semblent suspendus au dehors. Aussi les périodies prennent quelquefois la forme d'une corne de vache renversée.

Il vient en troupes au pied de vieux arbres, sur de vieux rameaux et sur la terre, parmi différentes espèces d'ordure. — Je le trouvai au bord d'un tas de fumier près de *Naaldwijk*, et à *Hondsholredijk* dans un pot à fleurs.

(*) *Merulius Vastator* TODD. *Merulius destruens* PERS.

(†) *Nidularia campanulata* SIBTH.

Juncus maritimus Lam. 761.

JUNCUS MARITIMUS LAM. (*)

Zee-Bloembies.

Hoogduitsch. Strand-Simse. Meer-Simse.
Engelsch. Lesser sharp Sea-Rush.

Bloeit. Augustus 4.

HEXANDRIA MONOGYNIA. Zeshelmigen Eenstijligen.

Natuurk. Orde volg. LINNAEUS v. *Tripetaloidae*. *Junci* JUSS. *Junceae* DC.

GESLACHTS KENMERKEN. Perianthium 6-partitum, glumaceum, persistens, sepalis interioribus plerumque paullo brevioribus, stamina 6, rarius 5, sepalis exterioribus opposita. Stylus brevis, stigmata filiformia, plumosa. Capsula trilocularis, trivalvis, polysperma, valvulis medio septiferis, loculis polyspermis. — Zesdeelig, kafbladerig, overblijvend bloemdek, de binnenste blaadjes meestal een weinig korter. Zes, of zelden 5, tegen over de buitenste blaadjes van het bloemdek geplaatste helm-draadjes. Een kort stijltje; de stempeltjes draadvormig, pluimachtig. Driehoekig, driekleppig, veelzadig zaaddoosje, de klepjes in het midden met een middenschotje, de hokjes veelzadig.

SOORTELIJKE-KENMERKEN. Culmo nudo, foliis radicalibus involucrique foliolis teretibus pungentibus, anthela decomposita erecta, sepalis lanceolatis, externis acutis, internis obtusis integerrimis, capsula elliptica mucronata perianthium aequante. — Naakte halm, de wortelstandige bladen en de blaadjes van het omwindsel rolronde en scherpgespunt, de bloempluim zamengesteld, regtstandig; de blaadjes van het bloemdek lancetvormig, de buitenste gespunt, de binnenste stomp en geheel gaafrandig. Het zaaddoosje elliptisch, sijngepunte, nagenoeg even lang als het bloemdek.

Dezelve groeit in dichte zoden en stijf overeind, ter hoogte van 2, 5 voeten en hooger; bladen en halmen beide zijn gestreept en glad, de laatste naakt of bladerloos, en beide eindigen in eene scherpe, stekende punt.

De bloempluim is eigenlijk eindstandig, maar schijnt van ter zijde geplaatst, doordien het langste blaadje van het omwindseltje, a, als eene voortzetting van den halm is.

Bij b een vergroot bloemdek, benevens het zaaddoosje, dat min of meer driekantig is, en insgelijks vergroot bij c gezien wordt.

De zaadjes, d, hebben een vliesachtig aanhangseltje, e.

GROEIPLAATS. Zelf vond ik haar, in gezelschap en op aanwijzing van Dr. VAN DEN BOSCH, het eerst op eene plaats omtrent den Schelde-dijk, bij 's Gravenpolder, op Zuid-Beveland, en vervolgens trof ik haar op twee plaatsen in het Noordland, achter 's Gravenzande, aan; van waar de hier afgebeelde. Volgens opgave van Dr. VAN DEN BOSCH komt zij op Zuid-Beveland op nog andere plaatsen voor, en volgens VAN HALL, *Flora Belg. Sept.*, is zij ook op het Koegras bij de Helder te vinden.

(*) *Juncus acutus* β L.

JUNCUS MARITIMUS LAM. (*)

Jonc maritime.

Nom Allemand. Strand-Simse. Meer-Simse.
— Anglais. Lesser sharp Sea-Rush.

Fleurit en Août. 2.

HEXANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS v. *Tripetaloidae*. *Junci* JUSS. *Junceae* DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périgone glumoïde, à 6 divisions, persistent, sépales intérieurs le plus souvent un peu plus courts. Six étamines, rarement 5, opposées aux sépales extérieurs. Style court, stigmates filiformes, plumeux. Capsule triloculaire, trivalve, polysperme; valvules septifères au milieu, locules à plusieurs graines.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Hampe nue, feuilles radicales et celles de l'involucre arrondies et piquantes, anthèle décomposée, érigée; sépales lancéolés, les extérieurs aigus, les intérieurs un peu obtus, très entiers. Capsule elliptique, mucronulée, presque aussi longue que le périgone.

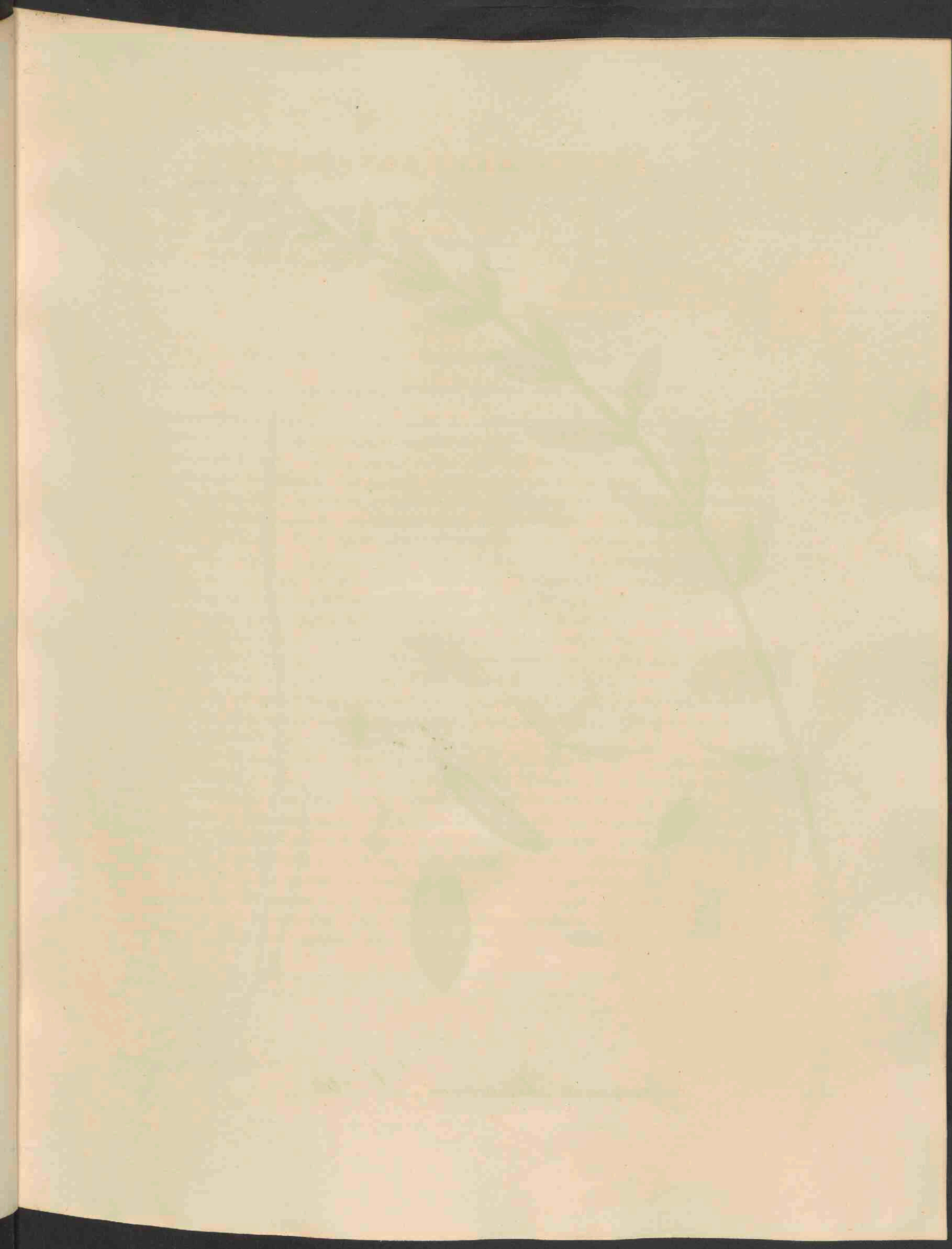
Il croît tout érigé, à la hauteur de 2, 5 pieds, et forme des gazons très épais. Tiges nues ou tout-à-fait dépourvues de feuilles, et comme celles-ci glabres, faiblement striées, et finissant en une pointe très aigue et piquante.

L'anthèle ou la panicule paraît latérale, mais vraiment elle est terminale, car ce qui semble la pointe de la hampe, est la feuille majeure de l'involucre, a, laquelle est comme un prolongement de la hampe.

Vers b un périgone agrandi, et une capsule; qui est un peu triquètre, et se montre agrandie vers c. Vers d une des graines, qui sont munies d'un appendice membraneux. e.

LIEU NATAL. Pour la première fois moi-même je le trouvai dans un endroit près de 's Gravenpolder, au Sud-Beveland, proche de la digue de l'Escaut; en compagnie de Mr. le Doct. VAN DEN BOSCH. Puis je l'ai trouvé en deux endroits au Noordland, près de 's Gravenzande, en Hollande méridionale, où je cueillis la plante qui figure dans notre planche. — D'après Mr. VAN DEN BOSCH il vient encore dans quelques autres lieux au Sud-Beveland, et selon le Prof. VAN HALL, *Flor. Belg. Sept.*, il croît aussi au *Koegras*, étendue de terre près du *Helder*.

(*) *Juncus acutus*. β L.

Hypericum hirsutum L. 762.

HYPERICUM HIRSUTUM L.

Ruig Hertshooi.

Engelsch. Rauchhaariges Hartheu. Haariges Johanniskraut.
Hoogd. Hairy St. John'swort.

Bloeit Julij. 2.

POLYADELPHIA POLYANDRIA. Veelbroederigen Veelmannigen. (*)

Nat. Orde volgens LINNAEUS XX. *Rotaceae*. *Hyperica* JUSS. *Hypericineae* CHOIS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-partitus, petala 5, marcescentia, sub anthesi patentissima. Filamenta multa in 5 fasciculos basi connata. Styli terni, quini. Stigmata capitata. Capsula cartilaginea, tri-quinque-locularis. Semina parva, teretia, saepe subarcuata. Vijfdeelige kelk, 5, verwelkende, gedurende den bloeitijd wijd openstaande bloembladen, vele, aan den voet in 5 bundeltjes vereenigde meeldraadjes, 4 of 5 stijltjes, kopvormige stempeltjes, een kraakbeenachtig, 5 of 6-hokkig zaaddoosje, met kleine, rolronde, dikwijls een weinig gebogen zaadjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caulc erecto tereti, foliis ovatis oblongisve breviter petiolatis pellucido-punctatis cauleque hirsutis, sepalis lanceolatis glanduloso-ciliatis, glandulis brevissime stipitatis. De regtstandige, rolronde steng, en de eironde of langwerpige, kort-gesteelde en doorschijnend-gestipelde bladen, *i*, behaard, de kelkblaadjes lancetvormig, klierig-gewimperd, de kliertjes kort-gesteeld.

Steng en bladen zijn donsachtig behaard; het dons aan de steng bruinachtig.

Bij a een bloempje zeer sterk vergroot, en bij b een der bloemblaadjes afzonderlijk; onder mindere vergrooting, bij c de in 5 bundeltjes vereenigde meeldraadjes, benevens de 5 stijltjes, omgeven van twee der kelkstipjes. Het kelkje tamelijk vergroot bij d, en een kelkstipje sterk vergroot bij e: om te toonen, hoe elk van dezelfs tandjes in een kortstelig kliertje eindigt.

Bij f het vruchtbeginsel met de 5 stijltjes; bij g een rijp zaaddoosje, en bij h een zaadkorreltje, gezamenlijk vergroot voorgesteld.

GROEIPLAATS. Ik vond deze, in ons land zeer zeldzaam voorkomende, soort, tusschen jonge Elzenboomen bezijde de laan van het Slot te *Heumen* bij *Nijmegen*, en aan den kant van eenen sloot, op eene weide, kort bij het huis. Volgens DE GORTER is dezelve ook in het *Benteeld*, en op andere plaatsen bij *Haarlem*, gevonden geworden, alsmede bij *Alkmaar* en achter de *Bildt*, in het Sticht van *Utrecht*; doch wat de in VAN HALL'S *Flor. Belg. Sept.* opgegeven groeiplaats van STARING aangaat, deze moet vervallen, wijl ik mij in het Herbarium van Prof. KOPS overtuigd heb, dat de plant welke STARING — volgens eigenhandig schrift — onder den naam van *Hypericum hirsutum* L. aan genoemden Hoogleeraar (in 1802) toegezonden heeft, niets anders dan *Hypericum Elodes* L. is. — Voorts zijn in onze *Flor. Belg. Sept.* ook „vochtige gronden te *Hulzen*, bij *Nijmegen*, en *Hemmen*, bij *Groningen*,” genoemd geworden.

(*) Bij VAN HALL, *Flor. Belg. Sept.*, en volgens anderen „*Polyandria Pentagynia — Veelhelmigen Vijfstijligen*,” doch het getal der stijltjes is niet bestendig 5, maar 3 of 5, en bij de bij ons inlandsche soorten 3.

HYPERICUM HIRSUTUM L.

Millepertuis velu.

Nom Allemand. Rauhaariges Hartheu. Haariges Johanniskraut.
— Anglais. Hairy St. John'swort.

Fleurit en Juillet. 4.

POLYADELPHIE POLYANDRIE (*).

Ord. Natur. de LINNAEUS XX Rotaceae. *Hyperica* JUSS. *Hypericinae* CHOIS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions, corolle de 5 pétales marcescents, très ouverts au temps de la fleuraison. Plusieurs étamines réunies en 3 ou 5 faisceaux à leur base, styles 5 ou 5, stigmates capités. Capsule cartilagineuse tri-quinque-loculaire; graines menues, cylindriques, un peu arquées.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige droite, cylindrique; feuilles ovales ou oblongues, plus ou moins pétiolées, marquées de points transparents; l'un et l'autre velu. Les divisions calicinales lancéolées, à dents glanduleuses; glandes légèrement stipitées.

La tige est presque simple, haute de 2 pieds et de plus, et velue; aussi les feuilles sont velues, surtout en dessous; les poils un peu brunâtres.

Vers a une fleur beaucoup agrandie, et un des pétales séparé vers b. Figure c montre les étamines, réunies en 5 faisceaux, les trois styles, et deux sépales; d le calice, et e un sépale très agrandi, pour faire voir comment ses dents sont glandulées. Vers f le germe et les 5 styles, vers g une capsule mûre, et h une des graines; le tout fort agrandi.

LIEU NATAL. Je trouvai cette espèce entre de jeunes aunes le long de l'allée du Château de *Hemmen*, près de *Nimègue*, et au bord d'une fossé entre cette allée et une prairie, tout près de la Maison. Elle est très rare chez nous, mais cependant DE GORTER dit qu'elle a été trouvée au *Bentveld*, et en d'autres lieux près d'*Harlem*, ainsi qu'auprès d'*Alkmaar*, et derrière le *Bildt*, près d'*Utrecht*. — Ce qui regarde le lieu indiqué par STARING, chez VAN HALL, *Flor. Belg. Sept.*, je puis constater que ce botaniste a été dans l'erreur sur ce point, car la plante qui depuis l'an 1802 se trouve dans la Collection de Plantes du Prof. J. KOPS, sous le nom d'*Hypericum hirsutum* L., et y est accompagnée d'une cédule écrite par STARING lui-même, n'est autre chose que l'*Hypericum Eloides* L. Dans notre *Flor. Belg. Sept.* encore on trouve indiqués des endroits humides à *Hulzen*, près de *Nimègue*, et à *Hemmen*, près de *Groningue*.

(*) D'après d'autres «Polyandria Pentagynia», or, le nombre des styles n'est pas constamment 5, mais ou 3 ou 5.

Hypericum montanum L. 1763

HYPERICUM MONTANUM L.

Berg-Hertshooi.

Hoogduitsch. Berg-Johanniskraut. Berg-Hartheu.
Engelsch. Mountain St. John'swort.

Bloeit Julij, Augustus. 2.

POLYADELPHIA POLYANDRIA. Veelbroederigen Veelhelmigen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XX. Rotaceae. Hyperica JUSS. Hypericineae CHOIS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie bij N°. 762.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule erecto tereti glabro, foliis cordato-ovatis sessilibus, superioribus pelucido-punctatis, sepalis lanceolatis acutis glanduloso-ciliatis, glandulis globosis stipitatis. De steng regtstandig, rolrond, onbehaard; hartvormig-eivormige, ongesteelde bladen, de bovenste doorschijnend gestippeld; lancetvormige, puntige, klierig-gewimperde kelkblaadjes, de kliertjes kegelvormig, gesteed.

De steng is niet altijd regtstandig, maar, tusschen kreupelhout groeiende, dikwijls min of meer liggende. De bladen zijn aan den voet breeder dan bij het ruige Hertshooi, eenigzins stengomvattende, en de bovenste, bij a een weinig vergroot voorgesteld, sterker doorschijnend-gestippeld, aan den rand klierig-behaard, en meestal op hare vlakte ook met eenige zwarte stipjes of kliertjes bezet, waarmede bij deze soort insgelijks de kelkblaadjes veel meer omzoomd zijn dan bij de vorige.

Bij b een bloemkelkje, waarvan bij c een blaadje sterk vergroot; de slipjes zijn een weinig spits en de kliertjes langer gesteed. Insgelijks zijn de bloembladen, gelijk in de zeer veel vergroote figuur bij d, en bij e afzonderlijk te zien is, een weinig langwerpiger; ook zijn de bloemen hier meer in eene Tuilvormige Bloempluim (Flores corymboso-paniculati) vereenigd, dan in eene Trosvormige (Flores paniculato-racemosi).

Bij f een zaaddoosje in doorsnede, en bij g een zaadkorreltje.

GROEIPLAATS. Op de bergen langs den Rijn op *Doodeweerd*, VAN GEUNS. Bij *Nymegen*, DE BELJER. Dr. VAN DER SANDE LACOSTE vond dezelve aan den weg tusschen *Ubbergen* en *Beek*, en ook aan de *Grebbe*; ter eerstgenoemde plaatse vond ik haar in den zomer van 1841, alsmede op de Plaats *Ubbergen*, en in een dal achter het logement het *Roode Hert*, in het dorp *Ubbergen*.

H Y P E R I C U M M O N T A N U M L.

Millepertuis de Montagnes.

Nom Allemand. Berg Hartheu. Berg Johanniskraut.
— Anglais. Mountain St. John's-wort.

Fleurit en Juillet, Août. 24.

POLYADELPHIE POLYANDRIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS XX. Rotaceae. *Hyperica* JUSS. *Hypericineae* CHOIS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Voyez au N°. 762.

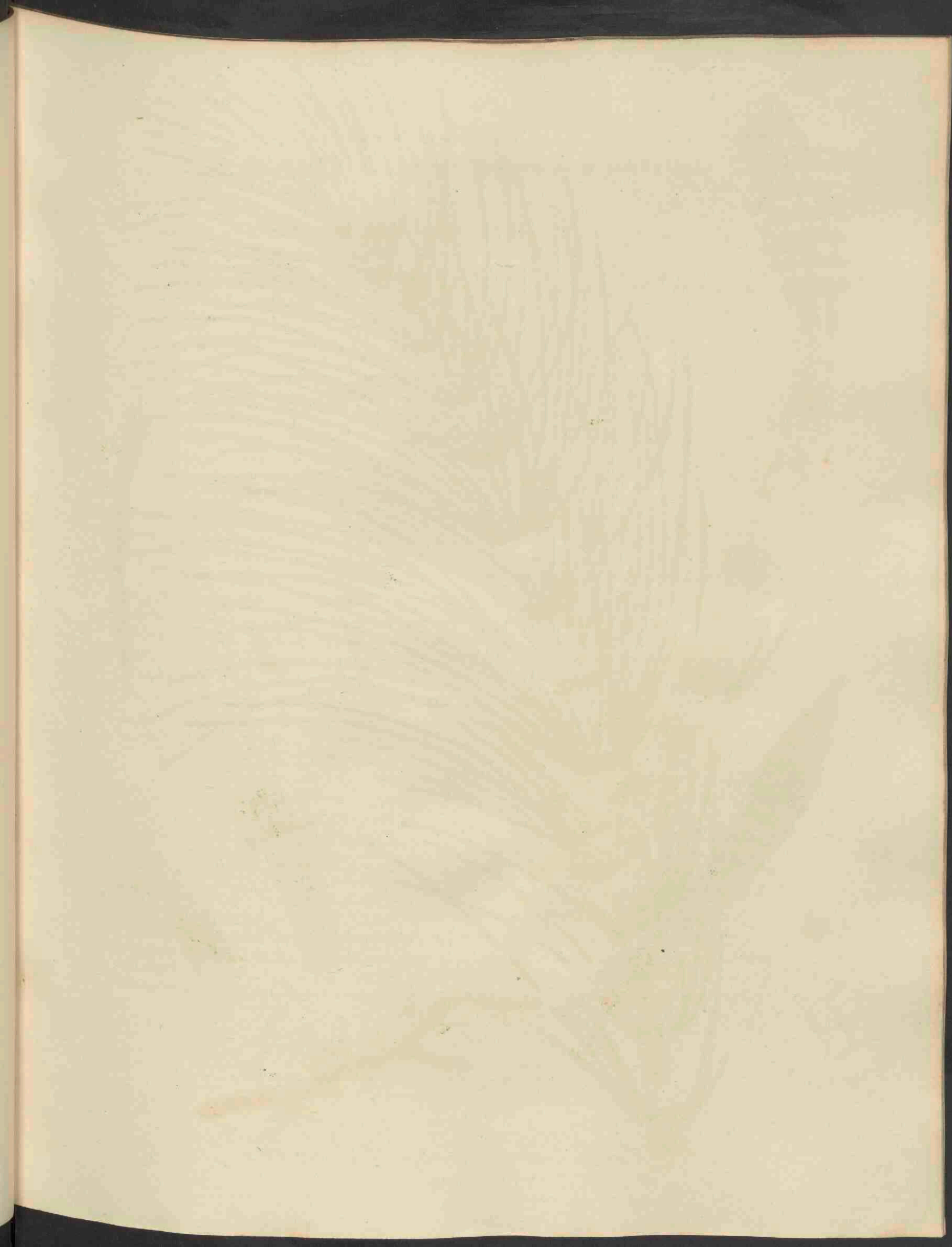
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige droite, cylindrique, glabre; feuilles cordato-ovées, les supérieures marquées de points transparents. Sépales lancéolés, aigus, à dents glandulifères; les glandes globuleuses et stipitées.

La tige n'est pas toujours droite et érigée, mais entre du taillis on la voit souvent plus ou moins procumbente ou couchée sur la terre. Ses feuilles sont plus larges à leur base, que celles de l'Hypericum hirsutum, et un peu amplexicaules, aussi les supérieures, dont on en voit une agrandie vers a, sont plus marquées de points pellucides; encore elles ont leur marge bornée de petits points glandulifères, et souvent jusqu'au milieu de leur surface parsemées de quelques points noirs, comme se montrent les glandes sur les bords des sépales; seulement là elles sont plus grandes, et aussi plus nombreuses que chez l'espèce précédente.

Vers b un calice, et vers c un sépale fort agrandi; ceux-ci, les sépales, sont plus aigus et les glandes plus longuement stipitées. Comme on le voit dans la figure d, très agrandie, et séparément vers e, aussi les pièces de la corolle sont un peu plus aigues, et tandis que chez le Millepertuis velu les fleurs sont plus réunies en Panicule racemeuse, ici elles forment presque un Corymbe paniculé.

Vers f une capsule coupée, et vers g une des graines.

LIEU NATAL. Sur les coteaux au bord du Rhin à Doodeweerd, VAN GEUNS. Près de Nimègue, DE BEIJER. M^r. le Doct. VAN DER SANDE le rencontra à côté de la chaussée entre Ubbergen et Beek, et au Grebbe, près de Wageningen. Moi-même je l'ai trouvé aussi à côté du chemin entre Ubbergen et Beek, puis dans les bois de la Maison d'Ubbergen, et dans une vallée derrière le village de ce nom.

Equisetum Telmateja Ehrh. 764.

EQUISETUM TELMATEJA EHRH. (*)

Groot Paardestaart.

Hoogduitsch. Grossscheidig Schaftheu. Grosscheidiger Schafthalm

Engelsch. Water Horse-tail. River Horse-tail.

Bloeit. April 2.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volg. LINNAEUS LV. Filices. Equisetaceae DC.

GESLACHTS KENMERKEN. Fructificatio terminalis, in amentum conicum disposita. Receptacula pel-tata plana angulata, primum adpressa dein patula, ex aversa parte sporangia cuculliformia intus longitudinaliter dehiscentia monstrantia. Embrya subglobosa libera nuda basi elateribus sive filamen-tis 4, utroque fine clavatis instructa. — De deelen der vruchtmaking eindelingsch. Schildvormige, vlakke, hoekige, eerst aangedrukte maar vervolgens losstandige, vruchtbedjes, *a*, met kopvormige, overlans openbarstende kiemdragertjes, *b*. De kiempjes, *c*, bijna kogelrond, vrij, naakt, aan den voet met 4, aan beide einden knodsvormige, springveertjes of hygrometrische draadjes, *d*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Frondibus glaberrimis biformibus, alia simplicissima fertili, cito marces-cente, alia ramosa fistulosa sterili; ramulis octosulcatis, costis alternis majoribus scabris, dentibus vaginalium subulatis scariosis, vaginalium quaternis dorso sulcatis, vaginalium amplis laxis. Het loof zeer glad en van tweederlei vorm, het eene, *A*, zeer eenvoudig en vruchtdragende, maar spoedig verwelkende, het andere, *C*, onvruchtbaar, pijpvormig, getakt; de takjes met 8 sleufjes, de ribjes om het andere grooter en ruw, de tandjes der wijde en losse scheeden elsvormig, verdord, die der kleinere scheeden, *D*, 4 in getal, op den rug gesleufd.

De plant, namelijk het onvruchtbare loof, dat men bij *B* in deszelfs eerste ontwikkeling ziet, groeit ter hoogte van 2, 5 voeten, is wit en bijzonder glad van steel, vooral aan het benedeneind met bruine vlekken geteekend, en bestaat voorts uit eene menigte van geleedde takjes. Een der geleedingen ziet men bij *f* onder vergrooting, terwijl *g* een stuk van de steng overlans doorgesneden voorstelt, en *h* eene vergrooting der tandjes aan de scheeden. Figuur *e* is een te onderste boven gekeerd, uitgebloeid vruchtbedje.

GROEIPLAATS. Aan den weg van Nijmegen naar Wiolderen, DE GEER. Te Groesbeek VAN HALL. Hier afgebeelde is van eerstgenoemde plaats, en mij door den heer ABELEVEN J^r. toegezonden gewor-den, welke haar ook nabij den Plasmolen op de Mokerhei gevonden heeft. Laastgemelde groeiplaats is waarschijnlijk dezelfde, wáár de Hoogleeraar VAN HALL dit in ons land zeldzaam voorkomende ge-was aangetroffen heeft.

GEBRUIK. Eertijds plagt het volk te Rome de eerste uitspruitsels er van te eten, hetwelk ook in andere streken van Italie, voornamelijk in het Toscaansche in zwang is geweest. — Het vee eet de plant gaarne, en ook heeft men beweerd dat de koeijen er veel melk van geven; anderen evenwel zijn van gevoelen dat noch het een noch het andere het geval is, maar dat alleen de wortels door de varkens gegeten worden (POIRET).

(*) *Equisetum fluviale* SMITH. *Equisetum fluviale* VAN HALL, Flora Belg. Sept.

EQUISETUM TELMATEJA EHRH. (*)

Prêle Telmateya.

Nom Allemand. Grossscheidig Schafthau. Grossscheidiger Schafthalm.
— Anglais. River Horsetail. Water Horsetail.

Fleurit en Avril. 2.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS LV. Filices. Equisetaceae DC.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fructification terminale, en chaton conique. Réceptacles, *a*, en écusson, plans, anguleux, d'abord apprimés, puis ouverts, portant des sporanges cuculliformes, longitudinalement déhiscentes à leur surface inférieure, *b*. Embryons, *c*, presque globeux ou ovoïdes, surmontés chacun par 4 filets élastiques, clavés aux deux bouts, *d*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tiges très glabres, bifformes, l'une simple, fertile, bientôt marcescente, l'autre rameuse, fistuleuse, stérile. Rameaux à 8 sillons; les côtés alternes majeures, scabres. Les dents des collerettes subulées, scariées, celles des vagins partiels quaternes, à dos sillonné. Vagins ou collerettes amples, très lâches.

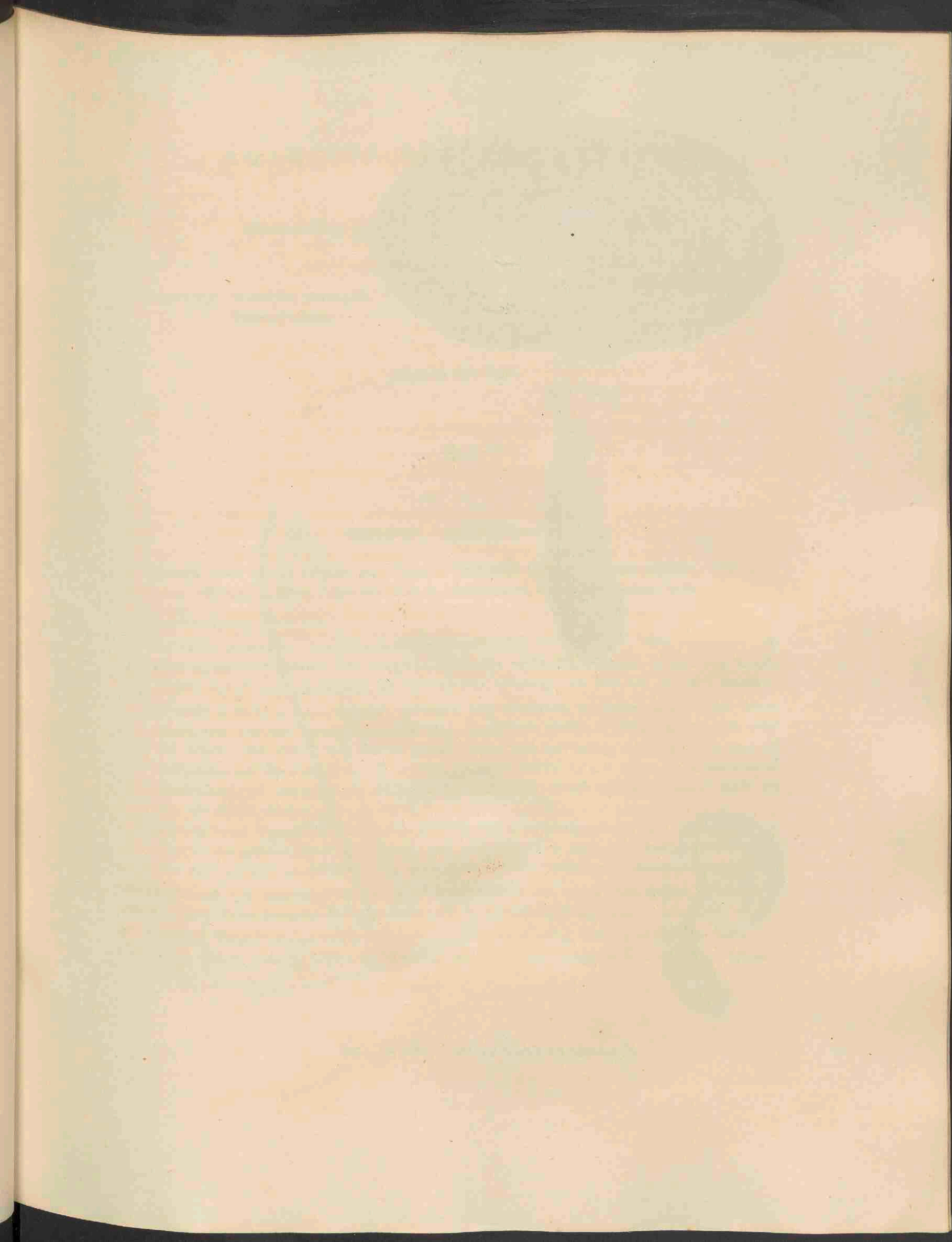
Les tiges stériles, dont on en voit une dans sa jeunesse vers *B*, croît à la hauteur de 2 à 5 pieds, sont très glabres et blanches, surtout vers leur base marquées de taches brunes, et garnies d'un grand nombre de feuilles longues, simples, articulées, verticillées. Vers *f* une des articulations, vue sous la loupe; vers *g* un morceau de la tige, coupé longitudinalement, et vers *h* quelques dents des collerettes agrandies.

Figure 1 montre un réceptacle fané, vu de par dessous.

LIEU NATAL. Au chemin de Nimègue à Wielderen, DE GEER. Près de Groesbeek, VAN HALL. Celle qui figure dans notre planche m'a été envoyée par Monsieur ABELEVEN Jr., qui la cueillit à l'endroit premièrement cité; puis celui-ci l'a aussi trouvée auprès du Plasmolen au Mokerheide, et comme il me paraît, ce lieu est le même où le Prof. VAN HALL a cueilli cette plante, qui est très rare dans notre patrie.

USAGE. Autrefois le peuple à Rome en mangeait les jeunes pousses, et aussi en quelques autres parties de l'Italie, principalement dans la Toscane, ceci a eu lieu. Le bétail en est friand, et on a dit que les vaches en donnent beaucoup de lait. Cependant des autres soutiennent qu'il n'en est pas ainsi, mais que seulement les cochons en mangent la racine (POIRET).

(*) *Equisetum fluviatile* SMITH. *Equisetum fluviatile* VAN HALL, Flor. Belg. Sept.

Agaricus rubescens. Fries. 765.

AGARICUS RUBESCENS FRIES.

Roodachtig-graauwe Vliegen-Paddestoel. (?)

Hoogduitsch. Röhlicher Blätterpilz. Grauer Fliegenpilz. Röhlich grauer wilder Fliegenschwamm. Perlenschwamm.

Groeit in den Herbst.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS LXI. *Fungi.* *Fungi* JUSS. Class. I. *Hymenomycetes*, Ord. I. *Pileati*, Genus I. *Agaricus*: Ser. I. *Leucosporus*, Trib. I. *Amanita*, FRIES.

Amanita; Zie bij Plaat 758.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pilei verrucis farinosis inaequalibus, margine laevi, carne rubescente, stipite farcto squamoso subbulboso. De wratjes op het hoedje meelachtig, ongelijk; de rand ongestreept, het vleesch min of meer roodkleurig, de steel gevuld, schubbig, aan den voet eenigzins knollig.

Het hoedje is in het eerst, a, bolrond, vervolgens vlak uitgebreid, en bleeker of donkerder bruinachtig-rood van kleur, somwijlen geheel rood, en met een grooter of kleiner aantal witte wratjes bedekt. De steel is van binnen gevuld, nu en dan een weinig uitgehoud, b, en even als het vleesch van het hoedje, c, min of meer roodachtig gekleurd; van buiten is dezelve vleeschkleurig-rood, en somtijds heeft ook het ringje, d, dezelfde kleur, terwijl dit anders helder wit is, zoo als de plaatjes, e.

Door veel regen laten de wratjes, welke ook wel eens de gedaante van grootere schubjes hebben, los, en weggespoeld zijnde is het hoedje dan geheel naakt en kaal. Bijna trest men altijd in het binnenste van het steeltje, en in het vleesch van het hoedje, eene menigte wormpjes aan.

GROEIPLAATS. In bosschen; hier en daar eenzaam groeiende. — Ik vond dezelve tusschen mos en gras onder hooge boomen, in het zoogenaamde *Jodenbosch* bij *Naaldwijk*.

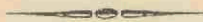
GEBRUIK. Volgens eenige schrijvers is deze soort zeer vergiftig, volgens anderen geenszins, en zoude zij zelfs in sommige landen veel gegeten worden; — het veiligst is haar toch voor verdacht te houden.

AGARICUS RUBESCENS FRIES.

Nom Allemand. Röhlicher Blätterpilz. Grauer Fliegenpilz. Röhlich grauer wilder Fliegen-
schwamm. Perlenschwamm.

Vient en Automne.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXI. Fungi. Fungi JUSS. Cl. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati,
Gen. I. Agaricus: Ser. I. Leucosporus, Trib. I. Amanita, FRIES.

Amanita; Voyez Pl. 758.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Verrues du chapeau farineuses, inégales; marge lisse, chair prenant une teinte rouge, pédicule plein, squammeux, à base un peu bulbeuse.

D'abord le chapeau est convexe, a, puis plan. Sa couleur varie de pâle au plus foncée, de rouge-brun jusqu'au tout rouge, et aussi la quantité des verrues est fort variable, ou même on n'en trouve guères, mais au lieu d'elles le chapeau est couvert de taches squammeuses ou d'écaillés plates. Le pédicule est plein; quelquefois cependant on le trouve un peu creusé, d. Sa chair, comme celle du chapeau, c, est plus ou moins colorée de rouge; au dehors il est de couleur de chair-rouge, et quelquefois aussi l'anneau, d, est de la même couleur, mais ordinairement celui-ci et les feuillets, e, sont très blancs.

A cause de grandes pluies, il arrive que le chapeau est souvent dépouillé de verrues ou de toute tache, et qu'il se montre tout-à-fait lisse et uni. Du reste on trouve la chair, tant du pédicule qu'après aussi du chapeau, presque toujours occupée par de la vermine.

LIEU NATAL. Il croit solitaire dans les bois. Je l'ai cueilli dans un bois près de *Naaldwijk*.

USAGE. D'après quelques-uns il est très vénéneux, mais selon des autres même il est mangé dans quelques pays; quoiqu'il en soit, le plus sur est de le méfier.

Convolvulus Soldanella L. 766.

CONVOLVULUS SOLDANELLA L.

Zee-Winde.

Hoogd. Meerstrands Winde

Engelsch. Sea Bindweed. Sea Colewort. Scottish Scurvygrass.

Bloeit Julij, Augustus. 2.

PENTANDRIA MONOGYNIA. Vijfhelmigen Eenstijligen.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XXIX. Campanaceae. *Convolvuli* JUSS. *Convolvulaceae* R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-partitus, nudus vel bracteis 2-imbricatus. Corolla campanulata, quinqueplicata. Germen 2-4-loculare, loculis dispermis. Stylus indivisus. Stigmata 2. Capsula valvata. Semina subrotunda. De kelk 5-deelig, naakt of van een paar schutblaadjes omgeven. De (slechts bij zonneshijn geopende) bloemkroon klokvormig, met vijf plooijen of vouwtjes. Het vruchtbeginsel 2-4-hokkig; elk hokje met twee, bijna ronde, zaadjes. Het stijltje onverdeeld, met twee stempeltjes. Het zaaddoosje met klepjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule procumbente, foliis reniformibus, pedunculis unifloris, bracteis cordatis calyceque obtusis. Met nederliggende steng, niervormige bladen, 1-bloemige bloemsteel-tjes, en stompe schut- en kelkblaadjes.

Bij a het kelkje met deszelfs steunblaadjes, b; c het kelkje alleen en bij d hetzelfde van een paar blaadjes ontdaan, om het vruchtbeginsel, e, en het stijltje, f, aan te toonen. In figuur g ziet men de inplanting en de gedaante der meeldraadjes, en bij h een nog niet volkomen rijp, van de verwelkte kelkblaadjes omgeven zaaddoosje.

GROEIPLAATS. Tegen kort aan de Noordzee gelegen duinen, doch slechts op enkele plaatsen; zóó dat wanneer men het strand langs gaat, men dezelve nu en dan aantreft, maar ook wel uren ver kan voortwandelen zonder er eene eenige plant van te vinden. De GORTER geeft er van op, dat dezelve achter 's Gravezande, langs de zeeduinen en stranden van de Maas groeit, doch zij komt dáár, even gelijk elders, gewoonlijk slechts op ééne plaats voor, namelijk, tegen de duinen omtrent den Hoek van Holland, en is er als geheel verscholen onder de Duinbeziën (*Hippophaë rhamnoides*). Wáár men dezelve aantreft, dáár is zij steeds in menigte; aldus ook op eene plaats tegen de duinen bij Noordwijk aan zee, naar den kant van Lisse; aan den Schelde-dijk bij Westkapelle op Walcheren: Dr. VAN DEN BOSCH; bij Breskens: Dr. VAN DER SANDE LACOSTE; bij Katwijk aan zee: J. SCHUURMANS STEKHOVEN; bij Zandvoort: P. M. E. GEVERS DELJNOOT; op de duinvlakte de Meente, op het eiland Texel: J. KOPS.

GEBRUIK. Op de kusten van Engeland, waar zij algemeen voorkomt, zamelt men er de eerste uitspruitsels van in, om die in pekelen te bewaren en te eten zoo als de *Salicornia* gebruikt wordt; doch uithoofde van derzelver purgerende kracht kan eene geringe hoeveelheid reeds de ingewanden aan doen, BRYANT, *Flora diaetetica*, pag. 65. Deze kracht zit voornamelijk in een groenachtig harst, dat uit de wortels te verkrijgen is (LINDLEY, *Flora medica*), en hieraan zal het ook toe te schrijven zijn, dat deze in de waterzucht gebruikt zijn, RUTTY, *Mat. Med.* pag. 157, terwijl WITHERING (*Arrangem. of Pl.*) beweert, dat ook de bladen het vermogen bezitten van eene zuchtige zwelling der voeten te verminderen.

CONVOLVULUS SOLDANELLA L.

Liseron Soldanelle.

Nom Allemand. Meerstrands-Winde.

— *Anglais.* Sea Bindweed. Sea Colewort. Scottish Scurvygrass.

Fleurit en Juillet et Août. 4.

PENTANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS XXIX. Campanaceae. Convolvuli JUSS. Convolvulaceae R. BROWN.

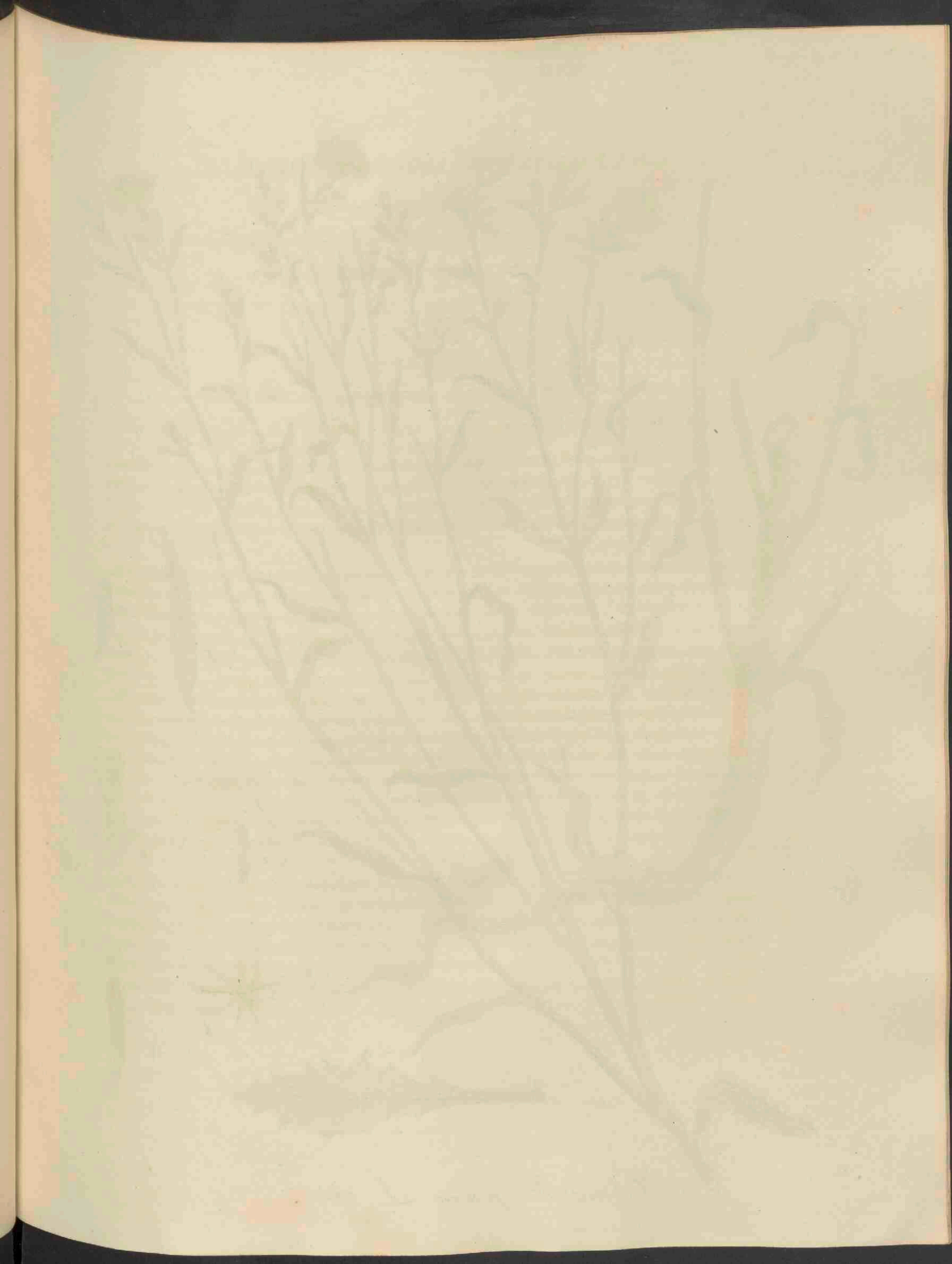
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 5 divisions, nu ou muni de 2 bractées à la base; corolle campanulée, à 5 plis; ovaire bi-quadriloculaire, à deux graines dans chaque loge; style simple; deux stigmates; capsule à valves; graines presque rondes.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige couchée; feuilles réniformes; pédoncules uniflores; les bractées et les pièces du calice obtuses

Vers a le calice, muni de ses bractées, b; vers c le calice seul et vers d dépouille de deux pièces, pour montrer le germe, e, et le style, f. Figure g représente l'insertion et la forme des étamines, et h une capsule munie des restes du calice, mais pas encore tout-à-fait mûrie.

LIEU NATAL. Contre les dunes contigues à la mer Septentrionale, mais seulement en quelques endroits; ainsi qu'en se promenant le long de la côte, on ne la rencontre que de temps en temps, et que l'on peut marcher des heures sans en trouver aucune. DE GORTER mentionne qu'il vient au delà de 's *Gravezande*, le long des dunes de mer et au bord de la *Meuse*, mais là, comme ordinairement aussi ailleurs, il n'y se trouve qu'en un seul endroit, savoir, contre les dunes de mer proche du *Hoek van Holland*: caché presque entièrement dans les touffes épaisses de l'*Hippophaë rhamnoides*. Or, où on le trouve, il y est en abondance, et hors l'endroit que je viens d'indiquer, ainsi il en est dans un lieu des dunes auprès de *Noordwijk aan zee*, du côté de *Lisse*; contre la digue de l'*Escaut*, près de *Westkapelle*, à l'île de *Walcheren*: Mr. le Docteur VAN DEN BOSCH; près de *Breskens*: le Dr. VAN DER SANDE LACOSTE; près de *Katwijk aan zee*: Mr. J. SCHUURMANS STEKHOVEN; près de *Zandvoort*: Mr. P. M. E. GEVERS DEYNoot; sur le terrain dit de *Meente*, dans l'île de *Texel*: le Profess. J. KOPS.

USAGE. Sur les côtes en Angleterre on en récolte les jeunes pousses, pour les confire avec du vinaigre et les manger comme le *Salicorne*; mais à cause de sa vertu purgative, une petite portion peut molester les intestins. BRYANT, *Flora diaetetica*, pag. 65. Cette vertu purgative a principalement son siège dans une résine verdâtre, que l'on peut acquérir des racines: LINDLEY, *Flora medica*; et à la vertu de cette résine il sera à contriluer, que la racine a été administrée contre l'*Hydrops*: RUTTY, *Mater. Med.*, pag 157, néanmoins que WITHERING (*Arrangem. of Plants*) nous assure, qu'aussi les feuilles ont la propriété de diminuer la tumeur oedémateuse aux pieds.

Chondrilla juncea. L. 767.

CHONDRILLA JUNCEA L.

Biesvormige Knikbloem.

Hoogd. Binsenartiger Knorpelsalat. Gelbe Wegwarde. Gelber Sonnenwirbel.

Bloeit Julij, Augustus. 4.

SYNGENESIA AEQUALIS. Gelijk-Zaamhelmigen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XLIX. Compositae. Synanthereae RICH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Involucrum suboctophyllum, basi calyculo brevi instructum. Receptaculum nudum. Flores 7-12-seriales. Achaenium sublineare, exalatum, multicostatum, apice muriculatum et coronula basin rostri cingente terminatum. Pappus pilosus. Een nagenoeg 8-bladig omwindsel, met een kort omwindseltje aan deszelfs voet. De vruchtbodem naakt. De bloempjes in 7-12 reijen. Het vruchtje bijna lijnvormig, zonder vleugeltjes, veelribbig, aan den top met eenige fijne puntjes omgeven en in een kroontje eindigende, dat zich om den voet van het snaveltje bevindt. Het zaadpluis harig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis radicalibus runcinatis, caulinis superioribus lineari-lanceolatis linearibusque, ramis virgatis, capitulis lateralibus solitariis geminis ternisve, achaenio apice muriculato, rostro tenuissimo, fragili, longo. De wortelbladen schaaftswijs uitgesneden, de bovenste stengbladen lijn-lancetvormig en lijnvormig; roedevormige takken; de bloemhoofdjes zijdelings, eenzaam, gepaard en bij drieën; het vruchtje aan den top met fijne puntjes, met een lang, dun, zeer broos snaveltje.

De plant groeit ter hoogte van ongeveer 2½ à 3 voet, en is meestal zeer rijk aan takken, doch in evenredigheid daarvan weinig bebladerd. Het onderste gedeelte van de steng is met stekelige haartjes bezet, en de wortel eenigzins schuins voortkruipende. Bij a ziet men een wortelblad voorgesteld, en bij b een der bladen van de steng, zoo als die zich onder een eenvoudig vergrootglas vertoonen. Figuur c, even als de overige figuren, een weinig vergroot, is het omwindsel, met het korte bijkomend omwindseltje aan deszelfs voet, d. Bij e een der bloempjes, waaruit de meeldraadjes met de stampertjes bij f; bij g een verdord omwindseltje, hoedanig het duidelijkst het naakte vruchtbodempje, h, laat zien, en bij i een der vruchtjes, met het lange snaveltje, j, en het zaadpluis, k.

GROEIPLAATS. Deze in ons Vaderland hoogst zeldzaam voorkomende plant is door den Heer R. BONDAM, in den omtrek van *Kampen* gevonden geworden, waar zij op enkele plaatsen langs de bouwlanden op den zoogenaamden *Zandberg* groeit. Tot heden toe is van dezelve nog geene andere groeiplaats bekend, want op de zandgronden buiten de *Hunnepoort* te *Nijmegen*, waar de Heer DE BELJER haar heeft aangetroffen, is zij nog niet wedergevonden geworden.

GEBRUIK. De geheele plant bevat een melkachtig vocht, en wordt jong gaarne van het vee gegeten, HOCHSTETTER.

CHONDRILLA JUNCEA L.

Chondrille Junc.

Surnom. Chondrille effilée.

Nom Allemand. Bindsenartiger Knorpelsalat. Gelbe Wegwarde. Gelber Sonnenwirbel.

Fleurit en Juillet et Août. 7.

SYNGÉNÉSIE ÉGALE.

Ord. Natur. de LINNAEUS XLIX. Compositae. Compositae ADANS. Synanthereae RICH.

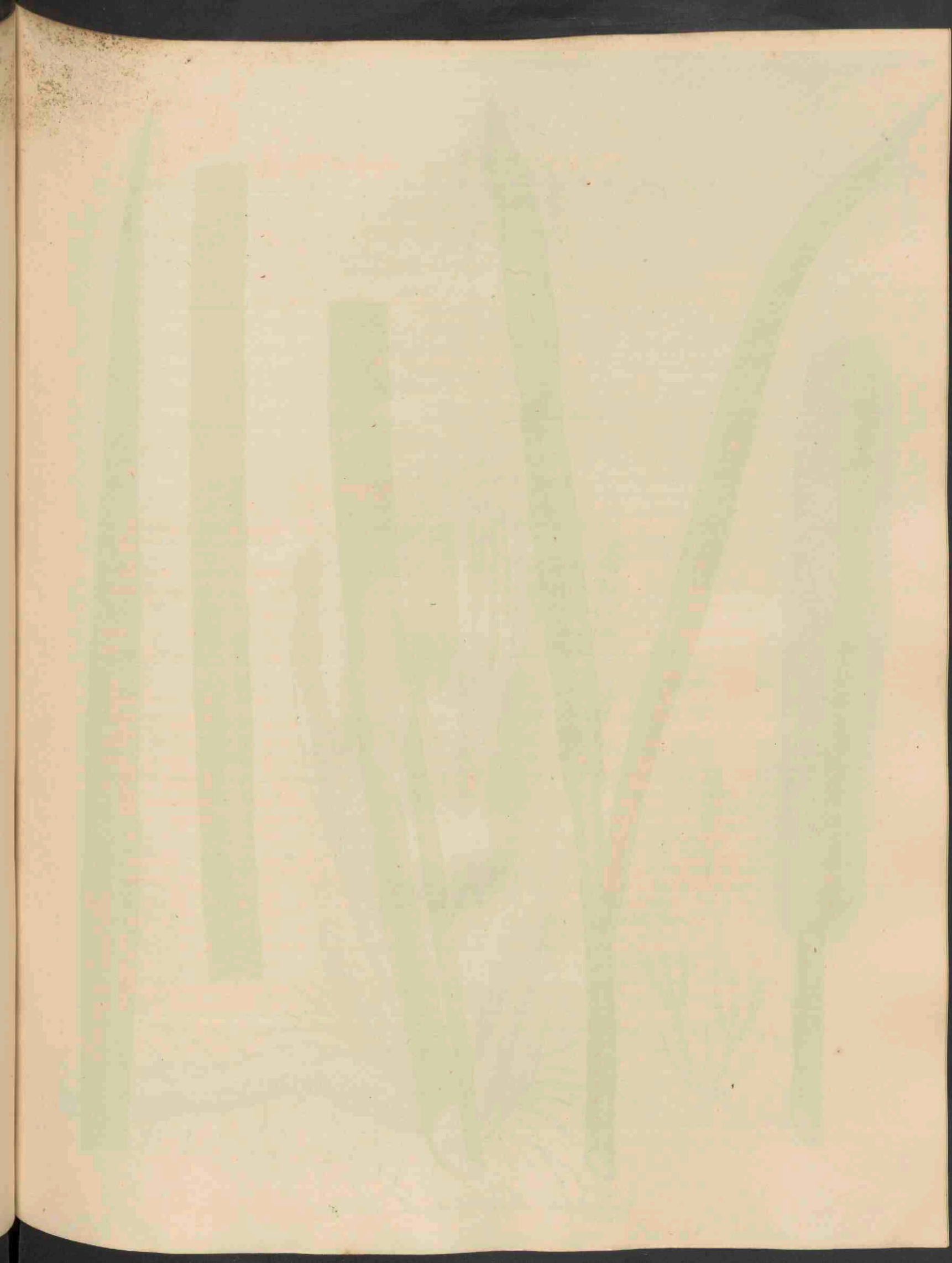
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Involucre presque octophylle, muni d'un calicule adventif à sa base. Réceptacle nu. Fleurs en 7-12 séries. Fruit presque linéaire: multicosté, plus ou moins épineux au sommet, et muni d'une petite couronne à la base de l'aigrette pileuse.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles radicales roncinnées; les supérieures de la tige linéaires-lancéolées et linéaires; branches vergetées; capitules des fleurs simples, binaires, ternaires; fruit à sommet épineux ou muricellé; stipe de l'aigrette mince, très long, fragile.

La plante croît souvent à la hauteur de 2¹/₂ à 3 pieds, et porte un plus ou moins grand nombre de branches, mais cependant peu de feuilles. A la partie inférieure de la tige elle a des poils rudes, et sa racine se prolonge de travers. Vers a une feuille radicale, et vers b une des branches: comme elle se montre, quand on la voit par une loupe simple. Figure c, de même que les figures suivantes, un peu agrandie, représente l'involucre et son calicule adventif, d; vers e une des fleurettes, et vers f les étamines et les stigmates, tandis que vers g on voit un involucre fané, dans lequel se montre tout clairement le réceptacle nu, h. Vers i un fruit, muni du stipe, j, de l'aigrette, k.

LIEU NATAL. Dans notre patrie cette plante est fort rare, et à ce que je sais, l'endroit où Mr. R. BONDAM l'a trouvée, en est jusqu'ici le seul lieu connu; il la cueillit à côté des champs au *Zandberg* près de *Kampen*, et a eu la bonté de m'en envoyer un exemplaire, dont le bout inférieur figure dans notre planche, avec une branche à fleurs d'une autre plante de ce même lieu. Mr. DE BEIJER l'a trouvée hors le *Hunnepoort* à *Nimègue*, mais après lui, jusqu'à ce jour, on l'y a cherché vainement.

USAGE. Elle contient un suc laiteux, et est mangée par le bétail, dans sa jeunesse, HOCHSTETTER.

Typha latifolia L. 768.

TYPHA LATIFOLIA L.

Breedbladige Lischdodde.

Bijnamen. Donzen. Polsjes.
Hoogd. Breitblättrige Rohrkolbe.
Engelsch. Great Cat's-Tail. Reed-mace.

Bloeit Julij. 24.

MONOECIA TRIANDRIA. Eenhuizigen Driehelmigen.

Nat. Orde volgens LINNAEUS III. Calamariae. Typhae JUSS. Typhinae AGARDH. Typhaceae DC. et DUBY.

GESLACHTS-KENMERKEN. Flores in spicas cylindricas densissimas dispositi. Spica masculina caulem terminans, integra vel interrupta. Perianthium e setis 3 elongatis stamina cingentibus factum. Filamenta simplicia vel ramosa. Antherae erectae, 4-loculares. Spica feminina infra masculinam. Ovarium primum sessile, demum gynophoro elevatum et pilis obsitum, 1-loculare et uniovulatum. Stylus simplex. Stigma unilaterale, persistens. Fructus minutissimus, subdrupaceus. De bloempjes in rolronde, zeer digte aren geplaatst. De mannelijke aar, *a*, gaaf of onderbroken, aan het einde van de steng. De meeldraadjes, *b*, onverdeeld of getakt, en aan den voet van 3 borstelvormige haartjes omgeven, *c*. Opperigte, 4-hokkige, meeldraadknopjes, *d*. De vrouwelijke aar, *e*, onder de mannelijke geplaatst. Het 1-hokkig- en 1-zadig vruchtbeginsel eerst zittende, daarna gesteeld en van eenige haartjes, *f*, omgeven. Het stijltje, *g*, eenvoudig, met een van ter zijde aangehecht stempeltje, *h*. De vruchtjes zeer klein, bijkans als *Steenvruchtjes*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis linearibus planis caulem florigerum superantibus; spica masculina et feminina contiguus. De bladen lijnvormig, vlak en langer dan de bloeiende stengen; de mannelijke en vrouwelijke aar zonder tusschenruimte.

De zware wortel dringt diep in den grond door, kruipt ver weg, en draagt eenen digten bos bladen, welke boven de bloeiende stengen uitschieten, en somwijlen tot 6 voeten hoogte groeijen.

Tusschen de bloempjes der mannelijke aar ziet men nog eenige overblijfsels van de scheede, welke in het eerst beide de aren omsloot, i, en bij e' eene rijpe vrouwelijke aar; zijnde de mannelijke, gelijk dit ten laatste altijd plaats vindt, geheel weggevalen.

De meeldraadjes zijn hier, zoo als men dit bij b onder sterke vergrooting ziet, getakt, en van boven tot beneden als met kliertjes bezet, terwijl het lichaampje door j aangetoond, mij toeschijnt zoo veel als een bewijs (rudimentum) van het vruchtbeginseltje te zijn.

GROEIJPL. Aan slootkanten, vaarten en meren, en veenplassen, op vele plaatsen; het menigvuldigst nogtans in de Veenen.

GEBRUIK. Het onderste gedeelte en de wortels worden door de Tartaren en andere volken gegeten, en ook heeft dit in eenige deelen van Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel plaats; jong zijnde kan men dezelve met azijn inmaken, en dan als salade eten. Anders kunnen zij tot voedsel voor varkens verstrekken, en terwijl de bladen in het voorjaar ook door de paarden gegeten worden, kan men die bezigen om er matten van te vlechten, beddezakken mede te vullen, stoelzittingen van te maken, hoepels mede vast te binden, de voegen van kuipwerk en de reten van vaartuigen te vullen, en om er daken mede te dekken, of men gebruikt stengen en bladen tot brandstof. Hier en daar wordt met de bladen het vlas aan bossen gebonden. Het pluis der vrouwelijke aren wordt veel gebruikt om er bedden mede op te vullen; volgens WALPOLE worden er op sommige plaatsen in Griekenland lamppitten van gemaakt, en ook heeft men er een vilt uit vervaardigd voor hoeden, met wol er een garen van gemaakt, en ook papier er van gefabriceerd. Tot hetzelfde einde waartoe men zich van het zoogenaamde *Semen Lycopodii* (zie D. VII bij Plaat 350) bedient, kan men ook het stuifmeel van deze plant aanwenden, namelijk daartoe, waarbij het er niet op aankomt de geneeskundige kracht van het eerstgenoemde in aanmerking te nemen. Misschien bezit ook dit poeder van de *Typha*-bloempjes eenige geneeskracht; want de ouden hebben de bloempjes met varkensreuzel vermengd, tot genezing van wonden aangewend, en hebben lateren een afstelsel van de wortels ter bloedstelping gebruikt, in Rusland wil men deze met vrucht tegen de scheurbuik toegediend hebben.

Vergelijk hierbij hetgeen, D. IV bij Pl. 273, van *Typha angustifolia* gezegd is geworden.

TYPHA LATIFOLIA L.

Massette à larges feuilles.

Surnom. Masse d'eau.
Nom Allemand. Breitblättrige Rohrkolbe.
— Anglais. Great Cat's-Tail. Reed-mace.

Fleur. en Juillet. ♀.

MONOECIE TRIANDRIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS III. Calamariae. Typhae JUSS. Typhinae AGARDH. Typhaceae DC. et DUBY.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fleurs en chatons cylindriques, très épais. Chaton ou épi mâle, *a*, terminant la tige, entier ou interrompu, et ses fleurs formées d'un périanthe triphylle, à pièces sétiformes, *c*. Filets, *b*, simples ou branchus. Anthères érigées, 4-loculaires, *d*. L'épi féminin, *e*, au-dessous du précédent. Ovaire d'abord sessile, puis supporté par un gynophore, et entouré à sa base par de poils en manière d'aigrette, *f*, uniloculaire et à un seul œuf. Stile, *g*, simple; stigmate placé latéralement, persistant, *h*. Fruit très menu, presque drupacé.

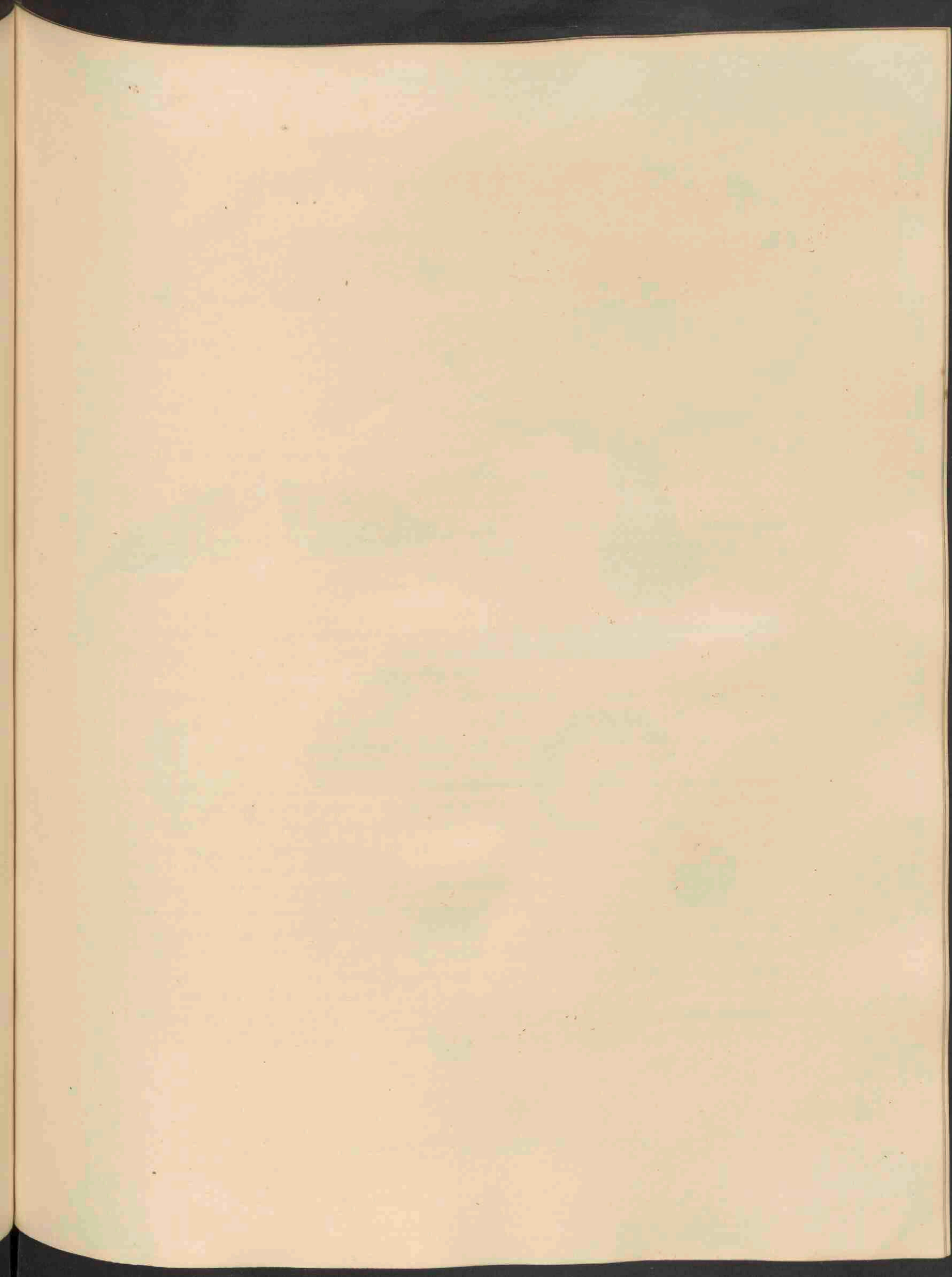
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles linéaires, planes, surpassant la hauteur de la tige en fleurs; épi mâle et femelle très rapprochés.

Elle a une grosse racine, qui s'étend loin sous la terre, et produit une grande touffe de feuilles, qui ordinairement surpassent les tiges en fleurs, et acquièrent souvent la hauteur de 5 à 6 pieds. Parmi les fleurs du chaton mâle on observe quelques debris, i, de la spathe, qui d'abord entoure les deux chatons ensemble, et vers e un épi féminin à maturité, dont l'épi mâle est tombé; comme cela arrive toujours à ce temps.

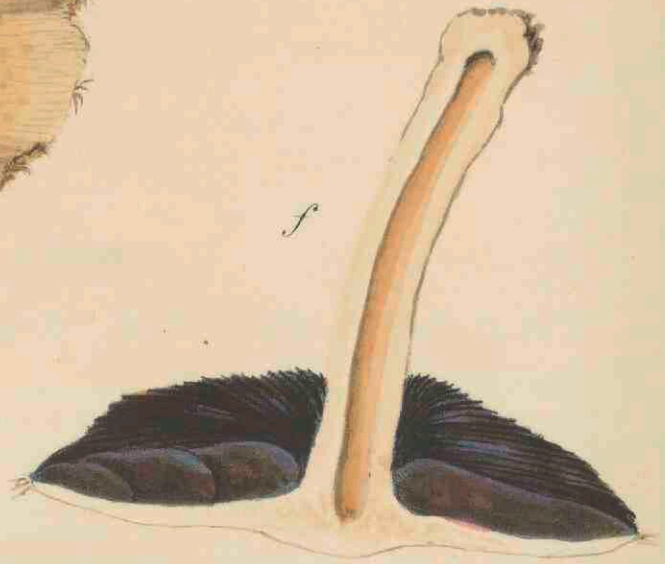
Comme on voit dans la figure b, fort agrandie, les filets sont branchus, et semblent couverts de glandules, et la corpuscule indiquée par j me semble autant qu'un rudiment de l'ovaire.

LIEU NATAL. En plusieurs endroits, à côté des fossées, des canaux, des lacs, des étangs et des eaux dans les tourbières.

USAGE. Les Tartares et autres peuples en mangent la partie inférieure et la racine, et de même ceci a lieu dans quelques contrées de la Frise, Groningue, Overijssel et Drenthe. La jeune plante confite avec du vinaigre, peut être mangée en salade; autrement elle peut servir de nourriture pour les cochons, et hors que les jeunes feuilles sont mangées par les chevaux, puis ou en peut faire des nattes, des nattes de chaise et des paillassons; ou les employer pour couvrir des toits, pour remplir les crevasses des navires et des barques et les fentes de tonneaux et d'autre vaisselle; pour assujettir l'extrémité des cerceaux; pour attacher les petits monceaux de lin, comme on le fait en quelques endroits à l'entour de *Dordrecht* et de *Zwijndrecht*, ou enfin les feuilles et les tiges brûlées servent pour échauffer. La multitude innombrable des poils soyeux, à la base des fruits, est employée comme du duvet, pour en faire des lits; d'après WALPOLE dans la Grèce on en fabrique des mèches pour les lampes; aussi on en a fait une espèce de feutre, pour des chapeaux, et mêlée avec du coton elle a donné un bon fil, tandis que des autres en ont fabriqué une sorte de papier. — La poussière jaune qui sort des anthères, peut servir pour l'emploi qu'on fait autrement du *Semen Lycopodii* (voyez Tome VII, Pl. 350); c'est à dire, dans les cas où il n'est pas nécessaire de regarder à la propriété médicinale du dernier. Mais peut-être aussi la poussière de la *Massette* a quelque vertu médicinale, car les anciens ont mêlé les fleurs avec de l'axonge de porc, pour en faire un onguent pour des blessures, et tandis que des autres ont administré une infusion des racines, pour arrêter des pertes de sang, les Russes, à ce qu'on dit, en font usage dans le scorbut. Puis encore on peut consulter ce qui a été dit de l'usage du *Typha angustifolia*, au T. IV, Pl. 275.

Agaricus velutinus Pers. 769.

AGARICUS VELUTINUS PERS.

Zijde-harige Paddenstoel (?).

Hoogd. Sammethaariger Blätterpilz,

Groeit in het Najaar.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LXI. Fungi. Cryptogam. Cl. I. Fungi, Ordo III. Dermatomyce-
tes, Famil. IX. Hymenini: D. Pileati: d. Agaricini: Gen. Agaricus: B. Pratel-
la: d. Hypholoma, RABENH.

Pratella: lamellis fusciscentibus vel nigricantibus, interdum liquescentibus, pileo tamen non deli-
quescente. De plaatjes worden bruin of zwart, en lossen zich somtijds in een vocht op, waarmede
zij vervloeijen, doch het hoedje vloeit niet mede weg.

Hypholoma: velum margini pilei, primum involuto, affixum atque persistens. Het sluijertje aan
den in het eerst naar binnen gebogen rand van het hoedje vastgehecht, en blijvende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo carnoso, primum ovato dein expanso, subumbonato, sericeo-fibril-
loso, lutescente-fusco; carne lutescente, margine tenui subinvoluto, velo fugaci; stipite fibrillis
vestito, albido-lutescente vel subfuscescente, apice albido atque pulverulento, cavo; lamellis demum
liberis, fusciscentibus vel fusco-umbrinis. Het hoedje vleezig, eerst eivormig, naderhand uitgebreid,
meer of min genaveld, vezelig-zijdeachtig, geelachtig-bruin, met dunnen, meer of minder ingerol-
den, rand, een verdwijnend sluijertje en het vleesch geelachtig; het steeltje met aangedrukte ve-
zeltjes, witachtig-geel of bruin-geelachtig, van boven witachtig en poederig, van binnen hol; de
plaatjes ten laatste vrij, geelachtig-bruin of bruin-omberkleurig.

De figuren a, b, c stellen dezelve bij voortgaande ontwikkeling voor; d is eene overlangsche
doorsnede, waarbij door e het uitsijpelen van een eerst bijna kleurloos, daarna zwartachtig
vocht uit de plaatjes aangeduid wordt, en f de helft van eenen, welke reeds nabij aan des-
zelfs verdwijning is. Het hoedje is somwijlen onregelmatig, en enkele keeren trof ik het in
het begin nagenoeg kegelvormig aan.

GROEIPL. Op vette tuingronden onder Naaldwijk, Hondsholredijk en Poeldijk, in het Westland.

AGARICUS VELUTINUS PERS.

Nom Allemand. Sammethaariger Blätterpilz.

Vient en Automne.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXL. Fungi. Cryptogam. Cl. I. Fungi, Ord. III. Dermatomyces,
Famil. IX. Hymenini: D. Pileati: d. Agaricini: Gen. Agaricus: B. Pr-
tella: d. Hypholoma, RABENH.

Pratella: feuillets brunâtres ou noirâtres, quelquefois se dissolvant, mais sans qu'aussi le chapeau se dissolve.

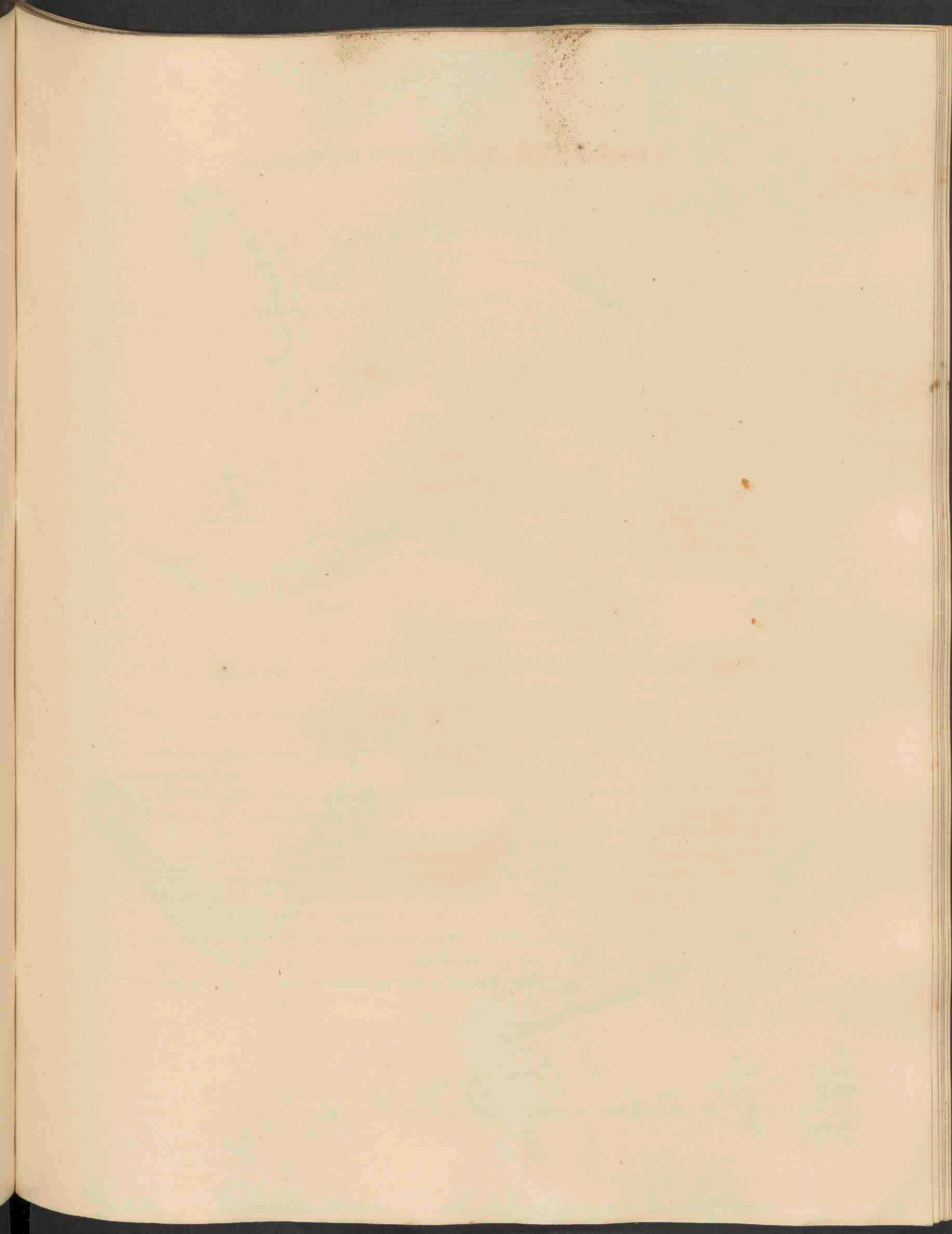
Hypholoma: voile attaché à la marge, premièrement roulée vers le dedans, du chapeau, et persistant.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau charnu, d'abord ové, puis étendu, plus ou moins ombiliqué, couvert de fibrilles soyeuses, coloré de jaune-brunâtre; la chair un peu jaune; la marge premièrement un peu roulée vers le dedans; le voile fugace; pédicule muni de fibrilles, de couleur jaune-blanchâtre ou un peu brunâtre, mais blanc et pulvérulent au sommet, et excavé; les feuillets à la fin libres, brunâtres ou de couleur brun-ombre.

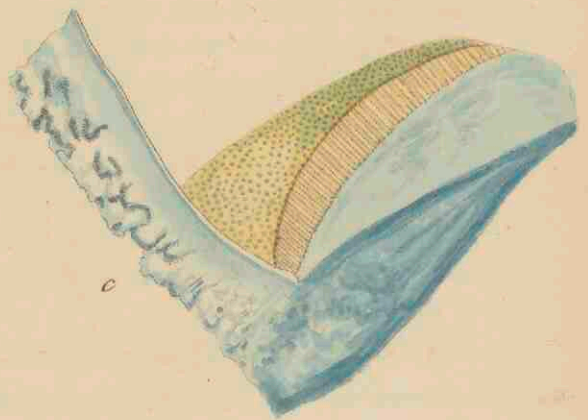
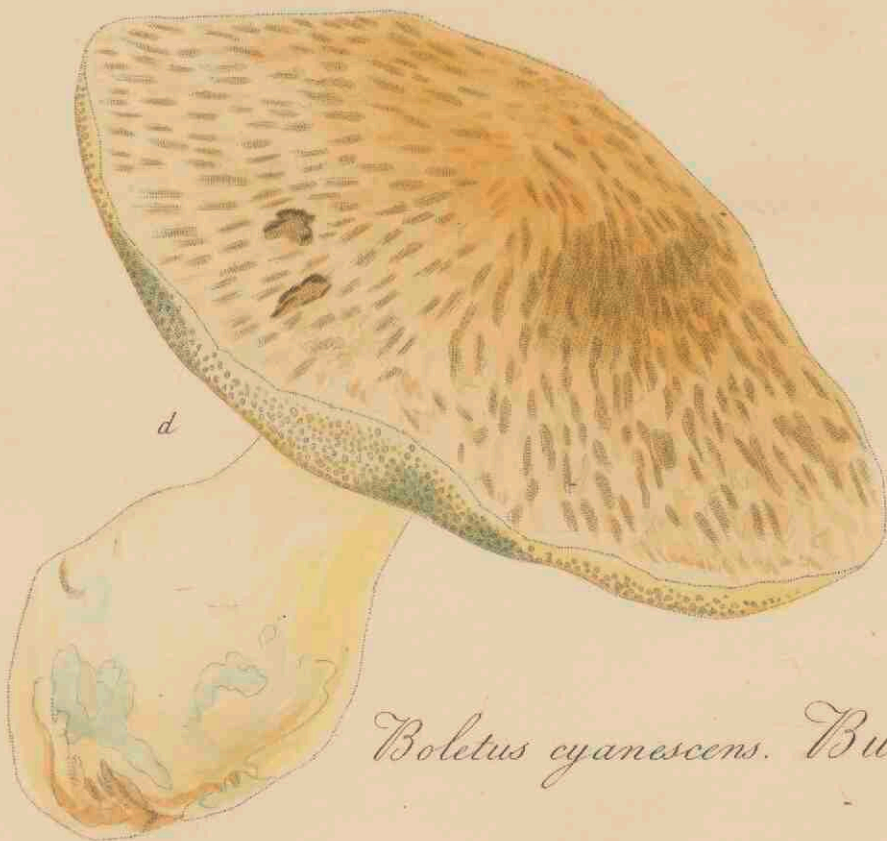
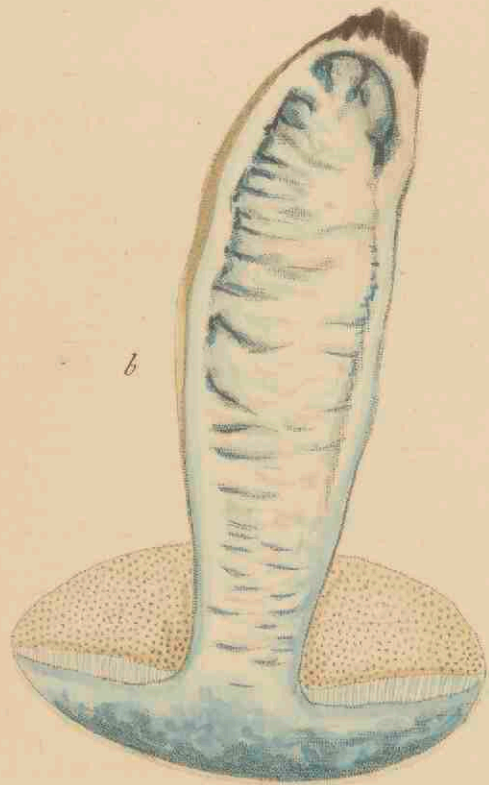
Figures a, b, c représentent comme cet Agaric vient successivement de se développer; vers d une coupure longitudinale, et dans cette figure c indique quelques gouttelettes d'une eau, premièrement diaphane, puis noirâtre, qui découle de la tranche des feuillets, et vers f la moitié de l'Agaric, au temps lorsqu'il est près de disparaître.

Le chapeau est quelquefois irrégulier, et parfois dans sa jeunesse je l'ai vu en forme conique.

LIEU NATAL. Dans des terres grasses des jardins aux environs de *Naaldwijk, Hondsholredijk et Poeldijk*, au Westland.

Boletus cyanescens. Bull. 170.

BOLETUS CYANESCENS BULL.

Indigo-Pijpjeszwam. (?)

Hoogd. Blauwerdender Röhrenpilz.

Groeit in den Nazomer.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LXI. Fungi. Cryptogam. Cl. I. Fungi, Ord. III. Dermatomyces, Fam. IX. Hymenini: D. Pileati: c. Polyporei: Gen. Boletus: a. Leucospori, RABENH.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo convexo, centro paulum excavato, carnosio, compacto, subtomentoso, colore ochraceo vel stramineo; poris minutis, aequalibus, primum albidis, dein citrinis; stipite farcto, basi ventricoso. Het hoedje gewelfd, doch in het midden een weinig naar beneden gedrukt, vleezig, vast, meer of minder vlokkig, geel-okerkleurig of licht-stroogeel; de poriën klein, alle gelijk, eerst bijna wit, vervolgens licht-citroengeel; het steeltje gevuld, aan den voet buikvormig.

In het eerst vertoont zich dezelve bijna geheel wit, a, doch ook dan reeds neemt het vleesch, doorbroken of gesneden, eene blaauwe kleur aan, b; wat naderhand zoo sterk plaats heeft, dat alles als met Indigo overdekt zich voordoet, c, en op de minste aanraking zich die kleur vertoont. Het steeltje is los gevuld, en somtijds zoo weinig dat hetzelfde geheel hol en ledig schijnt; zoo als dit, op het aanvoelen, het geval was bij de geheel volgroeide plant, waarvan bij d het afbeeldsel; naar boven toe wordt hetzelfde dunner, en is daar steeds lichter van kleur, en als met een wolchtig stof bedekt.

GROEIPLAATS. In bosch bij het Joden-kerkhof bij Naaldwijk, in het Westland, doch zeer zeldzaam.

GEBRUIK. Volgens CORDIER houdt het volk dezelve, om hare kleurverandering, voor zeer vergiftig, maar is zij dat niet, en wordt zij zelfs in *Piemont* gegeten.

BOLETUS CYANESCENS BULL.

Bolet Indigotier.

Nom Allemand. Blauwerdender Röhrenpilz.

Vient à la fin de l'Été.

CRYPTOGAMIE.

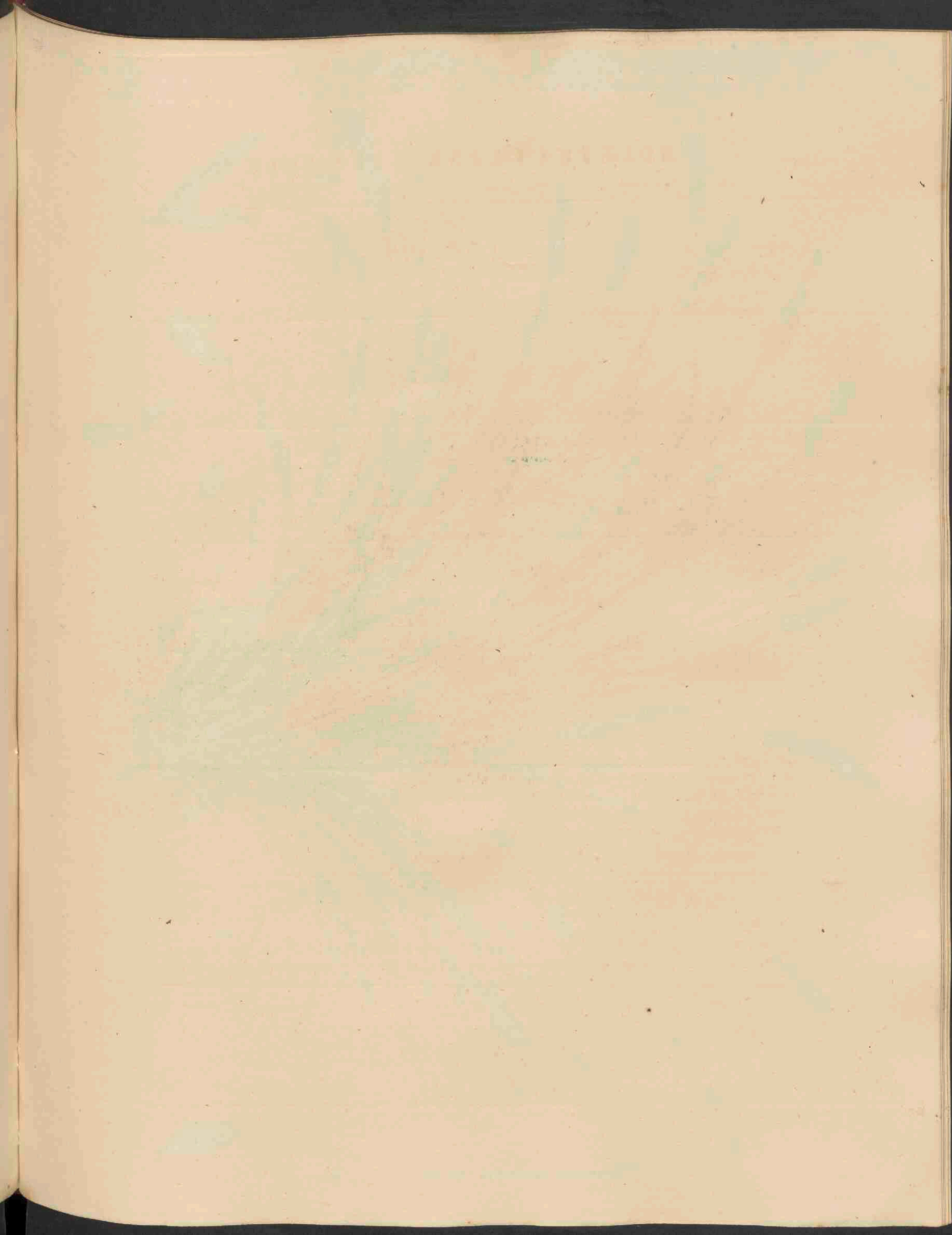
*Ord. Natur. de LINNÆUS LXI. Fungi. Cryptogam. Cl. I. Fungi, Ord. III. Dermatomy-
cetes, Fam. IX. Hymenini: D. Pileati: c. Polyporei: Gen. Boletus: a.
Leucospori, RABENH.*

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau convexe, un peu excavé au centre, charnu, compact, plus ou moins tomenteux, de couleur d'Ocre jaune ou jaune de paille; pores petits, égaux; d'abord presque blancs, puis plus ou moins citrins; pédicule rempli, ventru à la base.

Premièrement il est presque tout-à-fait blanc, a, mais alors sa chair acquiert déjà une teinte bleue, quand on la casse ou vient de la couper, b; après, dans son âge plus avancé, cette couleur est très intense, et si prononcée que la chair, mise en contact avec l'air, semble imprégnée d'Indigo, c, et la tendance de bleuir est même si forte, que la moindre pression, aussi sur les tubules, laisse une telle tache. Le pédicule est légèrement rempli, et quelquefois si peu qu'il semble tout creux, ce qui avoit lieu chez celui de l'exemplaire qui a servi pour le dessin de la figure d; mais vers son bout supérieur il est toujours plus ou moins aminci, de couleur plus blanche et couvert d'une matière poudreuse.

LIEU NATAL. Je le trouvai dans le bois auprès le cimetière des juifs près de *Naaldwijk*, au *Westland*, mais il y est très rare; pendant quatre années, chaquefois, je n'en ai vu qu'un seul ou deux individus.

USAGE. A cause du changement de sa couleur, quand on le brise, selon *CORDIER* il passe pour très vénéneux aux yeux du public; cependant, d'après plusieurs observations il ne l'est pas, et même on en mange la chair en *Piémont*.

Triodia decumbens. Pal. de Beauv. 771.

TRIODIA DECUMBENS PAL. DE BEAUV. (*).

Nederliggend Kelkgras.

Hoogduitsch. Niederliegender Dreizahn.
Engelsch. Decumbent Hearth-grass.

Bloeit in Julij en Augustus. 2.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS IV: Gramina. Gramineae ROB. BROWN.

TRIANDRIA DIGYNIA. Driehelmigen Tweestijligen.

GESLACHTS KENMERKEN. Spiculae racemosae vel paniculatae, bi-multiflorae; flores distichi. Valvae 2, membranaceae, subcarinatae, muticae, subaequales, flores aequantes vel superantes. Valvulae 2; inferior subcoriaceo-membranacea, concava, multinervia, apice bifida, subaristata; valvula superior bicarinata. Ovarium glabrum stipitatum; dein caryopsis elliptico-oblonga, compressa, laevis glabra, libera. Trosvormige of pluimvormige, twee-veelbloemige bloempakjes, *a*; de bloempjes in twee rijen geplaatst. Twee, vliezige, meer of min gekielde, ongewapende, bijna even groote kelkklepjes, *b*, en nagenoeg zoo lang als de bloempjes, of iets langer. Twee bloemklepjes; het benedenste, *c*, meer of min lederachtig-vliezig, uitgehold, veelnervig, aan den top tweespletig en met een langer of korter naaldje, *d*; het bovenste bloemklepje, *e*, twee-kielig. Het vruchtbeginsel onbehaard en eenigzins gesteeld; naderhand een eivormig-langwerpig, zamengedrukt, onbehaard en glad, en vrij zaadkorreltje, *f*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Panicula subsimplici, contracta, pauciflora; spiculis oblongo-ovatis, 3-5 floris, valvis flosculos subaequantibus; foliis planis vaginisque pilosis, radice subrepente. Eene nagenoeg eenvoudige, samengetrokken en weinig-bloemige bloempluim; de bloempakjes, *a*, langwerpig-eivormig, 3-5 bloemig; de kelkklepjes, *b*, bijna even lang als de bloempjes; de vlakke bladen en de bladscheeden behaard; de wortel eenigzins kruipende.

*Dezelve vormt of grootere of kleinere zoden, en komt op onze heiden dikwijls slechts met een paar halmen voor; welke in den bloeitijd opgerigt zijn, doch anders tegen den grond liggen. Bij droog weder zijn de bladen veelal zamengerold, en terwijl deze slechts aan den rand meer of min behaard zijn, is de bladscheede, gelijk bij g onder vergrooting te zien is, rondom met haartjes bezet, en vindt men in plaats van een bladtoompje (Ligula) een bundeltje haartjes, h. Van de 3-5 bloempjes, welke de bloempakjes, *a*, daarstellen, is het bovenste meestal onvruchtbaar; de kelkklepjes zijn groen met paars of met geel van kleur, of geheel paars, *b*, en de benedenste bloemklepjes, *c*, aan den rand insgelijks sterk behaard.*

GROEIPLAATSEN. Op hoog liggende weilanden, veenachtige weiden, en op heide-velden. — Menigvuldig op de veenlanden tusschen *Baambrugge* en *Vinkeveen*, op hoog weiland tusschen *Naaldwijk* en *Monster*, op de heide bij de *lage Vuursche* en tusschen *Hilversum* en *Naarden*, alsmede bij de *Bildt*, *Driebergen*, *Zeist*, bij *Arnhem*, *Nijmegen*, *Groesbeek*; omtrent *Haren*, *Slochteren* en *Ter Apel*, *Eelderwolde* en *Paterwolde*: VAN HALL; bij *Oosterwolde*, *Appelscha* en *Dragten*, in Friesland: BRUINSMA, *Flor. Frisica*; in de omstreken van *Breda*: KUIJPER VAN WÄSCHPENNING.

GEBRUIK. Naar mij door landhouders uit den omtrek van *Baambrugge* verzekerd is geworden, wordt het, tot hooi gemaakt en wel behandeld, van het vee met graagte gegeten, en geeft dit er veel melk van. Versch levert het vooral een goed schapenvoeder, en zoo lang als het jong is, wordt het ook van al het andere vee gegeten; doch niet vroeg uitlopende en alzo weinig nagras gevenden, is het niet ter aanbouw geschikt. — Het zaad wordt van allerlei huisgevogelte gegeten.

(*) *Festuca decumbens* L. *Poa decumbens* SM. *Danthonia decumbens* DC.

TRIODIA DECUMBENS PAL. DE BEAUV.

Fétuque inclinée. (*)

Nom Allemand. Niederliogender Dreizahn.

— Anglais. Decumbent Heath-grass.

Fleurit en Juillet et Août 2.

Ord. Nat. de LINNAEUS IV: Gramina. Gramineae R. BROWN.

TRIANDRIE DIGYNIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Epillets rameux ou paniculés, à deux ou plusieurs fleurs, *a*; les fleurs distiquées. Glumes à deux valves membraneuses, un peu carénées, mutiques, presque égales, *b*, aussi longues que les fleurs ou les surpassant. Balle à deux valves, dont l'inférieure, *c*, un peu coriace-membraneuse, concave, à plusieurs nerfs, fendue au sommet et portant dans sa fissure une arête plus ou moins longue, *d*; la valve supérieure, *e*, bi-carénée. Ovaire glabre, stipité, *f*, puis un caryopse elliptique-oblong, comprimé, glabre, lisse et libre.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Panicule presque simple, spiciforme, contracte, pauciflore; épillets, *a*, oblongs ovés, à 3-5 fleurs, les valves de la glume, *b*, à peu-près aussi longues que les fleurs; feuilles planes et de même que les gaines un peu velues; la racine plus ou moins rampante.

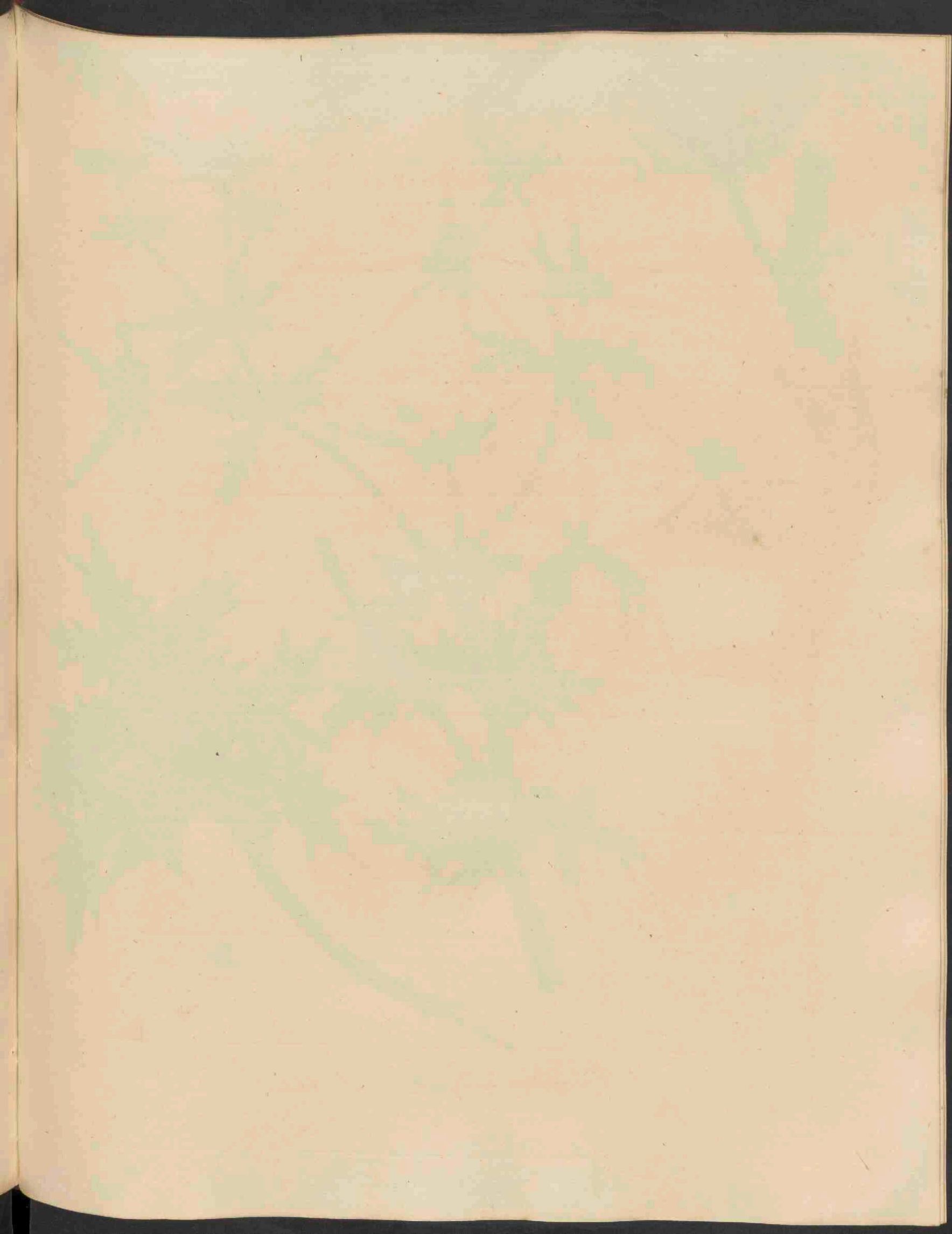
Elle vient en gazons plus ou moins épais, mais sur nos bruyères souvent elle ne montre que deux, ou quelquefois qu'un seul chaume; les chaumes sont inclinés, mais dressés au temps qu'ils sont en fleurs. Pendant la sécheresse les feuilles sont un peu roulées, et tandis que celles-ci portent quelques poils sur leurs bords, les gaines, *g*, sont très velues, et au lieu d'une Ligule elles n'ont qu'une certaine quantité de poils, *h*. Des 3-5 fleurs que renferment les épillets, *a*, ordinairement la supérieure est stérile; les glumes sont nuancées de vert violette, de vert et jaune, ou souvent tout-à-fait violettes, *b*, et les valves inférieures de la balle, *c*, à bords très ciliés.

LIEU NATAL. Dans des prés secs, des pâturages sablonneux, sur les bruyères et aussi dans des prés à terre tourbeuse. Elle abonde dans les tourbières entre *Baambrugge* et *Vinkeveen*, comme, entre autres, dans un pré sec entre *Naaldwyk* et *Monster*, sur la bruyère auprès du *lage Vuursche*, entre *Hilversum* et *Naarden*, auprès du *Bildt*, *Driebergen* et *Zeist*, aux environs d'*Arnhem* et de *Nimègue*; auprès de *Haren*, *Slochteren*, *Ter Apel* et *Elderwolde*: VAN HALL; près d'*Oosterwolde*, d'*Appelscha* et de *Dragten* dans la Frise: BRUINSMAN, *Fl. Frisica*; aux environs de *Breda*: KUYPER VAN WÄSCHPENNING.

USAGE. Fanée ou réduite en foin le bétail la mange volontiers, et en donne beaucoup de lait, mais, d'après ce que des laboureurs experts m'ont assuré, tout dépend du soin qu'on prend dans le fauchage, et puis dans le traitement du foin. Verte elle est une bonne nourriture pour les brébis, et autant qu'elle est jeune aussi l'autre bétail la broute, mais parcequ'elle est tardive à végéter, elle ne donne presque point de regain, et ainsi il est peu profitable de la semer.

Les graines sont mangées par la volaille.

(*) Ainsi d'après son nom de LINNAEUS: *Festuca decumbens*.

Cryngium campestre. L. 772.

ERYNGIUM CAMPESTRE L.

Veld-Kruisdistel.

Bijnamen. Wallendistel. Tuimeldistel.
Hoogduitsch. Feld-Mannstreu.
Engelsch. Field Eryngo. Common Eryngo.

Bloeit. Augustus en September. ♀.

Natuurl. Orde volg. LINN. XLV: Umbellatae. Umbelliferae Juss.

PENTANDRIA DIGYNIA. Vijfhelmigen Tweestijligen.

GESLAGHTS KENMERKEN. Calycis margo 5-dentatus: dentibus foliolosis. Petala erecta, conniventia, oblongo-obovata, emarginata. Fructus obovatus vel potius subtruncatus, paleaceo-squamatus. Involucrum polyphyllum. Een 5-tandige kelkrand: de tandjes bladvormig, *b*. Regtstandige, tot elkander buigende, langwerpig-verkeerd-eivormige, uitgerande bloemblaadjes, *e*. Nagenoeg verkeerd-eivormige of tolvormige, stoppelig-geschubde vruchtjes. Het omwindsel, *d*, veelbladig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis radicalibus biternato-pinnatifidis, spinoso-dentatis, petiolatis; caulinis auriculato-amplexicaulibus, auriculis laciniato-dentatis. Caule paniculato divaricato, calyce petalis longiore. De wortelbladen, *e*, dubbel-drievoudig-vindeelig, doornig-getand, gesteeld; de stengbladen geörd-stengomvattende: de oortjes gescheurd-getand, de steng uitgespreid-pluimvormig; de kelkblaadjes langer dan de bloemblaadjes.

De cilindervormige wortel gaat diep in den grond, en draagt eerst eenige gesteelde bladen, als bij e, en voorts eene regtstandige, rolronde, eenigzins gestreepte, getakte, van boven bijna pluimvormige of liever Bijschermvormige steng. De geheele plant is onbehaard en glad; de bladen zijn stijf en de meestal geheel witte, doch nu en dan eenigzins blauwachtige, bloempjes in bloemhoofdjes vereenigd, waaruit een bloempje afzonderlijk en onder vergrooting bij a, terwijl f een der naar binnen omgebogen meeldraadjes voorstelt, en g de twee stijltjes, op het vruchtbeginsel.

GROEIPLAATSEN. Overvloedig aan de dijken en op hooge en schrale weilanden tusschen den *Hoek van Holland, de Maas, 's Gravezande en Naaldwijk*, alsmede aan de *Lek*, bij het *Oosterlijke Veer*, tusschen *Vianen* en *Kuilenburg*; op de vlakte aan de *Zuiderzee* bij *Naarden*, en op hoog weiland aan den *Krommen Rijn*, onder *Kothen*. Bij *Zwolle*, aan den *IJsseldijk*, en elders in *Gelderland* en *Overijssel*; bij *Noordwijk aan Zee*: *J. SCHUURMANS STEKHOVEN*; bij *Raaphorst* en *Wassenaar*: *MULDER*. Bij *Laaxum* en de *Lemmer*, in *Friesland*: *BRUINSMA, Flora Frisica*; hier en daar op *Zuid-Beveland*: *Dr. VAN DEN BOSCH*; op den *Zandberg* en langs den dijk aan het *Noorddiep*, bij *Kampen*: *R. BONDAM, Flora Campensis*.

GEBRUIK. De wortel plagt, zoo gekookt als rauw, in *Griekenland* veel gegeten te worden, en ook in *Duitschland* en *Frankrijk* heeft dit plaats gehad, of geschiedt het nog. Jong kan die als spersies gegeten worden, en met suiker geconfijt is hij niet alleen welsmakelijk, maar ook dienstig voor lijders aan horstziekten. Op wijn is dezelve tegen leverkwalen gebruikt geworden, en in een waterig afkooksel tegen nier-kolijk, steenziekte en onderscheiden gebreken der piswegen. Ook door *BOERHAAVE* is dezelve onder de voornaamste pisdrijvende wortels geacht geworden; in een woord, om deszelfs buik-openende, pisdrijvende en sluimlozing bevorderende kracht, is hij eertijds, onder den naam van *Radix Eryngii*, algemeen in de Apotheken voorhanden geweest.

ERYNGIUM CAMPESTRE L.

Panicaut des Champs.

Surnom. Chardon roland.
Nom Allemand. Feld Mannstreu.
— Anglais. Field Eryngo. Common Eryngo.

Fleurit en Août et Septembre. ♀.

Ordre Nat. de LINN. XLV: *Umbellatae. Umbelliferae* Juss.

PENTANDRIE DIGYNIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. La marge du calice à 5 dents foliacées, *b.* Pétales érigés, connivents oblongs-obovés, échancrés, *c.* Fruit oblong-ovoïde, paléacé-écailleux. Involucre polyphylle, *d.*

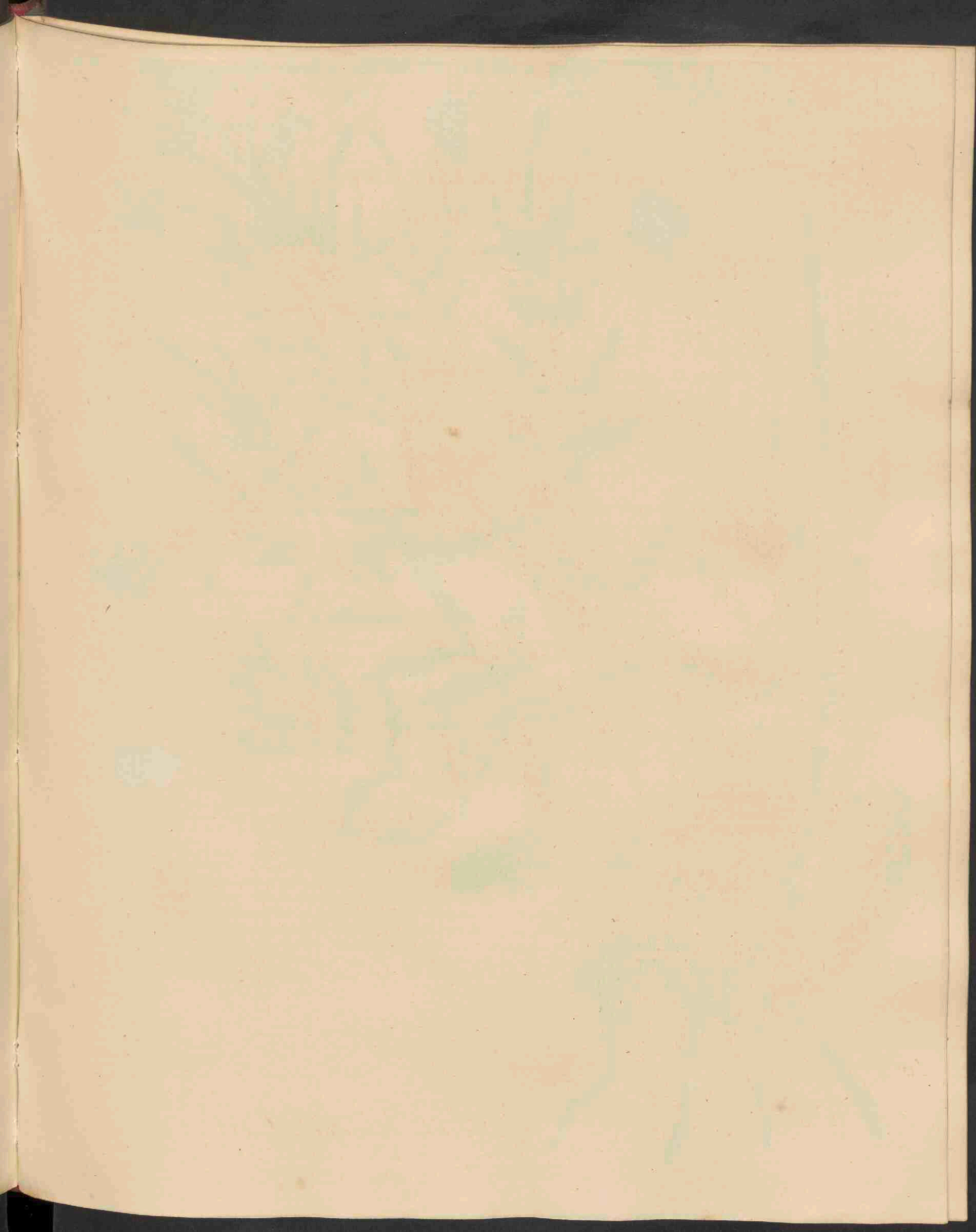
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles radicales, *e,* biternées-pinnatifides, à dents épineuses, pétiolées; celles de la tige auriculées-amplexicaules, les oreilles laciniées-dentées. Tige paniculée-divariquée. Les dents du calice plus longues que les pétales.

La racine cylindrique s'enfonce bien avant dans la terre et porte d'abord quelques feuilles radicales, comme vers c, et puis une tige droite, cylindrique, un peu rayonnée, diffuse et très branchue; les branches formant à-peu-près une panicule, ou plutôt un Cyme. Toute la plante est glabre et lisse, les feuilles sont roides et coriaces, et les fleurs, ordinairement blanches mais quelquefois un peu bleuâtres, en petites têtes.

Vers a une fleur agrandie, vers f une des étamines, à filet d'abord courbé, et vers g les deux pistils et le germe.

LIEU NATAL. Commun contre les digues et dans des prés secs et arides entre le *Hoek van Holland*, la *Meuse*, *'s Gravezande* et *Naaldwijk*; au *Lek* entre *Vianen* et *Kuilenburg*; dans des prés au bord du *Zuiderzee*, auprès de *Naarden* et dans des prairies au *Krommen Rijn*, dans la commune de *Kothen*. Auprès de *Zwolle*, à l'*IJsseldijk* et ailleurs dans la *Gueldre* et en *Overijssel*; près de *Noordwijk aan Zee*: J. SCHUURMANS STEKHOFEN; près de *Raaphorst* et *Wassenaar*: MULDER; près de *Laaxum* et de *Lemmer*, dans la *Frise*: BRODINSMA, *Flora Frisica*; en quelques endroits au *Zuid-Beveland*: le Dr. VAN DEN BOSCH; au *Zandberg* et le long du *Noorddiep* auprès de *Kampen*: R. BONDAM, *Flora Campensis*.

USAGE. Comme dans la Grèce, aussi en Allemagne et en France la racine, tant crue que cuite, a été mangée, et peut-être elle l'est encore. Jeune on peut la préparer comme les asperges, ou confite avec du sucre elle est d'un goût agréable, et alors elle donne un bon remède pour des affections de la poitrine; en infusion vineuse on en a fait usage contre des maux du foie, et en infusion aqueuse surtout elle a été vantée contre le mal de reins, dans la lithiasie et plusieurs maux des organes uropoétiques. Aussi par BOERHAAVE elle a été beaucoup estimée parmi les remèdes lithontriptiques; en un mot, à cause de sa vertu apéritive, diurétique et expectorante, le *Radix Eryngii* a longtemps occupé une place dans les boutiques de Pharmacie.

Epilobium hirsutum. L. 773.

EPILOBIUM HIRSUTUM L.

Ruige Basterdwederik.

Bijnaam. Roode Waterwederik.
Hoogduitsch. Zottiges Weidenröschen. Groszblumiges Weidenröslein. Wasser-Violen.
Engelsch. Great hairy Willow-herb. Large-flowered Willow-herb. Codlings and Cream.

Bloeit. Julij en Augustus 7.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XVII: *Calycanthemae. Onagrae* JUSS. *Onagraricae* DC.
Epilobiaceae VENT.

OCTANDRIA MONOGYNIA. Achthelmigen Eenstijligen.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx 4-phyllus deciduus. Corolla 4-petala. Stigma 4-fidum vel clavatum. Capsula 4-ocularis, 4-valvis, polysperma; seminibus comosis. De kelk, *a*, 4-bladig, afvallende. De bloemkroon 4-bladig. Het stempeltje 4-deelig of knodsvormig. De zaaddoosjes 4-hokkig, 4-kleppig, veelzadig; de zaadjes gekuifd.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis oppositis, subamplexicaulibus, basi decurrentibus, lanceolato-oblongis argute serrulatis; superioribus alternantibus. Caule tereti, ramosissimo villosa. Stigmate 4-fido. Radice stolonifera. Over elkander gestelde, meer of min stengomvattende, aan den voet neerloopende, lancetvormig-langwerpige, scherp-zaagtandige bladen; de bovenste meer afwisselende. De steng rolrond, sterk getakt, viltig. Het stempeltje 4-deelig. De wortel loten-makende.

De geheele plant is, of meerder of minder, met zachte haartjes bezet, doch somtijds zijn die maar zeer kort en de bladen van boven nagenoeg kaal, of ook wel is het bovenste gedeelte der steng, benevens bloemsteel en kelk, bijzonder dicht en wollig behaard; in welk laatste geval zij de Verscheidenheid β : Epilobium hirsutum β . intermedium van DECANOLLE, of de door MÉRAT als afzonderlijke soort beschreven Epil. intermedium daarstelt.

De wortel is voortkruipende, takkig en wortelloten, c, afgevende; het stempeltje, d, 4-deelig, terwijl het, door zamengroeiing, bij andere soorten knodsvormig is, en van de 8 meeldraadjes groeijen er 4 langer, en komen eerder tot ontwikkeling dan de andere. De bloemblaadjes, b, zijn omgekeerd-hartvormig en uitgerand, en de zaadjes, gelijk bij f onder sterke vergrooting gezien wordt, ruwachtig en met pluis gekuifd.

GROEIPLAATSEN. Vrij algemeen door het gansche land, aan sloot- en andere waterkanten. Zeer overvloedig tusschen *Riet-* en andere planten aan den *Krommen Amstel*, tusschen *Nieuwersluis* en *Loendersloot* en aan de zoogenaamde *Geuzensloot*, tusschen *Loendersloot* en *Vinkeveen*, alsmede aan de *Stille Vecht*, tusschen *Loenen* en *Vreeland*, en aan het *Spaarne*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. De jonge wortelloten kunnen op de manier van Spersies gegeten worden, en zijn, gelijk sommigen beweerd hebben, wanneer men dezelve, voor ze te gebruiken, niet lang bewaart, zelfs zeer aangenaam van smaak. Paarden, schapen en geiten eten de plant, het rundvee nuttigt dezelve slechts nu en dan, varkens weigeren haar geheel en al; aldus volgens WITHERING, doch volgens LOUDON worden de bladen, zoo wel gedroogd als versch, door ossen, schapen en varkens gegeten. — Even als men zulks met het zaadpluis van *Epilobium angustifolium* L. Dl. I. Plaat VII. beproefd heeft, zouden ook van dat van deze plant, onder katoen gemengd en daarmede verwerkt, eenige stoffen vervaardigd, en van het merg in den stengel Lamp- en Kaarsenpitten gemaakt kunnen worden.

EPILOBIUM HIRSUTUM L.

Epilobe velu.

Nom Allemand. Zottiges Weidenröschen. Groszblumiges Weidenröslein. Wasser-Violen.
— *Anglais.* Great hairy Willow-herb. Large-flowered Willow-herb. Codlings and Cream.

Fleurit en Juillet et Août. 2.

Ordre Nat. de LINNAEUS XVII: Calycanthemae. Onagrae JUSS. Onagarieae DC.
Epilobiaceae VENT.

OCTANDRIE MONOGYNIE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 4 pièces, *a*, tombant. Corolle de 4 pétales. Stigme quadrifide ou clavé. Capsule quadriloculaire, à 4 valves, polysperme, les graines munies d'aigrettes.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles opposées, un peu amplexicaules, décurrentes à leur base, lancéolées-oblongues, à dents de scie; les supérieures alternes. Tige cylindrique, très branchue, velue. Stigme quadrifide. Radice stolonifère.

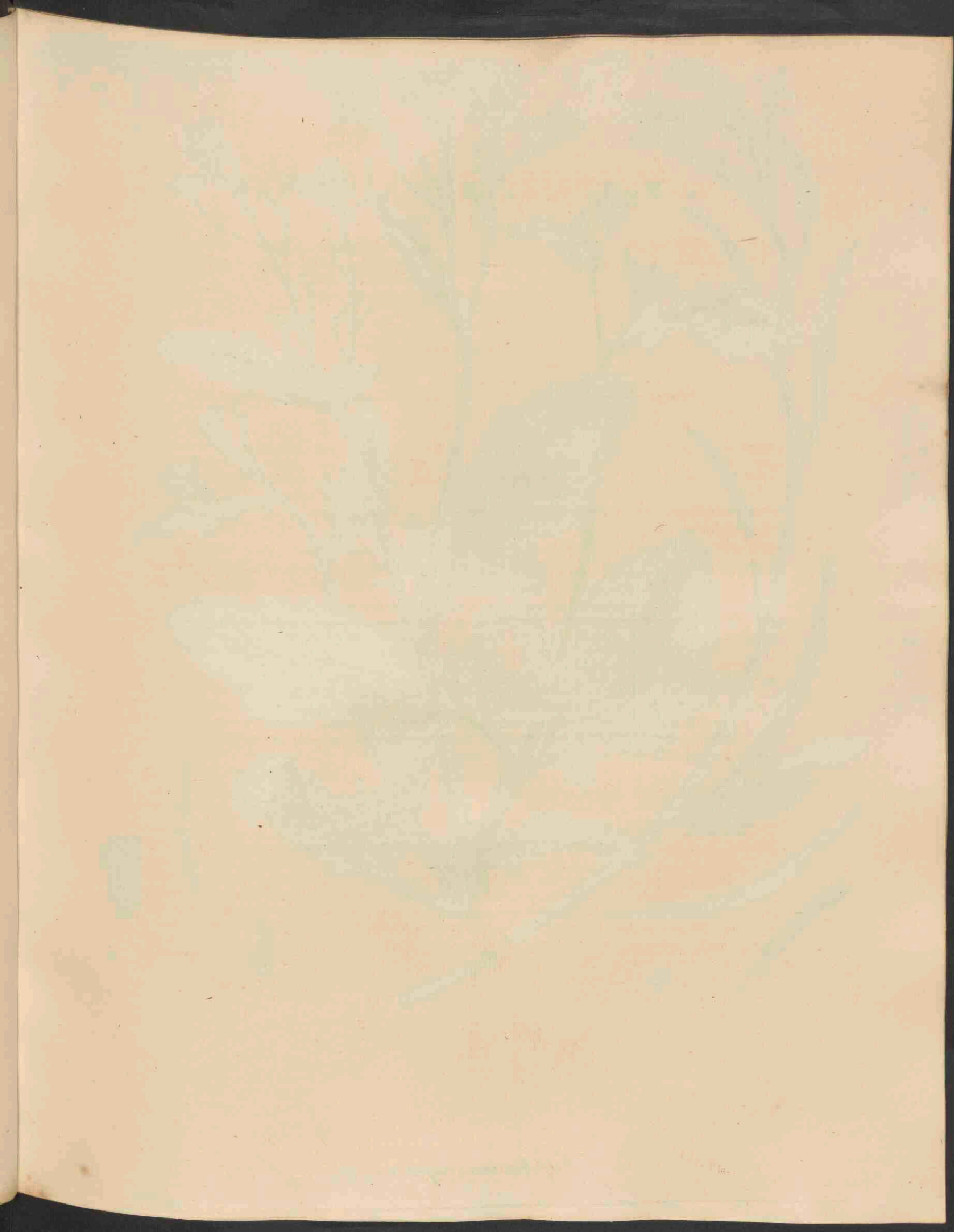
Toute la plante est couverte de petits poils, mais cependant on rencontre des individus moins velus, et quelquefois même les poils sont si courts, que la plante paraît glabre; de plus parcequ'alors la face supérieure des feuilles est entièrement glabre. D'autres au contraire ont la partie supérieure de la tige, les pédoncules et les calices extrêmement velus, et dans ce cas elle constitue la Variété que DECANOLLE décrit sous le nom d'Epilobium hirsutum β intermedium, tandis que MÉRAT la désigne comme une propre Espèce, l'Epilobium intermedium.

La racine est rampante, rameuse et donnant des rejetons, c. Par coalition le stigme quadrifide, d, devient clavé chez des autres espèces, quatre des huit étamines sont plus longues et plus hâtives, les pétales sont de forme d'un coeur renversé et échan-crés, b, et comme on voit vers f à agrandissement, les graines munies d'aigrettes sont un peu rudes.

LIEU NATAL. Assez commun par tout le pays, aux bords des fossées et des autres eaux. Très abondamment parmi du roseau et d'autres plantes le long du *Krommen Amstel*, entre *Nieuwer-sluis* et *Loendersloot*, et le long d'un canal, dit le *Geuzensloot*, entre *Loendersloot* et *Vinke-veen*; au *Stille Vecht* entre *Loenen* et *Vresland*, et au *Spaarne*, près de *Harlem*.

USAGE. A ce que quelques auteurs nous assurent, les jets des racines préparés comme les asperges ont une saveur très agréable, quand auparavant d'en faire usage ils ne sont pas longtemps gardés, puisque l'arome dont ils sont doués se dissipe facilement. La plante est mangée par les chevaux, les brébis et les chèvres, les vaches en prennent de temps en temps, mais les cochons n'en usent point du tout. Mais tandis qu'ainsi WITHERING en mentionne, LOUDON nous dit, que les feuilles, tant séchées que vertes, sont mangées par les boeufs, les brébis et les cochons.

Les aigrettes des graines, mêlées avec du coton, pourroient servir pour en fabriquer quelques étoffes, comme cela a eu lieu avec celles de l'*Epilobium angustifolium* L. (Tome I. Pl. VII), et la moelle des tiges peut être employée pour en faire des mèches des lampes et des chandelles.

Raphanus raphanistrum. L. 774.

RAPHANUS RAPHANISTRUM L.

Wilde Radijs.

Bijnamen. Hederik. Keijk.
Hoogduitsch. Wilde Rettig. Kriebelrettig. Hederich. Acker-Rettig.
Engelsch. Wild Radish. Corn-Radish.

Bloeit. Junij—Augustus. ☉.

Natuurl. Orde volg. LINN. XXXIX: *Siligosae. Cruciferae* Juss.

TETRADYNAMIA SILIGOSA. Viermagtigen Haauwdragenden.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx erectus, clausus. Petala unguiculata, limbo obovato vel obcordato. Siliqua linearis vel oblonga vel subconica, laevis et inseparabilis vel moniliformis et transverse articulata, pleiosperma. Semina globosa. De kelk, *a*, regtstandig, gesloten. Genagelde bloembladen, *b*, met omgekeerd-eironden of verkeerd-hartvormigen boord. De Haauwen lijnvormig of langwerpig, of bijna kegelvormig, onbehaard en onverdeelbaar, of paarsnoervormig en met overdwarsche geleedingen, veelzadig en de zaadkorrels, *c*, kogelrond.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Siliquis moniliformibus, maturitate striatis, stylo longioribus. Foliis simpliciter lyratis. De Haauwen paarsnoervormig, bij derzelve rijpheid gestreept, *d*, langer dan het stijltje. De bladen eenvoudig-liervormig.

De plant is van eene zegroenachtige kleur, van beneden af aan getakt, aan hoofdsteng en takken meer of min ruigharig, en komt of, — gelijk de hier afgebeelde, met geheel en al gele, of met bleek-gele en violet-aderige, of met witte en violet-aderige bloemen voor.

Bij e de helmdraadjes, waarvan 4 langer zijn dan de twee overige, bijna zoo lang als het stijltje, f, en tusschen dit en de kortere helmdraadjes een kliertje, g. In het eerst zijn de Haauwen meer of min behaard, h, naderhand vertoonen zij zich geheel onbehaard en glad, en bij derzelve rijpheid, d, zijn zij eenigzins gestreept, en dikwijls geheel zonder snaveltje, i; ook wisselen zij zeer af in het getal der geleedingen, welke men bij g in doorsnede ziet, en meestal worden slechts enkele hokjes met rijp zaad gevuld.

GROEIPLAATSEN. Op zanderige bouwlanden, en alzoo het menigvuldigst in die Provinciën waar de meeste zandgronden gevonden worden.

GEBRUIK. Doorgaans wordt deze plant voor eene en dezelfde met *Sinapis arvensis* L., Dl. II. Pl. 147, aangezien, aan beide, zonder onderscheid, de naam van *Herik* gegeven, en van beide gewoonlijk maar gezegd dat ze onkruid zijn. Maar dat deze *Wilde Radijs*, volgens eenigen, een goed beestenvoeder is, vooral voor de melkkoeijen, en dat de schapen op derzelve bladen en bloemen zeer graag zijn, en de laatste bijzonder nuttig voor de bijen, — dit schijnt in het algemeen bijna even onbekend te wezen, als dat uit de zaden eene groenachtige olie te verkrijgen is, om in lampen te branden. Er zijn welke beweerd hebben, dat het zaad wel eene goede spijs voor velerlei vogels is, maar dat ook dit bij den mensch die eigenaardige ziekte te weeg brengt, welke bij deskundigen onder de benaming van *Raphania*, of die van *Morbus cerealis*, bekend is; waarvan eene zeer lastige jeukte een hoofdverschijnsel zijnde, sommigen in Duitschland aan dit gewas den bovengemelden naam van *Kriebel-Rettig* gegeven hebben.

RAPHANUS RAPHANISTRUM L.

Radis sauvage.

Surnom. Ravenelle. Ravonaille.
Nom Allemand. Acker-Rettig. Wilde Rettig. Kriebelrettig. Hederich.
— *Anglais.* Wild Radish. Corn-Radish.

Fleurit en Juin—Août. ☉.

Ordre Nat. de LINN. XXXIX: Siliquosae. Cruciferae Juss.

TETRADYNAMIE SILIQUEUSE.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice connivent, *a*, pétales onguiculés, *b*, le limbe obové ou obcordé. Silique linéaire ou oblongue, aussi presque conique, glabre, indivisible ou moniliforme et articulée, à plusieurs graines presque globeuses, *c*.

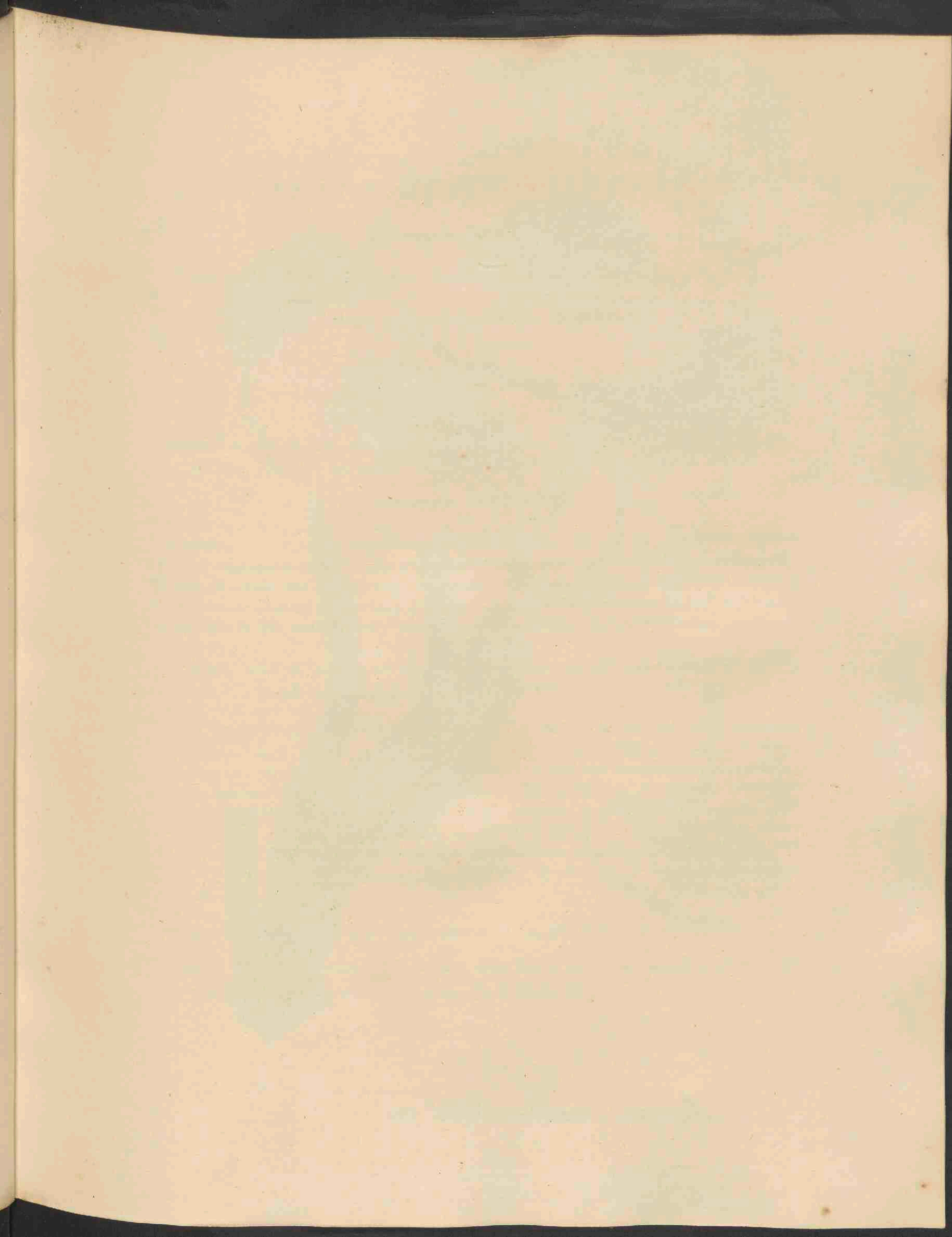
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Siliques moniliformes, striées dans leur maturité, *d*, plus longues que les styles, feuilles simplement lyrées.

La plante a une teinte glauque, est rameuse dès son bas et plus ou moins hispide ou velue à la tige et aux branches. Elle vient à fleurs jaunes, jaunes pâles avec des lignes violettes, ou tout-à-fait blanches avec des lignes violettes.

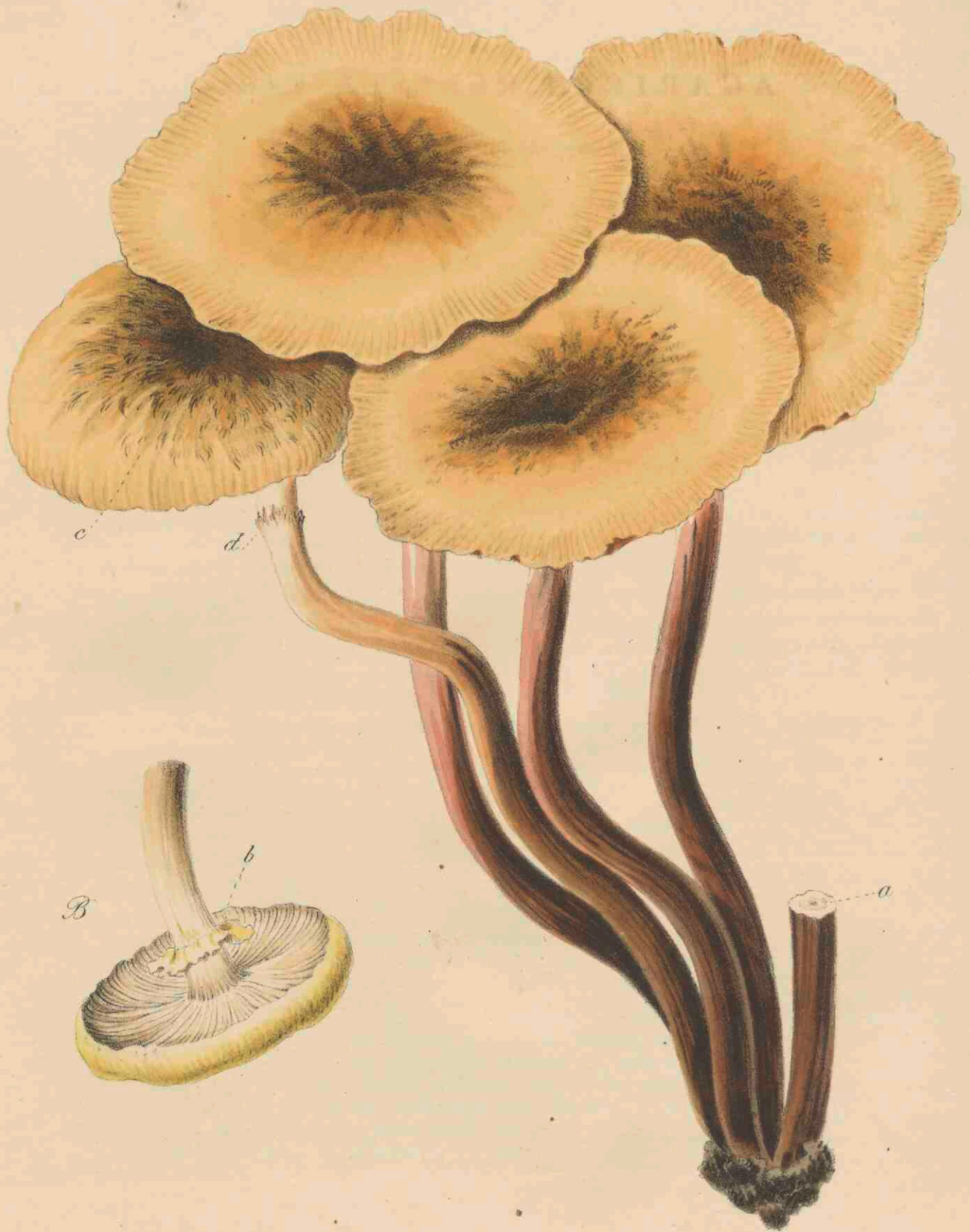
Vers e les étamines, dont quatre sont plus longues que les autres, et à-peu-près de la longueur du style, f, et entre celui-ci et les deux étamines plus courtes le disque de l'ovaire porte une petite glande, g. Les siliques sont d'abord plus ou moins velues, h, puis elles se montrent glabres et lisses, et dans leur maturité, d, elles sont un peu sillonnées, et souvent sans rostre, i; aussi elles varient beaucoup quant au nombre des articulations, que l'on voit en coupure longitudinale vers j, et ordinairement on ne trouve que quelques-unes des loges contenant une graine.

LIEU NATAL. Dans des champs sablonneux, et ainsi on le rencontre le plus dans les Provinces où se trouvent principalement de telles terres.

USAGE. Dans notre patrie comme ailleurs communément le peuple ne distingue pas entre cette plante et le *Sinapis arvensis* L., Tome II. Pl. 147, et comme l'une et l'autre est appelée *Hederich* chez les Allemands, chez nous toutes deux portent le nom de *Herik*, et guères on n'en parle que d'une mauvaise herbe. Mais que le *Radis sauvage* donne une bonne nourriture pour le bétail, surtout pour les vaches à lait, que les brébis sont très friandes de ses feuilles ainsi que de ses fleurs, et que celles-ci sont fort recherchées par les abeilles, tout cela semble peu connu, et de même en général on ignore que l'on peut se procurer une huile de ses graines, qui pour la brûler dans des lampes n'est point inférieure à d'autres huiles. Des autres ont prétendu que les graines, quoique mangées par la volaille, produisent chez l'homme la maladie que les médecins appellent *Raphania* ou *Morbus cerealis*, dans laquelle un prurit presque intolérable étant un des symptômes les plus caractéristiques, en Allemagne cette plante est aussi désignée par le nom de *Kriebel-Rettig*.

Agaricus melleus Vahl. 775.

AGARICUS MELLEUS VAHL.

Honiggele Paddestoel. (?)

Hoogduitsch. Honiggelber Blätterpilz. Heckenschwamm. Hallimasch.

Groeit gedurende den Nazomer en Herfst.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS LXI.: Fungi. Cryptogam. Cl. I. Fungi, Ord. III. Dermatomyces, Fam. IX. Hymenini: D. Pileati: d. Agaricini: Gen. Agaricus, RABENH.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caespitosus, pileo planiusculo luteo vel lutescente — ochraceo, squamulis pilosis nigricantibus tecto, lamellis adnato-decurrentibus, stipite farcto subfibrilloso, annulo patulo floccoso, albo-lutescente. Groepvormig, het hoedje bijna vlak, geelachtig of geelachtig okerkleurig en met zwart-harige schubjes bedekt; de plaatjes aangewassen neêrlopende; de steel gevuld, a, en min of meer met vezeltjes bezet, en een wijdstandig, vlokkig, geelachtig-wit ringje, b.

Dezelve komt in grootere of kleinere groepen voor, zoo dat men er somwijlen tot 20, 30 en meer als op een hoopje bij elkander aantreft.

Het hoedje is in het eerst, gelijk bij b gezien wordt, aan den rand naar binnen gebogen, droog of eenigzins kleverig op het gevoel, gewoonlijk honiggeel van kleur, met een' bruinachtigen gloed in het midden, en met even beschreven schubjes bedekt, gelijk door c aangeduid wordt. Allengskens echter verdwijnen die schubjes, vertoonen zich de randen eenigzins gestreept, blijft ook van het ringje, b, slechts een spoor over, d, en neemt de, meestal her- en derwaarts gebogen, steel eene steeds donkerder wordende bruine kleur aan, daar die eerst bleekbruin of eenigzins bleek-veeschkleurig was, zoo als ook de plaatjes zijn, namelijk, zoo lang als de Paddestoel niet begint weg te sterven.

GROEIPLAATSEN. Om of bij afgehouden boomstronken, op vele plaatsen om *Naaldwijk*.

GEBRUIK. Het vleezige gedeelte van het hoedje wordt hier en daar in Duitschland gegeten, terwijl men er in Zweden zelfs veel gebruik van maakt, (RABENHORST, FRIES).

AGARICUS MELLEUS VAHL.

Nom Allemand. Honiggelber Blaetterpilz. Heckenschwamm. Hallimasch.

Croît à la fin de l'Été et dans l'Automne.

*Ord. Nat. de LINNAEUS LXI: Fungi. Cryptogam. Cl. I: Fungi, Ord. Dermatomyces, Fam. IX:
Hymenini: D. Pileati: d. Agaricini: Gen. Agaricus, RABENH.*

CRYPTOGAMIE.

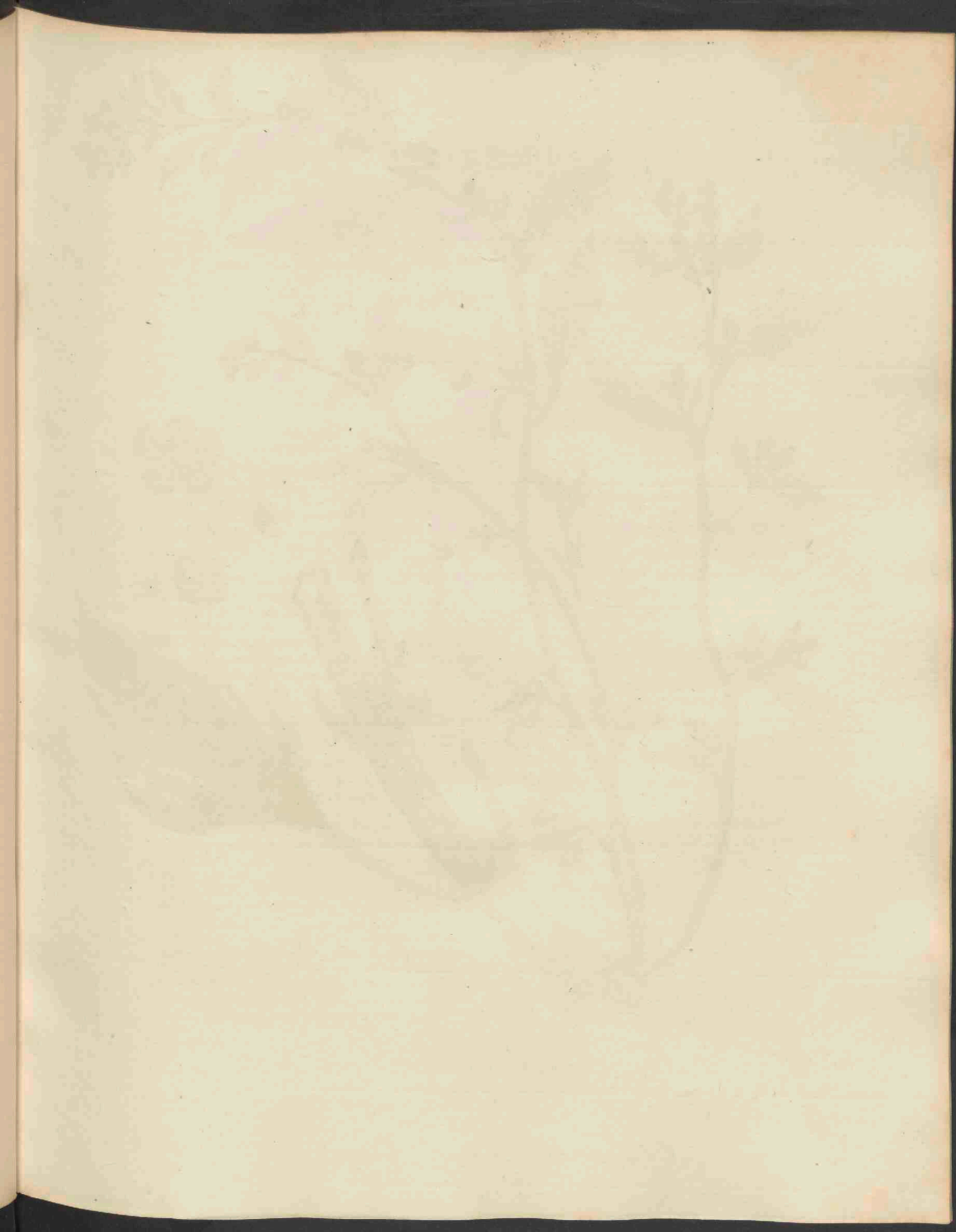
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. En gazons, chapeau presque plan, jaunâtre ou de couleur d'ocre jaune, couvert de petites écailles pileuses noirâtres, lames adnées-décurrentes, pédicule plein, *a*, plus ou moins fibrilleux et muni d'un collier floconneux un peu jaunâtre, *b*.

Il vient en formant des gazons ou plus ou moins touffus, et parfois par groupes de 20 à 30 et plus d'individus, qui sont souvent tout couverts de blanc, par l'abondance des sporules.

D'abord le chapeau est à bord plus ou moins roulé vers le dedans, comme on voit figure B, puis il est sec ou un peu visqueux, ordinairement de couleur jaune de miel et un peu brunâtre dans le centre, et couvert de petites écailles pileuses noirâtres, c, qui cependant disparaissent insensiblement. A la fin le bord du chapeau est plus ou moins strié, du collier, b, il ne reste qu'une trace, d, et le pédicule, souvent plus ou moins courbé, devient de plus en plus de couleur brune, étant premièrement de couleur brune pâle ou pâle incarnate, comme de même le sont les lames, avant le temps quand le champignon commence à flétrir.

LIEU NATAL. Je le trouvai au pied des vieux troncs d'arbres, en divers lieux aux environs de Naaldwijk.

USAGE. La chair du chapeau est mangée dans quelques endroits de l'Allemagne, et même on en fait un grand usage dans la Suède. (RABENH., FRIES.)

Chenopodium murale. L. 776.

CHENOPODIUM MURALE L.

Tuilvermende Ganzevoet.

Hoogduitsch. Mauer-Gänsefuss. Stäuderich. Mauermelde.
Engelsch. Wall-Goosefoot. Nettle-leaved Goosefoot.

Bloeit Julij en September. ☉

PENTANDRIA DIGYNIA. Vijfhelmigen Tweestijligen.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XII. Oleraceae. Atriplices JUSS. Chenopodeae VENT.

GESLAGTS KENMERKEN. Flores hermaphroditi. Perigonium 5-fidum vel 5-partitum, dorso inappendiculatum persistens. Stamina 5, basi perigonii inserta. Stigmata 2. Utriculus depressus membranaceus. Semen horizontale, albuminosum, testa crustacea. Tweekunnige bloempjes. Een blijvend 5-spletig of 5-deelig bloemdek, *a*, zonder aanhangsel op den rug. Vijf aan den voet van het bloemdek ingeplante meeldraadjes. Twee stempeltjes. Een platgedrukt vliezig zakvruchtje. Waterpas-liggende eiwithoudende zaden, *b*, met een korstachtig zaadvliesje.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis ovato-deltoidibus inaequaliter dentatis acutis nitidis, racemis corymbosis nudis, seminibus nigris opacis carinato-marginatis. Driehoekig-eironde, ongelijk-getande, puntige, glanzende bladen, tuilvermende onbebladerde bloemtrossen, zwarte glanslooze en kielvormigerende zaden, *b*.

*Gewoonlijk is het eene zware plant, met openstaande sterkgetakte steng. De benedenste bladen zijn langgesteeld, driehoekig- of ruitvormig-eirond, de overige ten laatste geheel ongesteeld. De eindelingsche en ook in de oksels geplaatste bloemtrossen zijn onbebladerd; de eindelingsche het meest uitgespreid. Eene bloemkroon is niet aanwezig, maar slechts een kelkje omvat de vruchtdeeltjes, gelijk bij *a* wordt gezien, terwijl *c* hetzelfde gesloten voorstelt. Somwijlen gebeurt het dat men een paar van de kelkblaadjes vijf tot zesmaal grooter aantreft dan de overige, en ook wel eens drie stempeltjes. De doffe of glanslooze, zwarte en zeer fijn gestippelde zaden, bij *b*, gelijk de beide andere figuren, genoegzaam vergroot, zitten in een vliezig zakje, waarvan het beginsel door *d* aangetoond is.*

GROEIPLAATSEN. Langs de wegen, kanten van bouwlanden, bij mesthoopen en op andere ruwe plaatsen. — Zeer veel om Dordrecht, Zwijndrecht en Gorcum, alsmede in den omtrek van Naaldwijk, Monster, 's Gravezande en elders in het Westland. Bij Delft: VERM.; bij Amsterdam: BERGSMAN en VAN HALL; bij Leyden, Wassenaar en Katwijk aan Zee: MOLKENB. en KERB., Flora Leid.; bij Kampen: BONDAM, Flora Campens.; op Zuid-Beveland: Dr. v. D. BOSCH, doch zeldzaam.

GEBRUIK. De vetachtige druppeltjes, waarmede ik de blaadjes van het kelkje of bloemendek meestal sterk bezet vond, doen bij mij eenigzins het vermoeden ontstaan of deze plant wellicht mede eene olie bevat, zoo als de uitlandsche *Chenopodium anthelminticum* L.; uit welker zaden, namelijk, in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika eene zeer deugdelijke wormdrijvende olie verkregen wordt, terwijl even eens het uitgeperste sap van die plant en ook hare tot poeder gebragte bladen die eigenschap hebben: LINDLEY, Flora Medica.

CHENOPODIUM MURALE L.

Ansérine des murs.

Nom Allemand. Mauer-Gänsefuss. Stauderich. Mauermelde.

— *Anglais.* Wall-Goosefoot. Nettle-leaved Goosefoot.

Fleurit en Juillet — Septembre. ☉.

PENTANDRIE DIGYNIE.

Ord. Natur. de LINN. XII, Oleraceae. Atriplices JUSS. Chenopodeae VENT.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fleurs hermaphrodites. Péricone, *a*, 5-fide ou à 5 divisions, non appendiculé sur le dos, persistant. Cinq étamines, insérées à la base du péricone. Deux stigmes. Utricule déprimée, membraneuse. Semence horizontale, albumineuse, à test crustacé, *b*.

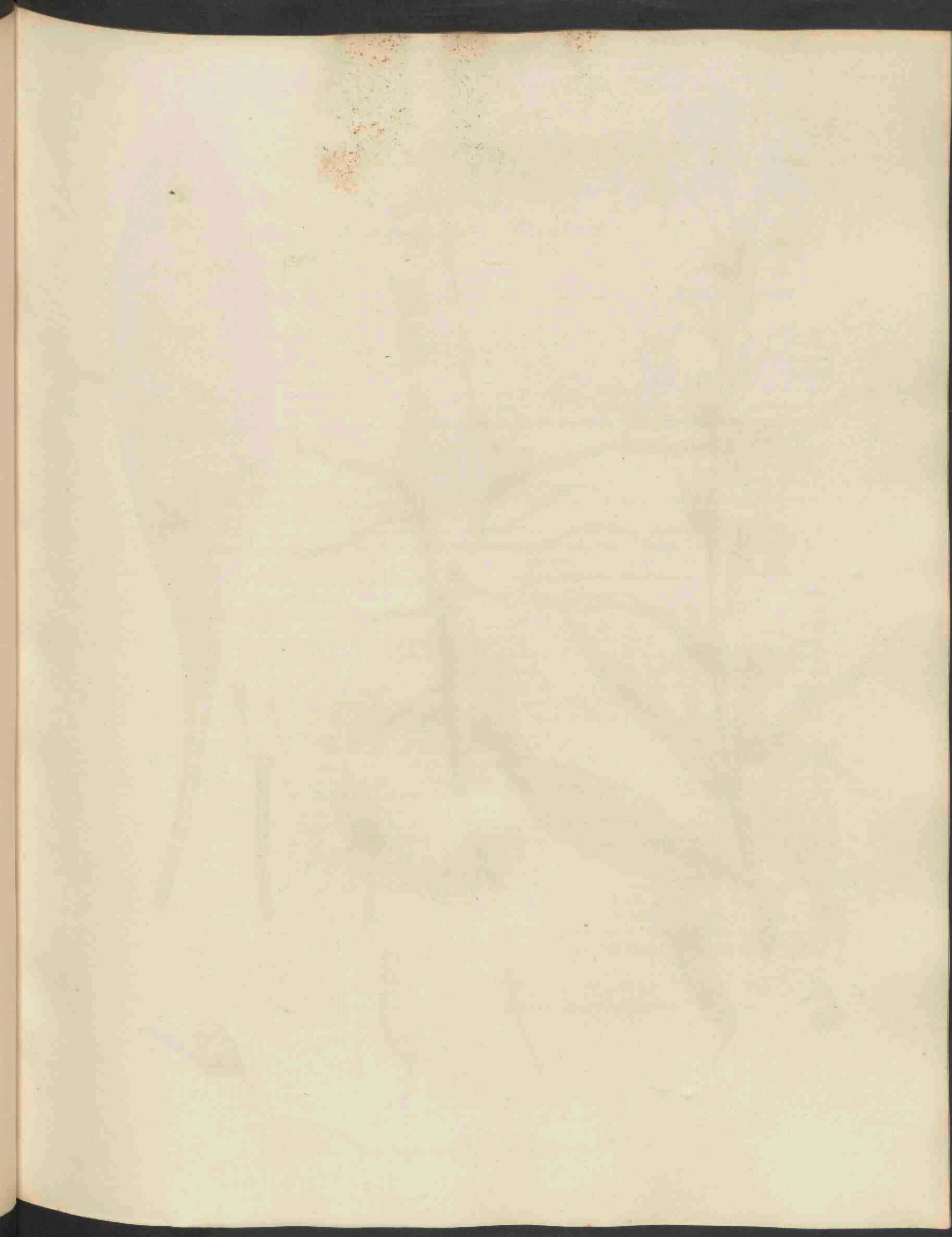
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles ovales-deltoides, dentées inégalement, pointues, un peu luisantes; grappes formant une espèce de Corymbe, aphylls; semences noires, opaques, à marge carénée, *b*.

*Ordinairement elle est de stature grande, à tige ouverte et très rameuse. Les feuilles inférieures pourvues d'un long pétiole, de forme triangulaire-ovale ou rhomboïde, les supérieures de plus en plus ovales et à la fin tout-à-fait sessiles. Les grappes sont axillaires et terminales et aphylls, les dernières plus éparses. Point de corolle, mais seulement un calice, qui entoure les pièces de la fructification de la manière comme on voit vers *a*, et se montre clos vers *c*. Il arrive quelquefois que l'on rencontre une paire de segments du calice cinq à six fois plus grands que les autres, et aussi on a vu des fleurs à 3 stigmes. Les graines noires, opaques et très subtilement ponctuées, sont renfermées dans une espèce de petit sac membraneux, dans une Utricule, dont le commencement est indiqué par la lettre *d*.*

Toutes les trois figures partielles sont suffisamment agrandies.

LIEU NATAL. A côté des chemins et des champs, aux tas de fumier et dans des broussailles. Abondamment aux environs de *Dordrecht*, *Zwijndrecht* et *Gorinchem*, comme aussi en ceux de *Naaldwijk*, *Monster*, 's *Gravesande* et ailleurs au *Westland*. Près de *Delft*: VERM.; près de *Amsterdam*: BERGSMA et VAN HALL; près de *Leide*, *Wassenaar* et *Katwijk aan Zee*: MOLKENB. et KERB., *Flor. Leidens.*; près de *Kampen*: BONDAM, *Flor. Campens.*; au *Sud-Beveland*: le Dr. VAN DEN BOSCH.

USAGE. La présence de la grande quantité de gouttelettes grasses sur les pièces du péricone, m'ont fait soupçonner, que peut-être aussi cette espèce d'*Ansérine* contient un suc huileux comme celui du *Chenopodium anthelminticum* L. Et vu que les habitans des Provinces unies de l'Amérique septentrionale se procurent une huile des semences de l'*Ansérine anthelmintique*, qui a la vertu de faire évacuer les vers intestinaux, et en considérant que de cette plante aussi le suc exprimé et les feuilles en poudre sont douées de la même propriété (LINDLEY, *Flora Medica*), il se peut qu'aussi notre *Ansérine des murs* soit efficace dans l'helminthiasie.

Oenothera biennis. L. 777.

OENOTHERA BIENNIS L.

Gele Onagra.

Hoogduitsch. Zweijährige Nachtkerze. Gemeine Nachtkerze. Gelbe Rapunzel. Weinblume. Garten-Rapunzel. Rhapsontica.

Engelsch. Common Evening-Primrose. Night-Primrose.

Bloeit Julij — September. ♂.

Natuurl. Ord. volg. LINN. XVII, *Calycanthemae. Onagrariae* JUSS. *Epilobiaceae* VENT.
OCTANDRIA MONOGYNIA. Achthelmigen Eenstijligen.

GESLACHTS KENMERKEN. Calyx 1-phyllus, superus, tubo longo, limbo 4-partito et parte tubi caduco. Corolla 4-petala, petalis divisuris calycis insertis. Stamina 8, calycis fauci inserta. Stigma 4-fidum. Capsula oblonga angulata, 4-ocularis, 4-valvis, polysperma. Spermophorum columnare tetragonum. Semina nuda. De kelk éénbladig, bovenstandig, met een lange buis en 4-deeligen boord, welke, benevens een gedeelte van de buis, afvallig is. Vierbladige bloemkroon, de bloembladen op de verdeelingen van den kelk ingeplant. Acht in de kelk-keel ingeplante meeldraadjes. Het stempeltje, *i*, 4-deelig. Langwerpige, hoekige, 4-hokkige, 4-kleppige, veelzadige zaaddoos. Een zuilvormig 4-kantig zaadbed, *j*. De zaden kaal.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule scabriusculo subpiloso, foliis ovato-lanceolatis leviter pubescentibus calloso-dentatis, genitalibus corolla brevioribus corollaque tubo calycis fere duplo brevioribus. De steng ruwachtig en eenigzins behaard, eirond-lancetvormige, min of meer fijn-behaarde bladen, met aan den top eeltachtige tandjes; de bloembladen langer dan de geslachtsdeelen, maar bijna tweemaal korter dan de buis van het kelkje.

Figuur A stelt een wortelblad voor van de plant in het eerste jaar, B den wortel eener tweejarige plant en C slechts het bovenste gedeelte eener steng, omdat dezelve 3 à 4 voet hoog groeit; zelfs vond ik die ter hoogte van 7 tot byna 8 voeten. (*)

De bloemen zijn bij sterke zonnehitte gesloten, openen zich tegen den avond, bloeijen volgens SPRENGEL, Natur der Gewächsen, pag. 220, gedurende twee nachten, en verspreiden eenen aangenamen, alhoewel niet sterken geur. Somwylen treft men die met 5 bladen aan, en dan ook met 10 meeldraadjes en een vijfdeelig stempeltje, en nu en dan vindt men de bloemkroon oranjekeurig of licht bloedrood.

Bij a een bloemblad afzonderlijk; b het kelkje, benevens de meeldraadjes en het stempeltje, waarvan men bij c, in de geopende buis van het kelkje, de voortzetting ziet tot op het vruchtbeginsel, terwijl aldaar door d tegelijk de vasthechting der meeldraadjes aangetoond is. Figuur e een nog niet rijp zaaddoosje in de lengte doorgesneden; hetzelfde bij f waterpas doorgesneden, bij g volkomen rijp en reeds opengebarsten, en bij h een der zaden.

GROEIPLAATSSEN. Voornamelijk op Zandgronden. Op sommige plaatsen zoo overvloedig, als of dezelve er met de hand gezaaid ware; aldus b. v. op eene plaats op de *Geest*, tusschen *Naaldwijk* en *Monster*, en bij *Oostduin* bij 's *Gravezande*. Zeer veel in de binnenduinen tusschen *Heemstede* en *Bennebroek* bij *Haarlem*, en omtrent *Doorn* en *Maartensdijk* in het Sticht van Utrecht. — Bij *Lienden* in de *Betuwe*, bij *Zutphen*, den *Uilenpas*, *Arnhem*, *Harderwijk* en in de duinen op vele plaatsen. — Bij *Nijmegen*, *Maarsbergen*, *Dieren*, *Rheede* en bij 's *Hage*: VAN HALL, *Fl. Belg. Sept.*; bij *Noordwijk*, *Noordwijkerhout*, in *Persijns pan*, om *Leiden*: MOLKB. EN KERB., *Flor. Leidens.* Op *Walcheren*: DR. V. D. BOSCH; in de omstreken van *Breda*: KUYPER VAN WÄSCHPENNING; bij het bosch te *Zalk*: BONDAM, *Fl. Campens.*

GEBRUIK. Door cultuur veredeld kan de wortel, gelijk in sommige streken van Duitschland geschiedt, gegeten worden zoo als men de Scorzoneren gebruikt, of ook gekookt en koud geworden, met olie en azijn; raauw levert dezelve een goed voedsel voor de varkens, welke dat gaarne eten en er vet van worden. De geheele plant kan gebruikt worden om er Potasch uit te halen, en veel looistof bevattende kan men er zich ook in leerlooijerijen van bedienen, alsmede in Wol- en Linnenverwerijen en om inkt van te maken.

De bijen halen uit de bloemen veel was en honig.

(*) Aldus op *Rhoodestein*, bij *Neêrlangbroek*, in het Sticht van Utrecht; op kleiachtigen grond.

Gnaphalium luteo-album. L. 778.

GNAPHALIUM LUTEO-ALBUM L.

Bleekgeel Roerkruid.

Bijnamen. Stinkbloem. Zevenjaarsbloem.
Hoogduitsch. Gelblichweisses Ruhrkraut. Bleiche Strohblume.
Engelsch. Jersey Cudweed. Everlasting. Life-for-ever.

Bloeit Julij—September. ☉.

SYNGENESIA SUPERFLUA. Overbodig Zaamhelmigen.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XLIX: *Compositae. Synanthereae.* RICH.

GESLACHTS KENMERKEN. Involucrum scariosum, imbricatum, hemisphaericum vel teres. Flores disci hermaphroditi, tubulosi, quinquedentati, fertiles; flores radii feminini, filiformes, apice dentati, pluriseriales. Vel capitula dioica, hermaphrodita nempe propter stigma imperfectum sterilia. Pappi pili filiformes, vel superne parum incrassati, vel florum hermaphroditorum clavati. Receptaculum prorsus nudum. Het omwindsel, *a*, verdroogd-bladerig, *b*, overeenliggend, halfronnd of steelrond. De bloempjes van het midden, *c*, tweekunnig, pijpvormig, 5-tandig, vruchtbaar; die van den omtrek, *d*, vrouwelijk, draadvormig, aan den top klein getand, veelrijg. Of tweehuizige bloemhoofdjes, zijnde, namelijk, de tweekunnige wegens een onvolkomen stempeltje onvruchtbaar. De haartjes van het zaadpluis, *e*, draadvormig, of van boven min of meer verdikt, of bij de tweekunnige bloempjes knodsvormig. De vruchtbodem, *f*, geheel naakt.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule simplici vel apice ramoso-corymboso, capitulis glomeratis aphyllis, foliis semiamplexicaulibus lineari-lanceolatis subrepandis utrinque lanuginoso-pubescentibus; achaeniis subtiliter tuberculatis. De steng eenvoudig of naar boven toe getakt-tuilvervormig. Zamengepakte bladerlooze bloemhoofdjes. Lijn-lancetvormige, min of meer golf-randige, aan weerskanten wollig-behaarde, half-stengomvattende bladen. De zaden, *g*, zeer fijn-knobbelig.

Dezelve komt en met eene zeer eenvoudige steng voor, of met eene van boven getakte en bijna tuilvervormige, of ook niet zelden met eene terstond getakte steng, en in dit geval zoo wel regtstandig als over den grond uitgespreid. Heeft dit laatste plaats, dan zal de Verscheidenheid, β depressum, welke bij PERSOON, Synops. plant., voorkomt, daarvan welligt niet wezenlijk onderscheiden zijn? Hoe dit zij, de sterk getakte en geheel en al tegen den grond liggende Exemplaren dezer plant, welke ik aan een' weg achter Hardenbroek, omtrent Kothen, in het Sticht van Utrecht vond, doen mij altijd nog twijfelen of er ter vaststelling van genoemde Verscheidenheid bij PERSOON wel eenig bestemd teeken bestaat, want tusschen de planten met eenvoudige en regtstandige, of getakte en geheel liggende getakte steng, zijn, ook ten aanzien van hare grootte en van de meerdere of mindere wolligheid der bladen en van de geheele plant, en betreffende de kleur der bloemhoofdjes (*), zoo vele overgangen waar te nemen, dat er mijns bedunkens van geene vastbepaalde Verscheidenheid sprake kan zijn.

GROEIPLAATSEN. Tusschen *Katwijk* en *Noordwijk*, op onbebouwd kleiland te *Oldeniel* in *Overijssel*, en aan de wegen en dijkes bij *Nije Mirdum* in *Friesland*: de *GORTER*. In het bosch van *Rijs*: *BRUINSMA*, *Fl. Frisica*. Omtrent *Laren* in *Gelderland*, aan den weg tusschen *Monster* en *Loosduinen*, op de duinen van *Groot-Bentveld* bij *Haarlem*: *Flora Belg. Sept.* Tusschen *Katwijk* en *Noordwijk*, bij het huis den *Deyl*, bij *Wassenaar*, bij *Katwijk aan zee*: *Fl. Leidensis*. Op *Zuid-Beveland*, doch zeer zeldzaam: *Dr. v. D. BOSCH*. Zelf vond ik haar, behalve ter boven reeds genoemde plaats, in duinvalleijen onder *Zandvoort* en op akkers bij *Noordwijk-binnen*, op afgezande gronden bij *Naaldwijk*, aan den *Korten Broekweg* tusschen *Naaldwijk* en *Wateringen*, en vrij menigvuldig op enkele turfakkers tusschen *Baambrugge* en *Vinkeveen*, aan de zoogenaamde *Zuwe*.

(*) Waarvan PERSOON spreekt, doch door den Hoogl. v. HALL, in de *Flora Belg. Sept.*, geene melding gemaakt is geworden.

GNAPHALIUM LUTEO-ALBUM L.

Gnaphale jaunâtre.

Nom Allemand Gelblichweisses Ruhrkraut. Bleiche Strohblume.

— Anglais. Everlasting. Life-for-ever. Jersey Cudweed.

Fleurit en Juillet-Septembre. ☉.

SYNGÉNÉSIE SUPERFLUE.

Ord. Natur. de LINNAEUS XLIX: Compositae. Synanthereae RICH.

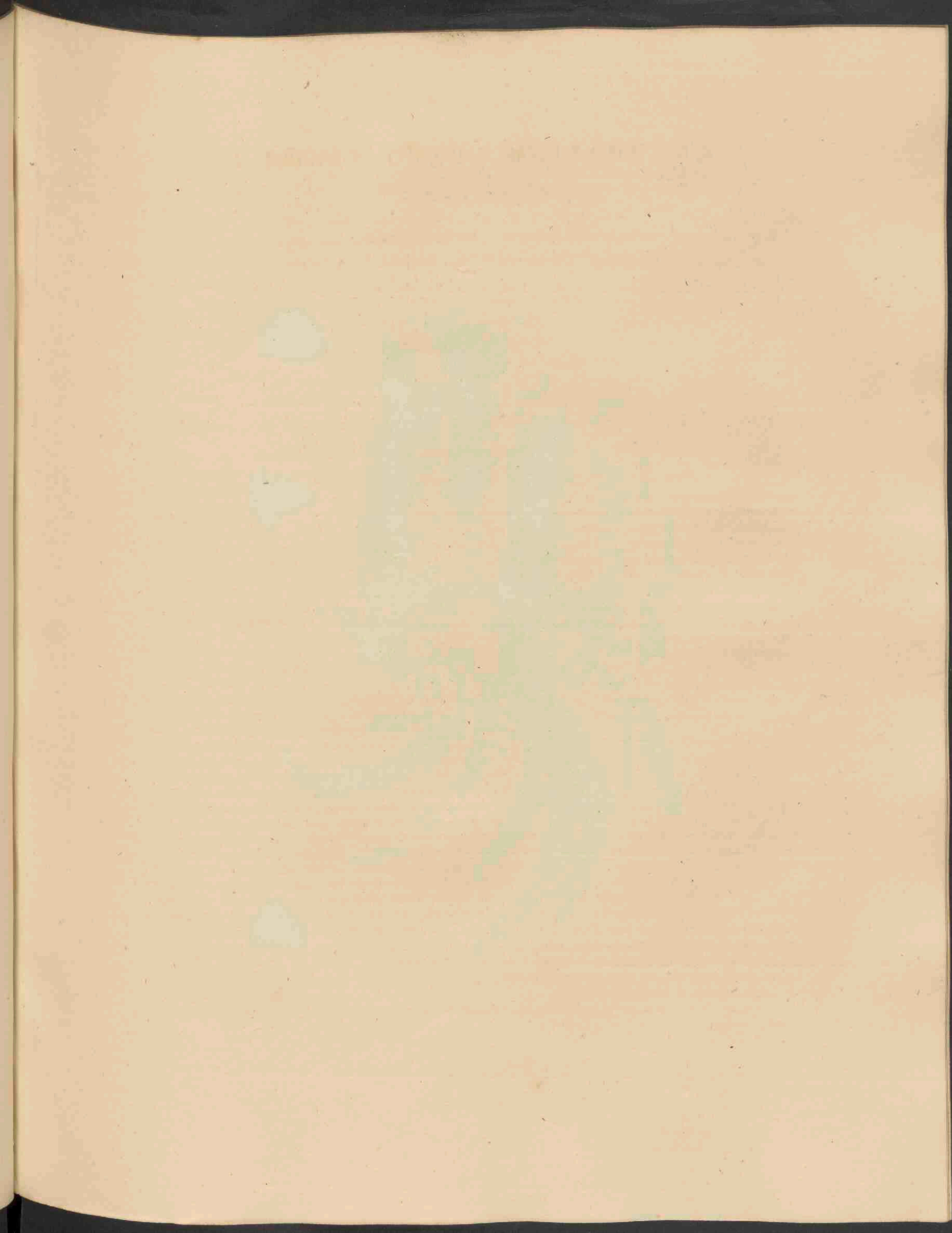
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Involucre, *a*, ou hémisphérique ou cylindrique, à feuilles scarieuses imbriquées, *b*. Les fleurs du disque, *c*, hermaphrodites, tubuleuses, 5-dentées, fertiles; celles de la circonférence, *d*, féminines, filiformes, à sommet denticulé, en plusieurs rangs. Ou les petites têtes de fleurs sont dioïques, les hermaphrodites étant stériles à cause d'un stigme imparfait. Les poils de l'aigrette, *e*, filiformes, ou un peu épaissis vers le sommet, ou clavés dans les fleurs hermaphrodites. Réceptacle nu, *f*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige simple ou ramifiée en corymbe vers le bout; les petites têtes de fleurs glomérées, aphyllées; feuilles demi-embrassantes, linéaires, lancéolées, plus ou moins répandues, lanugineuses-pubescentes ou cotonneuses sur les deux surfaces; achènes ou fruits un peu tuberculés, *g*.

On la trouve ou à une tige très simple, ou à ramification corymbiforme vers le sommet, ou ramifiée dès sa base, et alors ou érigée ou diffuse sur la terre. Quand le dernier a lieu, peut-être la Variété, β depressum, de PERSOON, dans son Synopsis plantarum, n'en diffère pas? Quoi qu'il en soit, les exemplaires à tige entièrement couchée sur la terre, que je trouvai à côté d'un chemin derrière Hardenbroek, près de Kothen, dans la province d'Utrecht, me font toujours soupçonner que pour la constabilité de la dite Variété de PERSOON, il n'y a point de caractères tout-à-fait fixes. Car, parmi les individus à tige simple et droite, ramifiée et érigée, et rameuse et tout couchée sur la terre, on peut observer tant de transitions, — aussi quant à la grandeur de la plante, et à la plus grande ou à la moindre lanuginosité des feuilles comme de toute la plante, et quant à la couleur des capitules de fleurs, — que d'après mon sentiment on n'y peut montrer aucune signe assez constante pour établir une Variété bien distinguée (*).

LIEU NATAL. Entre Katwijk et Noordwijk, dans des champs argileux incultes à Oldeniel en Overijssel, et aux bords des chemins et contre de petites digues près de Nye Mirdum dans la Frise: DE GORTER. Au bois de Rijs: BRUINSMA, Flor. Fris. Près de Laren dans la Gueldre, au chemin entre Monster et Loosduinen, dans les dunes du grand Bentveld aux environs de Haarlem: Flor. Belg. Sept. — Entre Katwijk et Noordwijk, auprès de la Maison den Deijl, près de Wassenaar et Katwgk aan Zee: Flor. Leidens. Rarement au Sud-Beveland: le Dr. v. n. BOSCH. Moi-même, hors à l'endroit déjà mentionné, je la trouvai dans les dunes près de Zandvoort, dans des champs près de Noordwijk-binnen, en des lieux sablonneux aplanis et au Korten Broekweg près de Naaldwijk, et dans quelques tourbières au Zuwe entre Baambrugge et Vinkeveen.

(*) Aussi il est à remarquer qu'à l'endroit où le Profess. VAN HALL parle du *Gnaphalium luteo-album* β . depressum, il a omis de citer la phrase: »fiores... lutescent-fusci,» que l'on trouve chez PERSOON.

Asplenium Trichomanes. L. 779.

ASPLENIUM TRICHOMANES L.

Haarstelige Streepvaren.

<i>Bijnamen.</i>	Wederdood. Steenbreek.
<i>Hoogduitsch.</i>	Wiederthon-Streifen-Farn.
<i>Engelsch.</i>	English black Maidenhair. Common Maidenhair. Spleenwort. Miltwaste.

Draagt vrucht in den Zomer. ♀.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS LV: Filices. Polypodiaceae R. BROWN. Gyrateae SWARTZ.

GESLACHTS KENMERKEN. Sori lineares vel oiales, venis lateralibus impositi. Indusium membranaceum, planum, costam versus dehiscens. De vruchthooppjes lijnvormig of ovaal, op de zijdelingsche aderen geplaatst. Het dekvlies vliesachtig, vlak, naar de middennerf toe openberstende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Fronde lanceolato-lineari, pinnata, pinnis ovato-subrotundis, obtusis, suboppositis, sessilibus, basi truncato-cuneatis, repandis vel crenatis. Stipite nudo rachique atropurpurea, vernicosis; rachi supra margine tenui membranacea scariosa crenulata appendiculata. Het loof lancetvormig-lijnvormig, gevind, de vinblaadjes eivormig-rondachtig, stomp, nagenoeg tegen over elkander geplaatst, ongesteeld, aan den voet geknot-wiggovormig, of uitgeschulpt of gekarteld. De naakte steng en loof-ribbe (rachis) donker- of zwartachtig purperkleurig, glanzig; de loof-ribbe van boven met een smal, dun, vliesachtig, verdroogd, gekarteld, randje.

Onder genoegzame vergrooting vindt men bij a een vinblaadje op de bovenzijde voorgesteld, met een gedeelte van de Loof-ribbe (Rachis), welke allengskens van alle vinblaadjes ontdaan overblijft, gelijk dit in de hoofdfiguur te zien is. Bij b een vinblaadje aan de onderzijde en vrucht dragende, komende de kiemhooppjes (sori) van onder de opperhuid te voorschijn, welke zij in den vorm van een doorzigtig vliesje naar boven ligten en vervloegen, naar de binnenzijde, overlangs doen openbersten, c. Ten laatste zijn die vliesjes, of de Dekvliesjes, geheel verdooven, en eene menigte van kiemkorreltjes, waarvan een afzonderlijk bij d, bedekt bijna de gansche onderzijde der vinblaadjes, c.

GROEIPLAATSEN. Aan de groote kerk te *Harderwijk*, aan den muur om het huis te *Zwanenburg*, aan de kerk te *Boven-Karspel* en *Barsingerhorn* in Noord-Holland, en aan den muur van de oude Brug van het Huis *Ypenstein* bij *Alkmaar*: DE GORTER. — De door ons afgebeelde is van *Neerbosch* bij *Nijmegen*, waar dezelve door de H. H. ABELEVEN JR. en P. M. E. GEVERS tusschen de steenen eener brug in de *Dennenlaan* gevonden is. Eerstgemelde, de Heer T. H. A. J. ABELEVEN, vond haar ook op eenen wortel van een' eikenstruik op den *Hunnenberg* bij *Ubbergen*, en meent dat dit welligt dezelfde plaats is waar de Heer DE BIJER ze gevonden heeft. Voorts is dezelve in den omtrek van *Nymegen*, door den Heer D. J. BOSCH, aan de Sluis in de *Ooy* gevonden, hebben de H. H. VAN DER SANDE LACOSTE en P. J. KRAAMWINKEL haar bij *Utrecht*, aan het Kruidhuis buiten de *Waardpoort*, aangetroffen, — heeft Dr. v. D. BOSCH haar aan een' ouden muur in het Dorp *Haamstede*, op het Eiland *Schouwen*, gezien en volgens opgave in de *Flora Belg. Sept.*, heeft men haar ook aan den Kerk- en Pastorij-muur te *Zoelen* in de *Betuwe*, en aan de Ruïnes te *Eikenduinen* bij 's *Hage* aangetroffen.

GEBRUIK. Het loof, dat eertijds in de Apotheken onder den naam van *Herba Trichomanis* voorhanden geweest is, bevat eene slijmige, specerijachtige zacht-zamentrekkende stoffe, zoodat een afkooksel daarvan, met stroop gemengd, eveneens gebruikt kan worden als de *Syrupus Capillæ Veneris* (van *Adiantum Capillus Veneris* L.) Met witten wijn gekookt vond ik dezelve, met bijvoeging van *Komijn-zaad*, tegen moeilijke pisloozing aangeprezen.

ASPLENIUM TRICHOMANES L.

Doradille Trichomane.

Surnoms. Capillaire blanc. Petit Capillaire. Polytric.

Nom Allemand. Widerthon-Streifenfarn.

— *Anglais.* English black Maidenhair. Common Spleenwort. Common Mardenhair. Miltwaste.

En fruits en l'Été. ♀.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS LV: Filices. Polypodiaceae. R. BROWN. Gyrateae. SWARTZ.

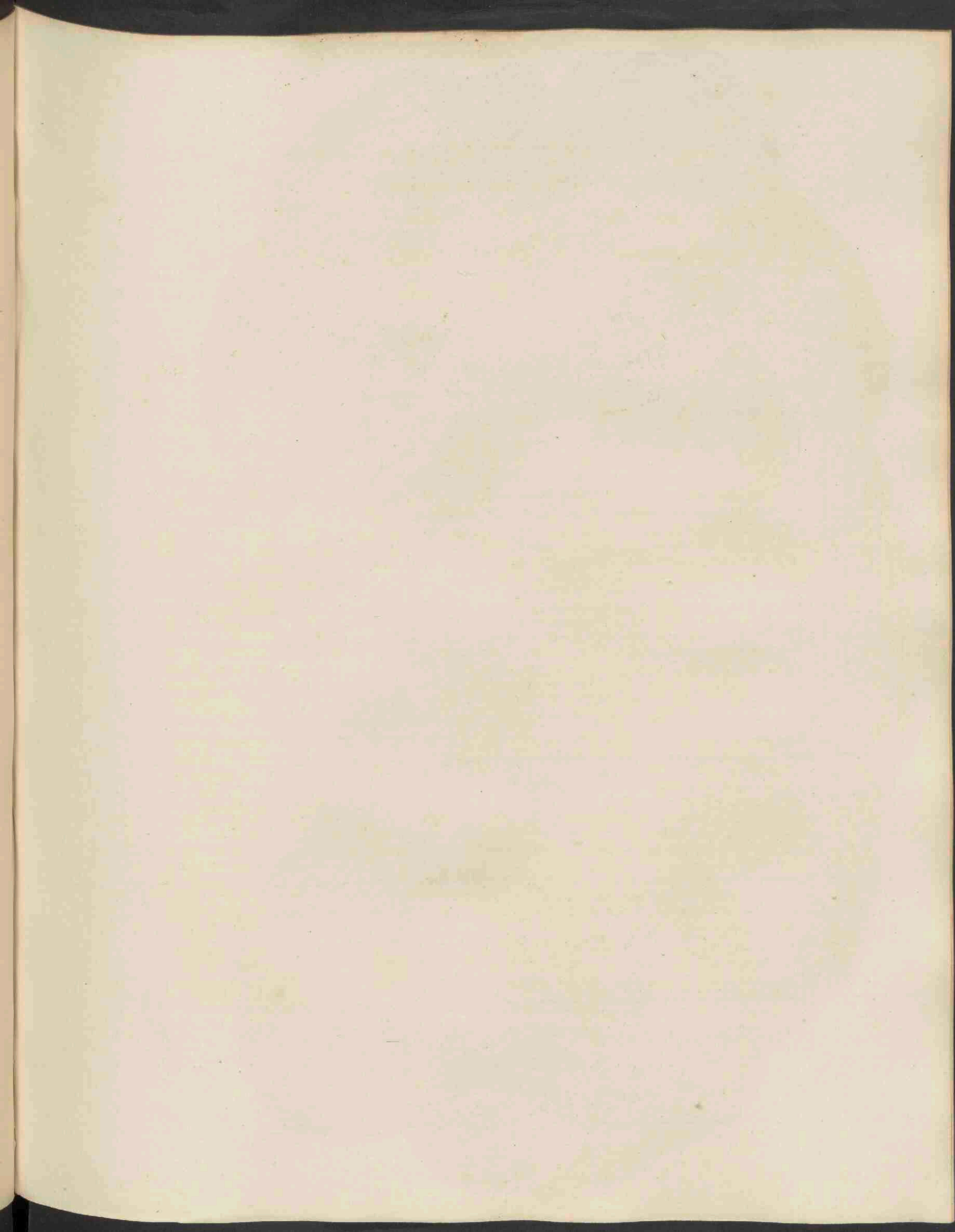
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Capsules réunies en petites lignes transverses, situées sur les veines latérales. Tegument membraneux, plan, déhiscent de dedans en dehors.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles lancéolées linéaires, pinnées, à pinnules arrondies ou ovales-arrondies, obtuses, presque opposées, sessiles, légèrement crénelées, tronquées-cunéiformes à leur base. Pétiole commun et pétioles partiels nus, luisants, d'un pourpre noirâtre; les pétioles partiels ayant à leur surface supérieure une marge membraneuse, mince, scarieuse, crénelée.

Vers a une pinnule agrandie et vue du côté supérieur, attachée à son pétiole partiel. De temps en temps les pinnules tombent et, comme on voit dans la figure principale, à la fin les pétioles partiels restent tout dépouillés. Vers b une pinnule ou foliole en face inférieure et portant des fruits, qui naissant dans de petits amas sous l'épiderme des folioles, peu-à-peu le relèvent et le poussent en avant sous forme d'une membrane diaphane, qui ensuite s'ouvre obliquement de dedans en dehors, c. Puis ces membranes ou les teguments ont tout-à-fait disparu, et les sporules, dont on en voit une fort agrandie vers d, occupent presque toute la face inférieure des folioles, c.

LIEU NATAL. Sur la muraille de la grande église à *Harderwyk* et au mur qui environne la maison de *Zwanenburg*, sur la muraille de l'église à *Boven-Karspel* et *Barsingerhorn* en Hollande septentrionale, et au mur du vieux pont de la maison *Ypenstein* près d'*Alkmaar*: DE GORTER. — La plante qui figure dans notre planche m'a été envoyée de *Nimègue*, par Monsr. T. H. A. J. ABELVEN, qui la cueillit entre les pierres d'un pont dans une allée à *Neerbosch*, en compagnie de Mr. P. M. E. GEVERS DEYNoot. Aussi Mr. ABELVEN JR. l'a trouvée sur le tronc d'un chêne au *Hunnenberg* près d'*Ubbergen*, et à ce qu'il pense, ce lieu sera le même où Mr. DE BEYER a trouvé cette fougère. Encore aux environs de *Nimègue* elle a été trouvée par Mr. D. J. BOSCH, à l'écluse qui est dans le terrain dit l'*Ooy*; Mess. V. D. SANDE LACOSTE et P. J. KRAAMWINKEL l'ont cueillie sur la muraille du magasin à poudre hors le *Waardpoort* à *Utrecht*; le Dr. V. D. BOSCH l'a vue sur un vieux mur dans le village d'*Haamstede* en l'île de *Schouwen*, et d'après le *Flora Belg. Sept.* aussi on l'a rencontrée sur la muraille de l'église et de la cure à *Zoelen* dans la *Betuwe*, et aux ruines d'*Eikenduinen* près de la *Haye*.

USAGE. Les feuilles contiennent une matière mucilagineuse aromatique et un peu adstringente, ont été conservées dans les boutiques sous le nom de *Herba Trichomanis*, et leur décoction, mêlée avec du sirop, peut être employée comme le *Syrupus Capilli Veneris* (de l'*Adiantum Capillus Veneris* L.) — Mêlées avec des graines de cumin et cuites ensemble avec du vin blanc, elles auroient la propriété de guérir quelques stranguries.

Agaricus ostreatus. Jacq 780.

AGARICUS OSTREATUS JACQ.

Oesterschulpige Paddenstoel (?)

Hoogduitsch. Austernpilz. Buchenpilz. Drehling.

Groeit in het Voorjaar en in den Herfst.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volg. LINN. LXI. Fungi. Cryptogam. Ord. III, *Dermatomyces*, Fam. IX, Hymenini: D. *Pileati*: d. *Agaricini*, Gen. *Agaricus*, RABENH.; Ser. I, *Leucosporus*, Trib. XII, *Pleurotus*, Subtrib. 2, *Concharia*, FRIES.

Leucosporus: Sporidia alba; lamellae plerumque albae, immutabiles; velum varium vel nullum. Het kiemstof wit, de plaatjes meestal wit en onveranderlijk; een verschillend sluijertje, of hetzelfde niet aanwezig.

Pleurotus: Pileus plus minusve membranaceus vel carnosus, figurae variabilis, lateralis; stipes excentricus, lateralis, vel nullus. Het hoedje min of meer huidachtig, of vleezig, van verschillenden vorm, zijdelingsch; het steeltje buiten het midden, zijdelingsch, of niet aanwezig.

Concharia: Velum nullum; stipes laevis, vel nullus; pileus carnosus, tenax; lamellae decurrentes. Geen sluijertje; het steeltje naakt, of geen steeltje; het hoedje vleezig, taai; de plaatjes neêrlopende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo carnosus, glabro, plerumque dimidiato, saepe irregulari, nigricante-cinereo, vel fusco-nigricante, vel cinereo-coerulescente subolivaceo, nudo, margine saepius revoluto; stipite brevi, crasso, albo, firmo, saepe oblitterato, vel et nullo; lamellis decurrentibus, albidis, postice saepe anastomosantibus. Het hoedje vleezig, glad, meestal gehalveerd, dikwijls ongelijkvormig, zwartachtig-aschgrauw, of zwartachtig-bruin, of aschgrauw-olijfkleurig, naakt, en aan den rand veelal omgerold; het steeltje wit, kort, dik en vast, of vergroeid, of in het geheel niet aanwezig; de plaatjes, *a*, witachtig, neêrlopende, *b*, aan derzelver voet dikwijls in elkander mondende.

Dezelve groeit meestal zodevormig vereenigd aan boomstammen, en is dikwijls zeer onregelmatig. Hier afgebeelde schijnt mij toe die *Verscheidenheid* te zijn, waarvan hij WITHERING, Arrangem. of Brit. Plants, onder de benaming van (*Var. 2*) *Proliferous melling* gemaakt, en volgende beschrijving gegeven wordt: »de plaatjes wit, ongelijk; het hoedje » donker-olijfkleurig, lederachtig, dun, aan den rand omgebogen. Dezelve verheft zich op » een soort van steeltje, waarvan 1, 2, 3 of meer onvolkomen lobben voorkomen, terwijl op » deze weder andere kleine lobben zich ontwikkelen.»

GROEIPLAATSEN. Aan een' boomstronk bij de *Lier*.

HUISHOUDELIJK GEBRUIK. Deszelfs zacht smakend en naar versch meel riekend vleesch kan gegeten worden.

AGARICUS OSTREATUS JACQ.

Noms vulgaires. Oreille de nouret. Noiret. Couvrose.

Nom Allemand: Austernpilz. Buchenpilz. Drehling.

Vient en Printemps et en Automne.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXI. Fungi. Cryptogam. Ord. III, Dermatomyctès, Fam. IX, Hymenini: D. Pileati: d. Agaricini, Gen. Agaricus, RABENH.; Ser. I. Leucosporus, Trib. XII, Pleurotus, Subtrib. Concharia, FRIES.

Leucosporus: Sporides blanches; feuillets ordinairement blancs, immutables; voile divers, ou nul.

Pleurotus: Chapeau plus ou moins membraneux, ou charnu, de forme inconstante, latéral; pédicule excentrique, latéral, ou nul.

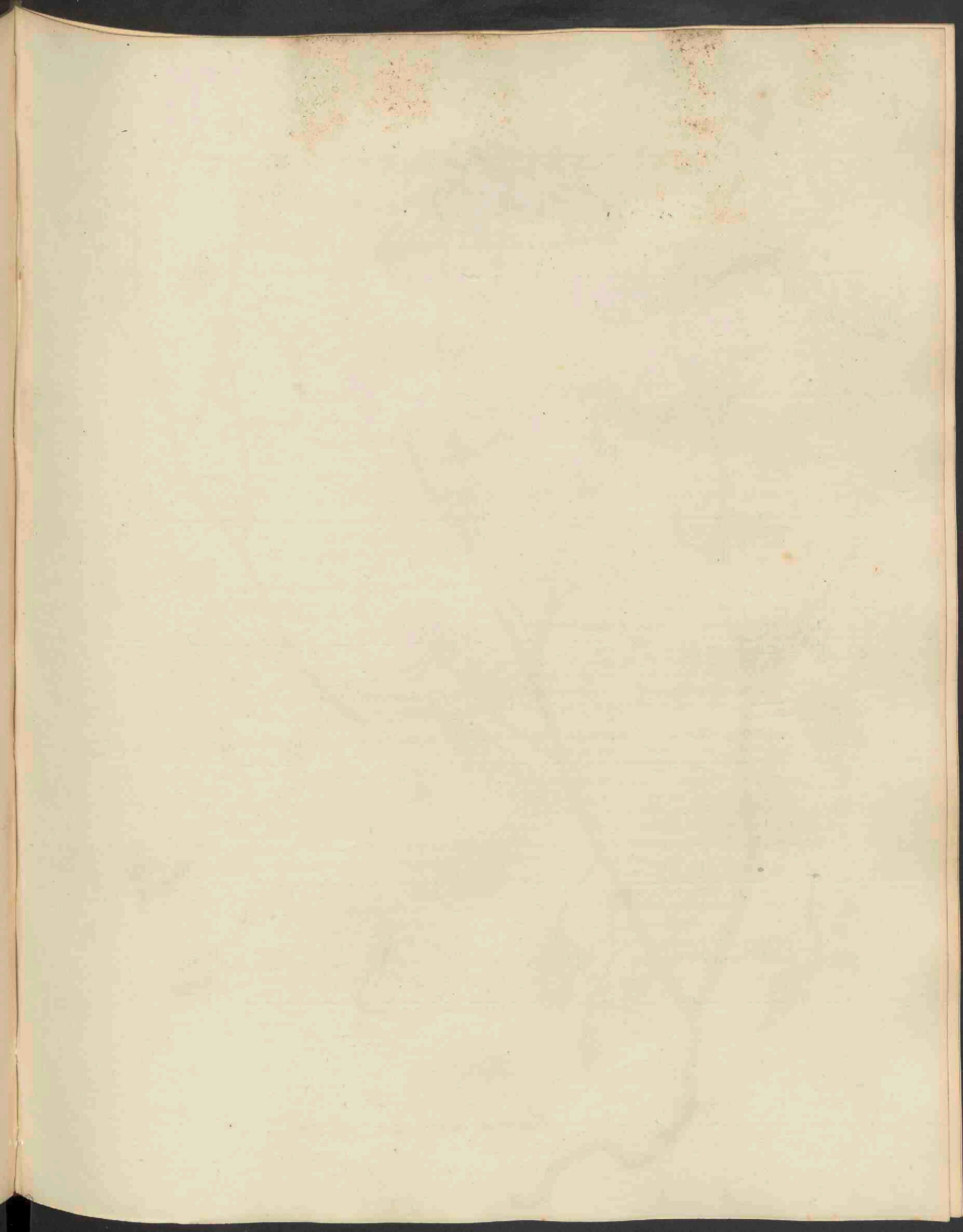
Concharia: Voile nul; pédicule nu, ou nul; chapeau charnu, tenace; feuillets décurrents.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau charnu, glabre, le plus souvent dimidié, souvent irrégulier, noirâtre-cendré, ou brun-noirâtre, ou cendré-coerulescent-olivâtre, nu et à bords souvent révolutés; pédicule court, épais, blanc, solide, souvent oblitéré, ou nul; feuillets, *a*, décurrents, *b*, blanchâtres, souvent anastomosants à leur base.

Ordinairement il est groupé, de forme souvent très irrégulière, et naissant sur des troncs d'arbres. Celui que nous avons fait dessiner, semble être la Variété dont il est fait mention chez WITHERING, Arrangem. of British Plants, et qui, sous l'indication de Var. 2, Proliferous, y est décrite par les mots suivants: » feuillets blancs, inégaux; chapeau » de couleur d'olive foncée, coriace, mince, à bords révolutés. Il s'élève par une espèce de » pédicule, d'où naissent 1, 2 à 3 ou plusieurs lobes incomplets et sur lesquels se dévelop- » pent des autres lobes plus petits."

LIEU NATAL. Sur un tronc d'arbre près de de *Lier*, au *Westland*.

USAGE. Son chair, d'un goût douceâtre et ayant l'odeur de farine récente, peut être mangée.

Rumex scutatus. Sp. 781.

RUMEX SCUTATUS L.

Blaauwachtige Zuring.

Hoogd. Schildförmiger Ampfer. Römischer Ampfer. Französischer Saur-Ampfer. Grauer Ampfer.
Engelsch. Round-leaved Sorrel.

Bloeit. Junij, Julij. 4.

HEXANDRIA TRIGYNIA. Zeshelmigen Driestijligen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XII. Oleraceae. Polygoneae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perianthium simplex, 6-partitum, persistens, laciniis 3 interioribus majoribus erectis, exterioribus minoribus. Styli capillares, inter rimas laciniarum interiorum exserti, stigmatibus plumosis. Caryopsis triangularis, laciniis interioribus inclusa. Een eenvoudig, 6-deelig, overblijvend bloemdek; de 3 binnenste slippen grooter en opgerigt, de buitenste kleiner. Haarvormige, tusschen de spleten der binnenste slipjes uitkomende stijltjes, en pluimvormige stempeltjes. Driekantige, binnen de binnenste slipjes besloten, graanvruchtjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Floribus hermaphroditis, sepalis interioribus ovatis obtusis integerrimis submembranaceis venoso-reticulatis granulis destitutis, verticillis paucifloris remotis aphyllis, foliis radicalibus ovatis subpanduraeformibus basi hastatis, reliquis subdeltoideo-hastatis cauleque tereti diffuso glaucis. Tweekunnige bloempjes, de binnen-slippen eivormig, stomp, gaafrandig, eenigzins vliezig, netvormig-geaderd, zonder eeltachtige korreltjes; weinig-bloemige, wijdstandige, bladerlooze bloemkransjes; de benedenste of wortelbladen eivormig, min of meer vioolvormig en aan den voet piekvormig, de overige nagenoeg delta-piekvormig, en alle, even als de rolronde en uitgespreide steng, graauwachtig- of zeegroen.

De wortel, waarvan in de teekening maar een afgescheurd gedeelte gezien wordt, is eenigzins kruipende en veeltakkig; het onderste der, bijna, rolronde, gladde, en eenigzins her- en derwaarts gebogen en gelakte, steng is een weinig liggende, en onder de lang gesteelde, verschilvormige bladen, treft men er somwijlen ook aan welke niervormig en zonder eenige inswijding zijn.

Op het eerste gezicht schijnen de bloempjes, a, meer dan zes meeldraadjes te bevatten, doch hetgeen men daarvoor alzoo aanziet, zijn, gelijk bij nauwkeuriger bezigtiging blijkt, de aan den roet te zamen gegroeide, maar overigens in tweeën gedeelde helmknopjes, terwijl de helmdraadjes, c, maar zeer kort en dun zijn. — Van de insgelijks zeer dunne stijltjes, met derzelve pluim-stervormige stempeltjes, ziet men er bij d slechts twee, in een nog sterker ver-groot en nog niet geopend bloempje; alle drie te gelijk naar buiten gekomen trof ik niet aan. Figuur e stelt de buitenste blaadjes van het bloemdek voor, de netvormige adertjes op de binnenste blaadjes daarvan, f, vertoonen zich het best in derzelve verdroogden toestand, gelijk zij bij g, het graanvruchtje, h, ingesloten houdende, zich voordoen.

GROEIPLAATS. Na de GORTER, welke deze plant aan de muren van het huis te Bronkhorst, in het Graafschap Zutphen, gevonden heeft, schijnt dezelve in ons land niet weder aangetroffen te zijn, tot dat de Heer T. H. A. J. ABELEVEN haar, in den zomer van 1847, aan eenen walmuur te Rhee-nen vond; van welke plaats, door ZijnEd^s. hulp, ook de hier afgebeelde afkomstig is.

GEBRUIK. In Duitschland, Engeland en Frankrijk, wordt zij, om den zeer aangenaam zacht-zuren smaak harer bladen, in de moestuinen geteeld, en gekookt of met olie en azijn als salade gebruikt; ook worden die door de schapen gegeten.

RUMEX SCUTATUS L.

Oseille à écussons.

Surnoms. Oseille franche. Oseille ronde. petite Oseille.
Nom Allemand. Schildförmiger Ampfer. Römischer Ampfer. Französischer Saun-Ampfer. Grauer Ampfer.
— *Anglais* Round-leaved Sorrel.

Fleurit en Juin, Juillet. 4.

HEXANDRIE TRIGYNIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS XII: Oleraceae. Polygoneae JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périclanthe simple, à 6 divisions, persistant; les 3 divisions intérieures plus grandes et dressées, les 3 extérieures plus petites. Styles capillaires, sortant d'entre les fentes des divisions intérieures et à stigmates plumeux. Caryopside ou fruit triangulaire, renfermé dans les divisions du périanthe intérieures.

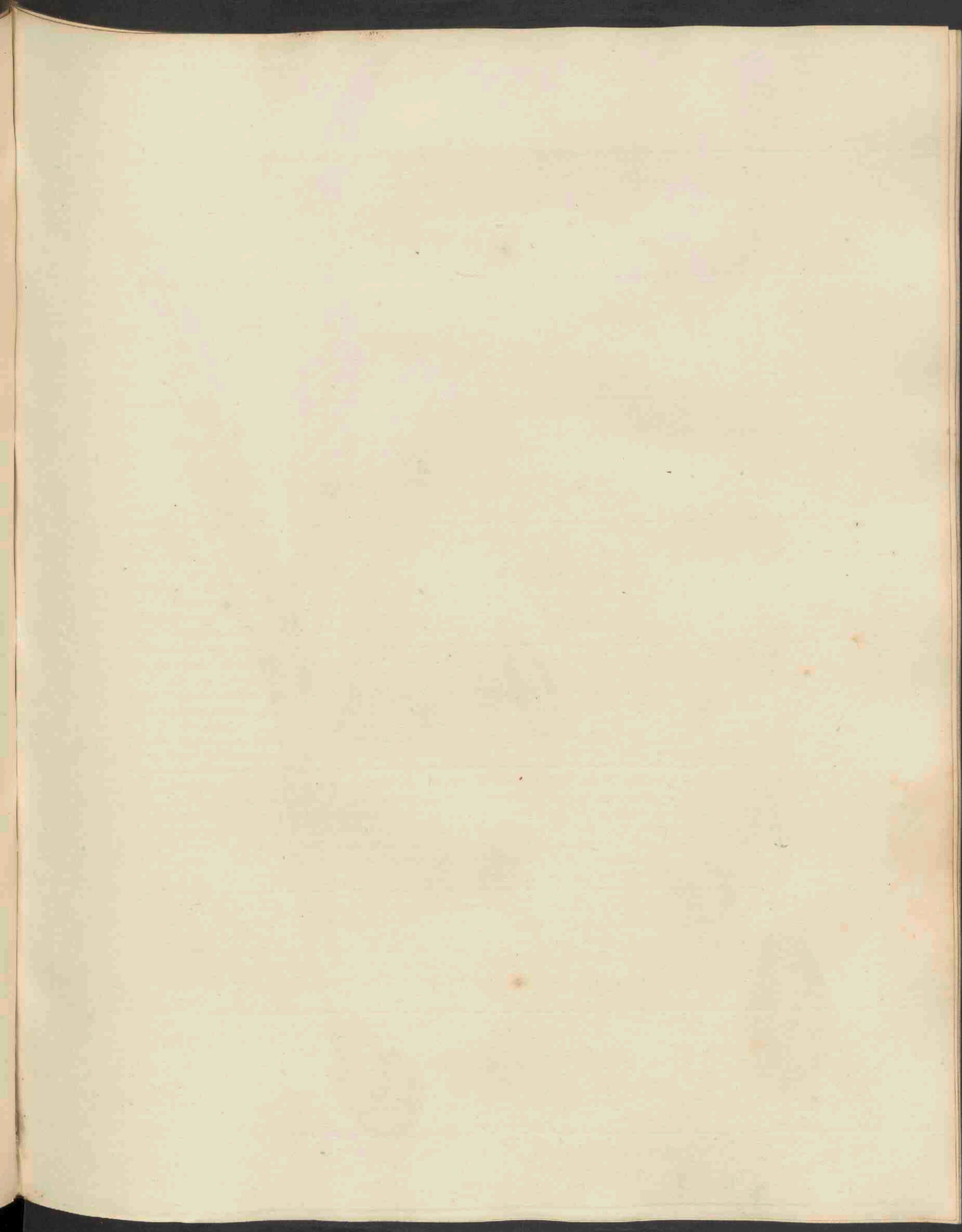
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Fleurs hermaphrodites; divisions du périanthe intérieures ovées, obtuses, très entières, presque membraneuses, à veines réticulées, point granifères; verticilles pauciflores, aphyllés; feuilles radicales ovales, presque panduriformes, hastées à la base, les autres presque deltoïdes-hastées; les feuilles et la tige à-peu-près cylindrique et diffuse, de couleur glauque.

La racine est un peu rampante et rameuse, mais notre plante étant cueillie sur une muraille, elle est déchirée et nous en n'avons pu représenter qu'une partie. Aussi la partie inférieure de la tige, presque cylindrique, glabre et plus ou moins courbée, est un peu couchée; puis la tige est divisée en plusieurs rameaux, et porte des feuilles longuement pétiolées, tantôt sagittées, tantôt hastées, tantôt cordiformes et réniformes, à quelques découpures ou toutes entières.

Du premier abord les fleurs, a, semblent avoir plus de 6 étamines, mais de plus près on s'aperçoit de la tromperie de la vue, et on voit clairement que ces corps jaunes, b, sont les anthères, qui soudées vers leur base puis sont divisées en deux parties, tandis que les filets, c, très courts et minces, se cachent sous les divisions du périanthe. Des trois styles, à stigmates plumeux, on n'en voit que deux dans la fleur plus agrandie, mais pas encore ouverte, vers d; aussi je n'ai pu trouver aucune fleur, dans laquelle tous les trois styles se montreroient sortis au dehors des divisions du périanthe. Figure e représente les sépales extérieurs; les veines réticulées sur les sépales intérieurs, f, se montrent mieux quand ceux-ci sont fanés, comme on voit vers g, où le petit corps du milieu est le caryopside, agrandi vers h.

LIEU NATAL. Après DE GORTER, qui la cueillit sur les murailles de la Maison *Bronkhorst* dans le Comté de Zutphen, cette plante paraît n'avoir été trouvée par aucun autre botaniste dans notre patrie, jusqu'à ce que Mr. T. H. A. J. ABELEVEN est venu de la rencontrer sur un mur des remparts de la ville de *Rheneu*, dans l'année 1847.

USAGE. En Allemagne, en Angleterre et dans la France on la cultive dans les jardins potagers. à cause du goût légèrement acide, très agréable, et rafraichissant de ses feuilles; qui sont aussi mangées en salade, avec de l'huile et du vinaigre. Toute l'herbe est mangée par les brebis.

Colchicum autumnale L. 1782.

COLCHICUM AUTUMNALE L.

Herfst Tijdeloos.

Hoogd. Herbstzeitloze. Wiesen-Safran. Wilder Safran. Herbstblume. Lichtblume. Spinnblume. Kuheuter. Kuhdutte. Nackte Jungfer.
Engelsch. Common Meadow-Saffron. Meadow-Tuberoot.

Bloeit September, October. 2.

HEXANDRIA TRIGYNIA. Zeshelmigen Driestijligen.

Natuurk. Orde volg. LINNAEUS IX: Spathaceae. Melantheae BATSCH. Melanthaceae R. BROWN.
Colchicaceae DC. Veratreae SALISB.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perianthium infundibuliforme, tubo longissimo, bulbo solido innascens. Limbus 6-partitus, laciniis lanceolato-ovatis. Stamina apice tubi inserta. Styli 3 longissimi; stigmata reflexa, canaliculata. Capsula inflata, 3-ocularis, 3-valvis, pleiosperma. Semina subglobosa, testa rugosa, fusco-nigra. Een trechtervormig bloemdek, met zeer verlengde en aan een vasten bol aangroeiende pijp, een 6-deeligen hoord en de slippen daarvan lancetvormig-eivormig. De meeldraadjes in het bovenste van de bloempijp ingeplant, drie, zeer lange, stijltjes, met omgebogen en gegroefde stempeltjes, *d.* Een opgeblazen, 3-hokkige, 3-kleppige en veelzadige zaaddoos; de bruinzwarte zaden bijna rond, met een rimpelig zaadhuisje.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Perianthii limbo tubo multum brevior, laciniis ellipticis. Filamentis inaequaliter insertis. Bulbo 1—4 floro, 3—4 phyllo, foliis hysteranthiis planis lanceolatis acutis arrectis. De hoord van het bloemdek veel korter dan de pijp of bloembuis, de slippen lancetvormig-eivormig en de meeldraadjes ongelijk van inplanting. De bol 1—3-bloemig en 3—4-bladig; de vlakke, lancetvormige, spits eindigende en overeind staande bladen eerst na den bloeitijd komende.

De bloemen, welke door cultuur in de bloemtuinen ook gevuld voorkomen, en ook wel eenige bijblaadjes (Parapetala) hebben, a, zijn met hare buizen ter halver wege in eene scheede, b, besloten, en loopen daarbinnen voort tot op den vleezigen, maar van buiten met een vliezig bekleedsel omgeven bol, waar zij in eene groeve tegen aan liggen, c. Wat men bloemstelen zoude kunnen noemen zijn eigenlijk te zamen gegroeide verlengsels van de bloemslipjes, en tegelijk van de stijltjes, welke men mede tot bijna aan den bol vervolgen kan. Het vruchtbeginsel is alzoo mede onder tegen den bol te vinden, ongeveer ter plaatse door e aangeduid, en voortgroeiende wordt dit eene uit drie stukken te zamen gegroeide zaaddoos, f; welke in het voorjaar tusschen de bladen zich vertoont, rijp geworden van boven binnenwaarts openbarst, en alsdan vlak doorgesneden zich voordoet als bij g. Volgens SINCLAIR verloopt er tusschen den bloei dezer plant en de rijpheid harer zaden eene tijdruimte van 8 à 9 maanden; een derzelve, een weinig vergroot bij h, is afgebeeld zoo als zij volkomen rijp zich met het verdroogde zaadhuisje voordoet, en dan ook niet meer dat vleezig aanhangselje van de navelstreng (Strophiola) laten onderscheiden, dat dezelve rondom omgevende in verschen toestand duidelijk als in tweeën gedeeld doet zijn.

GROEIPL. Door den Heer DE BELJER is zij op de uiterwaarden langs de Maas, tusschen Megen en Dieden, gevonden geworden, en door den Heer STARING in Overijssel, tusschen Olst en Deventer. Van laatstgenoemde plaats is dezelve mij door den Heer W. G. TOP JZ. toegezonden, en groeit zij volgens verzekering van Zijn Ed. aldaar nog steeds in overvloed, volgens opgave van den Heer R. BONDAM (*Flora Campens.*) wordt zij ook op *Kampereiland* aangetroffen.

GEBRUIK. Bij de oude Schrijvers slechts als eene zeer vergiftige plant bekend geweest, wordt er nu, sinds dat Dr. STORCK van Weenen, haar nut in de geneeskunst aangetoond heeft, dagelijks gebruik van gemaakt; vooral in verouderde jicht en rheumatisme, en in waterzuchtige ziekten, waarin men zich op verscheidene wijzen van derzelve wortel, maar ook van hare zaden bedient. Nogtans blijft zij onder de Giftgewassen behooren, en hoewel derzelve drooge bladen onder het hooi aan het vee geen nadeel schijnen te doen, wordt echter de versche plant er niet van gegeten. BERGIUS heeft uit den bol een zetmeel bereid, dat, zelfs in groote giften, zonder nadeelige uitwerking aan hoenders toegediend, volgens hem en ook volgens POIRET, als Sago of als Aardappelen-meel gebruikt kan worden. Uit de bloemen heeft men eene vastblijvende olijf-geelachtige kleur verkregen.

COLCHICUM AUTUMNALE L.

Colchique d'Automne.

Surnoms. Safran bâtard. Veilleuse. Veillote. Tue-Chien.
Nom Allem. Herbstzeitlose. Wilder Safran. Wiesen-Safran. Herbstblume. Lichtblume. Spinnblume. Kuhent. Kuhdutte. Nackte Jungfer.
— *Anglais.* Common Meadow-Saffron. Meadow-Tuberoot.

Fleur. en Septembre, Octobre. 2.

HEXANDRIE TRIGYNIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS IX: Spathaceae. Colchicaceae DC. Veratreae SALISB. Melanthaceae
R. BROWN. Melantheae BATSCH.

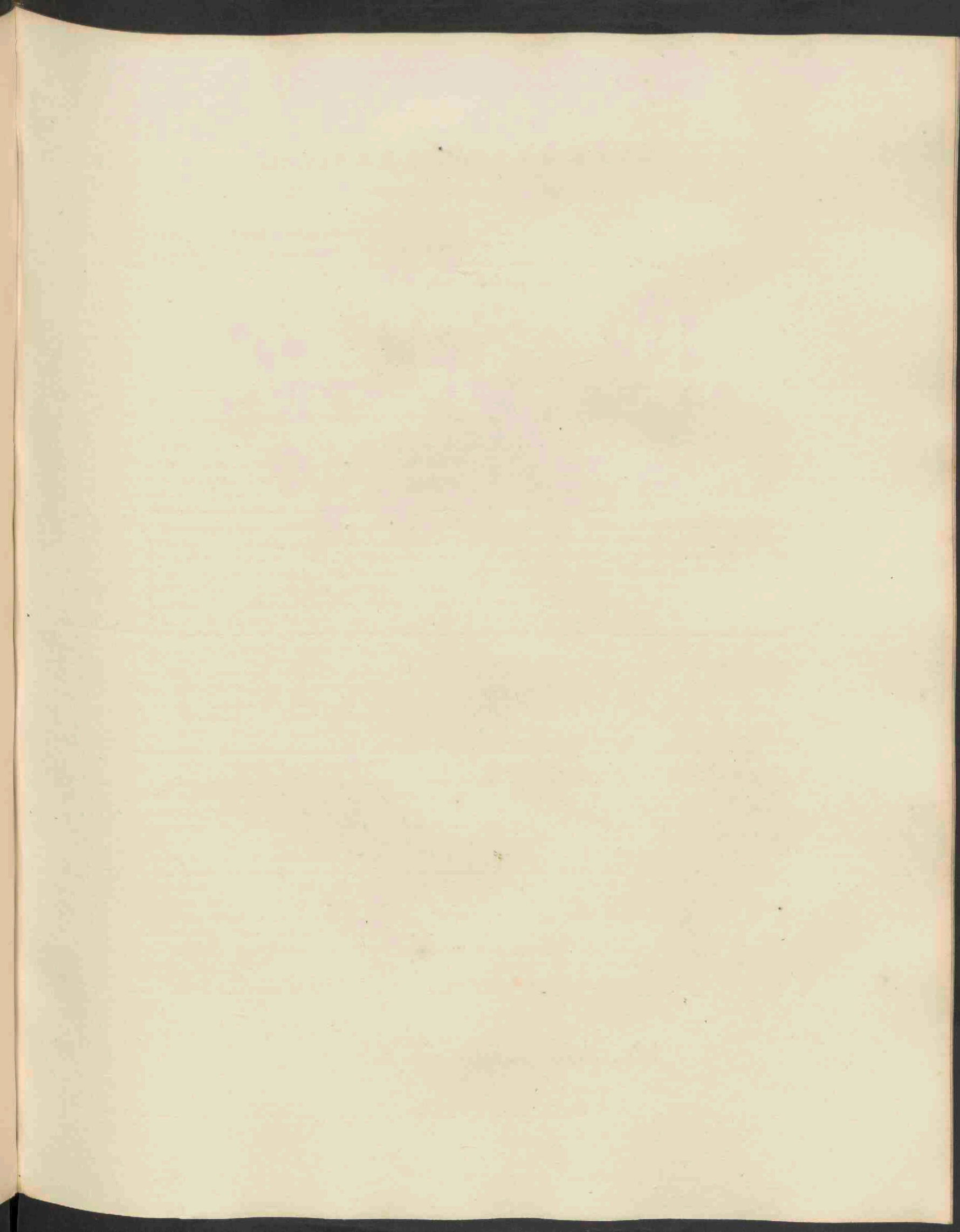
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périclanthe infundibuliforme, à tube très long et partant du bulbe solide; limbe à 6 divisions lancéolées ovées. Étamines insérées au sommet du tube. Trois styles très longs; stigmates courbés et canaliculés, *d.* Capsule renflée, 3-loculaire, 3-valve, à plusieurs graines presque globeuses et munies d'un test rugueux, brun-noirâtre.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Le limbe du périanthe beaucoup plus court que le tube et à divisions elliptiques. Étamines d'insertion inégale. Bulbe produisant 1—4 fleurs, et après 3—4 feuilles planes, lancéolées, dressées, pointues.

Dans les jardins à fleurs quelquefois on la rencontre à périanthe double, mais souvent celui-ci a quelques feuilles accessoires, *a*, d'où le limbe paraît d'abord à deux ou trois divisions de plus qu'à l'ordinaire. Les tubes, presque à moitié renfermés dans une spathe, *b*, se prolongent jusqu'à la base du bulbe charnu mais caché dans un tégument membraneux, et y sont intercalés dans une cavité sillonnée, *c*. Proprement dit les tubes, ou ce qu'on peut nommer les pédoncules, sont les prolongements de la base des divisions du limbe et des styles, qui se laissent poursuivre jusqu'à peu de distance de par-dessus le bulbe. Aussi les ovaires se trouvent placés au bas du bulbe, environ à l'endroit indiqué par *e*, mais parcequ'ils sont toujours soudés ensemble, il semble qu'il n'en existe qu'un seul; au temps, cependant, que la capsule se montre d'entre les feuilles, celle-ci se présente évidemment formée de trois pièces, *f*, qui à leur maturité s'ouvrent au sommet et vers le dedans, et alors la capsule coupée horizontalement, se fait voir comme vers *g*. Selon SINCLAIR ils s'écoulent 8 à 9 mois, entre la floraison de cette plante et la maturité de ses graines, dont on en voit une agrandie vers *h*, et munie de son test fané; mais alors on ne peut plus distinguer leur petit appendice charnu (le Strophiola), formé par la funicule ombilicale, qui en les entourant, dans leur fraîcheur les divise en deux portions.

LIEU NATAL. Mr. DE BELJER l'a trouvée dans des prés le long de la Meuse, entre Megen et Dieden, et Mr. STARING, en Overysse, entre Olst et Deventer. Du dernier lieu elle m'a été envoyée par Mr. W. G. TOP JZ., qui en même temps m'a communiqué qu'elle y croît en abondance, et d'après Mr. R. BONDAM (*Flora Campens.*) aussi elle vient au *Kampereiland*.

USAGE. Aux anciens pas autrement connue que comme une plante très vénéneuse, ce fût principalement le Médecin STORCK, de Viennes, qui l'a fait connoître utile dans la médecine, et d'après les expériences faites par lui comme par presque tous les médecins après son temps, et jusqu'en nos jours, elle est employée de différente manière dans quelques sortes d'hydropisie, de rhumatisme et de goutte. Dans les cas où elle peut être administrée on se sert de son bulbe et de ses graines; soit, *p. e.* dans les préparations que les Pharmaciens réservent sous le nom de *Vinum*, *Tinctura* et *Oxymel Colchici*, soit d'autre manière, mais cependant toujours elle est rangée entre les plantes vénémeuses, et aussi le bétail la refuse, quoique séchée et mêlée avec le foin, elle ne semble point nuisible à leur santé. BERGIUS a préparé une fécule de son bulbe, qui avalée par des poules à forte dose, ne produisait aucun mauvais effet, et qui pourrait aussi servir à l'homme, en y faisant usage comme du sagon ou de la fécule de pommes de terre. De ses fleurs d'autres ont obtenu une couleur fixe, jaune-olivâtre.

Potentilla verna L. 783.

P O T E N T I L L A V E R N A L .

Voorjaars-Ganserik.

Hoogd. Frühlings-Fingerkraut.

Engelsch. Spring-Cinguefoil. Spring-Potentilla.

Bloeit. April, Mei. 2. (*).

ICOSANDRIA POLYGYNIA. Twintighelmigen Veelstijligen.

Natuurl. Orde volg. LINNAEUS XXXV: *Senticosae*. *Rosaceae* JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 10-fidus vel 8-fidus, laciniis biserialibus, exterioribus 5 vel 4 minoribus. Petala 5 vel et 4. Receptaculum exsuccum vel subspongiosum, convexum. Camarae nudaе. Styli decidui. De kelk 10- of 8-deelig, de slipjes in twee rijen, de buitenste 5 of 4 kleiner. Vijf of ook wel slechts vier bloembladen. De vruchtbodem saploos of eenigzins sponsachtig, bolrond, naakte vruchtkorreltjes en de stijltjes afvallende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caudiculis prostratis saepe radicantibus, caulibus adscendentibus et petiolis subsericeo-hirsutis, pilis erecto-patulis; foliis inferioribus quinatis vel septenatis, foliolis oblongo-obovatis vel obovatis, retusis, margine subtusque vel supra et subtus pilosis, profunde serratis, stipulis infimis anguste linearibus; camaris obsolete rugosis. Met tegen den grond liggende en dikwijls wortel-makende stammetjes; de opwaarts gaande stengeltes benevens de bladsteeltjes meer of minder zijde-harig-ruig, de haartjes opgerigt-openstaande; de benedenste bladen 5-voudig of ook wel 7-voudig, de blaadjes langwerpig-omgekeerd-eivormig, of enkel omgekeerd-eivormig, ingedeukt, op den kant en van onderen of aan weerszijde behaard, diep-zaagtandig; de benedenste steunblaadjes smal-lijnvormig en de vruchtkorreltjes flauw-gerimpeld.

Bij a, even als de overige ontleede deeltjes een weinig vergroot, ziet men een der benedenste bladen voorgesteld; bij b een kelkje van onderen, hetzelfde vlak van boven bij c, en bij d hoedanig deszelfs grootste slipjes bij afwisseling tusschen de bloemblaadjes uitkomen. Bij e een der bloemblaadjes afzonderlijk, bij f een gesloten kelkje, zoo als het de vruchtkorreltjes beschut, welke, onder nog meerdere vergrooting, bij g in vereeniging op het vruchtbodempje afgebeeld zijn, en volkomen rijp zich voordoen als een derzelve bij h, terwijl i i enkele haartjes van den vruchtbodem aantoont.

GROEIPLAATS. Op zandgronden tegen hoogten, en volgens opmerking van SPRENGEL (*das entd. Geheimn. der Natur*, pag. 271), altijd aan de zon-zijde: omdat de plant in een jaartijde bloeit, waarin de zonstand nog laag is. — Zelf vond ik deze plant bij het opgaan der duinen onder *Vogelenzang* tegenover de *Batenbrug*, tusschen *Haarlem* en *Leyden*, en naderhand in overvloed ten einde van den *Noorddijk* achter 's *Gravezande*, in het *Westland*. — Van den heer R. BONDAM ontving ik dezelve uit de omstreken van *Kampen*, waar zij, volgens L. Eds. *Flora Campens.* op het plein van den *Zandberg* en aan den dijk bij *Wilsum* groeit. Door den Hoogl. KOPS is zij bij *Bloemendaat* en op de duinen bij *Katwijk* gevonden geworden; aldaar heeft in lateren tijd ook Dr. VAN DER SANDE LACOSTE haar gezien, terwijl ook de H. H. F. DOZY en J. SCHUURMANS STEKHOVEN haar in de duinen bij *Halfweg Haarlem* en *Leyden* aantroffen. Volgens DE GORTER groeit dezelve ook in landen bij den *Essenburg*, buiten *Harderwijk*.

GEBRUIK. Hare bloemen worden druk door de Bijen bezocht.

(*) Dikwijls brengt dezelve voor de tweede maal in September bloemen voort.

P O T E N T I L L A V E R N A L .

Potentille printennière.

Nom Allemand. Frühlings-Fingerkraut.
— Anglais. Spring-Cinquefoil. Spring-Potentilla.

Fleurit en Avril, Mai. 2. (*)

ICOSANDRIE POLYGYNIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS XXXV: *Senticosae. Rosaceae* JUSS.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice à 10- ou à 8-divisions en deux séries, les 5- ou les 4-extérieures plus petites. Cinq ou quatre pétales. Réceptacle non succulent ou plus ou moins spongieux, convexe. Graines nues. Styles décidus.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. A caudicules couchées sur la terre et souvent radicales, les tiges ascendantes et les pétioles couvert d'assez longs poils presque soyeux, les poils dressés et ouverts. Feuilles inférieures quinées ou septinées, folioles oblongues-obovées ou obovées, rétuses, portant des poils au dessous et à leur marge ou de tout côté, profondément dentées en scie. Stipules inférieures étroites linéaires. Graines faiblement rugueuses.

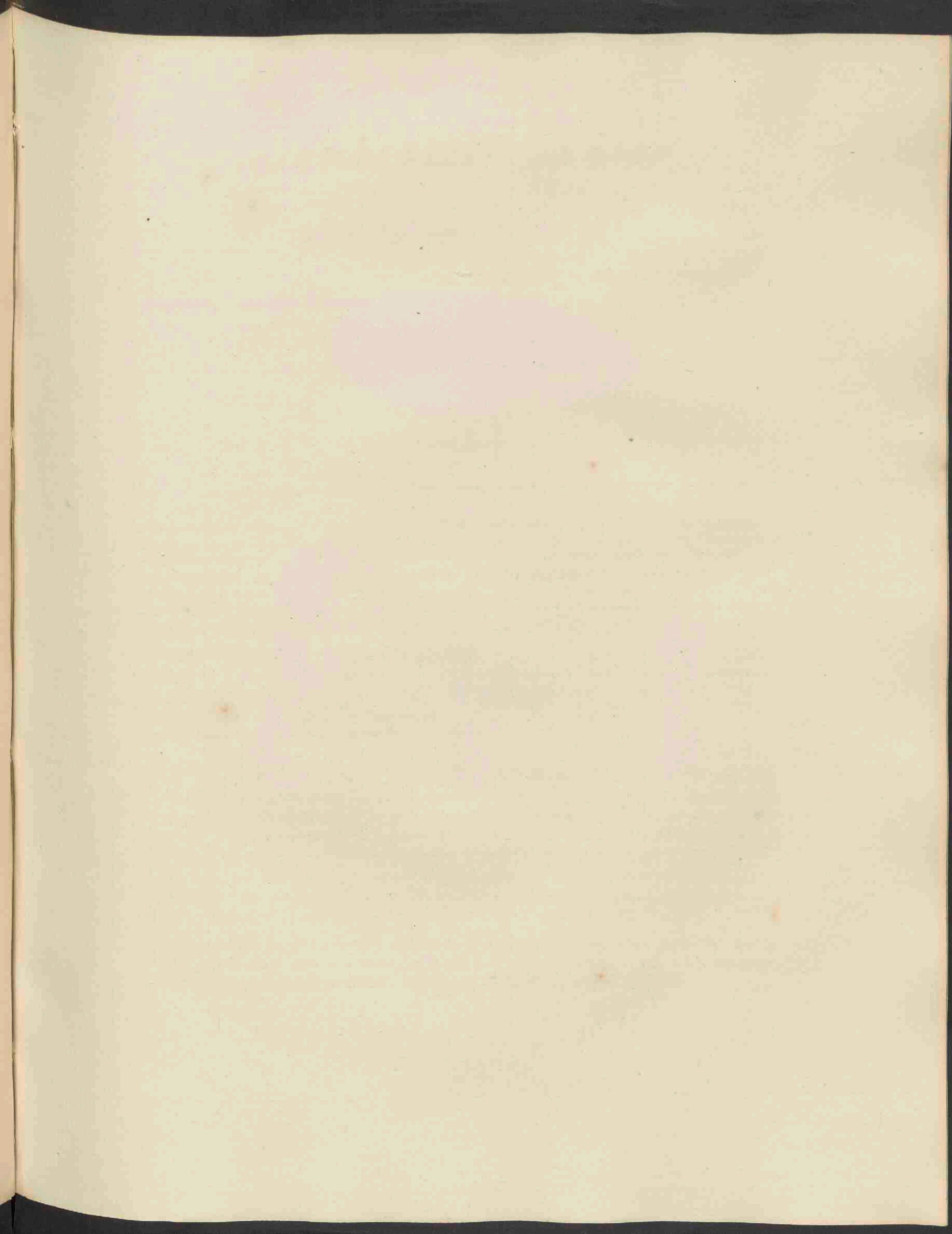
Vers a une feuille inférieure, un peu agrandie comme toutes les figures partielles; vers b un calice vu au-dessous et vers c le même au-dessus et en dedans, tandis que vers d on voit comment les divisions majeures du calice sont de position alterne avec les plus petites. Un des pétales séparément vers e; vers f un calice clos, comme il met les graines à l'abri du vent, de la pluie et de tout ce qui pourroit en empêcher la maturation. Les graines dans leur ensemble et encore attachées au réceptacle vers g, une d'elles, tout-à-fait mûre, vers h, et i i quelques uns des poils du réceptacle.

LIEU NATAL. Dans des terres sablonneuses et à surtout contre des élévations de terre, où d'après SPRENGEL (*das entd. Geheimn. der Nat.*, pag. 271) elle croît toujours au côté du soleil: par ce qu'elle porte des fleurs dans un temps quand la chaleur n'a encore que peu d'intensité.

Moi-même je la trouvai au pied des dunes au *Vogelenzang*, près de *Haarlem*, et puis en abondance au bout du *Noorddijk* derrière *'s Gravezande*, au *Westland*. Puis, comme Mr. R. BONDAM m'a écrit et d'après la communication qu'il en a faite dans son *Flora Campensis*, elle vient au *Zandberg* et contre la digue près de *Wilsum*, aux environs de *Kampen*; le Prof. KOPS l'a vue près de *Bloemendaal* et dans les dunes près de *Katwijk*, où aussi le Dr. V. D. SANDE LACOSTE l'a trouvée, tandis que de plus Mess. F. DOZY et J. SCHUURMANS STEKHOVEN l'ont rencontrée dans les dunes auprès de *Halfweg Haarlem* et *Leide*. Selon DE GORTER elle croît aussi dans des prés auprès de *l'Essenburg*, près de *Harderwijk*.

USAGE. Ses fleurs sont fort recherchées par les Abeilles.

(*) Souvent elle refleurit au mois de septembre.

Agaricus vaginatus Bull. 1784.

AGARICUS VAGINATUS BULL.

Scheedevormende Paddenstoel (?)

Hoogduitsch. Scheidiger Blätterpilz. Scheidenschwamm.

Groeit in den Nazomer.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS LXI: Fungi. Fungor. Ord. III: Dermatomyces. Fam. IX: Hymenini, d: Agaricini, Genus: Agaricus, RABENH.; Agaricor Ser. I: Leucosporus, Trib. I: Amanita, FRIES.

Amanita: zie bij Plaat 738.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie bij Plaat 725.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo versicolore, margine sulcato; stipite sursum attenuato, fragili, subnudo, fistuloso; volva vaginali; lamellis albis. Het hoedje verschillend van kleur en op den rand gegroefd, de steel naar boventoe dunner wordende, broos, bijna naakt, pijpvormig-hol; een scheedevormig Beursvlies; de Plaatjes wit.

Jong is dezelve geheel en al in een Beursvlies ingesloten, a, dat vervolgens al meer en meer van elkander scheurende, b, ten laatste zich aan den voet van het steeltje in den vorm van eene meer of minder duidelijke scheede voordoet, c, maar somtijds ook op het hoedje breede vliesachtige schubjes achterlaat, en ook wel op het steeltje eenige overblijfsels vertoont. — Het steeltje is wel pijpvormig-hol, d, doch min of meer met een los vlokkelig weefsel gevuld, en de kleur der plaatjes, e, somtijds een weinig deelen in die van het hoedje; welke toenadering van kleur alsdan ook aan het steeltje meer of minder waar te nemen is.

GROEIPLAATS. Hier afgebeelde is gelijk dezelve, onder Beuken- en Eikenboomen, om het Jodenkerkhof bij Naaldwijk, in het Westland, groeit.

GEBRUIK. Terwijl sommigen dezelve vergiftig achten, verzekeren anderen dat hij in Rusland en Frankrijk voor eetbaar gehouden wordt, en na in zout water uitgelooft te zijn is hij, onder anderen, ook door LENZ (*nützl. u. Schädl. Schwämme*, Gotha 1831) gegeten geworden.

AGARICUS VAGINATUS BULL.

Agaric engagé.

Surnom. Coucoumèle.

Nom Allemand. Scheidiger Blätterpilz. Scheidenschwamm.

Croît à la fin de L'Été.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXI: Fungi Fungor. Ord. III: Dermatomyceles, Fam. IX: Hymenini, d: Agaricini, Gen. Agaricus, RABENH.; Agaricor. Ser. I: Leucosporus, Trib. I: Amanita, FRIES.

Amanita. Voyez Pl. 738.

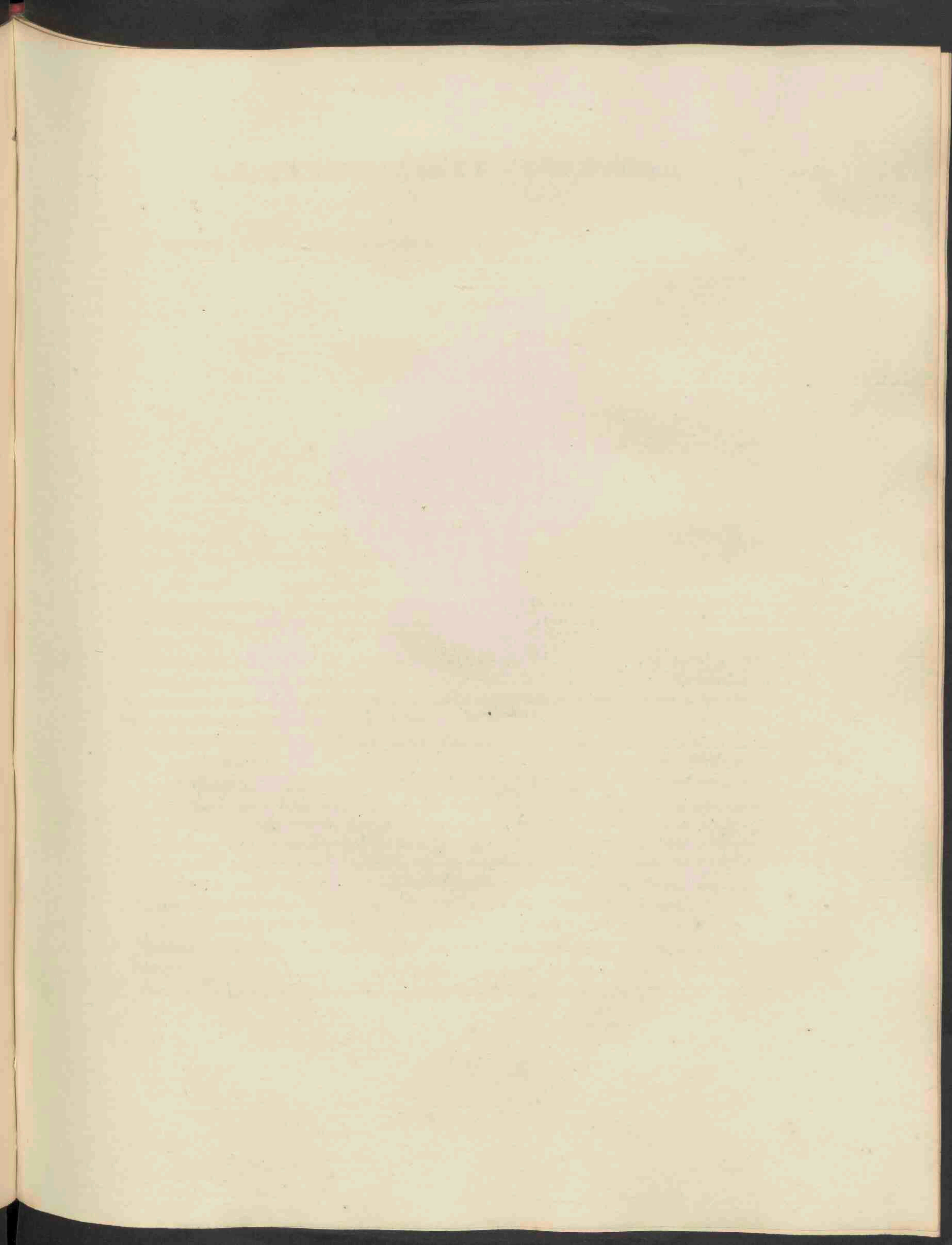
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Voyez Pl. 725.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau de diverse couleur, sillonné sur la marge; pédicule atténué vers le sommet, presque nu, fragile, fistuleux; volva vaginant; feuillets blancs.

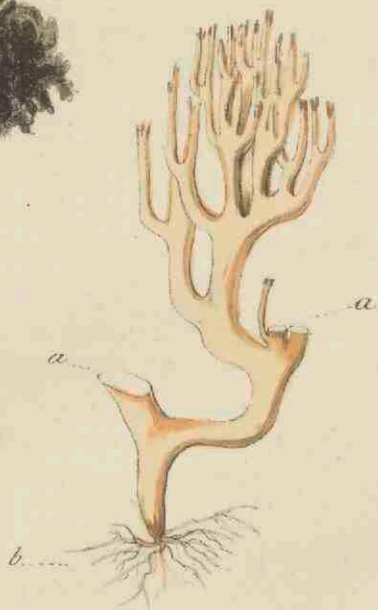
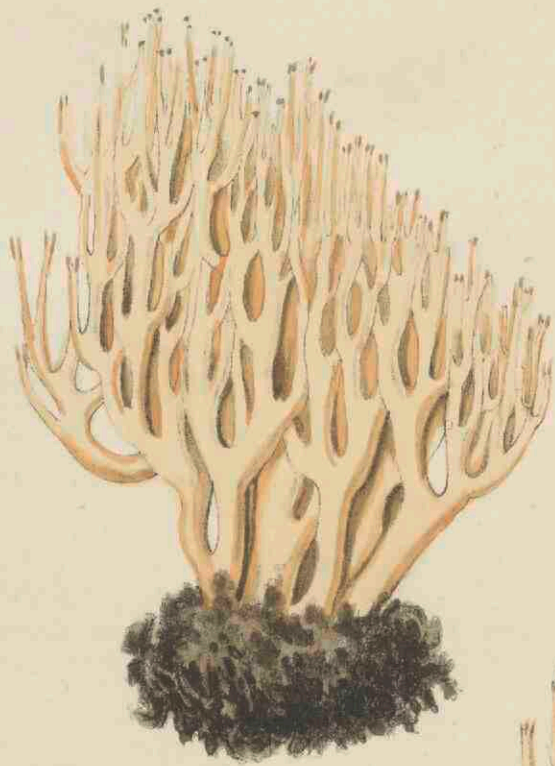
Dans sa jeunesse il est entièrement enveloppé par la volva, a, qui en se déchirant de plus en plus, b, à la fin se montre comme un vagin plus ou moins complet à la base du pédicule, c, mais laisse quelquefois des débris sur le chapeau ainsi que sur le pédicule, sous forme de larges squammes membraneuses. Le pédicule fistuleux, d, est plus ou moins rempli par une substance floconneuse, et les feuillets, ainsi que le pédicule, participent souvent un peu de la couleur du chapeau.

LIEU NATAL. Le dessin que nous en donnons est fait d'après un Exemplaire, cuilli sous des Chênes et des Hêtres dans un bois près de Naaldwijk, au Westland.

USAGE. Quelques uns ont voulu qu'il est de vertu vénéneuse, mais d'autres nous assurent qu'il est mangé dans la Russie et en France, et après l'avoir traité avec du lixive le Pasteur LENZ lui-même en a mangé, sans en éprouver aucune incommodité (H. O. LENZ, *nützl. und Schäd. Schwämme*, Gotha 1831).

Clavaria strida. Pers. 785.

CLAVARIA STRICTA PERS.

Hoogduitsch. Steifer Keulenträger.

Groeit in den Nazomer.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS LXI. *Fungi.* Fungor. Ord. III: *Dermatomyces*, Fam. IX:
Hymenini: B. *Clavariaceae*: a. *Clavariet*, Gen. *Clavaria*, RABENH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Receptaculum erectum, cylindricum, homogenum, cum stipite confusum. Hymenium concretum, laeve, superficiem totam occupans, sed superne tantum ascigerum. Carnosae, ramosae, ramis plerumque attenuatis, vel simplices sursumque incrassatae. Vruchtbodem regtstandig, cilindervormig, van gelijkaardige hoedanigheid en van het steeltje niet onderscheiden. Het zwamvlies glad, met het gansche gewas te zamen gegroeid, doch alleen van boven kiemhoudertjes bevattende. — Het zijn vleezige gewassen; of getakt, en de takken meestal naar boven toe dunner wordende, of ongetakt, eenvoudig, en van boven verdikt.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Ramosissima, pallide fuscescens, ramis ramulisque strictis adpressis acutis. Sterk getakt, bleek-bruinachtig, de takken en de takjes regt overeind, aangedrukt en scherp-puntig.

Dezelve groeit ter hoogte van 2 à 4 duimen troepsgewijze bij elkander, is eerst geelachtig-wit, doch neemt allengskens meer en meer eene bleek-bruinachtige of bleek-bruine okerkleur aan, heeft een nagenoeg 1 duim hoog en $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ duim dik stammetje, dat even als de hoogvormig uitgaande, doch vervolgens weder tot elkander komende takken en takjes, van binnen vast is, a. Onder aan het stammetje bevinden zich als het ware eenige wortelvezeltjes, b; boven deze is het een weinig viltachtig, en ten laatste zijn de uiteinden der takjes, waarvan bij c een topje onder vergrooting, als met een bruin stof bedekt, dat, gelijk onder nog veel sterkere vergrooting eerst te zien is, de kiemkorreltjes (Sporidia) daarstelt.

GROEIPLAATS. Rondom oude Elzen-stronken aan de laan der *Pijle-tuinen*, bij *Naaldwijk*, in het *Westland*.

GEBRUIK. Is onschadelijk, en kan zeker als andere soorten gegeten worden.

CLAVARIA STRICTA PERS.

Nom Allemand. Steifer Keulenträger.

Croît au dernier de L'Été.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXI: Fungi. Fungor. Ord. III: Dermatomyces, Fam. IX: Hymenini: B. Clavariaceae: a. Clavarioi, Gen. Clavaria, RABENH.

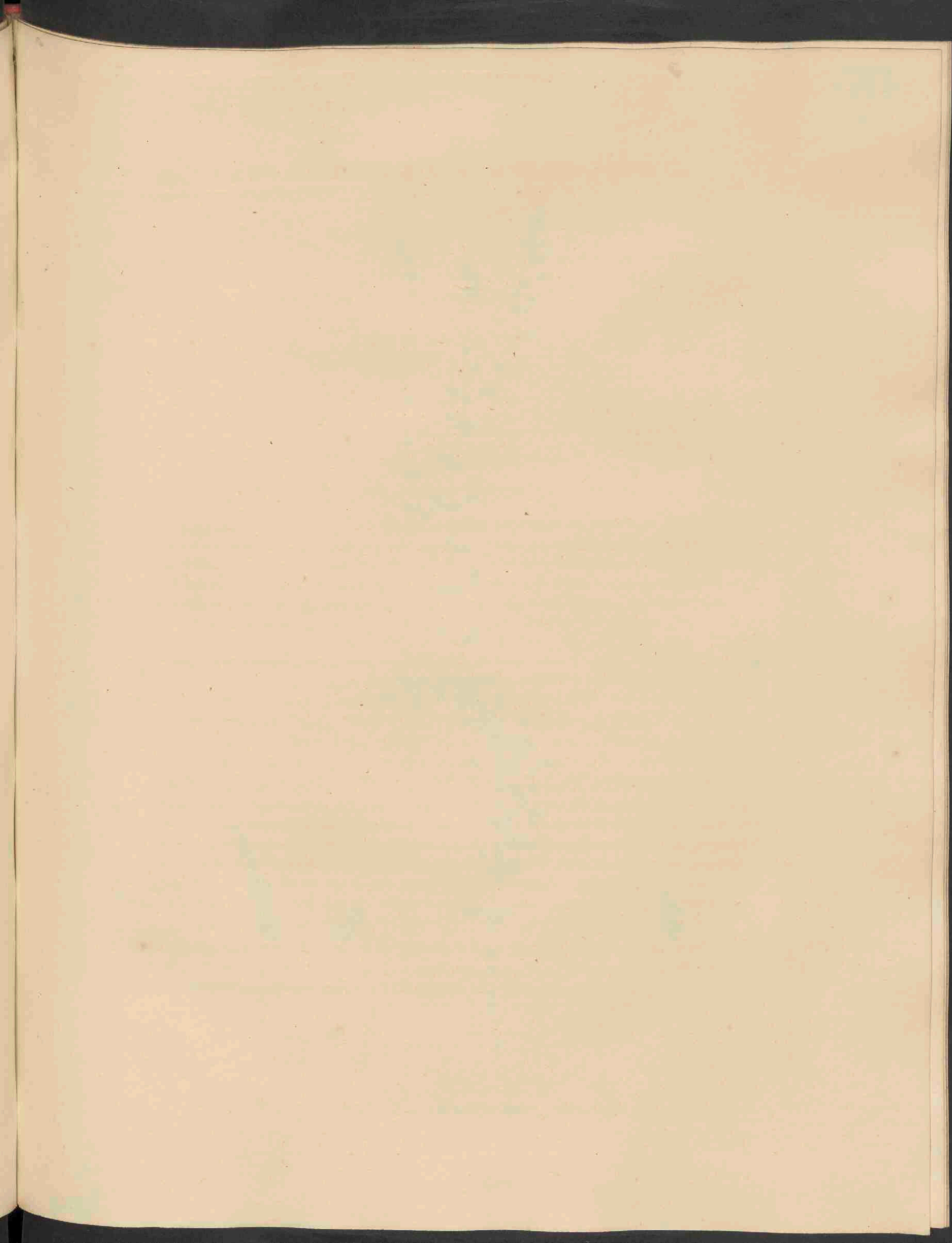
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Réceptacle dressé, cylindrique, homogène et se confondant avec le stipe. Hymenium très mince, uni, superficiel et occupant le champignon tout entier, mais ne portant de gongyles qu'au sommet. — Charnus, rameux, à rameaux le plus souvent atténués, ou simples et épaissis au sommet.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Très rameux, jaune fauve, à rameaux raides, apprimés et pointus.

Il croît en groupes, a une hauteur de 2 à 5 pouces, est premièrement de couleur jaune pâle, mais devient ensuite de plus en plus fauve, ou acquiert un léger teint d'ocre brune. Son stipe, haut environ d'un pouce, avec une épaisseur d'un quart à un demi pouce, est un peu tomenteux vers sa base, et montre quelques fibrilles radicales, b. Comme les rameaux, il est plein et solide, a, et ceux-là se divisant d'abord en forme d'arc, puis ils convergent, et à la fin leur sommet se présente couvert d'une poussière brunâtre, c, que l'on reconnaît facilement pour les gongyles, en l'examinant sous un verre de plus fort agrandissement.

LIEU NATAL. Je le trouvai autour de vieux troncs d'Aune à côté d'une allée pres de Naaldwijk, au Westland.

USAGE. Il n'est pas nuisible, et pourra être mangé comme d'autres espèces de ce genre.

Callitriche autumnalis. L. 786.

CALLITRICHE AUTUMNALIS L.

Najaars-Haarsteng.

Hoogduitsch. Herbst-Wasserstern.
Engelsch. Autumnal Water-Starwort. Autumnal Stargrass.

Bloeit. Julij—October. ☉.

MONANDRIA DIGYNIA. Eenhelmigen Tweestijligen.

Natuurlijke Orde volgens LINNAEUS XII: Oleraceae. Callitrichineae LK.

GESLACHTS KENMERKEN. Flores hermaphroditi vel saepe unisexuales. Bractae 2, oppositae, petaloideae, diaphanae, ad basin floris. Calyx nullus, vel inferus, minimus, diphyllus. Corolla nulla. Stamen 1, anthera reniformi, uniloculari. Ovarium 1, quadrangulare, quadriloculare, loculis uniovulatis. Styli 2, subulati, stigmatibus indiviso. Drupa exsucca, denique in 4 Carpella non dehiscentia secedens. Tweekunnige of dikwijls Eenkunnige bloemen. Twee, tegenover elkander geplaatste, bloemblaadachtige, doorzichtige Dekblaadjes, aan den voet van het bloempje. Kelk niet aanwezig, of zeer klein, onderstandig, twebladig. Geene bloemkroon. Eén Meeldraadje, met een niervormig, 4-hokkig helmknopje. Een 4-kantig, 4-hokkig vruchtbeginsel, de hokjes met één eitje. Twee priemvormige stijltjes, met onverdeeld stempeltje. Een saploos steenvruchtje, dat ten laatste zich in 4, niet openbarstende, kleinere vruchtjes (*Carpella*) scheidt.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis omnibus linearibus, basi latioribus, apicem versus angustioribus; angulis fructus alato-carinatis. Al de bladen lijavormig, aan den voet breeder maar naar boven toe smaller; de kanten van het vruchtje gevleugeld-gekield.

Dezelve groeit geheel onder water in grootere of in kleinere hoopjes bij elkander, en schiet aan hare stengjes hier en daar haarvormige wortelvezeltjes, a, uit. De blaadjes, waarvan een ver-groot bij b, zijn aan de toppen der stengjes meer gedrongen bij elkander staande, en voorts naar beneden toe in derzelver oksels van vruchtjes voorzien, gelijk een daarvan zich bij c voordoet, terwijl d een der 4 Carpella voorstelt, door e het eitje aangetoond wordt, en ff de na den bloeitijd naar beneden geslagen en tegen het vruchtje aanliggende stijltjes vertoonen.

GRONKPL. Bij *Nijmegen*, DE BELJER; bij *Delft*, VERM.; bij *s'Gravenhage*, VRIJDAG ZIJNEN en bij *Haarlem*, V. D. ENDE: VAN HALL, *Flora Belg. Sept.* In slooten om *Leyden*, MULDER; in eene sloot onder *Poelgeest*, J. SCHUURMANS STEKHOVEN; bij *Breda*, KUYPER VAN WÄSCHPENNING. In Friesland bij *Bergumerdam*: BRUINSMA, *Flora Frisica*. Zelf trof ik dezelve in eene vaart bij *Utrecht* aan, en in verscheidene slooten om *Naaldwijk*, in het *Westland*.

CALLITRICHE AUTUMNALIS L.

Callitric d'Automne.

Nom Allemand. Herbst Wasserstern.

— Anglais. Autumnal Water-Starwort. Autumnal Stargrass.

Fleurit en Juillet—Octobre. ☉.

MONANDRIE DIGYNIE.

Ord. Natur de LINNÆUS XII: Oleraceae. Callitrichincae LK.

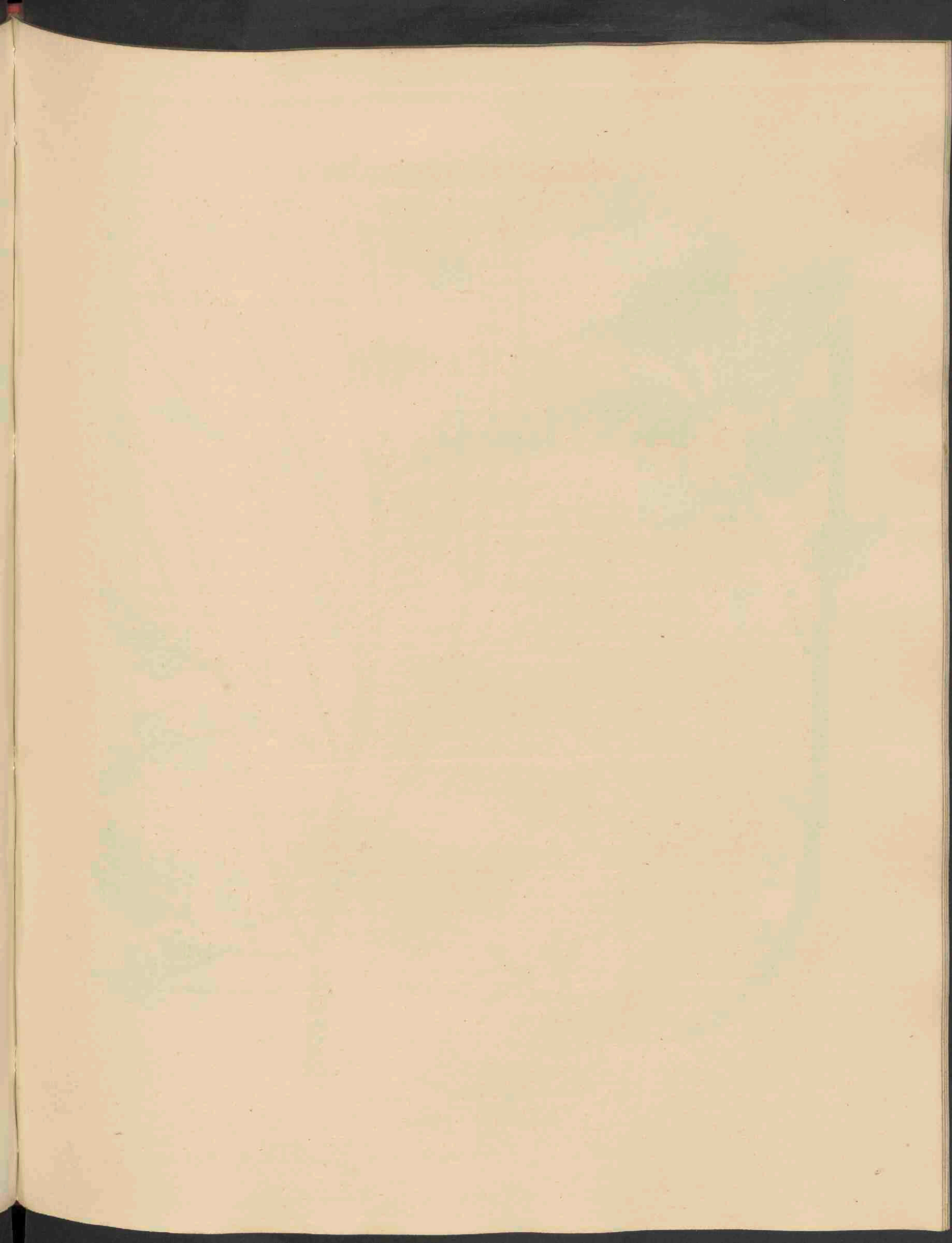
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Fleurs hermaphrodites ou souvent unisexuelles. Deux bractéoles opposées, pétaloïdes et diaphanes à la base des fleurs. Point de calice ou calice inférieur, fort petit, diphyllé. Point de corolle. Une seule étamine, anthère réniforme, uniloculaire. Un seul ovaire, quadrangulaire, à 4 logements, les loges uniovulées. Deux styles subulés, stigmaté entier. Drupe sec, à la fin divisé en 4 carpelles non déhiscentes.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Toutes les feuilles linéaires, un peu plus larges vers leur base et peu à peu plus étroites vers leur bout supérieur; les fruits à angles aillés-carénés.

Il croît tout submergé dans l'eau, en touffes plus ou moins grandes et à tiges poussant ci et là des fibrilles radicales, a. Les feuilles, dont on en voit une agrandie vers b, sont plus rapprochées l'une de l'autre au sommet de la plante, et portent dans leurs aisselles des fruits comme un d'eux se présente vers c, tandis que d en montre un des 4 carpelles, e l'ovule et ff les styles, qui après le temps de la floraison se renversent et sont alors comme agglutinés sur les fruits.

Pendant quelque temps les fruits sont de couleur blanchâtre, et ayant l'aspect de luire sous l'eau.

LIEU NATAL. Près de Nimègue, DE BELJER; près de Delft, VERMEULEN; près de la Haye, VRIJDAG ZIJNEN, et près de Haarlem, v. D. ENDE, chez VAN HALL, *Flora Belg. Sept.* — Dans des fossés aux environs de Leide, MULDER; dans une fossé près de Poelgeest, J. SCHUURMANS STEKHOVEN; aux environs de Breda, KUYPER VAN WÄSCHPENNING. Dans la Frise auprès de Bergumerdam, BRUINSMA, dans son *Flora Frisica*. — Moi-même je l'ai trouvé dans une fossé près d'Utrecht, et dans plus d'une fossé près de Naaldwijk, au Westland.

Chrysanthemum Garthonium Pers. 787.

CHRYSANTHEMUM PARTHENIUM PERS.

Breedbladige Vuurwortel. (*)

<i>Bijnamen.</i>	Moederkruid. Mater.
<i>Hoogd.</i>	Gemeines Mutterkraut. Mutterkraut-Wucherblume. Mutterkraut-Bertramwurz. Metterich. Metram.
<i>Engelsch.</i>	Common Feverfew.

Bloeit Julij, Augustus. 2.

SYNGENESIA SUPERFLUA. Overbodig Zaámhelmigen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XLIX: Compositae. Synantherae RICH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Involucrum planiusculum vel hemisphaericum imbricatum. Flores disci hermaphroditi tubulosi, corolla calcarata, limbo 5-dentato; marginales feminei ligulati, tubo compresso. Achenia uniformia, exalata, pappo destituta, margine obsolete vel plus minusve prominulo, vel in coronulam producto, terminata. Receptaculum nudum, planiusculum vel hemisphaericum. Het omwindsel eenigzins vlak of half kogelvormig, dakvormig. De bloempjes uit het midden tweekunnig, pijpvormig, de bloemkroon spoorloos, met 5-tandig boordje; de randstandige bloempjes vrouwelijk, tongvormig, met zamengedrukt pijpje. De zaden gelijkvormig, niet gevleugeld, zonder zaadpluis, met een flauw of een meer of minder uitspringend randje, of in een kroontje eindigende. Het vruchtbed naakt, eenigzins plat of half-kogelvormig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Foliis pubescentibus pinnatis, pinnis elliptico-oblongis obtusis pinnatifidis, summis confluentibus, laciniis subdentatis brevissime apiculatis; caule ramoso; capitulis corymbosis; acheniis margine acuto brevissimo terminatis. De bladen zachtharig, gevederd, de vedertjes elliptisch-langwerpig, stomp, vindeelig; de bovenste te zamen vloeijende; de slipjes min of meer getand en met een kort spitsje; de steng getakt; de bloemhoofdjes tuilvormig; de zaden met een scherp, maar zeer kort, randje eindigende.

Het benedenste gedeelte van de steng is dikwijls tegen den grond liggende en geeft dan eenige wortelvezeltjes af, vervolgens groeit dezelve regt op, ter hoogte van 2—2½—5 voet, en is even als de bladen met korte en zeer zachte haartjes bedekt.

Bij a ziet men een der bloempjes uit het midden, bij b een van den rand, bij c een zaadje en door d wordt het, in deze soort, eenigzins halfkogelvormig vruchtbed voorgesteld.

GROEIPL. Uit de tuinen, waarin zij ook met gevulde bloemen en somwijlen met gekrulde bladen voorkomt, door deze en gene oorzaak overgebracht, wordt zij hier en daar als verwilderd aangetroffen, en als zoodanig is dezelve volgens de *Flora Belg. Sept.* bij *Nymegen*, bij *Paterwolde en Eelde*, bij *Utrecht* en bij *Baarn* gevonden, heeft *MULDER* haar op ruwe plaatsen bij *Rijnsburg*, en *J. SCHUURMANS STEKHOVEN* haar aan den weg tusschen *Katwijk* en *Wassenaar* ontmoet; in *Friesland* vond de Heer *BRUINSMA* haar op een' mesthoop bij *Leeuwarden*, en op een' ouden muur bij *Franeker*; op *Zuid-Beveland* zag *Dr. VAN DEN BOSCH* haar op meer dan eene plaats verwilderd groeijen, en zelf vond ik haar bij *Utrecht*, en bij *Naaldwijk* en te *Monster* in het *Westland*.

GEBRUIK. Dezelve bezit eene oplossende en tegelijk versterkende kracht, en is vroeger in de Geneeskunst veelvuldig gebruikt geworden; voornamelijk tegen eenige ziekten van het vrouwelijk geslacht, vanwaar hare benaming van *Moederkruid*, maar ook, zoo in- als uitwendig, in velerhande andere ziekten. — Gedroogd en met zout vermengd is zij tegen ziekelijke opzwellings van het vee aangeprezen geworden.

(*) *Pyrethrum Parthenium Sm. Matricaria Parthenium L.*

CHRYSANTHEMUM PARTHENIUM PERS.

Pyrèthre Matricaire.

<i>Nom vulgaire.</i>	Matricaire officinale.
— <i>Allemand.</i>	Gemeines Mutterkraut. Mutterkraut-Wucherblume. Mutterkraut-Bertramwurz. Metterich. Metram.
— <i>Anglais.</i>	Common Feverfew.

Fleur. en Juillet et Août. 2.

SYNGÉNÉSIS SUPERFLUE.

Ord. Natur. de LINNÆUS XLIX: Compositae. Synanthereae RICH.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Involucre presque plan, ou hémisphérique, imbriqué. Fleurs du centre hermaphrodites, tubuleuses, corolle point éperonnée, le limbe à 5 dents; les fleurs marginales féminines, ligulées, à tube comprimé. Achènes uniformes, point ailés, sans pappus, à marge très faible ou plus ou moins prominente, ou un peu prolongée sous forme d'une petite couronne. Réceptacle nu, presque plan, ou hémisphérique.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Feuilles pubescentes, pinnées, les segments elliptiques-oblongs, obtus, pinnatifides, ceux d'en haut confluent, les incisions dentées et un peu apiculées; tige ramcuse; les petites têtes de fleurs en corymbe; achènes à marge aiguë mais fort petite.

Souvent la partie inférieure de la tige est couchée sur la terre, et alors elle pousse quelques fibrilles radicales; puis elle s'érige et croît à la hauteur de 2—2½—3 pieds, et ainsi que les feuilles elle est couverte de quelques poils courts et doux.

Vers a une des fleurs du centre, vers b une de la circonférence et vers c une graine. La lettre d montre le réceptacle, qui dans cette espèce est plus ou moins hémisphérique.

LIEU NATAL. Ci et là on la trouve échappée de jardins à fleurs, dans lesquels aussi on la rencontre à fleurs doubles et quelquefois à feuilles crispées; ainsi à proprement dire elle n'est point une plante indigène, mais parfois on la voit naître quasi spontanément en des lieux incultes et rudes, surtout dans le voisinage des villes, des villages, des jardins etc. De la sorte, selon le *Flora Belg. Sept.*, elle a été trouvée près de *Nimègue*, de *Paterwolde* et de *Eelde*, d'*Utrecht* et de *Baarn*; *MULDER* la cuillit auprès de *Rijnsburg*, et *J. SCHURMANS STEKHOVEN* au chemin entre *Katwijk* et *Wassenaar*. Dans la Frise *Mr. BRUINMA* la trouvée sur un tas de fumier près de *Leeuwarden*, et sur une muraille près de *Francker*; sous les mêmes circonstances que je vins d'avancer, le *Dr. VAN DEN BOSCH* la vue en plusieurs endroits au *Sud-Beveland*, et moi-même je la trouvai près d'*Utrecht*, et près de *Naaldwijk* et à *Monster* au *Westland*.

USAGE. Elle est de vertu résolutive et en même temps confortante, et a été d'un grand usage dans la Médecine; principalement dans quelques maladies des femmes, d'où son nom de *Matricaire*, mais aussi contre des autres maladies chez les deux sexes. L'herbe desséchée et mêlée avec du sel, a été louée contre l'enflure malade du bétail.

CENTAUREA SCABIOSA L.

Grootbloemige Centaurie.

Hoogd. Scabiosen-Flockblume. Scabiosenartige-Flockenblume. Eisenwurz. Trummelslägel.
Engelsch. Greater Knapweed.

Bloeit Julij, Augustus. 2.

SYNGENESIA FRUSTRANEA. Vruchteloos Zaamhelmigen.

Natuurk. Ordo als bij Pl. 787.

GESLACHTS-KENMERKEN. Involucrum imbricatum. Flores marginales neutri, tubus sensim in limbum infundibuliformem ampliatus; disci hermaphroditi, limbus basi tubo latior vel ventricosus. Achenia compressa. Pappus pluriserialis, radiis setiformibus vel linearibus, rarius nullus. Receptaculum setaceo-paleaceum. Het omwindsel dakvormig. De bloempjes van den rand geslachtloos, haar buisje allengskens tot een trechtervormig boordje verwijderd, *a*; die uit het midden tweekunnig, het boordje aan den voet wijder dan het buisje, of buikvormig, *b*. De zaden, *c*, zamengedrukt, met een veelrijg zaadpluis, waarvan de straal borstelvormig of lijnvormig; zeldzamer is het niet aanwezig. Het vruchtbed, *d*, borselachtig-stoppelig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Appendicibus involucri nigrescentibus triangularibus, planis, fimbriatis, squamas enerves non occultantibus, fimbriis flexuosis, terminali brevi vel in spinulam producta. Pappus fere longitudinis ovarii. Folia glabra, vel scabra, vel pubescentia, pinnatifida et bipinnatifida, laciniis lanceolatis integris vel dentatis, puncto calloso terminatis. De aanhangseltjes van het omwindsel, *e* en *f*, zwartachtig, 5-hoekig, vlak, met franjevormigen rand, de nervenlooze schubben, *g g*, niet geheel en al bedekkende, de franjes bogtig, de eind-franje kort of in een doornvormig puntje eindigende. Het zaadpluis nagenoeg zoo lang als het vruchtbeginsel, *h*.

De vlezige dikke penwortel gaat in verscheiden stengen over, en in wortelbladen gelijk bij i voorgesteld is, hoewel anders zoo ten opzichte van de gansche houding der plant, als van den vorm, het bekloedsel en de insnijdingen der bladen, alsmede van meer of mindere wolligheid der omwindsels, veel verscheidenheid plaats heeft. Onder aan het buisje der geslachtlooze bloempjes van den rand vindt men, zoo als dergelijk ook bij vele andere onvruchtbare bloemen voorkomt, een beginsel van zaad, j, en bij k ziet men de zamengegroeide meeldraadjes, benevens het stijltje, uit een der bloempjes uit het midden. — Bij e en g een der blaadjes van het omwindsel aan deszelfs binnenzijde, bij f en g van buiten te zien.

GROEIPLAATS. Volgens de opgave van LINNAEUS: »op dorre weilanden in Holland», te vinden in de Fior. Belg. Sept., zoude men kunnen veronderstellen dat deze plant in ons land nog al algemeen is, doch het is te betwijfelen of dezelve wel ooit of in Noord- of in Zuid-Holland gevonden zij; waarbij men onder het oog houde dat bij den Uitlander de naam van Holland, zonder onderscheid, gegeven wordt aan al de Provinciën van ons land te zamen genomen, of wel aan elk derzelven. Naauwkeuriger opgegeven groeiplaats door Prof. VAN HALL, t. a. p., is die van den Hoogl. REINWARDT, namelijk: op de Camp van het Hazeveld bij de Bronsbergen buiten Zutphen, en hierbij voegen wij het Oosterhoutsche bosch tusschen Nymegen en Arnhem, van welke plaats mij dezelve door de IIIr N. en T. H. A. J. ABELEVEN geworden is.

GEbruik. De plant kan gebruikt worden om geel en olijfkleurig bruin te verwen, wordt jong zijnde gaarne van het vee gegeten, en levert in den winter, door hare zaden, een voedsel voor muschen en andere vogels (HOCHSTETTER).

CENTAUREA SCABIOSA L.

Centaurée Scabieuse.

Nom Allemand. Schabiosen-Flockblume. Scabiosenartige Flockenblume. Eisenwurzel. Trommelslägel.
— *Anglais.* Greater Knapweed.

Fleurit en Juillet et Août. ♀.

SYNGÉNÉSIE FRUSTRÉE.

Ord. Natur. comme chez la Planche 787.

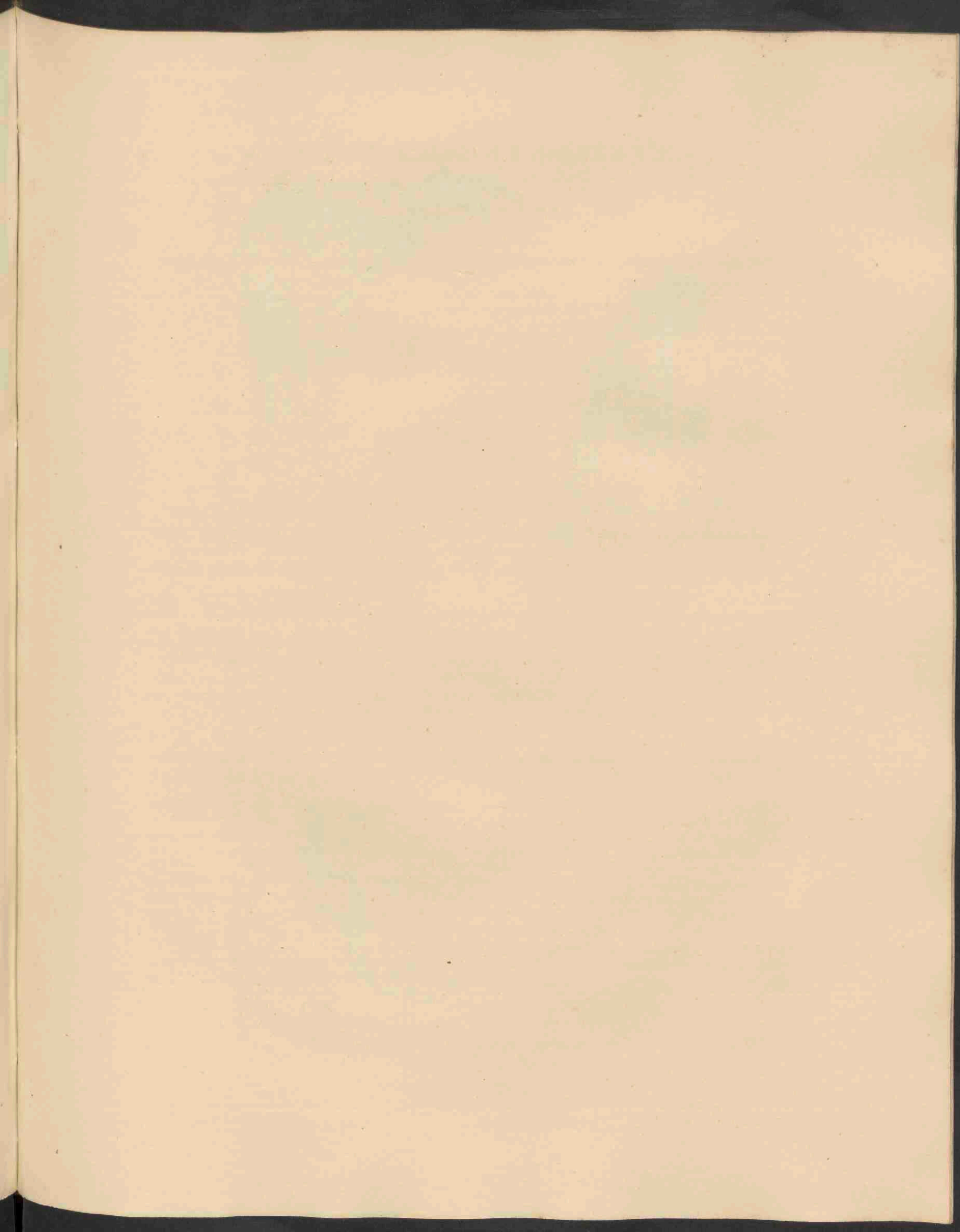
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Involucre imbriqué. Fleurs de la marge neutres, à tube qui se dilate insensiblement en limbe infundibuliforme, *a*; les fleurs du centre hermaphrodites, le limbe vers sa base plus large que le tube, ou ventru, *b*. Achènes, *c*, comprimés. Pappus plurisérial, à rayons sétiformes ou linéaires, ou quelquefois nul. Réceptacle sétaceo-paléacé, *d*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Appendices de l'involucre, *e* et *f*, noirâtres, triangulaires, plans, fimbriés, point recouvrant les écailles, *g g*, qui sont sans nervures; les franges flexueuses, et la frange terminale courte ou allongée en une petite épine. Le pappus presque de la longueur de l'ovaire, *h*. Feuilles glabres ou scabres, ou pubescentes, pinnatifides et bipinnatifides, à segments lancéolés entiers ou dentés, et terminés par une point calleuse.

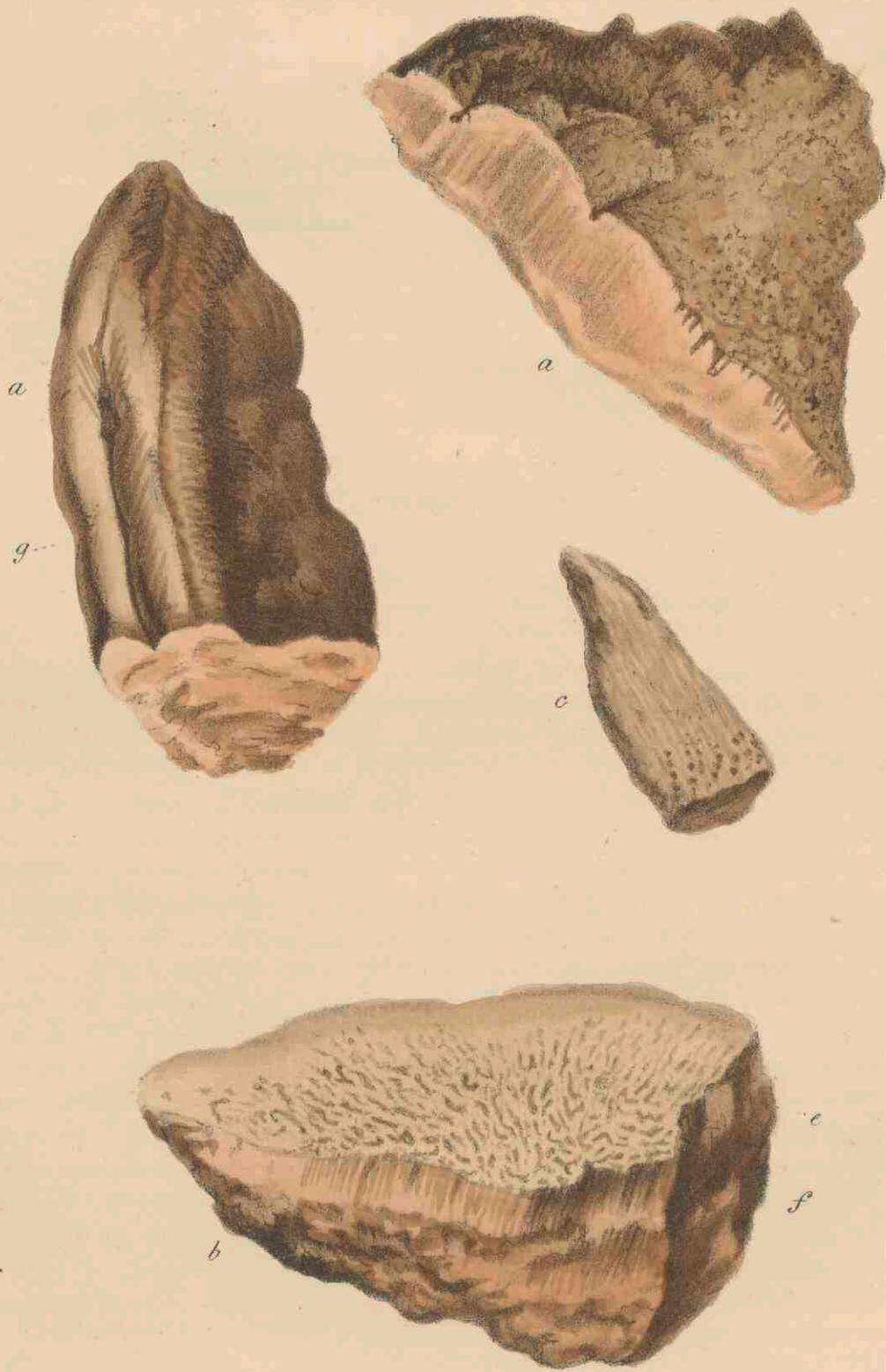
Sa racine charnue, assez épaisse et penniforme, supporte plusieurs tiges et produit des feuilles radicales comme vers i, quoique d'ailleurs on voit beaucoup de différence, tant dans le port de toute la plante, que dans la forme, le tégument et les découpures des feuilles, et aussi dans une plus grande ou dans une plus moindre villosité de l'involucre. — Comme on voit vers j, et comme cela a lieu chez plusieurs autres fleurs stériles, on trouve un rudiment de semence à la base du tube des fleurs neutres de la marge, et k montre les étamines et le stylo dans une fleur du centre. — Vers e et g une écaille de l'involucre en face intérieure, vers f et g la même en face extérieure.

LIEU NATAL. D'après le citat de LINNÆUS: «*op dorre weilanden in Holland*», que nous trouvons dans le *Flora Belg. Sept.*, on serait tenté de croire que cette plante fût assez commune dans notre patrie, mais il est fort à douter que jamais elle ait été trouvée ni dans la Hollande méridionale ni en Hollande Septentrionale, et aussi nous remarquons que chez l'étranger souvent toutes les Provinces de notre pays ensemble, ou à mieux dire, que chacune d'elles porte le nom de *Holland*, sans aucune distinction. Plus exactement dans le même ouvrage, *Flora Belg. Sept.*, le Profess. VAN HALL nous indique le *Camp du Hazeveld* auprès des *Bronsbergen* près de *Zutphen*, où le Profess. REINWARDT l'a cueillie, et puis nous avons à nommer le bois d'*Oosterhout* entre *Nimègue* et *Arnhem*, où elle a été trouvée plusieurs fois par Mess. N. et T. H. A. J. ABELEVEN.

USAGE. La plante peut être employée pour teindre de jaune, ou de brun olivâtre; jeune elle est mangée par le bétail, et dans l'hiver ses graines servent de nourriture pour des moineaux, et pour des autres oiseaux (HOCHSTETTER).

Daedalea quercina Pers. 789.

DAEDALEA QUERCINA PERS.

Eiken-Warzwam (?).

Hoogduitsch. Eichen-Wirrschwamm.

Groei. Gedurende het gansche jaar.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. orde volgens LINNAEUS LXI. Fungi. Fungor. Ord. III: *Dermatomyces*, Fam. IX: *Hymenini*, D: *Pileati*, c: *Polyporei*, RABENII.

GESLACHTS-KENMERKEN. Hymenium sinuosum, sinuli nunc poros flexuosos, nunc lamellas anastomosantes referentes. Asci tenuis, sporidia simplicia. Het zwamvlies bogtig, de bogtjes of gekronkelde poriën, of in elkander inmondende plaatjes voorstellende. Dunne kiemhoudertjes, de kiemkorreltjes eenvoudig.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileis solitariis vel gregariis, ligneo-pallescentibus, suberosis, rugulosis, subglabris, azonis, intus concoloribus; lamellis contortis, implexis, sinuosis, obtusis, raro lacertis. Eenzame of op elkander gehoopte, bleekachtig-houtkleurige, kurkachtige, ronzelige, nagenoeg naakte, kringlooze, en van binnen gelijkleurige hoedjes; de plaatjes verbogen, door elkander gevlochten, bogtig, stomp, somwijlen ingescheurd.

Dezelve is zeer verschillende van houding, van vorm, uitgebreidheid en dikte, en komt ook het ondersteboven gekeerd voor, — hoedanig die was waarnaar figuur c en d geteekend zijn, terwijl c zoodanige bij hare eerste ontwikkeling voorstelt. Bij a en b een volgroeid en overjarig exemplaar, dat bij b zóó voorgesteld is dat de plaatjes, e, gezien worden, terwijl letter f die op de rechte doorsnede aantoon, en letter g op den hooger gekleurden rand wijst, waardoor de oudere voorwerpen zich dikwijls als gecirkeld vertoonen, ofschoon anders deze soort geene cirkels draagt.

GROEIPLAATS. De voorwerpen door a en b aangeduid vond ik aan een Eiken-balk bij een landhek onder Wateringen, en dergelijk, op eenerlei standplaats, in den Oranje-polder in het Westland; die door c en d aangewezen groeiden aan een ouden zwaren eikenpaal, van een hek bij Naaldwijk, en eenerlei stuk vond ik aan eiken-timmerhout bij Utrecht.

GEBRUIK. Volgens CORDIER wordt ook van dit gewas in Oostenrijk een zwam bereid, en in de Heelkunst is er als van een bloedstelpend middel gebruik van gemaakt.

DAEDALEA QUERCINA PERS.

Agaric du Chêne (*).

Surnoms. Agaric labyrinthe étrille. Peigne de Loup.
Nom Allem. Eichen-Wirrschwamm.

Il croît à tout temps.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS LXI, Fungi. Fungor. Ord. III, Dermatomyceles, Fam. IX, Hymenini, D. Pilcati, c. Polyporei, RABENH.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Hymenium sinueux, les sinules représentant tantôt des pores flexueux, tantôt des lames anastomosantes. Asci minces, sporides simples.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeaux solitaires ou agrégés, de couleur de bois-pâle, subereux, rugueux, presque glabres, non zonés, de couleur point différente dans leur dedans; lames contournées, implexes, sinuées, obtuses, quelquefois lacérées.

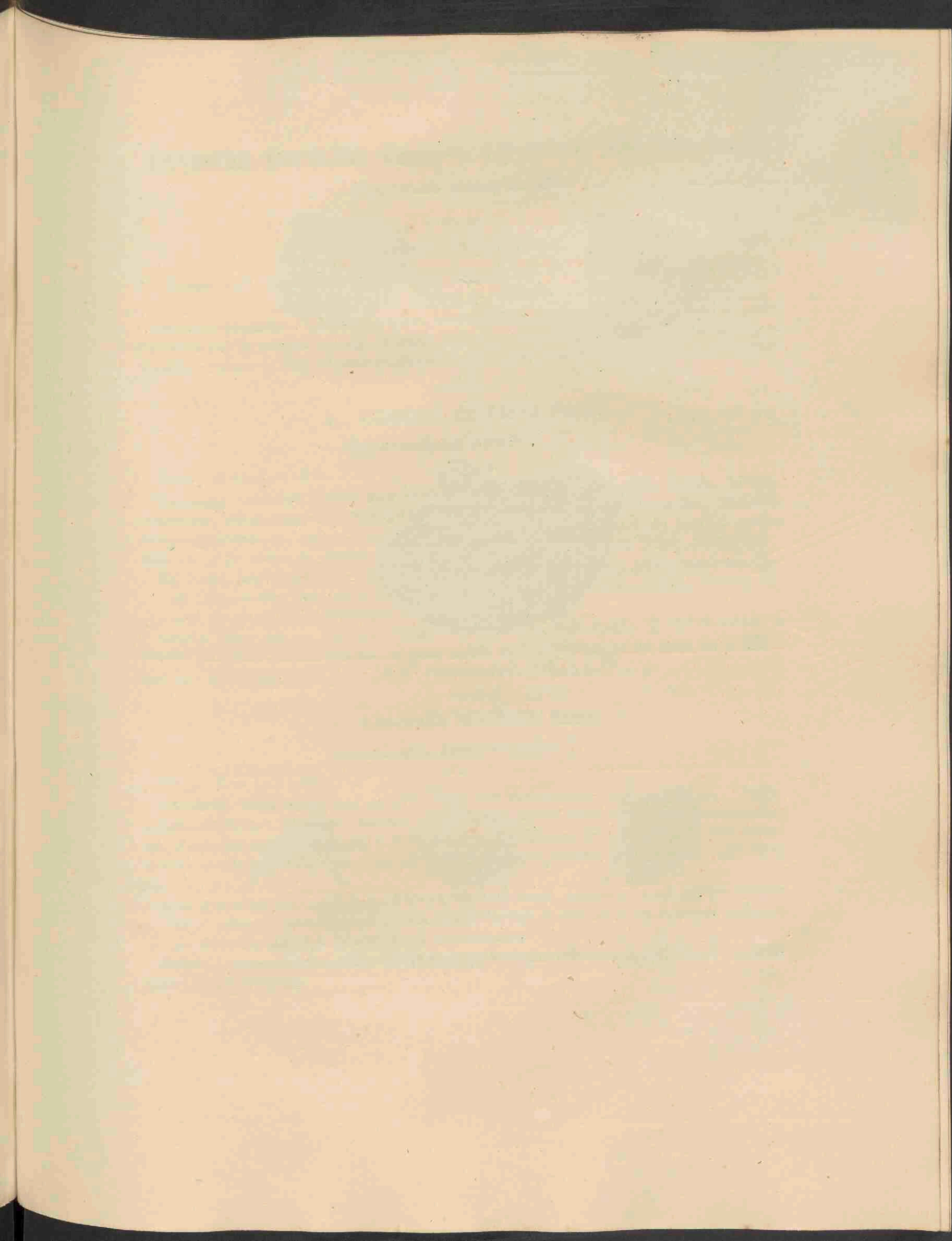
Il est fort variable dans tout son port, de forme d'étendue et d'épaisseur diverses, et croît aussi résupiné, comme ceci avait lieu chez les exemplaires indiqués par c et d, dont vers c un dans son état encore peu développé.

Figures a et b représentent une partie d'un exemplaire tout accompli, dans lequel, vers b, la lettre c indique les lames, tandis que f en montre la coupure verticale. Vers g la marge ordinairement de couleur un peu plus foncée, comme elle se montre chez les vieux individus, qui par cela ont souvent l'apparence d'être zonés.

LIEU NATAL. J'ai trouvé les exemplaires *a* et *b* sur une vieille poutre d'une clôture de prairie près de *Wateringen*, et sur une autre au *Oranje-Polder*, au *Westland*. Les morceaux *c* et *d* sont cuillis sur un vieux pilier près de *Naaldwijk*, et j'ai rencontré de semblables sur du bois de charpente près d'*Utrecht*.

USAGE. Selon **CORDIER** en Autriche aussi ce végétal sert pour en préparer de l'amadou, et jadis les Chirurgiens l'ont employé pour faire cesser des écoulements de sang.

(*) *Agaricus quercinus* L.

1 *Lenzites betulina* Fries.

2 *Lenzites septuaria* Fries. 790.

LENZITES BETULINA FRIES EN LENZITES SEPIARIA FRIES.

Groeit in den Nazomer en Herfst.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS LXI: Fungi. Fungor. Ord. III. Dermatomyceles, Fam. IX. Hymenini, D. Pileati, d. Agaricini, RABENH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Lamellae coriaceae, nunc simplices et inaequales, nunc ramosae et postice anastomosantes et cellulas majores minoresve formantes. De plaatjes lederachtig, of eenvoudig en ongelijk, of getakt en naar achteren in elkander inmondende, en grootere of kleinere cellen vormende.

1. LENZITES BETULINA FRIES.

Berken-Lenz's-zwam. (?)

Hoogd. Birken-Lenz's-Pilz.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileus suberoso-coriaceus, durus, 1—5 unc. latus, pallidus, zonatus, tomentosus, margine concolore; lamellis subrectis, coriaceis, subramosis, pallescentibus. Het hoedje kurkachtig-lederachtig, vast, 1—5 duim breed, bleek, met cirkels, met vilt gedekt, aan den rand van gelijke kleur; de plaatjes nagenoeg regt, lederachtig, min of meer getakt, bleekachtig.

Bij b ziet men de plaatjes; c is een oud voorwerp, hoedanige meestal geheel groenachtig zijn, en ziet men deze kleur ook in figuur a, men heeft daar voor zich hoe de jonge stukken dikwijls als uit de andere uitgroeijen.

GROEIPL. Door mij op afgezaagde Beuken in een' oude Beukenhegge bij de Maliebaan te Utrecht gevonden, aan oud paalwerk op *Leeuwenstein* onder *Voorburg*, en aan eenen ouden paal in een' tuin bij *Naaldwijk*.

2. LENZITES SEPIARIA FRIES.

Heiningen-Lenz's-zwam. (?)

Hoogd. Zaun-Lenz's-Pilz.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileus coriaceus, unc. fere latus et plures unc. saepe longus, zonatus, strigoso-tomentosus, spadiceus, margine atque lamellis ramosis lutescentibus, dein subferrugineis. Het hoedje lederachtig, nagenoeg 1 duim breed en dikwijls meerdere duimen lang, met cirkels, stekelharig-viltachtig, bruinzwart, aan den rand en de getakte plaatjes geelachtig, naderhand eenigzins roestkleurig.

Somwijlen vindt men dezelve van 2—3 en meer te zamen gegroeid, en ook wel het onderste boven gekeerd voorkomende. Bij a ziet men er een aan de bovenzijde, bij b aan de onderzijde en bij c eene helft van een regtstandig doorgesneden.

GROEIPL. Aan een oud landhek bij de *Lier*, en aan eene oude planken schutting te 's *Gravezande*, in het *Westland*.

LENZITES BETULINA FRIES ET LENZITES SEPIARIA FRIES.

On les trouve au dernier de l'Été et en Automne.

CRYPTOGAMIE.

*Ord. Natur. de LINNÆUS LXI: Fungi. Fungor. Ord. III, Dermatomyces, Fam. IX.
Hymenini, D. Pileati, d. Agaricini, RABENH.*

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Lames coriaces, tantôt simples et inégales, tantôt rameuses et anastomosantes à leur bout ultérieur, et formant des cellules plus ou moins grandes.

---

1. LENZITES BETULINA FRIES.

Nom Allem. Birken-Lenz's-Pilz.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau^{ff} subereux, coriace, dur, large d'un à trois pouces, pâle, zoné, tomenteux, à marge de couleur point diverse, lames à-peu-près droites, coriaces, un peu rameuses, pâles.

Vers b les lames; c montre un vieux individu, de couleur verte, comme ceux-là le sont presque toujours, et en trouvant cette couleur aussi dans la figure a, on y voit comme de jeunes couches naissent souvent en contact et à l'inférieur des vieilles.

LIEU NATAL. Je le trouvai sur de vieux troncs d'Hêtre à côté du mail d'Utrecht, et sur du vieux pilotage à Leeuwenstein près de Voorburg, et dans un jardin près de Naaldwijk.

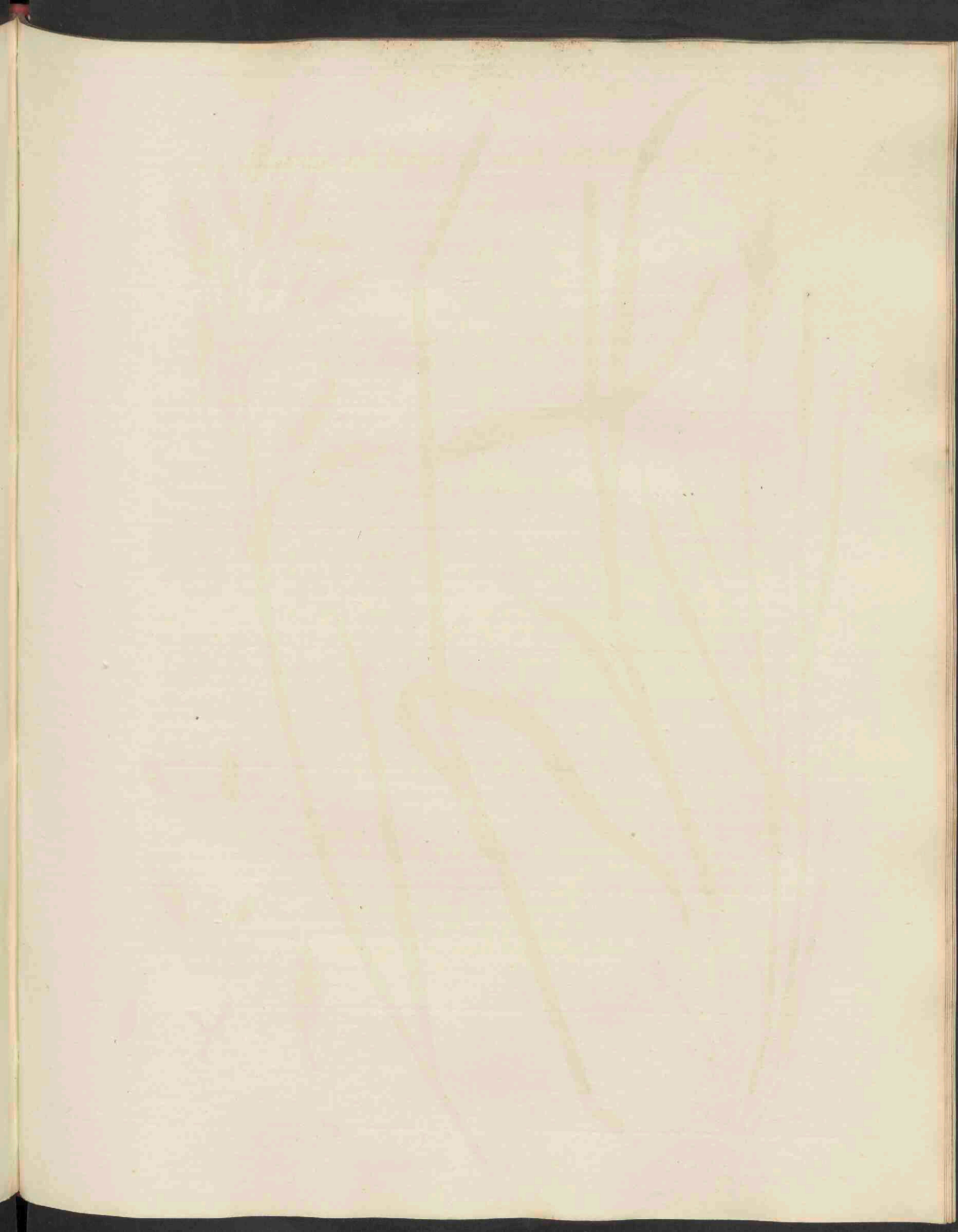
2. LENZITES SEPIARIA FRIES.

Nom Allem. Zaun-Lenz's-Pilz.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau coriace, large environ d'un pouce mais souvent long de plusieurs pouces, zoné, striguleux, tomenteux, de couleur brun-noirâtre, la marge et les lames un peu jaunâtres, puis un peu ferrugineuses.

Quelquesfois on en trouve des exemplaires composés de 2—5 et plusieurs individus unis ensemble, et aussi des exemplaires en résupination. Un en face supérieure vers a, le même en face inférieure vers b, et vers c la moitié d'un exemplaire coupé verticalement.

LIEU NATAL. Sur une vieille clôture près de Lier, et sur un vieux cloison à 's Gravezande, au Westland.

Bromus secalinus. 791

BROMUS SECALINUS L. (*)

Rogge-Dravik.

Hoogduitsch. Roggen-Trespe. Gerstentrespe. Twalch. Dort.

Engelsch. Smooth Rye-Brome grass.

Bloeit. Junij, Julij. ☉.

TRIANDRIA DIGYNIA. Driehelmigen Tweestijligen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS IV. Gramina. Gramina JUSS. Gramineae R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Spiculae multiflorae; flores distichi. Valvae 2, convexae vel compressae, inaequales, flosculis breviores, Valvulae 2; inferior elliptica, lanceolata, apice emarginata vel bifida, sub apice aristata, arista recta vel flexuosa; superior oblonga vel linearis; carinis ciliatis. Lodiculae 2, integrae, glabrae. Styli subnulli. Stigmata 2, plumosa. Caryopsis adnata. Veelbloemige bloempakjes; de bloempjes in twee rijen geplaatst. De twee ongelijke, bolronde of zamengedrukte Kafblaadjes korter dan de bloempjes. Twee klepjes; het benedenste elliptisch, lancetvormig, aan den top uitgerand of tweespletig, onder den top genaald, het naaldje regt of min of meer gebogen; het bovenste klepje langwerpig of lijnvormig; de kieltjes gewimperd. Twee gave en gladde honigschubjes. Stijltjes nauwelijks aanwezig. Twee pluimvormige stempeltjes. Het zaad met de klepjes zamengegroeid.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Panicula patente, fructifera apice nutante; spiculis oblongis, flosculis demum remotiusculis, teretibus, aristas flexuosas flosculis brevioribus; vaginis glabris. De bloem- pluim openstaande, aan den top neêrhangende wanneer dezelve vruchtdragende is. Langwer- pige bloempakjes, *a*; de bolronde bloempjes ten laatste een weinig van elkander verwijderd, en met bogtige naaldjes, welke korter zijn dan de bloempjes. De bladscheeden, *b*, onbehaard.

De wortel vezelig. Twee tot drie voet hooge, regtstandige, bolronde, onbehaarde halmen. De bladen meer of minder behaard, vooral aan de kanten eenigzins ruw, maar de bladscheeden onbehaard en de bindseltjes, c, stomp en ten laatste verscheurd. De eerst zamengetrokken en regtstandige, doch vervolgens openstaande, bloempluim hangt na den bloeitijd naar bene- den. Langwerpig-eironde bloempakjes, a, met 7 tot 15 bloempjes, waarvan bij d de onge- lijke kafblaadjes, bij e het buitenste en bij f het binnenste bloemklepje, terwijl g een der Ho- nigschubjes voorstelt; h eene half rijpe zaadkorrel aan de onderzijde en i dezelve op de bovenzijde.

GROEIPL. Hier en daar aan de wegen, doch inzonderheid op Rogge-velden en tussehen de Gerst. Veel in de Provinciën Groningen en Drenthe, en bij *Zwolle*: VAN HALL. Omtrent *Rijnsburg*, tus- schen de beide *Katwijken* en elders in de omstreken van *Leijden*, bij *Arnhem*: VRIJDAG ZIJNEN; om *Breda*: K. VAN WÄSCHPENNING; op de bouwlanden en aan de wegen in Friesland en elders in ons Vaderland. In overvloed trof ik haar zelf aan tussehen de Rogge in de omstreken van *Nijmegen*, en aan eenen kant van een stuk beteelden zandgrond omtrent *Naaldwijk* in het Westland.

GEBRUIK. Ofschoon door onderscheidene Schrijvers van dit gras, en voornamelijk van deszelfs zaden, veel nadeeligs gezegd is geworden, heeft dit bij vele anderen tegenspraak gevonden, en is naderhand vrij algemeen beweerd geworden, dat in vroegere schriften dit gras verward is met het, in dit Werk nog niet afgebeelde, *bedwelvend Ray-gras* (*Lolium temulentum* L.) Hoe dit zij, wij bepalen ons nu bij hetgeen er voordeligs van geboekt staat, en merken alzoo in de eerste plaats aan, dat de jonge bladen door het vee, en inzonderheid door de schapen, met graagte gegeten worden, en dat volgens VON SCHWERZ de zaden tot paarden-voeder kunnen dienen. In het Hanau- sche is van deze brood gebakken geworden, doch het was zwart van kleur, pappig en moeilijk te verteren. De bloempluimen kunnen gebezigd worden om er wollen stoffen groen mede te ver- wen, en voor sommige gronden prijst dit gras zich ter groene bemesting aan.

(*) *Bromus secalinus* γ. *vulgaris* КОСЯ.

BROMUS SECALINUS L. (*)

Brome Seigle.

Surnom. Brome Seiglin.
Nom Allemand. Roggen-Trespe. Gersten-Trespe. Twalch. Dort.
— *Anglais.* Smooth Rye-Bromegrass.

Fleurit en Juin et Juillet. ☉.

TRIANDRIE DIGYNIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS IV. Gramina. Gramina JUSS. Gramineae R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Spicules multiflores, fleurs distiques. Deux valves convexes ou comprimées, inégales, plus courtes que les fleurs. Deux valvules; l'inférieure elliptique, lancéolée, échancrée ou bifide à son sommet, et terminée par une arête droite ou flexueuse; valvule supérieure oblongue ou linéaire et ciliée sur les bords. Deux Lodicules entières et glabres. Presque point de styles. Deux stigmates plumeux. Caryopside adnée.

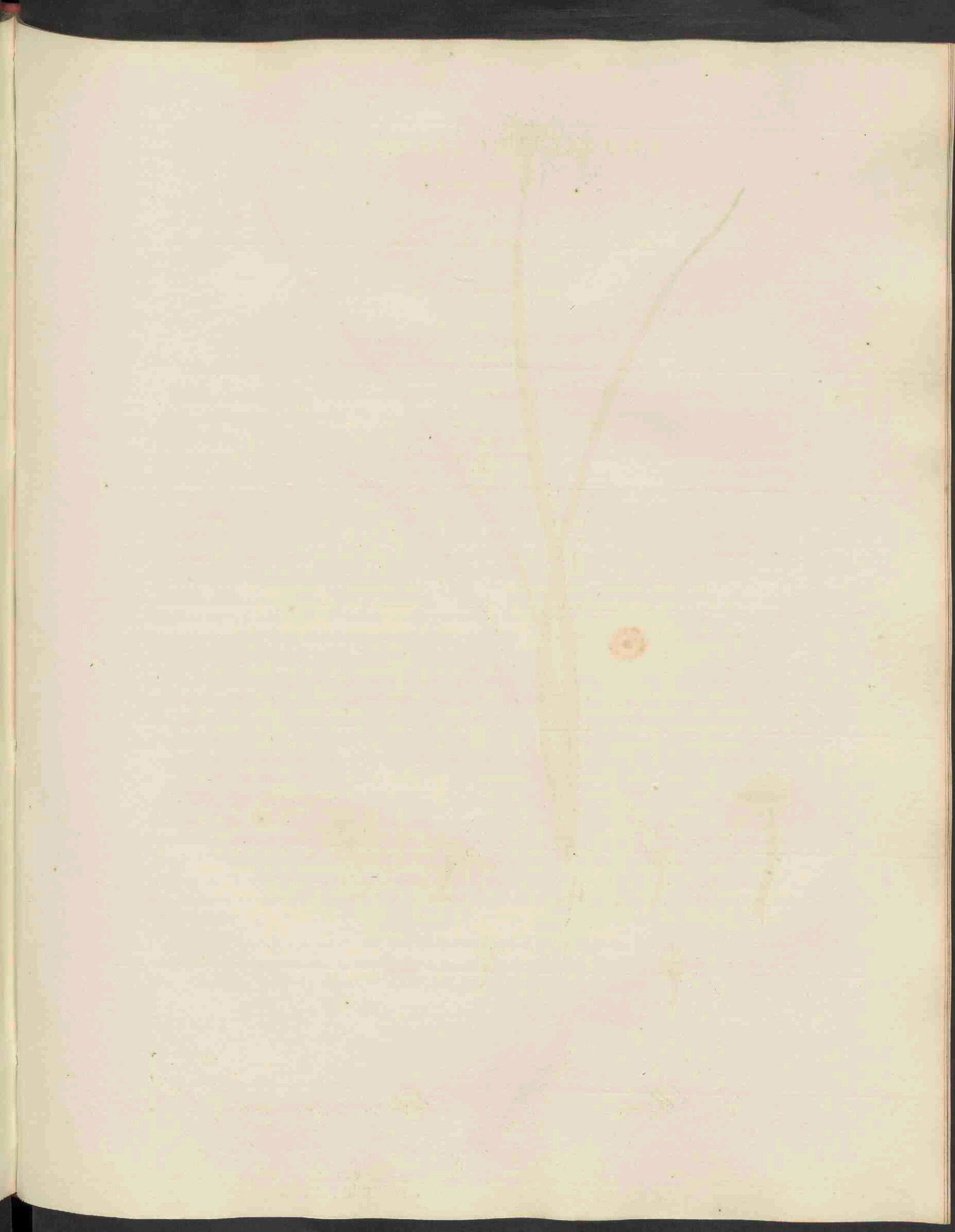
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Panicule ouverte ou étalée, penchée quand elle porte des fruits. Epillets oblongs, *a*, les fleurs à la fin un peu séparées, et les arêtes un peu flexueuses et plus courtes que les fleurs. Gaines glabres, *b*.

Racine fibreuse. Tiges de deux à trois pieds de hauteur, dressées, rondes et glabres. Feuilles à face supérieure plus ou moins poilue et rudes sur leurs bords, mais à gaines glabres, et la ligule, c, obtuse et à la fin lacérée. D'abord la panicule est toute dressée et resserrée, puis elle est étalée et après le temps de la fleuraison elle se penche. Les épillets sont oblongs-ovoïdes, a, de 7 à 15 fleurs, dont vers d les valves inégales. Vers e la valvule extérieure, vers f l'intérieure et vers g une des lodicules. Une graine, à demi-mature, se présente de face inférieure vers h, et se montre en face supérieure vers i.

LIEU NATAL. Quelquefois à côté des chemins mais plus communément dans des champs de blé, surtout entre du seigle et entre de l'orge. Beaucoup dans les provinces de Groningue et Drenthe, et auprès de *Zwolle*: VAN HALL. Près de *Rynsburg*, de *Katwijk* et ailleurs aux environs de *Leide* et près d'*Arnhem*: VRIJDAG ZIJNEN; à l'entour de *Breda*: K. VAN WÄSCHPENNING; dans les moissons et aux chemins dans la Frise, et en plusieurs autres contrées de notre patrie. Moi-même je l'ai vu abondamment dans des champs de seigle aux environs de *Nimègue*, et dans un lieu d'une terre cultivée auprès de *Naaldwyk* au Westland.

USAGE. Tant que plusieurs auteurs ont écrit sur de mauvaises propriétés de cette graminée, et principalement de ses graines, des autres sont venu les réfuter, et puis presque généralement on est d'accord, que dans les livres qui en parlent autrefois très souvent le *Brome Seigle* a été confondu avec le *Lolium temulentum* L. Comme il en soit, pour le présent je me borne à mentionner ce qui est dit des bonnes qualités de cet herbe, et ainsi premièrement j'ai trouvé que les jeunes feuilles sont mangées par le bétail, mais surtout par les brebis; et puis, que VON SCHWERZ assure que les graines peuvent fournir un bon fourrage pour les chevaux. Dans les contrées de *Hanau* on a fait du pain de ces graines, mais hors qu'il fût très noir, aussi on l'a rejeté par ce qu'on le trouva trop pâteux et indigeste. Les panicules peuvent servir pour teindre de vert toute étoffe de laine, et du reste dans quelques terrains aussi cette plante pourrait être semée, pour les fumer par de l'engrais vert.

(*) *Bromus secalinus* γ *vulgaris* КОСН.

Allium

Schoenoprasium, L. 792

ALLIUM SCHOENOPRASUM L.

Bies-Look.

Hoogduitsch. Schnitt-Lauch.
Engelsch. Chived Garlic. Cives.

Bloeit Junij, Julij. ♀.

HEXANDRIA MONOGYNIA. Zeshelmigen Éénstijligen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS IX. Spathaceae. Asphodeleae R. BROWN. Alliaceae LINK.

GESLACHTS-KENMERKEN. Perianthium 6-partitum, patens vel campanulatum, persistens. Filamenta magis minusve basi laciniarum Perigonii adhaerentia et basi sua in membranulam connata. Antherae incumbentes. Stylus indivisus; stigma obtusiusculum. Semina angulata. Spatha 1-2-phylla, umbellam ante anthesin includens. Een 6-deelig, openstaand of klokvormig en overblijvend bloemdek. De helmdraadjes meer of min met den voet der bloemdekclipjes zamenhangende en aldaar onderling met een vliesje zamengewassen. De helmknopjes opliggende. Het stijltje onverdeeld en het stempeltje eenigzins stomp. Kantige zaden. De 1 of 2-bladige bloemscheede, voor den bloeitijd, het bloemschermpje insluitende.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Scapo nudo vel basi paucifolio, foliis fistulosis, teretibus vel tereti-compressis. Spatha 2-folia, umbella brevior; umbella capsulifera, capitata. Sepalis lanceolatis, acutis. Stamina edentata, inclusa. De bloembalm naakt of aan den voet met weinige bladen. De bladen buisvormig, rolrond of rolrondachtig zamengedrukt. De twebladige bloemscheede, *b*, korter dan de bijna kogelronde en zaadhuisjes dragende bloemscherm. De bloemdekclipjes lancetvormig, spits. De helmdraadjes zonder tandjes, korter dan het bloemdek.

Bij a het bovenste gedeelte van een' bloemhalm, waarbij de bloempjes afgesneden zijn en b de twebladige, vliezige, bloemscheede aanduidt. Figuur c, even als de overige deelen vergroot, een der bloempjes, waarvan bij d de helft der slipjes weggesneden is, om de meeldraadjes benevens het vruchtbeginsel aan te toonen. Bij e een bloemdekclipje, met beneden daaraan vastgehecht meeldraadje; f het vruchtbeginsel met het stijltje, hetzelfde bij g vlak doorgesneden, en een der zaden bij h.

GROEIPL. Op de waarden langs *de Lek* bij Hagestein: DE GEER, *Spicel. alter. Plant. Belg. consoed. indigen.* Zelf vond ik haar mede aan *de Lek*, doch hooger op, onder *Rijswijk*, tegenover *Wijk bij Duurstede*, alsmede aan *de Waal* omtrent *Heerenwaarde*; ter welker laatstgenoemde plaatse dezelve grooter zijnde, en meer zodevormende en bladrijker, al vrij overeenkomt met de beschrijving van den vorm welke bij BLUFF en FINGERHUTH, en bij KOCH, als *β. alpinum* beschreven staat. Dr. V. D. SANDE LACOSTE vond haar in menigte aan de *Merwe*, bij *Werkendam*, en de Heer ABELEVEN JR. op den *Ooijtschen-Waard* bij *Nijmegen*.

GEBRUIK. Hier en daar vindt men dezelve in bloemtuinen langs de paden geplant, en om derzelver bladen, welke sijn gesneden bij salade als anderzins gegeten kunnen worden, en telkens spoedig weder opgroeijen, wordt zij in andere landen veel in de moestuinen gekweekt.

ALLIUM SCHOENOPRASUM L.

Ail Civette.

<i>Surnoms.</i>	Cive. Civette. Ciboule. Appétits. Fausse Échalotte.
<i>Nom Allemand.</i>	Schnitt-Lauch.
— <i>Anglais.</i>	Chived Garlic. Cives.

Fleur. en Juin, Juillet. 2.

HEXANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS IX. Spathaceae. Asphodeleae R. BROWN. Alliaceae LINK.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Périanthe à 6 divisions, ouvert ou campanulé, persistant. Les étamines plus ou moins adhérentes à la base des divisions du Périanthe, et réunies par une membranule à leur propre base. Anthères incumbants. Style simple; stigmate un peu obtus. Semences anguleuses. Spathe à une seule ou à deux valves, et renfermant l'ombelle avant la fleuraison.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Hampe nue ou vers la base garnie d'un petit nombre de feuilles fistuleuses, rondes ou rondes-comprimées. Spathe, *b*, à deux valves, plus courte que l'ombelle capsulifère et presque globeuse. Les pièces du périanthe lancéolées et aiguës. Étamines edentulées, plus courtes que le périanthe.

Vers a la partie supérieure d'une hampe, dont les fleurs sont coupées et à la quelle b montre la spathe bivalve, membraneuse. Figure c, comme les autres figures un peu agrandie, une fleur entière, dont vers d la moitié des sépales vient d'être enlevée, pour voir les étamines et le germe, et e une seule pièce du périanthe séparée, avec l'étamine qui adhère un peu à sa base; vers f le germe, muni du style; vers g le germe coupé horizontalement et h une des semences.

LIEU NATAL. Au *Lek* près de *Hagestein*: DE GEER, *Spicel. alt. Plant. Belg. consoed. indigen.* Aussi moi-même je l'ai trouvé au *Lek*, mais sur le côté vis-à-vis de *Wijk bij Duurstede*, et au *Waal*, près de *Heerenwaarde*; Mons. V. D. SANDE LACOSTE l'a rencontré en abondance au *Merwé* près de *Werken-dam*, et Mr. ABLEVEN JR. sur l'*Ooyschen-Waard* près de *Nimègue*.

En l'endroit où je l'ai cueilli auprès de *Heerenwaarde*, toute la plante avoit beaucoup plus de force, elle étoit plus feuillée, et montrait dans son ensemble des caractères comme ceux que BLUFF et FINGERHUTH, et aussi KOCH, ont donné pour leur variété *β. alpinum*.

USAGE. Dans quelques jardins à fleurs on le voit le long des sentiers et en d'autres pays il est cultivé pour en couper les feuilles, qui sont mangées dans les salades, ou comme des fournitures dans plusieurs autres espèces de mets.

Malva moschata L. 793.

MALVA MOSCHATA L.

Welriekende Malowe.

Hoogduitsch. Bisam-Malve. Moschusartige Malve. Bisam-pappel.
Engelsch. Musk Mallow.

Bloeit Julij—September. 24.

MONADELPHIA POLYANDRIA. Eénbroederigen Veelhelmigen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS XXXVII. Columniferae. Malvaceae JUSS.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx duplex: externus 5-phyllus, internus 5-fidus. Styli plurimi, inferne connati. Capsula orbicularis, multilocularis, dissepimenta e marginibus introflexis valvularum, loculis monospermis. Semina axi centrali affixa. Valvulae, maturitate solutae, carpodia distincta referentes. De kelk dubbeld: de uitwendige, *a*, driebladig, de inwendige, *b*, vijfdeelig. Zeer vele, aan den voet te zamen gewassen stijltjes, *c*. De zaaddoos schijfrond, veelhokkig, de wandjes van de naar binnen gebogen randen der klepjes voorkomende, de hokjes 1-zadig; de zaden aan een in het middenpunt geplaatst asje vastgehecht. De klapjes in den tijd van rijpheid loslatende, en dan zoo vele onderscheiden vruchtjes daarstellende.

SOORTELIKE KENMERKEN. Caule erecto, subsimplici, atque calycibus, petiolis pedunculisque patentipilosis. Folia radicalia cordato-rotunda, lobata; caulina 5-partita, laciniis pinnatifidis, incisive bipinnatifidis. Valvulis dense hirsutis, laevibus, margine rotundatis. De regtstandige, nagenoeg éénvoudige steng, benevens de kelkjes en de blad- en bloemstelen, met openstaande haartjes bezet. De wortelbladen bijna hartvormig rond, gelobd; die aan de steng 5-deelig, de slippen vindeelig, ingesneden of dubbeld-vindeelig. De klapjes, *d*, ruigharig, glad, met ronden rand.

Dezelve komt somwijlen met nagenoeg onverdeelde en bijna gaafrandige wortelbladen en middenste stengbladen voor, en is dan de Verscheidenheid α . integrifolia bij BLUFF en FINGERHUTH, terwijl de hier afgebeelde alsdan hunne Verscheidenheid β . laciniata daarstelt; ook wordt zij met witte bloemen aangetroffen.

Bij e een dor, aan den bovenrand een weinig ingedrukte, bloembladen; f de meeldraadjes, waarvan bij g een helmknopje onder sterke vergrooting, en bij h een verdord kelkje, dat van binnen de ringvormig vereenigde klapjes of de afzonderlijke vruchtjes, d, bevat. Door i is eene afwijkende plaatsing van een der drie buitenste kelkblaadjes aangewezen.

GROEIPL. Aan het Kanaal bij *Katwijk*: J. SCHURMAN STEKHOVEN en BÜSE. Bij de *Bildt*: G. BEOERS; te *Blauwkapel*: L. MARCHAND. Onder *Beek en Ubbergen*: DE BEIJER, en naderhand aldaar ook door den Heer T. H. A. J. ABELEVEN gevonden. Bij *Breda*: K. VAN WÄSCHPENNING. Door mij zelven is zij tot nog toe enkel met *witte* bloemen aangetroffen: op *Rhodestein* bij *Nederlangbroek*, op een weiland omtrent het Huis te *Doorn*, en overvloedig op een der Batterijen te *Nieuwerstuis*; ter welker laatstgenoemde plaats de wortelbladen waren gelijk bij *j*, en de stengbladen alle zoodanig als van var. α . *integrifolia* BL. en F. gezegd is geworden.

MALVA MOSCHATA L.

Mauve musquée.

Nom Allemand. Bisam-Malve. Moschusartige Malve. Bisam-pappel.
— Anglais. Musk Mallow.

Fleur. en Juillet—Septembre. 2.

MONADELPHIE POLYANDRIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS XXXVII. Columniferae. Malvaceae JUSS.

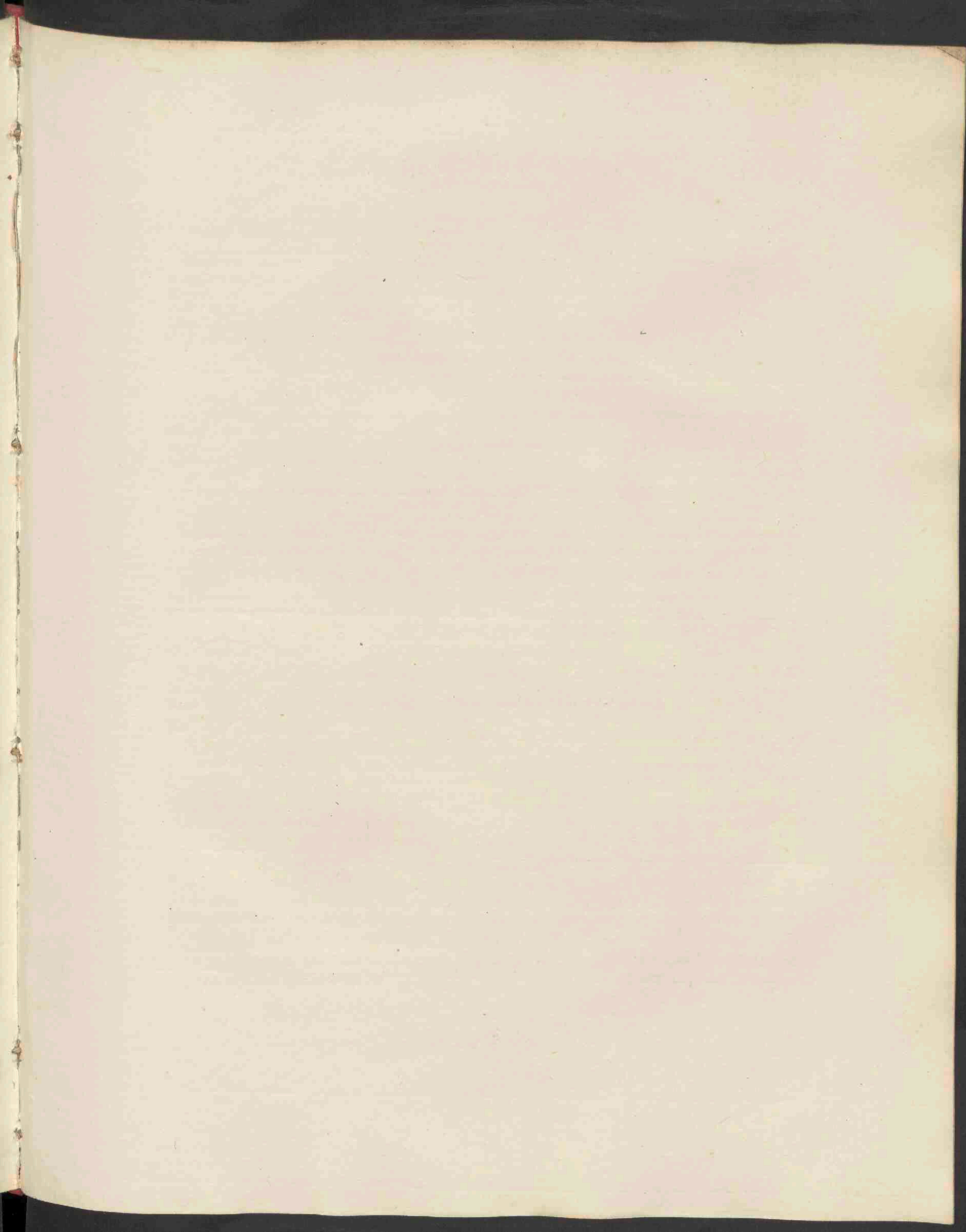
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice double; l'extérieure, *a*, à trois folioles, l'intérieure, *b*, à 3 divisions. Plusieurs styles, connés à leur base, *c*. Capsule orbiculaire, multiloculaire, dissimulée par des cloisons sortant des marges fléchies vers le dedans des valvules, les logements monospermes. Semences attachées à un axe central. Les valvules détachées au temps de leur maturité, et constituant alors autant de petits fruits partiels.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. La tige dressée et presque simple, ainsi que le calice, les pétioles et les pédoncules à poils ouverts. Feuilles radicales cordiformes-rondes, lobées; celles de la tige à cinq divisions, les divisions pinnatifides, incisées ou bipinnatifides. Valvules, *d*, très hérissées, glabres, arrondies à leur marge.

Quelquefois elle vient à feuilles radicales point incisées et presque toutes entières, et quand aussi celle du milieu de la tige se présentent de la sorte, alors elle constitue la variété *a*. *integrifolia* de BLUFF et FINGERHUTH, tandis que la forme qui figure dans notre planche, est la variété *β*. *laciniata* de ces auteurs. On la rencontre aussi à fleurs blanches.

Vers *e* un des pétales, faiblement rétus à son sommet. Vers *f* les étamines, dont *g* montre une anthère fort agrandie. Figure *h* un calice fané et clos, comme il cache dans son dedans les valvules ou les petits fruits partiels, *d*, réunis ensemble sous forme d'un anneau. Vers *i* une des folioles du calice extérieur, comme je l'ai trouvée occupant une place extraordinaire.

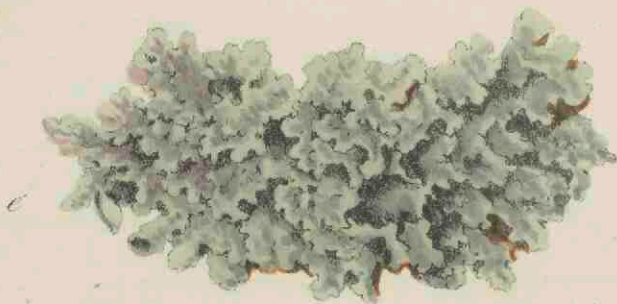
LIEU NATAL. Au canal près de *Katwyk*: J. SCHURMAN STEKHOVEN et BÛSE. Près du *Bildt*: G. BROERS, et à *Blaauwkappel*: L. MARCHAND. À *Beek* et *Ubbergen*: DE BEIJER, et puis aussi trouvée dans ces lieux par Mr. T. H. A. J. ABELEVEN. À *Breda*: KUYPER VAN WÄSCHPENNING. Moi-même jusqu'à présent je ne l'ai trouvée qu'à fleurs blanches, premièrement à *Rhoodestein* près de *Neérlangbroek*, puis sur un pré auprès de la Maison de *Doorn*, et dernièrement dans une des batteries à *Nieuwerstuis*: où elle avoit des feuilles radicales comme vers *j*, et les feuilles de la tige se montraient de la forme que celle de la variété *β*. *laciniata* de BLUFF et FINGERHUTH.

1. *Parmelia Caperata* Ach.

2. *Parmelia Saxatilis* Fr.

3. *Parmelia Porolata* Ach. 794.

P A R M E L I A E.

Schildmossen.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volg. LINNAEUS LIX. *Lichenes.* Cryptog. Class. II. *Lichenes*, Ord. II. *Thalloporae*, Famil. XV. *Parmeliaceae*, Gen. *Parmelia*, RABENH.

GESLACHTS KENMERKEN. Apothecia scutelliformia, orbicularia, thalli disco horizontaliter adnata, margine thallode concolore, primo conniventi-clausa. Thallus e centro horizontaliter expansus, foliaceus, aut crustaceus ambitu squamuloso-effiguratus. — De schildjes, *a*, schotelvormig, cirkelrond, op den schijf of in het midden van het loof horizontaal vastgehecht, met loofachtigen gelijkkleurigen rand, en in het eerst toebugende gesloten, *b*. Het loof uit het midden horizontaal uitgroeiende, bladachtig of korstachtig, aan den omtrek als met schubben uitgewerkt.

1. PARMELIA CAPERATA ACH.

Zwavelgroen Schildmos.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Thallo foliaceo-imbricato submembranaceo ochroleuco, subtus nigricante parce fibrilloso, lobis sinuato-laciniatis apice subintegrus, apotheciis disco badio-rubro, margine crenulato. Het loof bladachtig-overeenliggend, eenigzins vliezig, lichtgeel, aan de onderzijde zwartachtig met weinige vezels, *c*; de lobben gegolfd-slippig met gaven top; de schildjes op het schijfje bruinrood, met gekartelden rand.

Het groeit, even als beide de volgende soorten, gedurende het gansche jaar, op boomschors, oude schuttingen en hier en daar op groote steenen; vooral vindt men er de zwaardere takken van appel-, peeren- en pruimenboomen mede overdekt; doch evenwel minder dan dit het geval is met N°. 2. Deszelfs oppervlakte is, sterker of zwakker, dwars gerimpeld of geplooid, dikwijls hier en daar als tot stof overgaan, maar vertoont, even als ook in Duitschland, Engeland en Frankrijk, slechts zeer zeldzaam eenige vrucht; waarmede het nochtans eens door Dr. R. B. V. D. BOSCH op Zuid-Beveland aangetroffen is.

GEbruik. In het Noorden van Ierland en op het eiland Man wordt er door het volk gebruik van gemaakt, om aan wol eene oranje kleur te geven; ook heeft men er saai citroengeel mede geleverd, en rosbruin nadat die stoffe eerst met urine natgemaakt was.

2. PARMELIA SAXATILIS FRIES.

Steenminnend Schildmos.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Thallo foliaceo-imbricato subcartilagineo reticulato lacunoso opaco glauco-cinerascente, subtus atro-fibrilloso, laciniis sinuato lobatis retusis; apotheciis badiis, margine demum crenato. Het loof bladachtig-overeenliggend, eenigzins kraakbeenachtig, met netvormige kleine uithollingen, dof, blaauwachtig aschgrauw, aan de onderzijde zwart en met vele vezeltjes, de lobben gegolfd-slippig en ingedeukt; de schildjes, *a*, roodbruin, met ten laatste gekartelden rand.

De Hoogleeraar VAN HALL vond deze soort met vrucht aan eiken te Harendermolen en aan beuken te Darthuizen; daarmede is zij ook door Dr. v. D. BOSCH op Zuid-Beveland gevonden geworden, en door mij zelven op appelboomen onder Naaldwijk, in de maand October. Door DE GORTER is dit mos, in eenen kelder, op doodshoofden groeiende gezien.

GEbruik. In de noordelijke deelen van Engeland is er purperkleurig mede geleverd geworden, of roodachtig-bruin; hoedanige tint zich aan de oudere stukken van dit mos zelf dikwijls vertoont, *e*.

3. PARMELIA PERLATA ACH.

Gepareld Schildmos.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Thallo foliaceo-imbricato membranaceo, laevi, cinerascenti-glaucosubtus fusco nigro, parum fibrilloso, lobis rotundatis nudis; apotheciis disco rubro, margine tenui. Het loof bladachtig-overeenliggend, vliezig, effen, blaauwachtig-aschgrauw, aan de onderzijde bruinachtig zwart en met weinige vezeltjes, *f*; de lobben gerond en naakt; de schildjes met rooden schijf en dunnen rand.

Veelal is hetzelfde sterk met stofhoopjes bedekt, maar in ons land, voor zooverre mij bekend is, nog niet met vrucht gevonden.

P A R M E L I A E.

Ord. Natur. de LINNÆUS LIX. Lichenes. Cryptogam. Class. II. Lichenes, Ord. II. Thallopsora, Famil. XV. Parmeliaceae, Gen. *Parmelia*, RABENH.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES Apothécions, *a*, scutelloïdes, orbiculaires, attachés horizontalement sur le disque ou au milieu du thallus, à rebord thalloïde, concolore, et premièrement connivents et presque fermés, *b*. Thallus étalé horizontalement du centre vers la circonférence, foliacé, ou crustacé et à circonférence effigurée en squammes.

1. PARMELIA CAPERATA ACH.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Thallus foliacé-imbriqué, presque membraneux, ochroleuque ou jauneverd-pâle, noir et un peu fibrilleux en dessous, *c*, lobes sinués-laciniés, à bout presque entier; apothécions à disque fauve-roux et à bord crénelé.

Il croît sur des écorces d'arbres, de vieux parois et en quelques endroits sur de grandes pierres pendant toute l'année; surtout on en trouve couvertes les plus fortes branches de nos pommiers, poiriers et pruniers, quoique sur ces arbres on rencontre encore plus l'espèce N°. 2. Sa face supérieure est plus ou moins rugueuse et plissée, souvent couverte de petits amas poudreux, mais tant en Allemagne, dans la France et en Angleterre que chez nous, très rarement il montre des fruits; cependant une fois le Doct. R. B. VAN DEN BOSCH en a trouvé dans l'île de Sud-Beveland.

USAGE. Les habitans du Nord de l'Irlande, ainsi que ceux de l'île *Man*, en font usage pour teindre d'orange des étoffes de laine; aussi il a servi pour teindre de la serge de couleur-citron, et à donner une couleur rouge-brune à cette étoffe, après l'avoir humectée par de l'urine.

2. PARMELIA SAXATILIS FRIES.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Thallus foliacé-imbriqué, un peu cartilagineux, lacunoso-réticulé, opaque, glauque-cendré, noir et très fibrilleux en dessous, *d*; à laciniures sinuées-lobées et rétuses; apothécions, *a*, châtaîns, à bord à la fin crénelé.

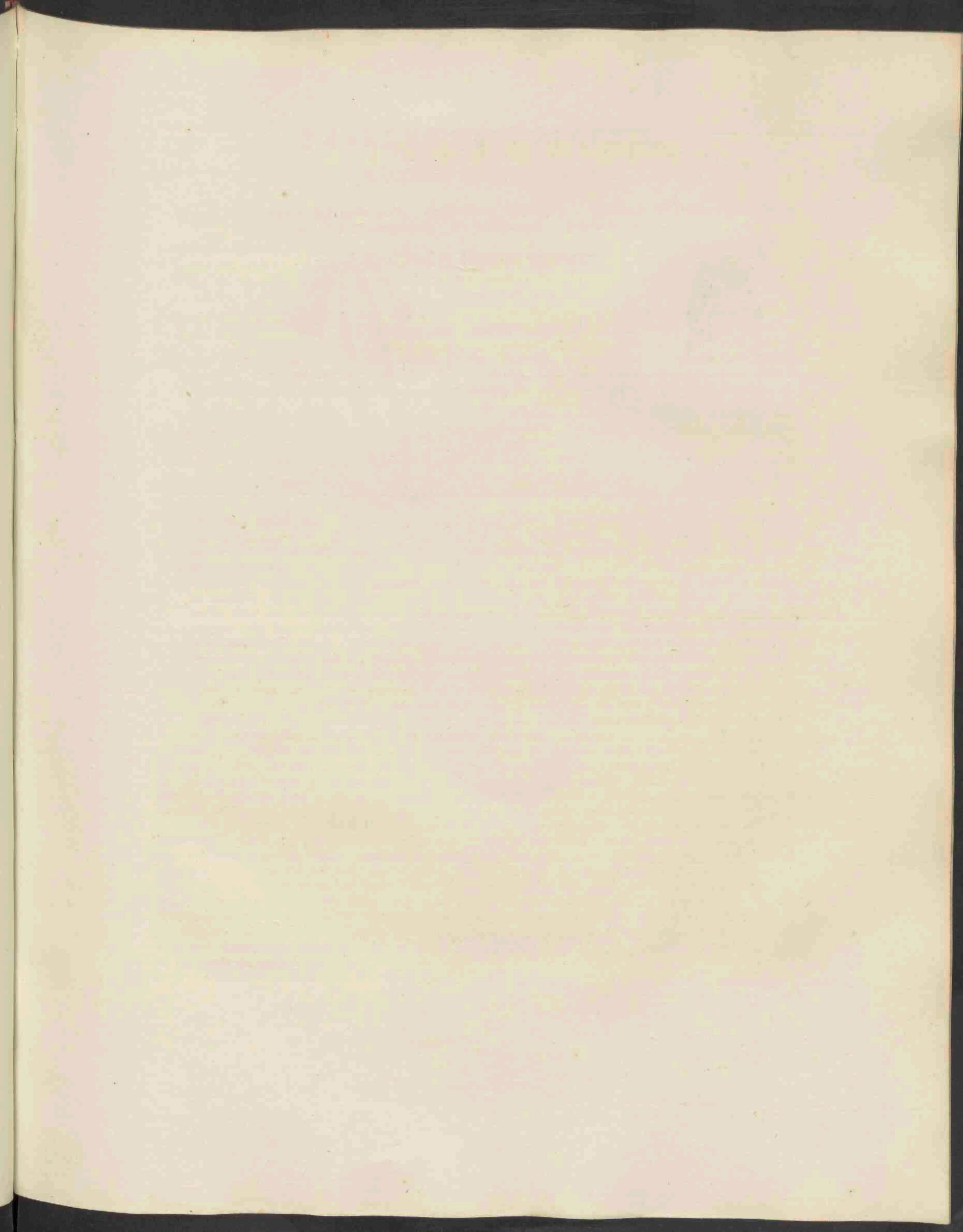
Le Prof. VAN HALL l'a trouvé à fruits sur des chênes à Harendermolen, dans la province de Groningue, et sur des Hêtres à Darthuizen, dans la province d'Utrecht; aussi il est vu à fruits au Sud-Beveland, par le Dr. VAN DEN BOSCH, et moi-même je l'ai cueilli fructifère sur des Pommiers auprès de Naaldwijk, dans le mois d'Octobre. DE GORTER a vu naître cette mousse sur des crânes humains, dans une vieille cave humide.

USAGE. Au Nord de l'Angleterre il sert pour teindre de pourpre, de brun-rougeâtre, ou de la couleur qui est indiquée par *e*, comme telle se montre très souvent sur de vieilles plaques de cette mousse.

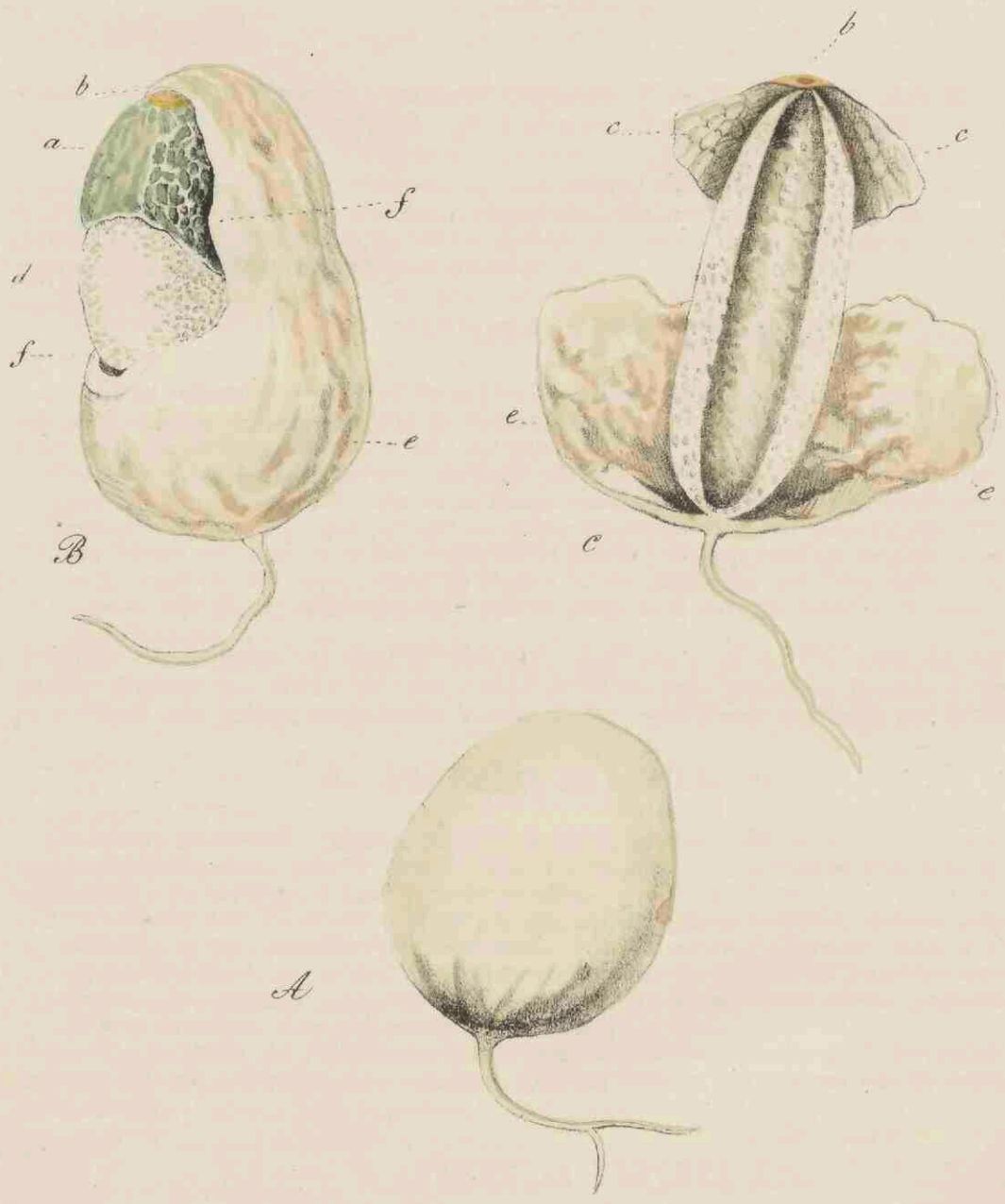
3. PARMELIA PERLATA ACH.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Thallus foliacé-imbriqué, membraneux, lisse, cendré-glauque-verdâtre, fauve-noirâtre et légèrement fibrilleux en dessous, *f*; à lobes arrondis et nus; apothécions à disque roageâtre et à bord mince.

Très souvent il est à surface très pulvérulente, mais, à ce que je sais, jusqu'à-présent chez nous on ne l'a pas trouvé à fruits.

Phallus impudicus. L. 795.

PHALLUS IMPUDICUS L.

Stinkende Eikelzwam. (?)

Hoogd. Schamloser Gichtschwamm. Schamloser Eichenpilz. Stinkende Morchel. Giftmorchel. Stertmorchel. Ruthenmorchel. Stinkschwamm. Hirschbrunze.

Komt voor in Augustus, September.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LXI. Fungi. Fungor. Class. II. Gasteromyces, Ord. I. Angiogastres, Subord. I. Phalloideae, FRIES. Cryptog. Cl. I. Fungi, Ord. III. Dermatomyces, Fam. VIII. Lycoperdacei, III. Angiogasteres, C. Phalloideae, b. Phalloidei, Gen. Phallus, RABENH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Volva rotundata, vel ovalis radicata, e membrana duplici, gelatina distenta composita, primum clausa, dein apice laciniato-rumpens. Peridium internum pileiforme, latice sporidiifera tectum, stipitatum; stipes cylindricus celluloso-cribrosus, fistulosus. Het beursvlies rondachtig of eivormig, worteldragende, door een dubbel, en door een geleachtig vocht uitgezet vlies gevormd, eerst gesloten en vervolgens van boven lappig-openbrekende. Het inwendig Peridium hoedvormig, met een de kiempjes bevattend slijm bedekt, gesteeld; de steel cilindervormig, celachtig of zeefvormig van weefsel, van binnen hol.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Capitulo pileiformi conico libero reticulato pervio, subtus nudo, stipite cribroso subobliquo albo. Het hoedvormige hoofdje, *a*, kegelvormig, vrij, netvormig, aan den top doorboord, *b*, aan de binnenzijde, *c*, naakt; het steeltje, *d*, zeefvormig van weefsel, wit, eenigzins schuins-standig.

Het in den beginne rondom gesloten beursvlies, A, tot de grootte van een ei gegroeid zijnde, is eertijds onder den naam van Ei der Schimmen en van booze Geesten bekend geweest, en wordt door het landvolk in Duitschland nog wel Heksen- of Duivelsei genaamd; misschien uit hoofde van den walgelijken, zeer sterk doordringenden stank van het tusschen deszelfs vliezen zich bevindende vocht. Het beursvlies pas opengebroken zijnde, vindt men het hoedvormige binnenvlies, a, door dat olijkleurig-groen en kleverig vocht overdekt, maar hetzelfde vertoont zich vervolgens witachtig, terwijl het zeefachtig doorboorde of zeer poreuse steeltje sneeuw-wit is. Bij figuur C ziet men het steeltje in de lengte doorgesneden, alzoo mede het hoedvormige hoofdje, waarvan door c de binnenzijde aangetoond wordt, en insgelijks, e, een overblijfsel van het uitwendige vlies van het beursvlies, waarvan bij fig. B, door ff aangewezen, ten tijde van deszelfs openbarsting een gedeelte is weggesneden geworden.

GROEIPL. Volgens DE GORTER in zijne *Flora Belgica* is dezelve door LINNAEUS in rietlanden bij *Haarlem*, door COMMELIN in de duinen en op zandige gronden bij *Heemstede*, en door hemzelven in alleëen bij *Utenpas* gevonden geworden. De in dit werk afgebeelden zijn te *Ubbergen*, bij *Nijmegen*, door den Heer T. H. A. J. ABELEVEN gevonden, en mij door ZijnEd. in den staat als bij A toegezonden geworden; waardoor zij niet tot geheel voleindigden groei gekomen zijn.

GEBRUIK. Langen tijd heeft men er sterk vergiftige eigenschappen aan toegeschreven, doch tegenwoordig wordt dat gevoelen door velen wedersproken. De stank, welke door het boven beschreven olijkleurig-groene vocht veroorzaakt wordt, is niet wel te beschrijven, maar wordt meestal vergeleken bij dien van tot rotting overgaande lijken, en lokt de vliegen om op dit gewas te komen azen, als op elk in staat van bederf zich bevindend dierlijk ligchaam; — nochtans is oudtijds beweerd geworden dat van dit vocht, met goed gevolg, tegen de jicht gebruik te maken is. In het *Thuringsche* plagten jagers en veehoeders dezelve, zoo lang als zij zich als een ei vertoonden, in te zamelen, en in linnen gebonden in den rook, of in de vrije lucht, te droogen te hangen, om er, met brandewijn gemengd, bij te trage geslachtsdrift, aan honden, rundvee, of paarden van in te geven (GLEDITSCH, POIRET).

PHALLUS IMPUDICUS L.

Phallus impudique.

Surnoms. Satyre impudique. Satyre fétide.
Nom Allem. Schamloser Gichtschwamm. Schamloser Eichelpilz. Stinkende Morchel. Giftmorchel. Stertmorchel. Ruthenmorchel. Stinkschwamm. Hirschbrunze.

Il vient à la fin de l'Été.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXI. Fungi. Fung. Class. II. Gasteromycetes, Ord. I. Angiogasteres, Subord. I. Phalloideae, FRIES. Cryptog. Cl. I. Fungi, Ord. III. Dermatomyces, Fam. VIII. Lycoperdacei, III. Angiogasteres, C. Phalloideae, b. Phalloidei, Gen. Phallus, RABENH.

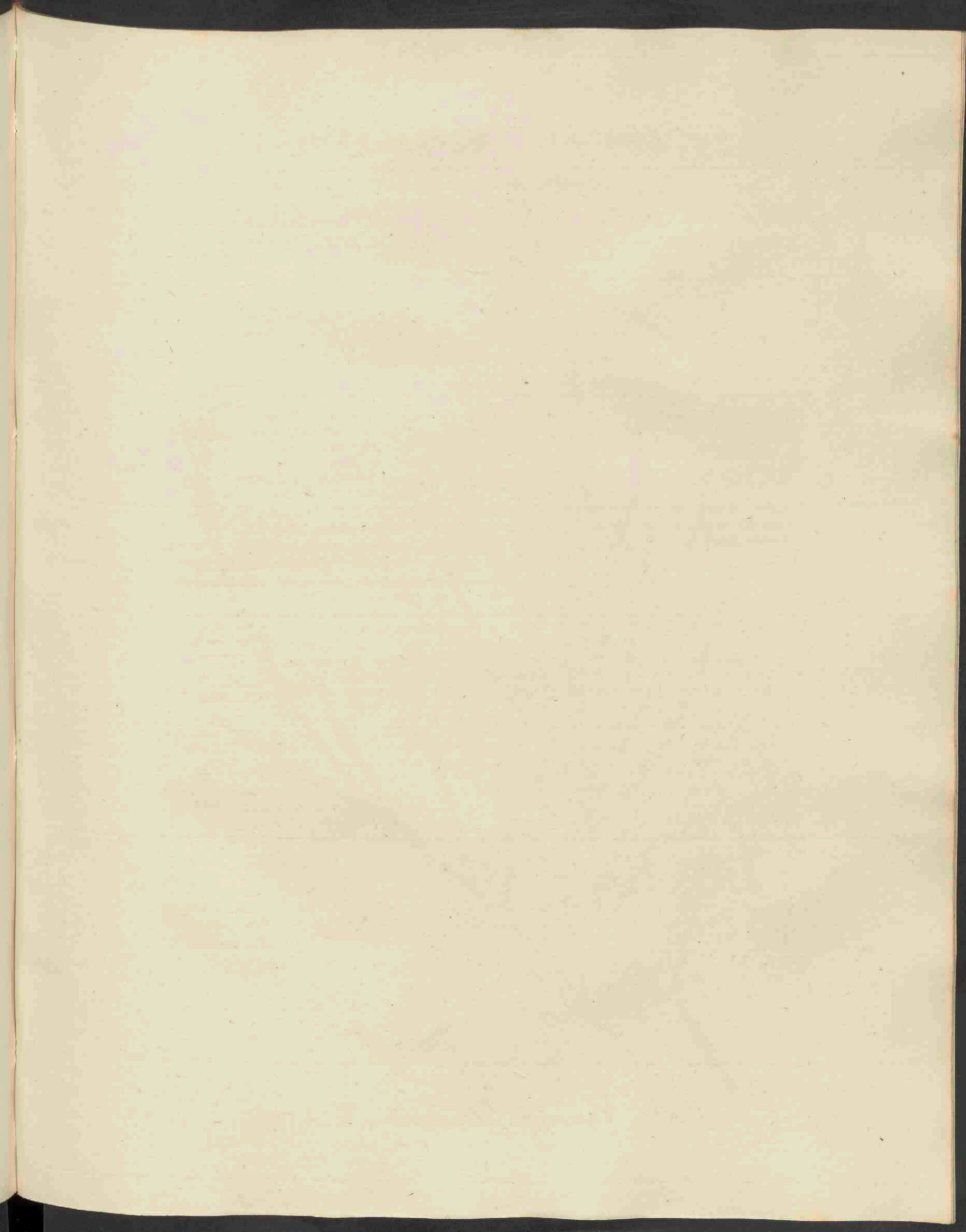
CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Volva arrondie ou ovée, à radicule, composée d'une double membrane pleine de gélée, premièrement close, puis se rompant en morceaux à son sommet. Périodic interne pileiforme, enduite d'une mucosité gélatineuse dans laquelle se nichent les sporules, stipitée; le stipe cylindrique, très celluleux, perforé comme un crible, fistuleux.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Capitule pileiforme ou Chapeau, *a*, conique, libre, réticulé, perforé au sommet, *b*, nu inférieurement, *c*; stipe, *d*, un peu oblique, perforé comme un crible, blanc.

*Tant que la volva se présente à la grandeur d'un pois, d'une chique, jusqu'à celle d'un oeuf de poule, elle est entièrement close, A, et comme sous cette forme jadis elle a été connue sous le nom d'oeuf des Manes et des Mauvais Esprits, encore en quelques contrées de l'Allemagne le peuple de la campagne lui donne le nom d'oeuf du diable ou des sorcières; peut-être à cause de l'odeur fort rebutante, nauséabonde et extrêmement pénétrante, que répand la liqueur visqueuse qui se trouve entre ses membranes. Au temps que la volva vient de se rompre cette liqueur, verte-olivâtre, enduit tout le chapeau, *a*, mais puis celui-ci est blanc, et soutenu par un stipe de 3, 4 à 5 pouces de longueur, blanc de neige, un peu rétréci vers les deux bouts et perforé comme un crible. Figure C représente le stipe, de même que le chapeau et les restes de la membrane externe de la volva, *e*, coupés en longueur, et de la sorte *c* indique la face intérieure du chapeau. Vers B une partie de la membrane externe de la volva est coupée, au moment que celle-ci commençait à se rompre.*

LIEU NATAL. Selon DE GORTER, dans son *Fora Belgica*, ce champignon a été trouvé par LINNAEUS dans une terre de roseaux auprès de *Haarlem*, par COMMELIN dans les dunes et des terres sablonneuses près de *Heemstede*, et par lui-même dans des allées de l'*Ulenpas*. Les individus qui figurent dans notre planche, ont été cueillis à *Ubbergen*, près de *Nimègue*, par Mr. T. H. A. J. ABELEVEN, mais une fois enlevés de leur place, et les ayant reçus à l'état comme vers A, ils n'ont pas atteint tout leur accroissement.

USAGE. Longtemps il a passé pour très vénéneux, mais aujourd'hui les mycologistes ne sont plus d'accord sur ce point. L'odeur fétide de la liqueur visqueuse verte-olivâtre ressemble à celle qui émane des charognes, comme celles-la aussi elle attire les mouches, qui semblent la dévorer; cependant on a voulu que cette liqueur peut être employée pour guérir de la douleur de goutte. Dans le pays de *Thuringen* les chasseurs et les bouviers en récoltent les individus avant leur maturité, les font sécher en plein air, ou à la fumée, et mêlés avec de l'eau de vie ils en font prendre des chiens, du bétail ou des chevaux, dont la faculté générative est trop languissante.

Cynodon Dactylon. Pers. 796.

CYNODON DACTYLON PERS. (*)

Gevingerde Hondstand.

Hoogduitsch. Fingerförmiger Hundszahn. Wucherndes Fingergras. Wuchernder Hundszahn. Auslaufendes Fingergras. Fingerhirse. Himmelschwaden.
Engelsch. Creeping Dog's-tooth grass.

Bloeit Julij—September. 4.

TRIANDRIA MONOGYNIA. Driehelmigen Eenstijligen.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS IV. Gramina. Gramineae R. BROWN.

GESLACHTS KENMERKEN. Spiculae unilaterales, subbiflorae. Valvae 2 inaequales, patentés, carinatae, membranaceae, muticae, persistentes. Valvulae 2, membranaceae; inferior carinata, acuta, mutica; superior dorso bicarinata. Ovarium glabrum; styli 2, stigmata subaspergilliformia. Cariopsis libera, glabra. Spicae digitatae. Eénzijdige, nagenoeg 2-bloemige bloempakjes, *a*. Twee vliezige, openstaande, gekielde, ongelijke, ongewapende, overblijvende kafblaadjes, *b*. Twee vliezige klepjes; het benedenste, *c*, gekield, puntig, ongewapend; het bovenste, *d*, op den rug dubbel-gekiel. Het vruchtbeginsel, *e*, onbehaard; twee stijltjes; de stempeltjes, *f*, bijna kwastvormig. De zaden vrij, onbehaard. Gevingerde bloemaartjes.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Spicis 5-8 digitatis, spiculis solitariis sessilibus; valvulis glabris, subciliatis; foliis basin versus pilosis; stolonibus repentibus. Drie tot vijf gevingerde bloemaren; de bloempakjes eenzaam, ongesteeld; de klepjes onbehaard, meer of min gewimperd; de bladen naar den voet toe behaard; kruipende wortelloten.

Dit gras komt óf opgericht groeiende voor, óf geheel tegen den grond liggende en tevens met kortere en smallere bladen en nagenoeg om de helft kleinere bloemaren, zóó dat ik bijna vermoed dat deze het Gramen Dactylon, folio arundinaceo, majus, en gene — de kleinere vorm — het Gram. Daet., folio arundinaceo, minus van JOSEPH MONTI is, in zijn Prodróm. Catalogi Stirp. agri Bononiensis.

De bladen zijn nu eens op de bovenzijde alleen, dan onder en boven eenigzins behaard, maar ook wel geheel en al onbehaard en glad; de bladscheeden los, en ter plaatse waar zich bij de meeste andere grassen het Bindseltje (Ligula) vertoont, worden hier eenige haartjes gevonden, g.

GROEIPLAATS. Ook ons vaderland heeft dezelve gemeen met de valleijen bij den berg *Sinai*, en met den berg *Tabor* in *Syrië*, doch veel minder dan sommige streken in *Duitschland*, wáár zij somtijds gansche velden bedekt. — *COLLITZI* trof haar in de duinen bij 's *Hage* aan; in lateren tijd is zij door den *Hr. J. WITTEWAAL* aan den *Wageningschen berg*, op *Uiterwaarden* aan de *Lek* bij *Hagestein*, en aan den *Waal* bij *Gameren* gevonden geworden; — door *Dr. v. D. SANDE LACOSTE* op *Waarden* bij *Werkendam* en aan den dijk te *Steewijk*; door mij zelve bij *Muiderberg* en in den laten nazomer van 1848, in eenige hoeveelheid, tegen een' aarden wal achter *Monster*. De *Hr. P. M. E. GEVERS DELJNOOT* vond er een enkel Exemplaar van bij *Bunnik*, en in menigte is zij door den *Hr. F. J. J. VAN HOVEN* langs den *Hervenschen Dijk* en op de *Ortensche Schans* bij 's *Hertogenbosch* gevonden.

GEBRUIK. In *Frankrijk* is door geneeskundigen van hare wortels, onder den naam van *gros Chien-dent*, eenerlei gebruik gemaakt geworden als van die van *Triticum repens* L.; in *Oost-Indië* wordt er een verkoelende drank uit verkregen (*LINDLEY*), en als gene kunnen dezelve ook aan runderen en paarden vervoederd worden. In *Polen* worden de zaden ingezameld om die als gort te eten, gelijk ook in sommige gedeelten van *Duitschland* geschiedt, en benevens de wortels tot poeder gemaakt kunnen zij in tijden van schaarschte, met gewoon meel gemengd, dienen om er brood van te bakken.

(*) *Panicum Dactylon* L.

CYNODON DACTYLON PERS. (*)

Panic Dactyle.

Surnom. Paspale pied de poule. Pied de poule. Chien-dent.
Nom Allemand. Fingerförmiger Hundszahn. Wucherndes Fingergras. Wuchernder Hundszahn.
Auslaufendes Fingergras. Fingerhirse. Himmelschwaden.
— *Anglais.* Creeping Dog's-tooth-grass.

Fleur. en Juillet—Septembre. 4.

TRIANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS IV. Gramina. Gramineae R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Spicules, *a*, unilatérales, subbiflores. Deux valves inégales, patentes, carénées, membranacées, mutiques, persistentes, *b*. Deux valvules membranacées; l'inférieure, *c*, carénée, pointue, mutique; la supérieure, *d*, à dos bicaréné. Ovaire, *e*, glabre. Deux styles; les stigmates, *f*, subaspergilliformes. Semences libres, glabres. Epis digités.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Epis digités, au nombre de trois, quatre ou cinq. Spicules solitaires, sessiles; valvules glabres, subciliées. Feuilles plus ou moins velues vers la base. A rejetons rampants.

Il vient tout érigé, ou couché sur la terre, et dans ce cas-ci ses feuilles sont plus courtes et plus étroites, et aussi les épis à-peu-près une fois plus petits que chez la plante de la première forme, comme elle figure dans notre planche. Donc, à ce que je présume, celle-ci sera le Gramen Dactylon, folio arundinaceo, majus, et l'autre le Gramen Dactylon, folio arundinaceo, minus du Profess. JOSEPH MONTI, dans son Prodröm. Catalogi Stirp. agri Bononiensis

Les feuilles sont ordinairement glabres; quelquefois cependant on les trouve plus ou moins velues, ou seulement sur leur face supérieure, ou sur les deux faces. Au lieu d'une Ligule, comme telle se présente chez la plupart des graminées, ici une rangée de poils, g, se trouve à l'ouverture de la gaine.

LIEU NATAL. Aussi notre patrie l'a en partage avec les vallées du Mont *Sinai*, et du Mont *Tabor* dans la Syrie, mais beaucoup moins abondamment que des autres parties de l'Europe, comme p. e. l'Allemagne, où quelquefois il occupe toute l'étendue de quelques terres.

COLLITZI l'a trouvé dans les dunes auprès de la *Haye*; **Mr. J. WITWAAL** au *Wageningschen Berg*, au *Lek* près de *Hagestein* et au *Waldijk* près de *Gameren*. Le **Dr. v. D. SANDE LACOSTE** l'a cuilli auprès de *Werkendam* et de *Sleewijk*, et outre que moi-même je l'ai trouvé près de *Muiderberg*, aussi je l'ai rencontré contre une petite digue de sable derrière *Monster* au *Westland*; d'où celui que j'ai fait représenter. **Mr. P. M. E. GEVERS DEIJNOOT** en a trouvé près de *Bunnik*, et **Mr. F. J. J. VAN HOVEN** l'a vu en abondance le long du *Hervenschen Dijk* et au *l'Ortensche Schans* auprès de *Bois le Duc*.

USAGE. Sa racine a les vertus que celle du *Triticum repens L.*, et comme de cella-là des médecins français en ont fait usage, sous le nom de *gros Chien-dent*; aussi de la manière que celle-là elle peut servir de nourriture pour le bétail et les chevaux, et dans les Indes on s'en procure une boisson rafraichissante (**LINDLEY**).

Dans la Pologne, ainsi que dans quelques contrées de l'Allemagne, on en récolte les semences, pour les manger comme du gruau; et tant celles-ci que les racines réduites en poudre, et mêlées avec de la farine commune, peuvent être employées pour en faire du pain, dans des temps de disette.

(*) *Panicum Dactylon L.*

Campanula Trachelium. L. 797.

CAMPANULA TRACHELIUM L.

Ruig behaard Klokje.

Bijnaam. Halskruid.
Hoogduitsch. Nesselblättrige Glocke. Rauhe Glockenblume.
Engelsch. Nettle-leaved Bell-flower. Canterbury Bells. Great Throatwort.

Bloeit Julij, Augustus. 2.

PENTANDRIA MONOGYNIA. Vijfhelmigen Eenstijligen.

Natuurk. Orde volgens LINNAEUS XXIX. Campanaceae. Campanulae JUSS. Campanuleae ALPH. DC. Campanulaceae R. BROWN.

GESLACHTS-KENMERKEN. Calyx 5-fidus, superus. Corolla campanulata, 5-fida, laciniis latis acutis patulis. Stamina sub corolla calyci inserta; filamenta basi dilatata; antherae distinctae. Stigma 2-5-fidum: Capsula calyci adhaerens, 5-rarius 3-ocularis, foraminibus lateralibus dehiscens, polysperma, calyce coronata. Spermophora fungosa in axillis dissepimentorum longitudinaliter affixa, *f*. De kelk, *a*, 5-deelig, bovenstandig. De bloemkroon klokvormig, 5-spletig; de slipjes breed, gepunt, openstaande. De helmraden onder de bloemkroon op den kelk ingeplant, *b*, aan den voet verbreed, *c*, en met onderscheidenlijke helmknopjes. Het stijltje, *d*, 2-5-spletig. Het zaaddoosje met den kelk verwassen, *e*, en 5- of somwijlen 3-hokkig; met zijdelingsche gaatjes openbarstende, veelzadig; door den kelk gekroond. Een zwamachtig, overlans aan de scheidwandjes vastgehecht zaaddragertje, *f*.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule acutangulo et foliis grosse-duplicato-serratis hispidis, inferioribus longe-petiolatis cordatis, superioribus oblongis sessilibus. Pedunculis axillaribus 1-5-floris, racemosis; calycis laciniis ovato-lanceolatis. De scherpkantige steng en de grof-dubbel-zaagsandige bladen ruwharig; de onderste bladen lang-gesteeld, hartvormig; de bovenste langwerpig, ongesteeld. Okselstandige, 1-5-bloemige bloemstelen, te zamen eene bloemtros daarstellende. De kelkklippen eirond-lancetvormig.

De plant groeit niet zelden ter hoogte van 3 voeten en hooger, dringt met eenen vrij zwaren en houtachtigen wortel in den grond, is meestal eenvoudig, en komt ook wel met witte bloemen voor; welk laatste in ons land nog niet schijnt waargenomen te zijn, uitgenomen dat men haar daarmede, alsmede met gevulde bloemen, hier en daar in bloemtuinen aantreft. Gelijk door LINNAEUS gezien is geworden, levert ook deze plant somtijds een voorbeeld van die afwijking op welke den naam draagt van Chlorantie, en daarin bestaat dat al de bloemdeelen in bladknop veranderd zijn (MOQUIN-TANDON, Pflanz -Teratol.)

GROEIPL. In koorlanden bij *Zoelen* in de *Betuwe*, ook somtijds in de hoven en op ruwe plaatsen: DE GORTER. In moestuinen bij *Leeuwarden*: I. H. BEUCKER ANDREAE; aan de *Grebbe*: Prof. BERGSMAN; bij *Heesum* en den *Doorenwaard*, alsmede bij *Nijmegen* en *Beek*: Prof. VAN HALL. Ter laatstgenoemde plaatse, vooral in de bosschen te *Beek* en te *Ubbergen*, als ook in die achter den *Plasmolen* tusschen *Groesbeek* en *Mook*, en in het *Oosterhoutsche Bosch* tusschen *Arnhem* en *Nijmegen* groeit zij menigvuldig: gelijk dit door de Heeren P. M. E. GEVERS DEYNoot en T. H. A. J. ABELVEN, in hunne *Flora Noviomagensis*, opgegeven staat, en gedeeltelijk ook door mij zelve gezien is.

CAMPANULA TRACHELIUM L.

Campanule gantelée.

Surnom. Gants de Nôtre-Dame. Gantelée.
Nom Allem. Nesselblättrige Glocke. Rauhe Glockenblume.
— *Anglais.* Nettle-leaved Bell-flower. Canterbury Bells. Great Throatwort.

Fleur. Juillet, Août. ♀.

PENTANDRIE MONOGYNIE.

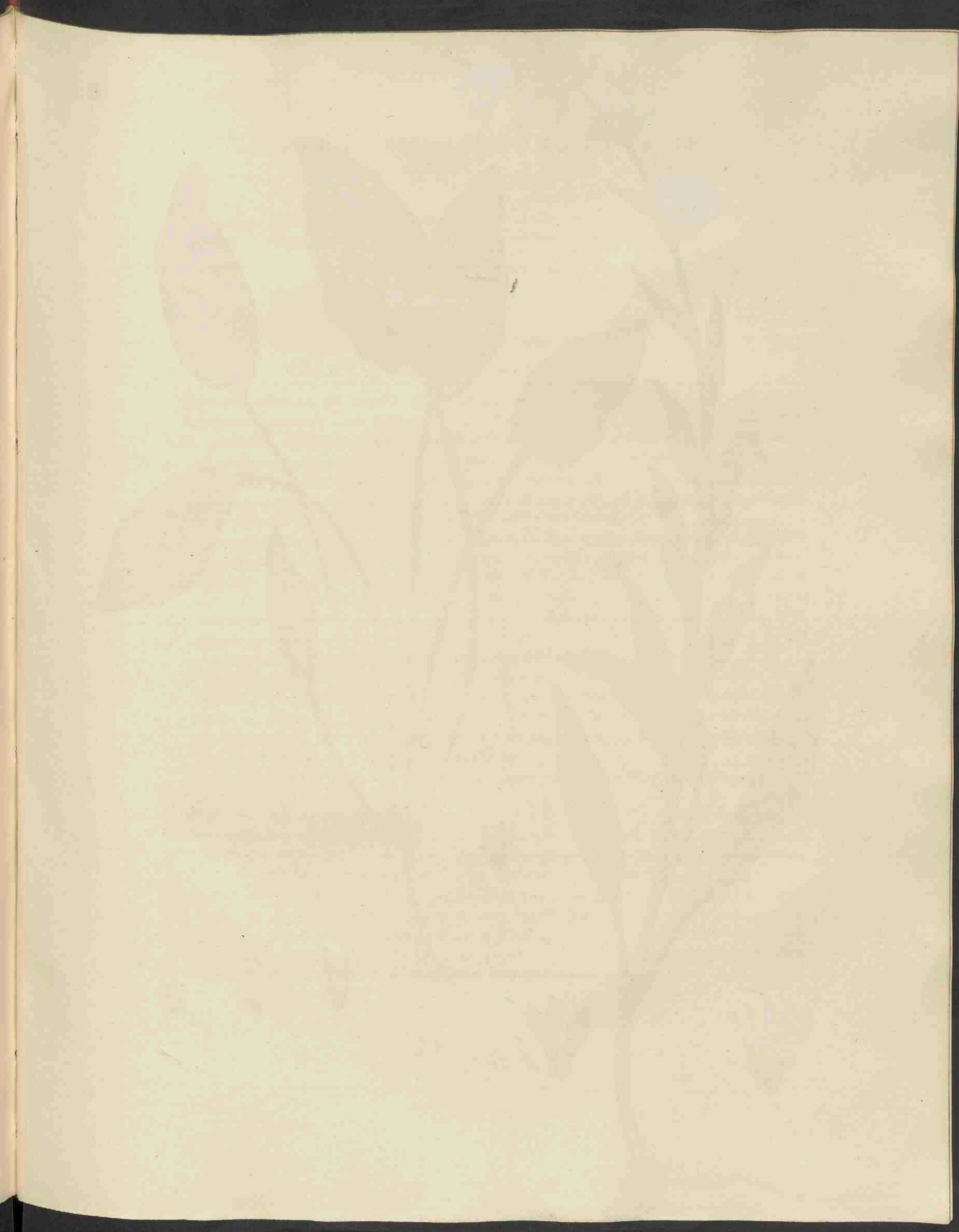
Ord. Natur. de LINNAEUS XXIX. Campanaceae. Campanulae JUSS. Campanuleae ALPH. DC. Campanulaceae R. BROWN.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Calice 5-fide, superne, *a*. Corolle campanulée, 5-fide, à pièces larges, pointues, patentes. Etamines insérées sur le calice au dessous de la corolle, *b*, à filaments élargis à la base, *c*, et à anthères distinctes. Stigmate, *d*, 2-5-fide. Capsule adhérente au calice, *e*, à 5- ou 3-loges polyspermes, s'ouvrant par des pores latéraux, et coronée par le calice. Une spermophère fongueuse, attachée longitudinalement dans les aisselles des cloisons, *f*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige à angles aigus et les feuilles à grosses dents de scie hérissées de poils; les feuilles inférieures longuement-pétiolées, en coeur; les supérieures oblongues, sessiles. Pédoncules axillaires, à 1-5 fleurs, racémeuses. Les segments du calice ovales-lancéolés.

Elle croît à la hauteur de 2 à 3 pieds, s'enfonce dans la terre par une racine plus ou moins épaisse et ligneuse, est ordinairement à tige simple, et porte quelquefois des fleurs blanches; cependant je ne sais point que chez nous cette variété vient autrement que dans les jardins à fleurs, où, quoique rarement, aussi elle se trouve à fleurs doubles. Encore, comme LINNAEUS en a fait l'expérience, aussi cette plante est parmi celles qui présentent la métamorphose connue sous le nom de Chlorantie, consistant en ce que toutes les pièces de la fleur semblent transformées en des boutons de feuilles (MOQUIN-TANDON, Pflanzen-Teratol.)

LIEU NATAL. Dans des champs de blé près de *Zoelen* dans la *Betuwe*, et quelquefois en des lieux rudes dans les jardins: *DE GORTER*. Dans des jardins potagers près de *Leeuwarden*: *I. H. BRUCKER ANDREAE*; au *Grobbe*: le *Profess. BERGSMA*; auprès de *Heetsum* au *Doorenwaard*, et près de *Nimègue*: le *Profess. VAN HALL*. En abondance dans les bois à *Beek* et *Ubbergen* près de *Nimègue*, ainsi que dans ceux derrière le *Plasmolen* entre *Groesbeek* et *Mook*, et dans le *Bois d'Oosterhout* entre *Nimègue* et *Arnhem*: *P. M. R. GEVERS DEYNoot* et *T. H. A. J. ABELEVEN*, dans leur *Flora Noviomagensis*.

Campanula alpestris Poir.

CAMPANULA GLOMERATA L.

Getropt Klokje.

Hoogduitsch. Geknäuelte Glocke. Knaulförmige Glockenblume.
Engelsch. Clustered Bell-flower. Little Canterbury Bells. Little Throatwort.

Bloeit Junij, Julij. 2.

PENTANDRIA MONOGYNIA. Vijfhelmigen Eénstijligen.

Natuurl. Orde, als bij Pl. 797,

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie insgelijks bij Pl. 797.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Caule foliisque crenatis hirtis vel laeviusculis; foliis radicalibus ovato-lanceolatis, petiolatis; caulinis superioribus semiamplexicaulibus; floribus sessilibus in capitulis terminali et axillaribus glomeratis, calycis laciniis lanceolatis. De steng en de gekartelde bladen of ruwachtig of nagenoeg glad; de wortelbladen gesteeld, eirond-lancetvormig of hartvormig-lancetvormig; de bovenste stengbladeren half-stengomvattende; de bloemen ongesteeld, in één eindelings en eenige in de oksels geplaatste getropte bloempakjes; de kelkslippen lancetvormig.

Naar verschil van groeiplaats is dezelve zoo afwisselend, dat sommige kruidkundigen de bijzondere vormen welke er van voorkomen als zoo vele afzonderlijke Soorten vermeld hebben. Soms tijds zijn de benedenste bloemen lang-gesteeld, en daardoor schijnt de steng alsdan getakt te zijn. Dan eens wordt zij met vele en grootere, dan weder met weinige en kleinere bloemen aangetroffen. Nu eens zijn steng en bladen met enkele ruwe haartjes bezet, dan eens is de geheele plant dicht-behaard, maar ook wel komt zij bijna glad voor, terwijl op andere plaatsen haar een graauw-zachtharig of bijna meelachtig bekleedsel overdekt.

Bij B eene plant van het eerste jaar. Bij a het kelkje met een der hetzelfde omvattende schutblaadjes, b; hetzelfde met geopende bloem bij c; met het zaaddoosje, waarmede het zamengeroeid is, bij d; dit vlak doorgesneden bij e, overlans doorgesneden bij f, waarbij g een der scheiwandjes, h het zaaddragertje en i het overblijfsel van het stijltje vertoont: dat benevens de meeldraden sterk vergroot bij j gezien wordt.

Ook bij deze soort zijn de bloemen somtijds wit, hoewel zij daarmede in ons land nog niet schijnt gevonden te zijn.

GROEIPLAATS. Als bij ons inlandsch is deze soort het eerst door den Hr. DE BELJER opgegeven geworden, welke haar in hooilanden langs den Waaloever, onder *Beuningen*, aantrof; vervolgens is zij door de Heeren GEVERS DEYNoot en ABELEVEN JR. in den *Ooijtschen Waard* bij *Nijmegen* in menigte gevonden, als ook in het *Oosterhoutsche Bosch* tusschen *Nijmegen* en *Arnhem*, terwijl de Hr. N. ABELEVEN haar, in de nabijheid van eerstgenoemde stad, ook op weiland bij het *fort Kraaijenhoff* vond. Op de Waarden aan de *Lek* is zij door den Hr. L. MARCHAND bij *Vianen*, en door mij zelve tusschen *Vianen* en *Everdingen* gevonden geworden, terwijl ik haar ook vrij overvloedig aan de *Waal* tusschen *Heerenwaarde* en *Dreumen* gezien heb, en Dr. v. D. SANDE LACOSTE haar insgelijks in menigte op den *Thomaswaard* bij *Werkendam* aangetroffen heeft.

CAMPANULA GLOMERATA L.

Campanule agglomérée.

Nom Allemand. Geknäuelte Glocke. Knaulförmige Glockenblume.

— *Anglais.* Clustered Bell-flower. Little Canterbury Bells. Little Throatwort.

Fleur. Juin, Juillet 2.

PENTANDRIE MONOGYNIE.

Ord. Natur. et Caract. génériques; voyez auprès de la Planche précédente.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Tige et les feuilles crénelées ou plus ou moins rudes ou glabres; feuilles radicales ovales-lancéolées, ou en coeur et lancéolées, longuement-pétiolées; celles vers le sommet de la tige demi-amplexicaules. Fleurs sessiles, réunies en têtes terminales et axillaires. Les segments du calice lancéolés.

Elle varie beaucoup pour la différence des lieux où on la trouve, et tant même que par quelques botanistes les formes qui en résultent, sont estimées comme autant de propres espèces. Quelquefois les fleurs d'en-bas sont portées sur de longues pédoncules, et par cela alors la plante se montre comme à tige rameuse; d'autresfois elle porte plus de fleurs, et celles en même temps plus grandes; ou on la rencontre seulement en ayant quelques-unes et plus petites. Tantôt la tige et les feuilles sont plus ou moins velues, tantôt toute la plante est fort poilue, et tandis que l'on la trouve aussi presque entièrement glabre, en quelques endroits elle se montre toute blanchâtre et comme couverte par de la farine. Quelquefois elle porte des fleurs blanches, mais il paraît que jusqu'ici cette variété n'a pas été trouvée chez nous.

Vers B une plante de la première année; vers a le calice, et une des bractées, b, dont les fleurs sont accompagnées. Figure c le calice avec une fleur mise à ouvert, et d le calice comme il adhère à la capsule. Vers e une capsule coupée horizontalement et la même coupée au long vers f, où en même temps g indique un des cloisons, h la spermophère et i les restes du style, et vers j celui-ci et les étamines fort agrandies.

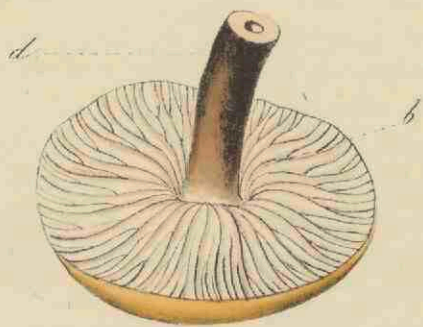
LIEU NATAL. C'est à Monsr. DE BELJER que nous devons la première connaissance de l'indigénéité de cette plante dans notre patrie; il la cueillit dans des prairies le long du *Waal*, auprès de *Beuningen*. Puis elle a été trouvée en de semblables lieux au *Lek*, près de *Vianen*, par Mr. L. MARCHAND, où aussi moi-même je l'ai rencontrée, et après je l'ai vue assez abondamment au *Waal*, près de *Heerenwaarde* et *Dreumen*. Le Dr. v. D. SANDE LACOSTE l'a trouvée en quantité considérable au *Thomaswaard*, près de *Werkendam*; puis aussi Mess. GEVERS DELJNOOT et ABELEVEN JR. l'ont vue en abondance dans l'*Ooijenschen Waard*, près de *Nimègue*, ainsi que dans le bois d'*Oosterhout* entre *Nimègue* et *Arnhem*, et auprès de la première de ces villes Mr. ABELEVEN père l'a cueillie dans un pré près de la forteresse *Kraaijenhoff*.

PLANTAS DE LA PENINSULA

[Faint, illegible text, possibly a title or description of the plant.]

Agaricus velutipes Curt 799.

AGARICUS VELUTIPES CURT.

Fluweelstelige Paddestoel.

Hoogduitsch. Sammetstieliger Blätterpilz.

Groeit laat in den Herfst en in het Voorjaar.

CRYPTOGAMIA. Bedektbloeienden.

Natuurk. Orde volgens LINNEAUS LXI. Fungi. Fungor. Class. I. Hymenomycetes, Ord. I. Pileati, Gen. Agaricus: Ser. I. Leucosporus, Trib. VIII. Clitocybe, Subtrib. 7. Rhizopodes, FRIES.

GESLACHTS-KENMERKEN. Zie Dl. VIII bij Plaat N°. 590.

SOORTELIJKE KENMERKEN. Pileo carnosio tenui plano-convexo, dein depresso, laevi, glutinoso, fulvo; stipite inaequali, tenaci, velutino nigrescente-badio; lamellis ventricosi albo-lutescentibus. Het hoedje vliezig, dun, vlak-gewelfd, naderhand neêrgedrukt, *a*, glad, kleverig, bruin; het steeltje ongelijk, taai, fluweelachtig-donkerbruin-zwart; de plaatjes buikvormig, geelachtig, *b*.

Dezelve groeit zodevormig, in verschillende grootte, en komt nu en dan ook in monsterachtigen vorm voor. Jong is zij in alle deelen bleeker van kleur, c; volwassen is het hoedje donkerder of lichter kastanjebruin, somwijlen met gestreepten rand en ook wel bogtig van omtrek; het steeltje van boven altijd bleeker en dikwijls eenigzins zamengedrukt, stevig, taai, van buiten eenigzins kraakbeenachtig, van binnen hol, d, terwijl het bij de jongere voorwerpen met een sponsachtig weefsel gevuld is. De plaatjes, b, zijn aangehecht, somtijds ook wel met een tandje neêrlopende, meer of minder buikig, eerst bleek-geelachtig-wit, maar vervolgens donkerder geelachtig.

GROEIPL. Op oude boomstronken, vooral van onderscheidene *Wilgen*-soorten. Door mij overvloedig aangetroffen op oude *Knotwilgen* en *Esschenstronken* bij *Naaldwijk*, *Hondsholredijk*, *s'Gravezande* en *Monster*, en elders in het *Westland*.

GEBRUIK. Is onschadelijk.

AGARICUS VELUTIPES CURT.

Nom Allemand. Sammetstieliger Blätterpilz.

Vient en Automne et au Printemps.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNAEUS LXI. Fungi. Fungor. Class. I. Hymenomyoetes, Ord. I. Pileati, Gen. Agaricus: Ser. I. Leucosporus, Trib. VIII. Clitocybe, Subtrib. 7. Rhizopodes, FRIES.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Voyez Tome VIIIe, Pl. 390.

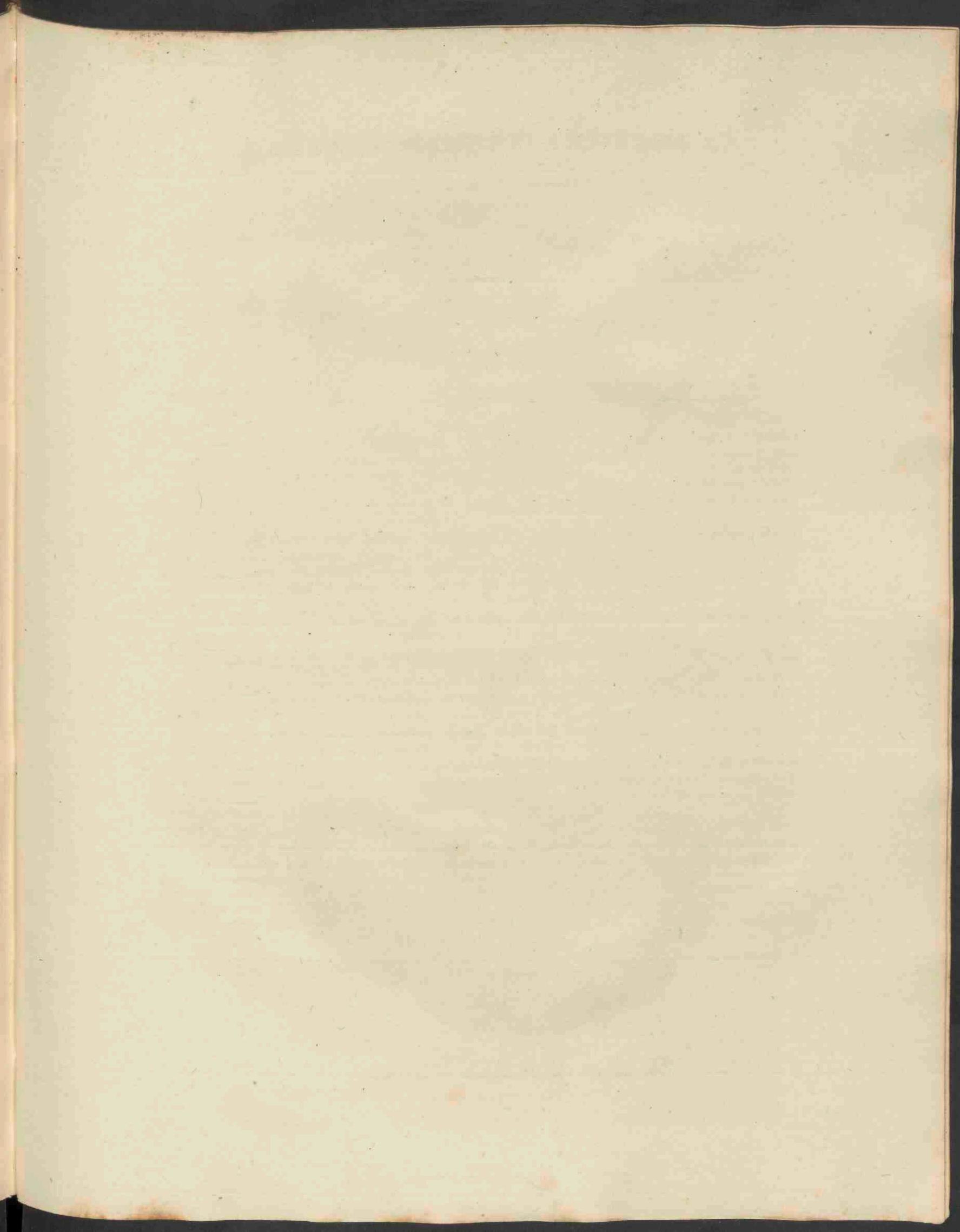
CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau charnu, mince, plan-convexe, enfin déprimé, *a*, lisse, glutineux, de couleur jaune-fauve. Pied inégal, tenace, soyeux, noir-bai. Lames ventruées, d'un blanc-jaune, *b*.

Il vient en groupes, est de grandeur variable et se montre quelquefois de forme monstrueuse.

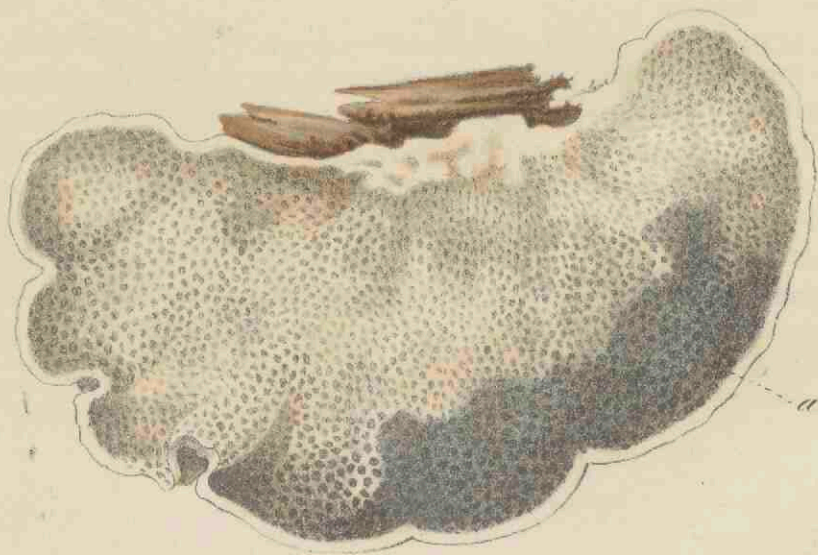
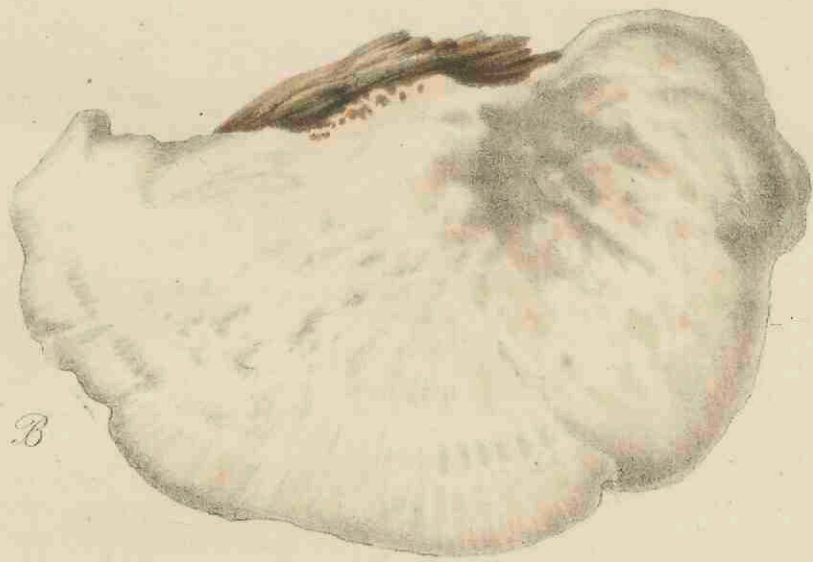
Dans sa jeunesse il est en tout plus pâle, c; puis le chapeau est de couleur de châtaigne plus ou moins foncée, parfois aussi strié sur sa marge et quelquefois de contour ondulé. Son pied est souvent un peu comprimé, toujours plus pâle vers le sommet, d'abord rempli de substance moelleuse, puis creux, mais cependant ferme et plus ou moins cartilagineux en-dehors, d. Les lames, b, sont adhérentes, quelquefois à dent un peu décurrente, plus ou moins évidemment ventruées, premièrement de couleur blanc-jaune-pâle, à la fin de jaune plus foncée.

LIEU NATAL. Sur de vieux troncs d'arbres; principalement des différentes espèces de saule. Je le trouvai abondamment sur de vieux saules étêtés et de vieux trognons de Frênes, aux environs de Naaldwijk et ailleurs au Westland.

USAGE. Il est innocent.

Trametes suaveolens Fries. 800

TRAMETES SUAVEOLENS FRIES (*).

Welriekende Pijpzwam.

Hoogduitsch. Wohlriechende Tramete. Anispilz. Weidenschwamm.

Groeit in den Herfst.

CRYPTOGAMIE. Bedektbloeienden.

Natuurl. Orde volgens LINNAEUS LXI. Fungi. Cryptog. Class. I. Fungi, Ord. III. Dermatomy-
cetes, Fam. IX. Hymenini: D. Pileati, c. Polyporei, Gen. Trametes, RABENH.

GESLACHTS-KENMERKEN. Hymenium porosum, pori primum minutissimi clausi, dein aperti, regulares rotundi aut rotundati, numquam labyrinthiformes vel laceri. Pilei substantia, tam consistentia quam colore, immutata inter poros descendens. Het zwamvlies, *a*, pijpvormig; de poriën eerst zeer klein en gesloten, vervolgens geopend, rond of rondachtig, regelmatig, nooit labyrinthvormig en nooit gescheurd. De zelfstandigheid van het hoedje, zoo ten opzichte van samenstel als van kleur, onveranderd tusschen de poriën indringende, *b*.

SOORTELIKE KENMERKEN. Pileo suberoso, molliuseculo, crasso, pulvinate, albido subtomentoso, azono; poris rotundatis, majusculis, inaequalibus, obtusis, albidis, denique fusciscentibus. Het hoedje kurkachtig, zacht, dik, kussenvormig, nagenoeg wit, meer of min viltachtig, zonder kringen; de poriën rondachtig, nog al groot, ongelijk, stomp, witachtig, maar ten laatste een weinig bruin wordende.

Meestal komt dezelve eenzaam groeiende voor, maar ook wel worden er aangetroffen welke gelijk dakpannen over elkander liggen, en daarbij somwijlen in stukken van ongeveer een voet lengte en $\frac{1}{2}$ voet breedte. Bij A een nog in beginnende ontwikkeling; bij B een volgroeide van boven, bij C een zoodanige aan de onderzijde te zien, en bij D eene loodrechte doorsnede. Eerst zijn de poriën nauwelijks zichtbaar; in de volgroeide ligt er veelal eene blaauwachtige tint over heen, en ten laatste neemt dezelve, zoo van boven als aan de onderzijde, min of meer eene lichtbruine kleur aan.

De volgroeide hebben eenen aangenamen geur, welke bij eenige verdrooging sterker wordt, en zeer gelijk is aan dien van anijszaad.

GROEIPL. Ik vond haar eens aan den voet van eenen Plataanboom, op Tjepma tusschen Utrecht en de Meeren, en daarna aan oude Knotwilgen bij Naaldwijk in het Westland; aan hoedanige zij door den Heer F. J. J. VAN HOVEN bij Vught, Rosmalen, Cromvoirt, Middeldrode en St. Michiels-Gestel gevonden is geworden.

GEBRUIK. In Lapland wordt zij door de vrouwen tot eene parfumerie aangewend; bij kleederen liggende zoude zij de mot daarvan afweren, en in de geneeskunst heeft men er bij toringzieken zich van bediend. Tot laatstgenoemd einde brengt men dezelve tot poeder, en maakt er met het daartoe benoodigde een Electuarium van. — MARTIUS zegt in zijne *Flora Cryptog. Erlangens.*, dat Prof. DE WENDT te Erlangen in de geneeskunst er met goed gevolg gebruik van gemaakt heeft, en verwijst op eenen in de vorige eeuw te Manheim in het licht gegeven verhandeling over dit plant-gewas van ENSLIN (†).

(*) *Boletus suaveolens* L.

(†) ENSLIN, de *Boletus suaveolente* L. Comment. Med., Manheimii 1785.

TRAMETES SUAVEOLENS FRIES. (*)

Bolet odorant.

Nom Allemand. Wohlriechende Tramete. Anispilz. Weidenschwamm.

Vient en Automne.

CRYPTOGAMIE.

Ord. Natur. de LINNÆUS LXI. Fungi. Cryptog. Class. I. Fungi, Ord. III. Dermatomyceles, Fam. IX. Hymenini: D. Pileati, c. Polyporei, Gen. Trametes, RABENH.

CARACTÈRES GÉNÉRIQUES. Hymenium, *a*, poreux, les pores d'abord très petits et fermés, puis ouverts, réguliers, ronds ou arrondis, jamais labyrinthiformes ni jamais lacérés. La substance du chapeau descendante entre les pores, sans avoir subi aucune mutation, ni dans sa consistance ni dans sa couleur, *b*.

CARACTÈRES SPÉCIFIQUES. Chapeau subéreux, mollasse, épais, en coussinet, albide, un peu tomenteux, non zoné; pores arrondis, majuscules, inégaux, obtus, albides, à la fin fuscescents.

Ordinairement il croît solitaire, mais quelquefois aussi on le rencontre groupé, les individus étant posés comme des tuiles, et quelques-uns d'eux ayant jusqu'à une étendue d'un pied en longueur et d'un demi-pied de largeur.

Vers A on le voit comme il se montre dans sa première jeunesse; un exemplaire adulte et un en face supérieure vers B, et un tel du côté inférieur vers C, dont vers D une section perpendiculaire. D'abord les pores sont à-peine visibles, chez les individus accomplis souvent ils ont une teinte bleuâtre, et à la fin tout le Bolet prend plus ou moins une couleur un peu brune.

Parfaitement développé il offre une odeur agréable, qui, jusqu'à un certain point, est plus perceptible à mesuro qu'il se dessèche, et tire sur celle de l'anis.

LIEU NATAL. Je le trouvai au pied d'un Platane près d'*Utrecht*, et puis sur des troncs de vieux saules étetés aux environs de *Naaldwijk*, au *Westland*. Aussi sur de vieux saules Mr. F. J. J. VAN HOVEN l'a trouvé auprès de *Vught*, *Rosmalen*, *Cromvoirt*, *Middelrode* et *St. Michiels-Gestel*.

USAGE. Dans la Laponie les femmes le portent sur elles, en guise d'un parfum; placé dans des armoires où on mets les habits, il en écarte les teignes, et dans la médecine on l'a administré aux phthisiques. Quant au dernier, on le réduit en poudre, et après mêlé avec quelque ingrédient nécessaire on en fait un Electuaire. Dans le *Flora Cryptog. Erlangensis* de MARTIUS, l'auteur assure que le Profess. WENDT a vu de très bons effets de son emploi dans la médecine, et pour ceux qui désirent en savoir plus, il indique une dissertation sur ce Bolet par ENSLIN, mise au jour à *Manheim* (†).

(*) *Boletus suaveolens* L.

(†) ENSLIN, de *Boletis suaveolente* L. Comment. Med., Manhemii 1785.

N A B E R I G T.

Daar het mij onder de bewerking van dit thans voltooide Tiende Deel gedurig al meer en meer tot hindernis geworden is, dat daarin zoo ten opzichte van de opgave der Planten-benaming als van de Geslachts- en Soortelijke Kenmerken geene genoegzame gelijkvormigheid behouden is, zoo is het in de eerste plaats mijn voornemen dat gebrek voortaan te vermijden. Tot dat einde zullen de Plaat-beschrijvingen in het vervolg eenigzins anders uitgevoerd worden, en zal ik mij voor de zoogenaamde *Phanerogamische* of *zigtbaar bloeiende Gewassen* van W. D. J. KOCH, *Synopsis der Deutschen u. Schweizer Flora 2^e Aufl.* bedienen, terwijl mij voor de *Cryptogamische* of *Bedektbloeiende* L. RABENHORST, *Deutschlands Kryptogamen-Flora, Leipzig, 1844-1848*, tot leidraad wezen zal; behalve nogtans dat ik voor de *Fungi* mij tot E. FRIES, *Systema Mycologicum*, en diens *Elenchus Fungorum* en *Epicrisis Systematis Mycologici* bepaal. — Voor de opgave der Plantenordening volgens het kunstige Stelsel (*Systema sexuale*) van LINNAEUS zal ik van CURT SPRENGEL, *C. Linnaei, Systema vegetabilium, Ed. 16^a*, gebruik maken.

Aangaande de Hollandsche benaming der *Fungi* zij aangemerkt, dat ik mij daarbij niet verbonden gehouden heb aan hetgeen ik daarover, Dl. IX, in de eerste Noot bij Pl. 720 gezegd heb, en dat ik zal voortgaan met eene door mij zelven bedachte voor te stellen; in zoo verre ik er bij eenigen Schrijver geene vermeld

A V E R T I S S E M E N T.

Ayant achevé ce dixième Tome je le regrette moi-même que, tant en égard au nom systématique des plantes, qu'à l'exposition des caractères génériques et spécifiques, j'aie trop négligé une certaine conformité d'exécution. Quoique cela soit occasionné par de diverses circonstances, cependant je ne peux ni les énumérer ni les faire valoir pour m'avoir excusé de ma faute, mais je ferai toute diligence que dorénavant elle ne se renouvelle. Pour cette raison dans la suite les descriptions seront exécutées un peu d'une autre manière; pour les Plantes phanérogames le Synopsis der Deutschen u. Schweizer Flora, 2e Auflage, par W. D. J. KOCH, me servira de guide, et pour les Plantes Cryptogames tel me sera L. RABENHORST, Deutschlands Kryptogamen-Flora, Leipz. 1844-1848, quoique cependant pour les Fungi je suivrai E. FRIES, Systema Mycologicum, et son Elenchus Fungorum et l'Epicrisis Mycologici. Quant à l'indication de la classification des plantes d'après le Système artificiel (Systema sexuale) de LINNAEUS, pour ceci je ferai usage de CURT SPRENGEL, C. LINNAEI, Systema vegetabilium, Ed. 16^a, et quant aux noms Hollandais des Fungi, je l'ai estimé mieux de ne pas me tenir à ce que j'ai dit sur ce point dans la première note à la marge de la description de la 720me Plaque, mais si je n'en trouve point chez aucun auteur, j'en proposerai un moi-même; et pour ce qui concerne l'indication des lieux nataux des individus de cette classe de végétaux,

vind. Ook ten aanzien van het opgeven der groei-plaatsen van deze gewassen, blijf ik er mij aan houden slechts die te noemen wáár ik zelf die groeiende gezien heb, en die welke in enkele der Speciaal-Flora's van ons land meer bepaald aangewezen zijn dan in de *Bijdrage tot de Flora Cryptogamica van Nederland*, door F. DOZY en J. H. MOLKENBOER, 1ste en 2de Stuk, Leiden 1844, 1845.

Wat de thans overleden Hoogl. J. KORS, blijkens Dl. I, Voorberigt pag. IV, voornemens geweest is, namelijk, om na den geheelen afloop des werks eene lijst te geven van de Schrijvers en derzelve werken in deze Flora geraadpleegd, daaraan wensch ik thans eenigermate gevolg te geven, door daarvan eenige van diegene aan te wijzen, welke door Zijn-Ed. het menigvuldigst aangehaald zijn geworden. Dezelve zijn:

S. J. BRUGMANS, *Dissert. de Plantis inutil. et venenatis, quae prata inficiunt*, Groning. 1783.

P. J. BUCHODZ, *Manuel médical et usuel des plantes tant exotiq. qu'indigènes*, Par. 1770.

H. L. DUHAMEL DU MONCEAU, *Traité des arbres et des arbustes qui se cultivent en France en pleine terre*, Paris 1755.

R. DODONAEUS, *Kruidboek*, Antwerpen 1533.

J. F. GMELIN, *Abhandl. von den giftigen Gewächsen etc.*, Ulm 1805.

J. E. GUNNER, *Flora Norwegica*, Hafn. 1766.

G. M. GATTENHOF, *Stirpes agri et Horti Heidelbergensis etc.*, Heidelb. 1782.

VAN GEUNS, *Opgave van eenige inlandsche Voortbrengsels des Velds enz.*, Utrecht 1796.

VAN GEUNS, *Verhandel. over onderwerp. de Nat. Hist. onzes Vaderl. betreffende*; in de Verh. der Maatsch. van Wetensch. te Haarlem, D. XXVI, pag. 231.

ALB. HALLER, *Enumer. method. Stirpium Helvetiae indigen etc.*, Gött. 1742.

J. S. KERNER, *Abbildung aller oekon. Pflanzen*, Tübing. 1786.

J. D. LEER, *Flora Herbonensis*, Berol. 1789.

CAROL. LINNAEUS, *Flora Suecica etc.*, Lugd. Bat. 1745.

je continuerai à en citer seulement les endroits où je les ai vu naître moi-même, et ceux qui sont exposés plus décidément dans nos Flores spéciales, que dans le Bijdrage tot de Flora Cryptogamica van Nederland, door F. DOZY en J. H. MOLKENBOER, 1ste en 2de Stuk, Leiden 1844 - 1845.

Nous lisons dans le préface au 1er Tome que le Professeur KORS a eu l'intention de donner, à la fin de cet ouvrage, une liste de tous les auteurs et des ouvrages qu'il aurait consultés, mais comme par sa mort il n'a pu satisfaire à cette promesse, je tâcherai d'y remédier en quelque sorte, en donnant une liste de quelques-uns de ces ouvrages, que l'on trouve avant tous cités plusieurs fois par le défunt Professeur. Ils sont:

S. J. BRUGMANS, *Dissert., de Plantis inutil. et venenatis, quae prata inficiunt*, Groning. 1783.

P. J. BUCHODZ, *Manuel médical et usuel des plantes tant exotiq. qu'indigènes*, Par. 1770.

H. L. DUHAMEL DU MONCEAU, *Traité des arbres et des arbustes qui se cultivent en France en pleine terre*, Paris 1755.

R. DODONAEUS, *Kruidboek*, Antwerpen 1533.

J. F. GMELIN, *Abhandl. von den giftigen Gewächsen etc.*, Ulm. 1805.

J. E. GUNNER, *Flora Norwegica*, Hafn. 1766.

G. M. GATTENHOF, *Stirpes agri et Horti Heidelbergensis etc.*, Heidelb. 1782.

VAN GEUNS, *Opgave van eenige inlandsche Voortbrengsels des Velds enz.*, Utrecht 1796.

VAN GEUNS, *Verhandel. over Onderwerp de Nat. Hist. onzes Vaderl. betreffende*; in de Verh. der Maatsch. van Wetensch. te Haarlem, D. XXVI, pag. 231.

ALB. HALLER, *Enumer. method. Stirpium Helvetiae indigen etc.*, Gött. 1742.

J. S. KERNER, *Abbildung aller oekon. Pflanzen*, Tübing. 1786.

J. D. LEER, *Flora Herbonensis*, Berol. 1789.

CAROL. LINNAEUS, *Flora Suecica etc.*, Lugd. Bat. 1745.

CAROL. LINNAEUS, *Flora Lapponica etc.*, Amst. 1737.
 H. G. MATTUSCHKA, *Flora Silesiaca etc.*, Bresl. 1776.
 ABRAH. MUNTING, *Naauwkeurige beschrijving der Aardgewass. enz.*, Leid. 1696.

J. PARMENTIER, *Recherches sur les végétaux nourrisans*, Paris 1781.

ROSIER, *Cours complet d'agriculture.*

C. F. REUSS, *Compendium Botanices etc.*, Ulm 1774.

J. C. D. SCHREBER, *Botan. Oekonom. Beschreib. der Gräser*, Leipz. 1766.

G. A. SUCKOW, *Verzeichn. der vornehmst. Pflanzen und ihrer Kultur*, Jena 1794.

Andere door den Hoogl. Kops gebruikte werken zijn hier en daar in den loop van het werk zelf nader aangewezen geworden, en voorts voeg ik bij bovengenoemde, als voornamelijk door mij wegens het te maken gebruik der planten nagelezen wordende, deze volgende:

CH. F. HOCHSTETTER, *Populäre Botanik*, Stuttgart 1831.

F. VON BERCHTOLD U. W. B. SEIDL, *Oekonomisch technische Flora Böhmens*, 1er Bd., Prag. 1836.

J. L. M. POIRET, *Histoire philosop. littéraire, économique des Plant. de l'Europe*, 8 Tomes, à Paris 1825—1829.

J. E. VAN DER TRAPPEN, *Herbarium Vivum enz.*, 2 D., Haarlem 1839; als waarbij van de meeste door Prof. Kops gebezigde, en van nog vele andere werken gebruik gemaakt is geworden.

CHARL. BRYANT, *Flora diaetetica or History of esculent Plants*, London 1783.

JOHN. LINDLEY, *Flora medica; a botanical account of all the more important plants used in medicine etc.*, London 1838.

P. J. BERGIUS, *Materia medica e regno vegetabili*, 2 T., Stockholmiae 1782.

Overigens zullen voortaan deze hier volgende verkortingen aangetroffen worden:

DE GORTER, VOOR DAV. DE GORTER, *Flora Belgica*, Traj. ad Rhen. 1767.

CAROL. LINNAEUS, *Flora Lapponica etc.*, Amst. 1737.

H. G. MATTUSCHKA, *Flora Silesiaca etc.*, Bresl. 1776.

ABRAH. MUNTING, *Naauwkeurige beschrijving der Aardgewassen enz.*, Leid. 1696.

J. PARMENTIER, *Recherches sur les végétaux nourrisans*, Paris 1781.

ROSIER, *Cours complet d'agriculture.*

C. F. REUSS, *Compendium Botanices etc.*, Ulm. 1774.

J. C. D. SCHREBER, *Botan. ökonom. Beschreib. der Gräser*, Leipz. 1766.

G. A. SUCKOW, *Verzeichn. der vornehmst. Pflanzen und ihrer Kultur*, Jena 1794.

Du reste les autres ouvrages que le Professeur Kops a consultés, sont indiqués assez distinctement au courant de cet ouvrage même, et à ceux que j'ai nommés ici j'ajoute les principaux dont je me sert moi-même, pour montrer l'usage des plantes décrites et représentées:

CH. F. HOCHSTETTER, *Populäre Botanik*, Stuttgart 1831.

F. VON BERCHTOLD U. W. B. SEIDL, *Oekonomisch technische Flora Böhmens*, 1er Bd., Prag. 1836.

J. L. M. POIRET, *Histoire philosop. littéraire, économique des Plant. de l'Europe*, 8 Tomes, à Paris 1825—1829.

J. E. VAN DER TRAPPEN, *Herbarium Vivum enz.*, 2 D., Haarlem 1839; pour la formation du quel j'ai fait emploi de la plus-part des ouvrages aussi employés par le Professeur Kops, et en outre de plusieurs autres.

CHARL. BRYANT, *Flora diaetetica or History of esculent Plants*, London 1783.

JOHN. LINDLEY, *Flora medica; a botanical account of all the more important plants used in medicine etc.*, London 1838.

P. J. BERGIUS, *Materia medica e regno vegetabili*, 2 T., Stockholmiae 1782.

Puis, dans la suite on rencontra les abréviations suivantes:

DE GORTER, pour DAV. DE GORTER, *Flora Belgica*, Traj. ad Rhen. 1767.

DE GEER, VOOR J. L. G. DE GEER, *Plantar. Belg. confoed. indigenar. Spicilegium alterum, Traj. ad Rhen. 1814.*

V. HALL, VOOR H. C. VAN HALL, *Flora Belg. Septentr.*, vol. I, Pars I—III; vol. II, Pars I et II; alsmede: 1ste—7de Nalezing op de *Flora Belg. Septentr.*, en *Nieuwe Bijdrage tot de Nederl. Flora.*

MULDER, VOOR N. MULDER, *Elenchus Plantar., quae prope urbem Leidam nascuntur, 1817.*

MOLKENB. et KERB., VOOR J. H. MOLKENBOER et C. KERBERT, JAC. FIL., *Flora Leidensis, Lugd. Batav. 1840.*

DOZY, VOOR F. DOZY, *Bijdrage tot de Flora Leidensis.*

V. D. BOSCH, VOOR R. B. VAN DEN BOSCH, *Enumeratio Plantarum Zeelandiae Belgicae indigenarum, 1^a—3^a.*

BRUINSMA, VOOR J. J. BRUINSMA, *Flora Frisica, Leeuwarden 1840.*

KUYPER v. W., VOOR J. A. B. KUYPER VAN WÄSCHPENNING, *Eerste en Tweede Naamlijst van zichtbaar bloeiende Planten, welke in de omstreken van Breda gevonden worden; Breda 1826, 1828.*

BONDAM, VOOR R. BONDAM, *Flora Campensis etc., Kampen 1845.*

G. D. et ABELEV., VOOR P. M. E. GEVERS DEYNOOT et T. H. A. J. ABELEVEN, *Flora Noviomagensis, Nijmegen 1848.*

V. HOVEN, VOOR F. J. J. VAN HOVEN, *Flora van 's Hertogenbosch enz., Heusden 1848.*

Ik eindig met herhaalde dankzegging aan allen, welke mij tot nu toe in het toezenden van planten behulpzaam geweest zijn; en terwijl ik in dezen bij voortdoring op hunne welwillenheid hopende blijf, verzoek ik hen, en anderen, er mij mededeeling van te doen, wanneer hun van deze of gene onzer inlandsche gewassen een of ander huishoudelijk gebruik bekend is, en tevens van de benaming derzelve, waarbij zij misschien in de omstreken van wáár zij mij toegezonden worden onder het landvolk bekend zijn.

NAALDWIJK,
16 Maart 1849.

V. D. T.

E

DE GEER, pour J. L. G. DE GEER, *Plantar. Belg. confoed. indigenar. Spicilegium alterum, Traj. ad Rhen. 1814.*

V. HALL, pour H. C. VAN HALL, *Flora Belg. Septentr.*, vol. I, Pars I—III; vol. II, Pars I et II; alsmede: 1ste—7de Nalezing op de *Flora Belg. Septentr.*, en *Nieuwe Bijdrage tot de Nederl. Flora.*

MULDER, pour N. MULDER, *Elenchus Plantar., quae prope urbem Leidam nascuntur, 1817.*

MOLKENB. et KERB. pour J. H. MOLKENBOER et C. KERBERT, JAC. FIL., *Flora Leidensis, Lugd. Batav. 1840.*

DOZY, pour F. DOZY, *Bijdrage tot de Flora Leidensis.*

V. D. BOSCH, pour R. B. VAN DEN BOSCH, *Enumeratio Plantarum Zeelandiae Belgicae indigenarum, 1^a—3^a.*

BRUINSMA, pour J. J. BRUINSMA, *Flora Frisica, Leeuwarden 1840.*

KUYPER v. W., pour J. A. B. KUYPER VAN WÄSCHPENNING, *Eerste en Tweede Naamlijst van zichtbaar bloeiende Planten, welke in de omstreken van Breda gevonden worden; Breda 1826, 1828.*

BONDAM, pour R. BONDAM, *Flora Campensis etc., Kampen 1845.*

G. D. et ABELEV. pour P. M. E. GEVERS DEYNOOT et T. H. A. J. ABELEVEN, *Flora Noviomagensis, Nijmegen 1848.*

V. HOVEN, pour F. J. J. VAN HOVEN, *Flora van 's Hertogenbosch enz., Heusden 1848.*

Je finis en itérant mes remerciements à tous, qui jusqu'ici sont venus me secourir par m'envoyer des plantes vivres, et en attendant que j'espère que dans ceci leur bienveillance durera davantage, avec eux aussi des autres sont priés de me communiquer, tout ce qui leur sera connu, sur quelque usage économique ou sur une utilité quelconque, de telle ou telle de nos plantes indigènes. Aussi chacun qui, à ma demande, aura la bonté de me faire parvenir des plantes, je lui prie de s'informer et de me faire part du nom vulgaire, que peut être elles auront chez les habitans de la campagne, dans les contrées d'où on voudra me les envoyer.

NAALDWIJK,
16 Mars 1849.

V. D. T.

